

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Anabilim Dalı

**“Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş
Tükenmişliği Bağlantısının İncelenmesi”**

Onur HAYIRLI

DOKTORA TEZİ

Ankara, 2018

“Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının İncelenmesi”

Onur HAYIRLI

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

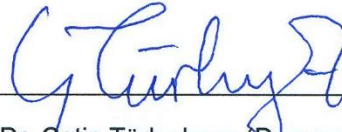
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Onur Hayırlı tarafından hazırlanan " Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 15.01.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Nevin Güngör Ergan (Başkan)

Doç.Dr. Çetin Türkyılmaz (Danışman)

Doç.Dr. Mark Lewis Soileau

Doç.Dr. Ceren Aksoy Sugiyama

Yrd.Doç.Dr. Murat Şakir Ceyhan

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Musa Yaşar Sağlam

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun 2 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.01.2018

Onur HAYIRLI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- ☐ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- ☒ **Tezimin/Raporumun 15/01/2020 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- ☐ **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- ☐ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

15 / 01 / 2018

ONUR HAYIRLI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç.Dr.Çetin Türkyılmaz danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş.Gör.Onur HAYIRLI

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bana her konuda rehberlik eden Yrd.Doç.Dr.Murat Şakir Ceyhan'a değerli emekleri için teşekkür ederim. İyi birer akademisyen ve sahip oldukları örnek kişilikler ile benim için birer rol model olan, yapıcı eleştirileri ile tezin gelişimini sağlayan danışmanım Doç.Dr.Çetin Türkyılmaz, Prof.Dr.Nevin Güngör Ergen ve değerli sosyal antropologlar Doç.Dr.Ceren Aksoy Sugiyama ve Doç.Dr.Mark Lewis Soileau'ya katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Tezin alan çalışmasının gerçekleşmesi için gerekli izinleri veren Ahi Evran Üniversitesi yönetimi, Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ile Başkent Üniversitesi ve Adıyaman Üniversitesi Yönetimine ve ankete katılımları ile destek veren görüşmecilere teşekkür ederim.

Aile konusunun çalışıldığı bu çalışmada belirtildiği gibi ailenin en önemli işlevini yerine getiren, yani bana her zaman destek olan sevgili anne ve babama da teşekkür ederim.

Onur Hayırlı

15.01.2018, Ankara

ÖZET

Onur Hayırlı. *Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2018.

Türkiye’de özellikle 1950’li yıllarla birlikte hızlanan sanayileşme ve kentleşme sürecinde ekonomik ve toplumsal yapıda köklü değişimler ortaya çıkmıştır. Toplumun en küçük ve en temel birimi olan aile bu değişimden belki de en fazla ve en derinden etkilenen kurumlardan biri olmuştur. Sanayileşme olgusu ekonomiyi, üretim biçimini ve üretim ilişkilerini kökten değiştirirken kentleşme süreci ile birlikte kırsal kesime özgü geleneksel-geniş aileden modern-çekirdek aileye geçiş, güç, sancılı ve sarsıcı şekilde gerçekleşmektedir. **Ailenin hem yapısında hem de işlevlerindeki kaçınılmaz değişimler bireyleri derinden etkilemekte; bu durum toplumsal ilişkilere, iş ve aile yaşamına, evlilik kurumuna yansımaktadır.**

Akademisyenlerin iş yaşamındaki tükenmişlikleri ile evlilik yaşamındaki uyumları arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik bu doktora çalışmasında; konunun, ekonomik ve toplumsal-kültürel bağlantılarıyla ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma konusunun iki değişkeni olan akademik çalışma ile evlilikteki uyum arasındaki bağlantılar, bu iki değişkenin birbirini olumlu ya da olumsuz ne ölçüde etkilediği, tamamladığı ya da yıprattığı; örneklem grubu üzerinde uygulanan anket çalışmasıyla ve yapılan görüşmeler sırasında elde edilen alan verisiyle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Türkiye’de 4 üniversitede Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE), Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ) ve bu çalışma için hazırlanan açık uçlu soruların da bulunduğu anket soruları toplam 325

akademisyene yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Bu çalışma Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri (Ankara), Adıyaman Üniversitesi (Adıyaman) ve Ahi Evran Üniversitesi (Kırşehir)'da Kasım 2014 de başlanarak yaklaşık 7 aylık bir zamanda uygulanmıştır.

Türkiye’de bugüne dek tükenmişlik, eğitim düzeyi ve evlilik ilişkisi, cinsellik, çocuk sahibi olma üzerine sosyolojik ve antropolojik çalışmalar yapılmış ise de bunlar, toplumun anlaşılması ve çözümlenmesi için yeterli düzeyde değildir. Kamusal alandaki diğer çalışma alanlarına ve mesleklere göre daha özgür ve bağımsız ama biraz da kendi içine kapalı ve toplumdan bağımsız bir konumda olan akademisyenlerin evliliklerinin ve evlilik-iş yaşantısı ilişkisi yönünden betimlendiği ve değerlendirildiği bu tez çalışması; bu alanda çalışacak olanlara, akademisyenlere ve tüm topluma bir perspektif ve katkı sağlayacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER

Evlilik, Evlilik Uyumu, İş Tükenmişliği, Akademisyenlik Mesleği

ABSTRACT

Hayırlı, Onur. *Analysis of The Correlation Between Burnout and Marital Adjustment of Academicians*, PhD Thesis, Ankara, 2018.

There have been fundamental changes in economic and social structure in Turkey especially in 1950s with the process of industrialization and urbanization which began to gain moment. Family, the smallest and maybe the most important part of the society, has been one of the institutions affected deeply by these changes. When industrialization radically changes economy, mode of production and relations of production, the process of urbanization makes the transition from typical traditional-large family structure to the modern-nuclear one late, difficult, painful and traumatic. Both the inevitable changes in the function and pattern of the family affect family members deeply, and this situation reflects on social relationships, work and family life and the institution of family.

In this thesis which intends to determine the correlation of academicians' adjustment in their marriage with their burn-out (syndrome) in the workplace, the aim is to examine the subject with its social, economic and cultural aspects. The correlations between two variants of this study which are academic study and marital adjustment and whether and to what extent they correlate with, complete and wear one another will be explained with the help of the survey conducted among an exemplary group and field data gained by the remarks during the interviews. In four universities of Turkey, Maslach Burnout Inventory (MBI), Marital Adjustment Test (MAT) and the survey containing open ended questions and prepared only for this study were used in this research with face to face interviews. This study conducted in Hacettepe and Başkent Universities (Ankara), Adıyaman

University (Adıyaman) and Ahi Evran University (Kırşehir) in seven months starting from November, 2014.

Till today in Turkey, although anthropological and sociological researches have been carried out on relationship between education level and marital relation, sexuality and childbearing, these have not been enough to analyze and understand the society well. Because marriage of academicians, who are freer and more independent when compared to other jobs in public sphere but also more independent from the society, was described and evaluated in terms of marriage-work life, this thesis study will contribute to and present perspective to academicians, the society and the people who will study in this field.

KEYWORDS

Marriage, Marital Adjustment, Job Burnout, Academic Profession

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	10
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ	11
1.1.1. Araştırmanın Amacı	11
1.1.2. Araştırmanın Önemi.....	13
1.2. YÖNTEM	15
1.2.1. Problem Cümlesi.....	18

1.2.2. Hipotezler	21
1.2.3. Sınırlılıklar	23
1.2.4. Veri Toplama.....	25
1.2.4.1 Evren-Örneklem	25
1.2.4.2 Görüşme Tekniği.....	29
1.2.4.3 İzinler ve Etik Konular	29
II.BÖLÜM : KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	33
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE	35
2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	54
2.2.1. Aile	54
2.2.2. Evlilik ve Evlilik Uyumu.....	62
2.2.3. Tükenmişlik Sendromu.....	70
2.2.4. Akademisyenlik Mesleği	76
III.BÖLÜM: BULGULAR	81
3.1. Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliğine ilişkin Temel Bulgular	87
3.2. Cinsiyet ile Tükenmişlik ve Evlilik Uyumu Bağıntısı Açısından Öne Çıkan Çarpıcı Sonuçlar	95
3.3. Tükenmişlik Altboyutları ile Evlilik Uyumunun; Üniversitelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı;.....	99
3.4. Kişi Sayısı, Cinsiyet Ve Ünvan Dağılımları.....	108
3.5. Yaş ve Ünvan ile Bağıntılı Bulgular	112

3.6. Akademisyenlerin Kent-Köy Kökenli Olma Bakımından Dağılımları	114
3.7. Eşin Çalışma Durumu	116
3.8. Eş Tercihleri (Eş Mesleği) ile İlgili Bulgular	117
3.9. Eş Eğitim Durumları.....	118
3.10. Aylık Gelir ve Bunun Diğer Bulgularla Bağlantısı	121
3.11. Çocuk Sayısı ve Bunun Diğer Bulgularla Bağlantısı.....	124
3.12. Tatil Tercihleri.....	127
3.13. Akademisyenlerin Ayda Ortalama ‘Dışarı Çıkma’ Sıklıkları.....	129
3.14. Farklı Dinden /Mezhepten Evlilik.....	132
3.15. Evlilik Yaşı ve Evlilik Türü	138
3.16. Aile Onayı ve Boşanma ile İlgili Sorular.....	142
3.17. Birlikte Yaşamış Olmak, Nikah Türü, Flört, Aile Yanında Yaşamış Olma ile Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Alt Boyutları Bağlantısı	144
3.18. Akademisyenlerin Aile Yanında Yaşamalarına İlişkin Bulgular	155
3.19. Aile İçinde Alınan Kararlara İlişkin Sonuçlar	157
3.20. Cinsellik ile Bağlantılı Sorulara Verilen Cevaplar.....	160
3.21. Akademisyenlerin Evlilik ve İş Yaşantıları Hakkındaki Düşünceleri.....	165
3.22. Kişilerin Boşanmaya Karşı Yaklaşımları	169

3.23. Üniversite ve Cinsiyete Göre Akademisyenlerin Evlilikte Cinsellik ve Boşanmaya Yaklaşımları	174
3.24. Evlenmeye Yönelten Öncelikler ve Mutlu Bir Evliliğin Gereklilikleri.....	175
3.25. Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Altboyutları ile Bağıntısı Bulunan Diğer Bazı Bulguların Karşılaştırmalı Sonuçları	190
IV. BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	194
4.1 Tartışma	194
4.2.Sonuç	198
4.3. Öneriler	209
KAYNAKÇA	211
EKLER	229
1. Etik kurul izni ve diğer izinler	229
2. Anket ve diğer formlar	233
a. MTE (Maslach Tükenmişlik Envanteri)	241
b. EUÖ (Evlilik Uyum Ölçeği)	242
3. Tez Orjinallik Raporu.....	244

KISALTMALAR DİZİNİ

Cinsiyetler: erkek [E], kadın [K]

Ölçekler: Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) - Maslach Burnout Inventory (MBI)
Evlilik Uyumu Ölçeği (EUÖ) - Marital Adjustment Test (MAT)

Akademik Ünvanlar: Profesör (Prof.), Doçent (Doç.), Yardımcı Doçent (Yrd. Doç.), Öğretim Görevlisi (Öğr. Gör.), Okutman (Okut.), Uzman (Uzm.), Araştırma Görevlisi (Arş. Gör.)

Üniversiteler: Ahi Evran Üniversitesi (AEÜ.), Adıyaman Üniversitesi (AÜ.),
Başkent Üniversitesi (BÜ.), Hacettepe Üniversitesi (HÜ.)

Diğer Kurumlar: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Cumhuriyeti Ölçme,
Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM), Türkiye Cumhuriyeti
Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB.)

TABLOLAR DİZİNİ

TABLO 1: ÜNİVERSİTELERE GÖRE AKADEMİK PERSONELİN DAĞILIMI (ÖSYM, 2013)	27
TABLO 2: TÜRKİYE’DE EVLENME SAYISI, KABA EVLENME HIZI, BOŞANMA SAYISI VE KABA BOŞANMA HIZI (KAYNAK: NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VERİLERİ, 2015,2016,2017).....	63
TABLO 3: 2016, TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU VERİLERİNE GÖRE OLUŞTURULMUŞ EVLENME SAYILARI. (EVLENME SAYILARINDA DÜŞÜŞ GÖRÜLMEKTEDİR, NÜFUS ARTIŞINA RAĞMEN EVLİLİKLER DÜZ BİR ÇİZGİDE SEYRETMEKTE YA DA DÜŞMEKTEDİR.).....	65
TABLO 4: TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU VERİLERİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ BOŞANMA SAYILARI.	66
TABLO 5: SPANİER (1976)’NIN EVLİLİK UYUMU İLE İLGİLİ ÖLÇEKLERİ İÇEREN TABLOSUNDAN KISALTILARAK AKTARILMIŞTIR.	68
TABLO 6: MASLACH PUAN ARALIĞINA BİR ÖRNEK (KAYNAK: KARAPINAR M., GÜRBÜZ H., “BANKACILIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN MASLACH VE KOPENHAG KRİTERLERİNE GÖRE ÖLÇÜLMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI” ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ İBF DERGİSİ, AĞUSTOS 2015, 10(2)254-267245).....	75
TABLO 7 : TÜRKİYE’DE ÖĞRETİM ELEMANLARININ SAYISI. (2015 YILI İÇİN 151.164’E ULAŞMIŞTIR. KAYNAK: YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU BİLGİ SİSTEMİ, 2015)... ..	78
TABLO 8: TÜRKİYE’DE YILLARA GÖRE ÜNİVERSİTE SAYILARINDAKİ ARTIŞ. (2015 YILI İÇİN 176’YA ULAŞMIŞTIR.)	79

TABLO 9: TÜRKİYE’DE ÖĞRENCİ SAYISI VE ÖĞRETİM ELEMANLARI SAYISINDAKİ ARTIŞ (GÜNAY,2011).....	80
TABLO 10: ‘EVİLİK UYUMU ÖLÇEĞİ’ SONUÇLARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE GENEL DAĞILIMI	88
TABLO 11: ‘EVİLİK UYUMU ÖLÇEĞİ’ SONUÇLARININ GENEL DAĞILIMI (KİŞİ SAYISI VE YÜZDE)	89
TABLO 12: EVİLİK UYUMU İLE TÜKENMİŞLİK ALT BOYUTLARI (DUYGUSAL TÜKENME, DUYARSIZLAŞMA, KİŞİSEL BAŞARI) ARASINDAKİ BAĞINTI.	90
TABLO 13: CİNSİYET AÇISINDAN EVİLİK UYUMU İLE TÜKENMİŞLİK ALT BOYUTLARI (DUYGUSAL TÜKENME, DUYARSIZLAŞMA, KİŞİSEL BAŞARI) ARASINDAKİ BAĞINTI.(A.) KİŞİ SAYILARI (B.)	91
TABLO 14: EVİLİK UYUMU’NUN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI.....	92
TABLO 15: EVİLİK UYUMU VE TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTLARININ CİNSİYET VE ÜNİVERSİTE BAĞINTISI	93
TABLO 16: TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTLARININ, EVİLİK UYUMU VE BAZI SORULAR İLE BAĞLANTISI (KADINLAR İÇİN) (**KORELASYON 0.01 BOYUTUNDA ETKİLİDİR. * KORELASYON 0.05 BOYUTUNDA ETKİLİDİR.)	95
TABLO 17: TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTLARININ, EVİLİK UYUMU VE BAZI SORULAR İLE BAĞLANTISI (ERKEKLER İÇİN).....	96
TABLO 18: SIRASI İLE DUYGUSAL TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTU’NUN, DUYARSIZLAŞMA ALTBOYUTU’NUN VE KİŞİSEL BAŞARI ALTBOYUTU’NUN VE EVİLİK UYUMU’NUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMI (KİŞİ SAYISI VERİLMİŞTİR, YÜZDELER İÇİN TABLO 16 VE 17’YE BAKINIZ).....	100
TABLO 19: SIRASI İLE DUYGUSAL TÜKENMİŞLİK, DUYARSIZLAŞMA, KİŞİSEL BAŞARI ALTBOYUTLARININ VE EVİLİK UYUMU’NUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE YÜZDE OLARAK DAĞILIMI.....	101
TABLO 20: EVİLİK UYUMU’NUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE YÜZDE OLARAK DAĞILIMI	101
TABLO 21: DUYGUSAL TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTUNUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMI	103

TABLO 22: DUYARSIZLAŞMA ALTBOYUTUNUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMI	104
TABLO 23: KİŞİSEL BAŞARI ALTBOYUTUNUN ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMI	105
TABLO 24: SIRASI İLE EVLİLİK UYUMU, DUYGUSAL TÜKENMİŞLİK, DUYARSIZLAŞMA, KİŞİSEL BAŞARI ALTBOYUTLARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMI (SON VERİLEN 3 TABLO, TEK TABLODA VERİLMİŞTİR.).....	106
TABLO 25: SIRASI İLE EVLİLİK UYUMU, DUYGUSAL TÜKENMİŞLİK, DUYARSIZLAŞMA, KİŞİSEL BAŞARI ALTBOYUTLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI.....	107
TABLO 26: ÜNİVERSİTE BAZINDA DAĞILIM	108
TABLO 27: CİNSİYETLER AÇISINDAN DAĞILIM	109
TABLO 28: CİNSİYETLER AÇISINDAN ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIM	109
TABLO 29: AKADEMİK ÜNVAN DAĞILIMLARI	110
TABLO 30: YAŞ DAĞILIMLARININ YÜZDESİ.....	110
TABLO 31: ÜNİVERSİTELERE GÖRE AKADEMİK ÜNVAN DAĞILIMLARI	111
TABLO 32: YAŞ, AKADEMİK ÜNVAN VE ÇALIŞMA YILI İLE EVLİLİK UYUMU VE TÜKENMİŞLİK İLİŞKİSİ.....	112
TABLO 33: AKADEMİSYENLERİN ‘KENT-KÖY’ KÖKENLİ OLMA DURUMU BAKIMINDAN DAĞILIMLARI.	114
TABLO 34: AKADEMİSYENLERDE EŞİN ÇALIŞMA DURUMU	116
TABLO 35: AKADEMİSYENLERİN EVLENME TERCİHLERİ	117
TABLO 36: KİŞİNİN VE EŞİNİN EĞİTİM DURUMU	118
TABLO 37: GENEL VE ÜNİVERSİTE BAZINDA EVE GİREN TOPLAM AYLIK GELİR	121
TABLO 38: GELİR SEVİYESİ İLE EVLİLİK UYUMU VE TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTLARI BAĞINTISI	122
TABLO 39: CİNSİYET İLE AYLIK GELİRLER BAĞINTISI	123
TABLO 40: ÇOCUK SAYISI VE ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMLARI	124
TABLO 41 : ÇOCUK SAYILARI İLE EVLİLİK UYUMU VE TÜKENMİŞLİK ALTBOYUTLARI İLİŞKİSİ BAĞINTISI.	125
TABLO 42: ÜNİVERSİTELERE GÖRE, AKADEMİSYENLERİN TATİL ALIŞKANLIKLARI	127

TABLO 43: ÜNİVERSİTE VE CİNSİYET DAĞILIMINA GÖRE AKADEMİSYENLERİN AYDA ORTALAMA ‘DIŞARI ÇIKMA’ SIKLIKLARI. (NOT: DIŞARI ÇIKMA İLE, İŞ YAŞANTISININ DIŞINDA GENELDE KİŞİNİN KENDİSİ İÇİN YAPTIĞI AKTİVİTELERDEN BAHSEDİLİYOR, KİŞİLERİN SÖZÜNÜ ETTİĞİ BU AKTİVİTELERİN NELER OLDUĞU BÖLÜMÜN ALT KISMINDA VERİLMİŞTİR. 129	
TABLO 44: “EŞLE YAPILAN AKTİVİTELER” SORUSUNA VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMI 130	
TABLO 45: AKADEMİSYENLERİN FARKLI DİNDEN BİR KİŞİYLE EVLİLİĞE BAKIŞ AÇILARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMLARI. 132	
TABLO 46: AKADEMİSYENLERİN FARKLI MEZHEPTEN BİR KİŞİYLE EVLİLİĞE BAKIŞ AÇILARININ ÜNİVERSİTELERE GÖRE DAĞILIMLARI. 134	
TABLO 47 : AKADEMİSYENLERİN FARKLI DİN/MEZHEPTEN EVLİLİĞE BAKIŞ AÇILARININ ÜNİVERSİTELERE VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMLARI 136	
TABLO 48: ÜNİVERSİTELERE GÖRE AKADEMİSYENLERDE EVLİLİK YAŞI..... 138	
TABLO 49: ÜNİVERSİTELERE GÖRE AKADEMİSYENLERDE EVLİLİK TÜRÜ 140	
TABLO 50: AİLE ONAYI, BOŞANMA VE CİNSELLİK İLE İLGİLİ SORULAR 142	
TABLO 51: NİKAH TÜRÜNE İLİŞKİN DAĞILIMLAR 144	
TABLO 52: BİRLİKTE YAŞAMA’YA İLİŞKİN DAĞILIMLAR 146	
TABLO 53: ÜNİVERSİTELERE GÖRE EVLİLİK ÖNCESİ BİRLİKTE YAŞAMA ORANLARI 147	
TABLO 54: AKADEMİSYENLERİN FLÖRT DÖNEMİ YAŞAYIP YAŞAMADIKLARINA İLİŞKİN SONUÇLAR..... 150	
TABLO 55: EVLİLİK ÖNCESİ FLÖRT DÖNEMİ YAŞAMAYA İLİŞKİN DAĞILIMLAR 151	
TABLO 56: ÜNİVERSİTELERE GÖRE, FLÖRT SÜRELERİ DAĞILIMI 152	
TABLO 57: NİKAH TÜRÜ, EVLİLİK ÖNCESİ BİRLİKTE YAŞAMA, FLÖRT OLUP OLMAMASI DEĞİŞKENLERİ İLE EVLİLİK UYUMU VE TÜKENMİŞLİK ALBOYUTLARI BAĞINTISI 154	
TABLO 58: ÜNİVERSİTELERE GÖRE, AİLE YANINDA YAŞAMIŞ OLMA DURUMLARI 155	
TABLO 59: AİLE İÇERİSİNDE ALINAN KARARLAR 157	
TABLO 60: EVLİLİKTE CİNSELLİĞE İLİŞKİN YARGILAR 161	

TABLO 61: EVLİLİKTE CİNSELLİĞE İLİŞKİN YARGILARIN EVLİLİK UYUMU /TÜKENMİŞLİK İLE BAĞINTISI	164
TABLO 62: AKADEMİSYENLERİN EVLİLİK VE İŞ YAŞANTILARI İÇİN KANAATLERİ	165
TABLO 63 : AKADEMİSYENLERİN BOŞANMA'YA YAKLAŞIMLARI	169
TABLO 64: 'AYRI UYUMA' VE KAÇ KEZ BOŞANMA AŞAMASINA GELİNDİĞİ İLE İLGİLİ SORULARA VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMI	169
TABLO 65: ÜNİVERSİTE VE CİNSİYETE GÖRE EVLİLİKTE CİNSELLİK VE BOŞANMAYA YAKLAŞIM.....	174
TABLO 66: KİŞİLERİ EVLENMEYE YÖNELTEN SEBEPLER VE MUTLU BİR EVLİLİĞİN GEREKLİLİKLERİNE BAKIŞ.....	175
TABLO 67: MUTLU BİR EVLİLİĞİN GEREKLERİ SORUSUNA VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMI	181
TABLO 68: AKADEMİSYENLERİ EVLENMEYE YÖNELTEN SEBEPLERİN DAĞILIMI	186
TABLO 69: CİNSİYETE GÖRE EVLENMEYE YÖNELTEN SEBEPLER VE MUTLU BİR EVLİLİĞİN GEREKLİLİKLERİ	187
TABLO 70: MUTLU BİR EVLİLİĞİN GEREKLERİ SORUSUNA VERİLEN CEVAPLARIN ÜNİVERSİTE BAZINDA DAĞILIMLARI	189
TABLO 71: AİLE İÇİ DURUMLAR VE İŞ YAŞANTISI HAKKINDA SORULAN BAZI SORULAR İLE EVLİLİK UYUMU VE İŞ TÜKENMİŞLİĞİ ALTBOYUTLARI BAĞINTISI	191

GİRİŞ

Bu çalışmada evlilik uyumuna etki eden veya tükenmişliğe yol açtığı düşünülen sebeplerin ve bunların etkinliğinin incelenmesi hedeflenmiştir. Tükenmişlik ve evlilik uyumunun kültürle, demografik, ekonomik ve sosyal faktörlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın örneklemini Türkiye'nin dört üniversitesinden seçilen evli akademisyenlerdir; böylece akademisyenlik mesleği ile evlilik uyumu açısından büyükşehir ve Anadolu üniversiteleri ile özel ve devlet üniversiteleri arasında ki farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Toplam 325 evli akademisyen ile karşılıklı görüşülmüş ve anket uygulanmıştır.

Çalışmaya başlanırken, açık uçlu sorular ve anket formu hazırlanırken, evliliğin dinamiklerinde etkili olduğu düşünülen **kültürel özellikleri** ortaya çıkartmaya yönelik olması planlanmış, çalışmada sadece sayısal veriler elde etmek yerine, kültürel unsurların da işin içine katıldığı nitelikte olması için uğraşılmıştır. Kültürel unsurlar, kültürün sosyal bilimlerdeki kapsamlı tanımları nedeniyle birçok değişkeni kapsayabilir. Ancak burada, kentli olma, flört süreleri, nikah türü gibi

kültürel yaşam biçimlerini tespit etmeye yönelik sorular ve kişilerin bakış açısından durumun nasıl görüldüğüne yönelik, evlilikle bağlantılı olabileceği düşünülen sorular belirlenmiştir. Bir alan verisi olarak, kişilerle yapılan görüşmelerdeki tüm olumlu, olumsuz, yorum ve tepkiler kaydedilmiştir, bunlar kodlanarak bu çalışmada yeri geldikçe değinilmiştir. ç

Bu araştırmanın konusu akademisyenlerin evlilik uyumları ile bunun iş tükenmişliği ve diğer değişkenlerden nasıl etkilendiğidir. İş yaşamı ve yaşam farklarının, evlilik uyumuna etki edebileceği düşüncesi ile hareket edilmiştir. Aynı şekilde evlilikte uyum ile iş yaşamı arasında da bağ olabileceği düşünülmüştür. Akademik çalışmaya odaklanan bireyler; evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı belirli bir süre ertelemektedirler. Bu durum, akademisyenlerin ileri yaşlarda evlenmelerine ya da hiç evlenmemelerine neden olmaktadır. Türkiye’de evlilik oranları düşmekte ve boşanma oranları artmaktadır. Buna yol açan birçok sosyo-ekonomik ve kültürel etmen vardır. Bu sebeplerden dolayı aile yapısında gerçekleşen değişimin akademisyenlerde daha da fazla olduğu düşünülmüştür. **Akademisyenlerin evliliklerindeki uyum ile iş yaşamlarındaki tükenmişlikleri ve tüm diğer değişkenler arasındaki bağlantılar bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.** Örneğin sonuçlar arasında akademisyenlerde evlilik uyumunun düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın düşük olmasının nedeni araştırılacak ve çeşitli sosyo-ekonomik durumlar ile ilişkisi açıklanmaya çalışılacaktır.

Türkiye toplumu, Cumhuriyet’e geçişinden itibaren batı tarzı modernleşmesini yıllar içinde sürdürmüştür. Modernleşme; şehirleşme, sanayileşme ve sonucunda, yabancılaşma, demokratikleşme ve bireysellik gibi unsurları beraberinde getirmiştir. Bu değişim toplumun her alanını etkilemiştir; ancak Türkiye’deki modernleşmenin yayılımı ve içselleştirilmesi Avrupa’dakinden farklı olmuştur denilebilir.

Türkiye’nin modern yapıdaki özellikleri, bulunduğu konum itibari ile Avrupa’ya göre farklılık gösterir. Çünkü Türkiye doğu ve batı toplumları arasında bir yapı sergilemektedir. Farklı toplumsal özelliklere sahip bir nüfusa sahiptir. Evlilik ve iş

yaşantısı arasındaki ilişkiyi örneklem üzerinden araştırmak, Türkiye toplumunun değişen yapısını anlamak açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada aileye ilişkin kültürel kabuller anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, evli çiftler arasında flört ilişkisi olup olmadığına, sürelerine evlilik öncesi birlikte yaşamaya ya da cinselliğe dair sorular sorulmuştur. Bu sorular kültürel yapıyı anlamaya yöneliktir. Birlikte yaşama durumu Türkiye’de, aile kurumunun gidişatının da bir sonucu olarak yeni nesillerde giderek daha sık tercih edilen bir evlilik öncesi yaşam tarzıdır. Amerikan toplumlarında genelde çiftler bir süre birlikte yaşadktan sonra evlenme eğilimindedirler. Türkiye’de evlilik öncesi cinsellik birçok yerde halen büyük bir tabu olarak görülür ve evlilik genelde görücü usulü, aile onayı, başlık parası gibi adetlerle sürdürülür. Buna karşın Türkiye’de çeşitli ekonomik ve kültürel sebeplerle bu durum değişmektedir. Evlilik öncesi birlikte yaşama görülebilmektedir. Çok az da olsa evlilik olmadan birlikte yaşam sürdürmeler görülmektedir. Birlikte yaşama beraberinde kanuni düzenlemelere de ihtiyaç duyar. Bu düzenlemeler çiftlere birlikte yaşayabilmeleri konusunda evlilerin sahip olduğu birçok hakkın tanınması, çocuk sahibi olmanın düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde bu haklar çiftlere verilmiştir. Henüz Türkiye’de bu konuda bir düzenleme yoktur.

Türkiye’de sosyoloji alanına geniş katkılarda bulunmuş isimlerden birisi olan Behice Boran (1910-1987), Türk toplumunu nitel ve nicel veri yöntemleri kullanarak incelemiştir. Boran’dan sonra uygulamalı saha araştırmaları başlamıştır. “Toplumların kendine özgü gerçekleri olduğu varsayımından yola çıkarak her toplumun yalnızca kendi içinde çözümlenebileceği anlayışı Behice Boran tarafından sıkı biçimde eleştirilmiştir.” (Topses,2013) Yani Boran pozitivist bilim yöntemi uygulayarak toplumun çözümlenmesi gerektiği ve toplumun aralarında fonksiyonel ilişkiler bulunan kurumlardan oluştuğu düşüncesindedir. (Boran, 1992, 1943) Toplumlar hem kendilerine özgün yapılarıyla hem de genel ilkeler ortaya çıkartılacak şekilde çalışılmalıdır. Bu düşünce her kültürün kendine özgü şekilde incelenmesi gerektiği, dolayısıyla antropolojinin sadece alan çalışması metodu ile

yetinmesinin karşısında bir tutumdur denilebilir. Yani antropoloji ve sosyolojinin yöntemleri, batının sıklıkla tercih ettiği sayılara ve istatistiklere dayalı araştırmaları ile Doğu toplumlarının oryantalist incelenmesi arasında bir denge tutturulabilir.

Yapısal-işlevselci bir bakış açısı ile toplumu inceleyen Boran, bunu yaparken ekonomik ilişkileri ön plana koyar. Bu çalışmada ise ekonomik ilişkiler, odak noktası olmamakla beraber, çalışmada ölçülen önemli unsurlardan birisidir. Evliliklerin yapısında etkili olsa da, bu yorum belki ileriki araştırmacılara bırakılmalıdır.

Bir diğer Türk sosyoloğu, Emre Kongar geleneksel geniş ailenin fonksiyonlarını Ogburn ve Nimkoff'tan (1955) aktararak şöyle sıralar (Kongar,1991):

- 1-) Ekonomik Fonksiyon;
- 2-) Prestij fonksiyonu
- 3-) Eğitim Fonksiyonu
- 4-) Koruyucu Fonksiyonu
- 5-) Dini Fonksiyonu
- 6-) Eğlenme ve dinlenme fonksiyonu
- 7-) Sevgi ve çocuk yapma fonksiyonu

Bunlar geleneksel geniş ailenin fonksiyonlarını temsil eder, Kongar çekirdek ailenin yani endüstri ailesinin ise sadece iki fonksiyonunu ön plana çıkartır:

- 1-) Üreme ve çocukların ilk sosyalizasyonu
- 2-) Eşler arasındaki psikolojik dengenin sağlanmasıdır.

Kongar, endüstri ailesinin yukarıda sayılan geniş aile fonksiyonlarını kaybettiğini (bu işlevleri yerine getiren başka bürokratik kurumlar geliştiğini) belirtir. Geniş aile fonksiyonları olarak sayılan özellikler Türkiye'deki aile modelini temsil etmesi

açısından oldukça belirleyicidir. Ancak geniş aile modeli yapısı gereği modernleşen aile yapısının karşıtı bir durumdadır. Kongar'ın çıkarımlarına göre ailenin geleneksel yapısının devam ettirilmesi bürokratik yapıyı bozarak (bürokratik yapının ilerleyişini geleneksel ailenin işleyişine benzeterek) etki eder. Geniş ailenin modern endüstri toplumuna uygun görülmediğine dair fikirleri öne çıkartır.

Kongar'ın iki aile tipi (geleneksel ve çekirdek) kategorisi bu çalışmada şu açıdan önemlidir: akademisyenlerin evliliklerinin dinamiklerine bakıldığında sıklıkla ekonomik, saygınlık (prestij) ya da dini fonksiyon gibi özelliklerin ön plana çıktığı görülür. **Araştırmada görüldüğü üzere birçok kişi (88 kişi, %27,1) için bulunduğu bölgede statü kazanmak ya da çevre baskısı gibi sebepler evlilik için gerekçe olabilmektedir. Evleneceği kişinin aynı din ya da mezhepten olmasına dikkat etmektedir. Şu söylenebilir ki; akademisyenlerde geleneksel ailenin saygınlık ve din fonksiyonları varlığını korumaktadır.** Bu tespitin yanı sıra; Türkiye'de eğer bürokratik kurumların işleyişi bu fonksiyonları tam karşılıyor olsa idi, bu geleneksel yapıların varlığını koruması daha zor olabilirdi.

Parsons, sanayi ekonomisinin gereksinimleriyle çatışmayacak tek aile biçimi olarak çekirdek aileyi almaktadır (Çakır, 2011). Esasen Amerikan toplumunun bağımsız kişiler geliştiren girişken insanlara ihtiyaç duymasının bir neticesi olarak aile, çocuğun kişiliğini geliştiren ve erişkinlerin dengede olmasını sağlayan bir kurumdur. Çocuk, bağımsız ve bireyci bir kimlik kazanma yönünde sosyalleşmeli ve önemli durumlarda tek başına karar verebilmelidir. (Çakır, 2011)

Kurumsalcı yaklaşım'da bireysel bağımsızlık önem kazanır. Bu bağlamda devletin görevleri öylesine kapsayıcıdır ki geleneksel olarak aile kurumunun karşıladığı yaşlı bakımı, çocuk bakımı gibi koruyucu görevler devlet tarafından yerine getirilmektedir. Dolayısıyla kişiler daha bağımsız bireysel bir tablo çizmektedirler. Bu tür yapılar genelde Türkiye gibi geleneksellikten henüz vazgeçmemiş toplumlarda değer kaybı, yozlaşma, aile değersizleşmesi gibi görülür; ancak bireyselleşen (örneğin Avrupa ülkelerinde) aile bağları zayıf gözükse de toplum

bağları ve sosyal bilinç gelişkindir, yani kişiler ne derece bireysel ise toplum o derece büyük bir aile gibidir. Örneğin, Türkiye’de iyi bakılmayacağı düşüncesi ile mutlaka hastanede yatan kişiye aileden bir refakatçi bırakılır, hastane de sizden bunu bekler, oysa çoğu batı ülkesinde böyle bir düşünce yoktur. Bu sistemin tam olarak kurumsallaşmadığına bir örnektir.

“Koca, ev yaşamı ve refahını koruma için evin dışındaki her türlü işten; karı ev içi görevlerden sorumludur. Ancak erkeğin yokluğunda ev içi olduğu gibi ev dışı da kadına emanettir.” (Çakır B. 2011) ayrıca Çakır’ın belirttiği sorumluluk alanları farklı ama sorumluluk yükünün eşit olduğu gerçeği ve ev geçimini temin etme işinin kocaya yüklendiği durumun izlerini akademisyen evliliklerinde bugün dahi görmek mümkündür. Ev işlerini genelde kadın, ekonomik giderleri ise erkek sağlamaktadır.

Bir diğer unsur Cumhuriyet’ten daha önce uygulanmakta olan, “mihir” olarak bilinen uygulamadır (Kur’an-ı Kerim, Nisa suresi 4). Bu geleneğe göre bir kadınla evlenme karşılığı onu güvence altına almak için verilen ve geri alınmayan altın, gümüş ya da değerli şeylere mihir denir. Gelenek zamanla azalarak yok olmaya doğru gitmiş gibi gözükse de, halen başlık parası olarak ya da “hediye” adı altında büyük bir çoğunlukça yerine getirilmesi beklenmektedir.

Sanayileşme sonucu şehrin cazibesi ve tarımsal üretimin az işgücüne ihtiyaç duyması yani işsizlik gibi gerekçelerden köyden kente göç hızlı bir kültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Ancak geleneksel yapısını koruyan bireylerin şehirde tam anlamıyla endüstri ailesine geçmeleri zaman almıştır. Çakır (2011) bu konuyu şöyle açıklar; “Hemşerilik ölçeğinde ortaya çıkan ancak köylülüğe bağlı olan cemaatleşme ve komşuluk ilişkileri, hem gecekondulu nüfus için ‘güç’ sağlayıcı işlev görmüş, hem de aile büyüklüğü için denetim sağlamıştır. Şehrin veremediği güven, iş ve konut bulma, hastalık, evlilik, ölüm gibi durumlarda maddi ve manevi dayanışma ve yardımlaşma bu ilişkilerle sağlanmıştır.”(Çakır, 2011: 161) Yani “şehrin veremediği” ile kastedilen; şehirdeki kurumların yerine getirmesi gereken bir takım fonksiyonların yetersiz işlemesidir. Bunun sonucu, bu gereksinimleri halkın

kendi oluşturduğu yapılar ile sağlamaya çalışması ve bir takım gelenekselliklerini korumalarına yol açmıştır. Böylece şehirde yaşayan ama kırsal özellikler taşıyan bir topluma doğru dönüşüm gerçekleşmiştir. Örneğin geniş ailenin bireyleri aynı mahallede ya da apartmanda oturabilmektedir. Dolayısıyla ne zamanki bu kurumlar bu işlevleri yerine getirmeye başlar ise toplumsal yapı da bireyselleşme ve endüstri ailesi ya da çekirdek aile yönünde değişecektir.

Bu çalışmada ele alınan ve evlilik uyumu ile bağıntısı araştırılan diğer bir unsur ise tükenmişlik kavramıdır. Bunu ölçmek için Maslach tarafından geliştirilmiş ve Ergin (1992) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan tükenmişlik ölçeği kullanılmıştır.

Dolan'a göre tükenmişlik, insanların hem kişisel hem de mesleki doyumsuzluk yaşamalarına neden olmaktadır. Tükenmişliği yaşayan kişi işe gitmeyi istememekte, kendi yeteneklerinden şüphelenmekte ve kendisinden beklenmeyen bir tarzda davranmaktadır (Akt. Peker 2002: 319).

Tükenmişlik insanların kendilerini çaresiz, kapana kısılmış, bitmiş hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle tükenmişlik stresten çok daha olumsuz bir durumu ifade etmektedir (Levinson 1996). Tükenmişlik örgüt yapısında son derece önemli değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişiklikler, işe katılımın ve iş doyumunun düşmesi, işten ayrılmalarda artması, performansın düşmesi, grup bağlılığının azalması, fiziksel ve duygusal semptomların artması, sağlık harcamalarının artması, aile hayatının çökmesi şeklinde özetlenebilir. Tecrübeli çalışanların işlerine gösterdikleri özveriye azaltmaları ve emekliye ayrılmaları da tükenmişliğe işaret eden tepki türlerindendir (Tuğrul vd. 2002).

Tükenmişliğin evreleri dört evre ile tanımlanmıştır. Bu evreler tükenmeyi anlamayı kolaylaştıran bir bakış açısı sağlamaktadır. Ancak aslında tükenme kişinin bir evreden diğerine geçtiği kesikli bir süreç değil, sürekli bir olgudur (Fawzy FI, Fawzy NW, Pasnau RO. 1991).(akt.Kayabaşı,2008) Bu evrelere bakacak olursak;

1- Şevk ve Coşku Evresi: Bu evrede yüksek bir mutluluk, enerjide artma ve gerçekçi olmayan boyutlara varan mesleki beklentiler sergilenmektedir. Kişi için mesleği her şeyin önündedir, uykusuzluğa, gergin çalışma ortamlarına, kendine ve yaşamın diğer yönlerine zamanını ve enerjisini ayıramayışına karşı üstün bir uyum sağlama çabasındadır.

2- Durağanlaşma Evresi: Bu evrede artık istek ve mutlulukta bir azalma olur. Mesleğini uygularken karşılaştığı güçlüklerden, daha önce umursamadığı ya da yadsıdığı bazı noktalardan giderek rahatsız olmaya başlamıştır. Sorgulanmaya başlanan şey, “işten başka bir şey yapmıyor olmak” tır. Zira mesleği kuramsal ve pratik tüm yönleri ile kişinin varoluşunu tamamen dolduramamıştır.

3- Engellenme Evresi: İnsanlara yardım ve hizmet etmek için çalışmaya başlamış olan kişi, insanları, sistemi, olumsuz çalışma koşullarını değiştirmenin ne kadar zor olduğunu anlar. Yoğun bir engellenmişlik duygusu yaşar. Bu noktada üç yoldan biri seçilmektedir. Bunlar: adaptif savunma ve başa çıkma stratejilerini harekete geçirme, maladaptif savunmalar ve başa çıkma stratejileri ile tükenmişliği iletme, durumdan kendini çekme veya kaçınmadır.

4- Umursamazlık Evresi: Bu evrede, çok derin duygusal kopma ya da kısırlaşma, derin bir inançsızlık ve umutsuzluk gözlenmektedir. Mesleğini ekonomik ve sosyal güvence için sürdürmekte, ondan zevk almamaktadır. Böyle bir durumda iş yaşamı kişi için bir doyum ve kendini gerçekleştirme alanı olmaktan çok uzak, kişiye ancak sıkıntı ve mutsuzluk veren bir alan olacaktır (akt. Kaçmaz 2005).

Tükenmişliği belki de en iyi özetleyen şu paragrafı alıntılanmakta fayda var:

“Günümüzde, kabul edilen bilimsel bir tanımın yanı sıra tükenmişlik sendromunun ölçmeye yarayan geçerli bir araç vardır. Bunun tezahürü genelde üç boyuta yayılır; duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı düşüşü ya da motivasyon kaybı şeklindedir. Epidemiyoloji üzerine yapılan çalışmalar veya farklı teşhisler, düşük seviyede görülen bir unsur olduğu üzerinedir. Tükenmişlik için

mevcut bir tedavi denemesi yapılmamıştır. Tükenmişlik üzerine yapılmış, yüksek kalitede çalışmalar oldukça azdır. Standartlaştırılmış ve uluslararası geçerliliği olan ve geçerliliğini kanıtlamış bir teşhis ölçeği geliştirilmelidir. Ayrıca tükenmişliğin yaygınlığı, etkileri ve maliyeti üzerine, epidemiyolojik, sağlık-ekonomik çalışmalara ihtiyaç vardır. Nörobiyolojik faktörler de unutulmadan çalışılmalıdır. Tedaviye yönelik çalışmalar sistemli şekilde yapılmalıdır. Böylece etkileri daha yüksek sayıda veri ile anlaşılabilir. Tükenmişlik hakkında bugün sahip olduğumuz bilgiler ile diyebiliriz ki, terim bir tıp teşhisi veya engellilik veya diğer sosyo-ekonomik unsurlara ilişkin olarak kullanılmamalı, ilişkilendirilmemelidir.” (Kaschka vd. 2011)

Tükenmişliğin, bu yöntemlerin dışında henüz inceleme konusu yapılmamış yönleri de olabilir. Uzun deneyimler sonucu geliştirilmiş bu yöntemlerin daha geniş kitlelere uygulanması ve başka araştırmalarla da desteklenmesi, kişilerin yaşam kalitesini arttırarak topluma yarar sağlayabilir.

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

Bu bölüm, araştırmanın yapılış amacı ve önemine değinilen ilk kısım olan “Araştırmanın amacı ve önemi” ile “yöntem” başlıkları altında toplanmış iki kısımdan oluşmaktadır. Evlilik uyumu ve iş tükenmişliği bağlantısının diğer demografik ve kültürel unsurlar ile bağlantısına değinilmiş ve araştırmanın antropoloji ve sosyal bilimler içerisindeki yeri açıklanmaya çalışılmıştır.

Yöntem kısmında ise, daha teknik detaylar; problem cümlesi, hipotezler, ana hipoteze bağlı alt hipotezler, çalışmanın sınırlılıkları, veri toplama aşaması, çalışmanın evreni-örneklem, görüşme tekniğinin ayrıntıları, kullanılan ölçekler, anket, izinler ve etik konulara değinilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Toplumdaki evlilik kurumuna ve özellikle akademisyen evliliklerinin kültürel dinamiklerini ve iş tükenmişliğini araştırmaya yönelik bu çalışma, hem iş yaşantısında çalışma verimini artırması hem de yaşam kalitesini arttırıcı bir potansiyel taşıması bakımından her sosyal bilimler çalışması gibi önemlidir. Aşağıda daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1.1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, akademik personelin iş ile evlilikte uyum sürecinin birbiriyle bağlantılarını, etkileşimini, işlevlerini kültürel yapıların birbirleri ile olan ilişkileri bakımından açıklamaktır. Evlilik uyumunu ve iş yaşantısını etkileyeceği düşünülen; yaşanılan şehir, evliliğe ilişkin görüşler, gelir durumu gibi unsurlar da dâhil edilerek bu ilişki anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Öncelikle evlilik kurumunun dinamiklerine odaklanan bu çalışmada daha sonra evliliğin iş yaşamındaki tükenmişlik ile bağlantılarına bakılacaktır. Bazı iddialara yanıt aranacaktır: Akademisyenlerde evlilik kurumunun devamlılığını sağlayan etkenler nelerdir? Evlilikteki mutluluk, iş yaşamına ne ölçüde yansımaktadır? Evli akademisyen iş yaşamında mutlu mudur? Evlilik, akademisyenlerin iş yaşamındaki tükenmişliğini ne ölçüde etkilemektedir? Antropolojik açıdan İnsan canlılar dünyasının üyelerinden bir tanesidir. İnsan yani *homo sapiens sapiens*, günümüz modern insanı aslında bir primat yani omurgalı ve memeli bir hayvandır. Diğer canlılardan, düşünme kapasitesinin genişliğini el becerileri ile birleştirebilmesi sayesinde oluşturduğu kültürü ile ayrılır. Kültürünü

yani bilgisini ve geleneğini nesilden nesile aktarır. Bir canlı olarak insanın da temel amacı öncelikle hayatta kalmak, daha sonra neslini devam ettirmektir. Bu birincil ihtiyaçlardan bir tanesidir. Ancak insanın farklarından bir tanesi kültürü sayesinde bir evlilik bağı oluşturmastır. Bunun çok çeşitli sebepleri, tarihi bir geleneği vardır. Eğer kültürün her şeyi düzene sokan bir özelliği olduğunu varsayarsak, üremeyi düzene sokan şeyin evlilik ögesi olduğu düşünülebilir. Ancak toplumda başka işlevleri de yerine getirebilir. Evliliğin günümüzde cinsellikten çok daha önemli bir işlevi vardır; hemen hemen tüm sosyologlarca kabul edilen bu işlev ailenin koruyucu (dayanışma) unsurudur. Günümüz dünyasında evlilik çeşitli yaptırımları olan bir kurumdur. Ancak hiçbir zaman kusursuz bir kurum değildir. Evlilik ortak bir tanıma sahip olsa da bunca insan çeşitliliğinde neredeyse her toplum hatta her insan için farklı bir anlamda tezahür ediyor olabilir. Bu çalışmada irdelenen şey modern, tek eşli ve heteroseksüel evliliklerdir. Evli bireylerin iş yaşantılarındaki tükenmişlikleri ve evlilik yaşantılarındaki uyum (mutluluk) düzeyleridir. Böylece günümüzde evlilik yaşamı süren bireylerin ve bu çalışma göz önünde bulundurulduğunda akademisyenlerin, gerçekte ne durumda olduklarının ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır.

İnsan, kültürünü bir sonraki nesile aktararak ilerletir. Bir bilgi toplumu içerisine doğar. Bilim ve insan kültürü sürekli birikerek ilerleyen bir yığındır. Bazı istisnalar olsa da modern toplumda akademisyen azınlığın toplumun en eğitimli kesimi olduğu ya da saygın ve yüksek bir statüde olduğu düşüncesinden hareketle; akademisyenler örnekleme üzerinden gidilmesi uygun bulunmuştur. Bu verilerin sağlayacağı her türlü olumlu veya olumsuz sonuç Türkiye’de günümüz modern evlilik kurumu dinamikleri hakkında da bilgi verecektir. Akademisyenler örneğinin toplum açısından önemli olduğunu şu gerekçe ile açıklamak gerekir; toplumun bu kesimi daha entelektüel ve uzmanlaşma açısından daha elittir. Toplumda daha ‘öncü’ bir yaşam tarzına sahip oldukları düşünülebilir. Bu açıdan toplumun bir adım önünde oldukları da düşünülebilir ve yapılacak çalışma topluma ışık tutabilir.

Günümüzün modern yaşam tarzını süren insan, doğasına uygun olmayan zorlayıcı etkilere maruz kalmaktadır. Sanayi devriminden bu yana insan; beslenmesi ve hayat şartları ile biyolojik yapısına uygun olmayan bir yaşam tarzı sürmektedir ve bu durum, bireyleri yoğun baskı altında tutan unsurlardan belki de en büyüğüdür. Bu stres altında toplumdaki bireylerin bir kısmı belirli dönemlerde tükenmişlik sendromu yaşamış ya da halen yaşıyor olabilirler. Yaşanan tükenmişlik, özellikle 21. Yüzyıldaki insanın kültürel evrim hızındaki artışın biyolojik ve sosyo-kültürel bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de ise sanayi toplumuna geçişin; köy yaşam biçiminden, şehir yaşam biçimine geçişin bir sonucu olarak görülebilir.

Bu çalışma hem toplumun evlilik bağlarındaki çözümler sorunsalından yola çıkarak bunu kültürel bağlamda ve iş tükenmişliği bağıntıları ile ortaya koymaktadır, hem de bu sayede toplumdaki evlilik kurumunun yapısına dair bilgi sağlayan bir katkı yapmayı amaçlamaktadır. Araştırma ileri bir tarihte tekrar edilebilir, genişletilebilir ve yahut çeşitli kısımları farklı alanlardaki araştırmacılarca kullanılabilir.

1.1.2. Araştırmanın Önemi

Akademisyenlerin evlilik uyumları ile iş yaşantısı ve diğer unsurlarla olan bağlantılarının tespit edilmeye çalışıldığı ve evliliklerdeki problemlerin hangi dinamiklerden kaynaklandığına dair cevapların arandığı bu araştırmanın, akademisyenler üzerine ya da evlilik alanında çalışacak olanlara, akademisyenlere ve tüm topluma bir perspektif ve katkı sunması, bu alana yeni bir bakış açısı getirmesi umulmaktadır. Bu katkılar şunlardır:

- Araştırmanın akademisyenlerde evlilik uyumunun düşük olduğunu ileri süremesi, toplum açısından evlilik kurumundaki çözülmeye dair bir ipucu olması açısından önem taşımaktadır. Çeşitli sebeplerden evliliği ön planda tutmayan akademisyenlerde evlilik uyumunun neden düşük olduğu ve probleme yol açan dinamiklerin açıklanması düşünülmektedir.

- Aile; sosyoloji, antropoloji, psikoloji başta olmak üzere pek çok bilim dalı ile ilgili bir çalışma alanıdır. Bu nedenle aile alanındaki çalışmalar çoğu kez disiplinler arası yaklaşımı gerektirir. Daha önce evlilik uyumuna ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmanın evlilik uyumunu ve iş tükenmişliğini de kapsaması (tükenmişlik envanterinin kullanılması) sebebiyle başlangıç tarihi itibarı ile belli başlı birkaç araştırmadan birtanesi olduğu düşünülebilir. Görüşme ile açık uçlu sorulardan elde edilen alan verisi de önem taşımaktadır. Genellikle tükenmişlik ve evlilik uyumu üzerine yapılan çalışmalarda bu alan verisi kullanılmaz. Özellikle bu sebepten dolayı ulaşılabilecek sonuçlar ile araştırmanın alan literatürüne katkı yapması umulmaktadır.

- Ekonomi, siyaset, eğitim ve din ile birlikte sosyoloji alanında ele alınan beş temel kurumdan biri olan ailenin ve bunun alt kurumu olan evliliğin çözümlenmesine yönelik bu araştırma sonucunda ortaya konulacak bulgular, toplumsal bilimler alanına katkı sağlayacaktır.

- Bu araştırmanın verilerinin, akademisyenlerin evlilik ve iş yaşamı konusunda, eğer yardım gereksinimleri varsa bu yöndeki eğitim programlarının hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

- Çalışma Türkiye’de aile yaşamına dair açıklama getirebilir, ama bu genelleme yapılmassa bile daha kısıtlı bir sonuç olarak akademisyenlerde aile yaşamı hakkında genellemelere ulaşılabilir.

- Benzeri çalışmaların farklı zamanlarda ve/veya diğer üniversitelerde (farklı bölgelerde) yinelenmesi halinde, elde edilen verilerin karşılaştırılması yapılabilir.

Asıl olarak tüm sosyal bilimler çalışmaları gibi toplumsal yapıya ve insan yaşamının kalitesine küçük bir katkı sağlarsa, çalışma amacına ulaşmış olacaktır.

1.2. YÖNTEM

Bu çalışma Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri (Ankara), Adıyaman Üniversitesi (Adıyaman) ve Ahi Evran Üniversitesi (Kırşehir) olmak üzere 4 üniversiteden seçilen 325 kişi ile yüz yüze görüşülerek uygulanan anket çalışması bulguları ve alan verisinden oluşmaktadır. Anket; “Evlilik Uyum Ölçeği” (EUÖ), “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” (MTE) yanı sıra sosyo-kültürel ve demografik özellikleri ölçmeye yönelik sorular ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Bu çalışma kişilerle yüz yüze görüşmeden, e-mail ile anket gönderme yolu ile ya da telefon ile yapılabilirdi; ancak özellikle yüzyüze uygulama yöntemi seçilerek, üniversitelere gidilerek, kişilerle görüşülerek uygulanmıştır. Kişilerle görüşülmüş, olumlu veya olumsuz yorumları öğrenilmiştir. **Bu sayede gözlem yoluyla nitel veriler de toplanmış ve değerlendirmelerimizde kullanılmıştır.** Bu veriler yüzyüze görüşmenin dışında başka bir yolla elde edilemeyecek niteliktedir. Çünkü gidilen şehrin yapısındaki sosyal farklar dahi üzerinde durulması gereken unsurlardır. Tükenmişlik gibi insani temasın en aza düşmesi ve yabancılaşma ile bağlantılı bir anketi, uzaktan uygulamak bir çelişki olabilirdi. Bu sebeple anketin yüz yüze, örnekleme dahil olan her bir bireyle görüşülerek uygulanması uygun görülmüştür. Bu sayede daha ‘samimi’ cevaplar alınabilmektedir.

Bu araştırma kısıtlı olanaklarla ve sınırlı bir zamanda gerçekleştirilmiştir. Karma yöntem kullanılmıştır. Nitel ve nicel araştırma türleri birbirini destekler yönde kullanılabilir. (Geray, 2004) Yöntemsel Çoğulculuğa göre de nicel ve nitel araştırma teknikleri bir arada kullanılabilir. (akt. Şavran, 2012; Bryman, 1988, Haralambos vd.1955) İki yöntemin bir arada kullanılabileceğinin mantıksal açıklaması ise şudur: Bir anket uygulaması yoluyla elde edilen nicel veriler bir belge özelliği taşıdığından, bu verilere dayanarak üzerinde araştırma yapılan konu ile ilgili genellemeler, değerlendirmeler, alan deneyimi ve ulaşılan bulgular, nitel bir özellik taşır. Öte yandan 325 evli bireye uygulanan bir anket yoluyla gerçekleştirilen bu çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır, bu saha çalışmasından elde edilen sonuçların değerlendirilmesi ve yorumlanması ile betimleyici özellikler içerir.

Belirtmekte fayda vardır ki, sosyal antropolojinin sadece ilkel toplumları ya da azınlıkları incelediği gibi bir yaygın inanış vardır. Aslında sosyal antropoloji, incelediği grup açısından değil, bakış açısı yönünden sosyolojiden ayrılmaktadır. Multi-disipliner çalışmaların giderek yayıldığı günümüzde, bu birbirine yakın iki sosyal bilim alanını bir çizgi ile ayırmak pek mümkün değildir.

Toplumsal bilimlerin ortaya çıkış sürecinde sosyal antropoloji araştırmalarının, özellikle ilkel toplumlar ve kırsal kesim üzerinde odaklandığı bilinir. Günümüzde modern toplumlar ve kentler üzerinde de sosyal antropolojik özellikler taşıyan araştırmalar yapılmaktadır. Bu gerçeği, Türkiye’de bu yöndeki çalışmaların öncülerinden olan Mübeccel Belik KIRAY şu ifadelerle ortaya koymuştur:

“Batılı olmayan fakat batılılaşmaya ve sınıflaşmaya benzerlerinden çok daha önce başlamış bir toplum olarak Türkiye şehirlerinin en uygun lâboratuvar – toplum özelliklerini taşıdığı açık bir gerçektir” (Kıray, 1982). Şehirler iyi birer çalışma alanları olduğu gibi, toplumsal yapıya uygun araştırmalar gerçekleştirmek yerinde olacaktır. Evlilik uyumu konusunda daha aydınlatıcı bilgi için Türk kültürüne uygun geliştirilmiş ölçekler ile çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. (Erbek, 2005)

Bu araştırmada, önce evlilik uyumu ve iş tükenmişliği ile ilgili olarak Türkiye’de yapılan çalışmalara kısaca yer verilmiştir.

Araştırmanın bir bütün olarak sayısal verilerden ibaret olmamasına zen gösterilmiştir. Sonuçlar, bir yandan sayısal verilerle (nicel), diğer yandan alanda karşılaşılan durumlar ile ilgili değerlendirmelerle (nitel) sunulmuştur. Böylelikle karma yönteme dayalı bir çalışma olmuştur. Anketin uygulanması sırasında görüşmecilerin sorulara verdikleri yanıtlar, yaptıkları yorumlar ve gösterdikleri tepkiler de araştırmanın sonuçlarında belirtilmiştir.

Öncelikle Hacettepe niversitesi’nden olmak üzere uygulanacak olan dört üniversiteden gerekli yazılı izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama tekniği, rastgele örnekleme tekniği ile belirli sayıda evli akademisyene uygulanan ankettir. Ancak görüşmeler sırasında karşılaşılan her türlü veri yazılı olarak kaydedilmiştir. Hazırlanan demografik ve açık uçlu soruların yanı sıra, geçerliliği kabul görmüş “Evlilik Uyum leği” (EU), ve “Maslach Tükenmişlik leği” (MTE) uygulanmıştır. Daha nceki araştırmalarda kullanılan ölçeklerin daha sonraki araştırmalarda kullanılmasında etik yönden bir sakınca yoktur. Elde edilen verilerin SPSS istatistik çözümlleme programı yardımı ile bağıntıları ve oranları tespit edilmiş, bazı bulgulara ulaşılmıştır. Açık uçlu sorular ise görüşmenin araştırma konusundan sapmamasını sağlayan evlilik ve iş yaşantısı üzerine sorulardır.

1.2.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın temel sorunsalı, **“Akademisyenlik mesleğindeki bireylerin evliliklerinde yaşadıkları uyumsuzluğun iş tükenmişliği ve diğer demografik değişkenler ve kültür ile bağlantısının araştırılmasıdır.** Artan boşanmalardan ve azalan evlilik sayılarından, Türkiye’de evliliklerde uyumsuzluk sorunu yaşandığı düşünülmektedir, akademisyenlerde ise bunun daha bariz, toplum açısından öncü şekilde ortaya çıkabileceği düşünüldüğü için bu evren üzerinden örneklem grubu seçilmiştir. Karma bir araştırma yöntemi seçilerek bu bağlantılar ve evliliklerin dinamikleri ortaya çıkartılacaktır. Böylece evliliklerdeki çözülme ortaya konarak, önüne geçmek için adımlar belirlenmesine yardımcı olunabilir. Evliliklerdeki uyum sorunu toplum açısından önemli bir problemdir ve bunun irdelenmesi gereklidir. Bu sorunu çözmeye yönelik en uygun araştırma yönteminin araştırmada kullanılan anket ve görüşme tekniği olduğu düşünülmüştür.

Türkiye’de evliliklerin problem olabilecek yönde seyrettiği görülebilir. İstatistiklere bakıldığında boşanma oranlarındaki artış ve evlilik oranlarındaki düşüş bunun göstergesidir. Bu çalışma ile 4 üniversiteden ve 3 şehirden akademisyenler (325 kişi) seçilerek bu örneklem üzerinden evlilik uyumunu etkileyici faktörler tespit edilmeye çalışılacak ve iş yaşantısı ile evlilik uyumu bağlantısına bakılacaktır.

Problem en açık şekilde Türkiye’de evlilik kurumunda yaşanan çözülmedir. (Türkiye evlilik oranlarındaki azalma ve boşanma oranlarındaki artmaya bakıldığında) **Evlilik kurumu ve evlilik uyumunun dinamikleri akademisyenler örneği üzerinden tespit edilmeye çalışılacaktır.** Evli akademisyenlerin evliliklerinin uyumsuz olup olmadığı sorgulanmış ve bu uyumsuzluğun hangi demografik kriterler ya da sosyal yapıdan kaynaklandığını tespit etmek amacı güdülmüştür. Örneğin gelir seviyesinin evlilik uyumunu arttırıp arttırmadığına

bakılacaktır. Evliliğinde mutsuz bireyin iş yaşantısında da tükenmişlik yaşayabileceği, ya da tam tersinin olabileceği, evlilik uyumu ile iş tükenmişliği arasında bir ilişki olduğu düşünülmüştür.

Toplumsal yani kişinin kendisi dışındaki itici sebepler evlilik sebebi olabilmektedir. Sonuç olarak toplumda evlilik kurumu bazı fonksiyonlarını yitirmiş olabilir. Bunun iş yaşamlarının yoğunluğu ve hayat boyu öğrenci olmaları sebebiyle akademisyenlerde daha bariz ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çalışma günümüz Türkiye'sinde evlilik kurumunun yapısında, beklentileri karşılamayan özellikler olduğunu ve bunun uyumsuzluğa yol açtığını akademisyenler örneği üzerinden kanıtlamaktadır. Akademisyenlerde evlilik uyumu ile iş tükenmişliği arasında bir bağlantı olduğunu ileri süren hipotezinin yanı sıra bunlara bağlı olarak demografik faktörler ile iş tükenmişliği ve evlilik uyumu arasındaki bağlantılar ortaya çıkartılmaya ve karşılaştırmalar yapılmaya çalışılmıştır.

Probleme Bağlı Alt Problemler

Bu çalışmada:

- Evli akademik personelin evlilik uyum düzeyleri nasıldır?
- Evli akademik personelin mesleki tükenmişlik düzeyleri nasıldır?
- Örneklemin demografik değişkenlere göre dağılımı nasıldır? (yaş, cinsiyet, okul özelliği, çocuk sayısı, evlenme şekli, evlilik süresi ve benzeri kriterlere göre...)
- Akademisyenlerin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik uyum düzeyleri arasındaki ilişki nedir?
- Toplumun en eğitilmiş kesimi olan akademisyen evliliklerinin dinamikleri nasıldır?

- Uzun süren mutlu ve başarılı bir evliliğin sebepleri (ekonomik, statüsel, eğitim düzeyi) neler olabilir?
- Sonuçta Türk toplumunda (örnek üzerinden) evliliklerin geleceği hangi doğrultudadır?

Soruları da sorulmaktadır.

Bu çalışma problemin çözümünü; dengeli bir yaşam, kariyer ve aile yaşamının bir arada erken yaşlardan itibaren uygun kişiler ile gerçekleşmesinde, ayrıca evlilik kurumunun günümüz şartlarına ve topluma daha uygun (kurumsal açıdan) hale getirilmesinde görüyor. Bireysel açıdan ise kişilerin evliliğe olan bakış açılarının değişmesi; örneğin toplum baskısı sebebiyle değil de birliktelik gibi sebeplerle evliliği tercih etmeleri ve uyumlu tavır sergilemeleri gerekmektedir. Toplum bu konuda bilinçlendirilmelidir. Çünkü evliliklerde yüksek oranda görülen uyumsuzluk, toplumdaki evlilik kurumunun gidişatını gösteren bir işaret olabilir. Bu durum tıpkı bizim toplumumuzda evlilik oranlarının düşmesi ve boşanmaların artması gibi sonuçlara yol açabilir. Ortaya mutsuz bir toplum çıkması muhtemeldir. Çocuk yetiştirme konusunda iyi bir kurum olan aile, buna bir alternatif kurum gelişmedikçe, ailedeki çözülme toplumda dolaylı olarak genç nüfusun azalmasına, sağlıksız bir nesil yetişmesine ve sonraki aşamada, sosyal güvenlik sisteminin bozulmasına yani toplumsal sorunlara yol açabilir. Evlilik kurumu zayıflayan (azalma gösteren) tıpkı Japonya toplumları gibi ülkelerde, toplumun evliliği gerekli görmediği (Phro, 2013) (evliliğe ihtiyaç duymadığı) bir hale doğru dönüşebilir. Bu durumda benzer işlev gösteren kurumlar yok ise toplumsal bir porblemle karşı karşıya kalınabilir.

1.2.2. Hipotezler

Bu araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

- Bu araştırmada seçilen örneklem, evreni kesin olarak temsil etmektedir.
- Evlilik ve aile yaşamı tüm toplumlarda, kültürlerde olduğu gibi Türkiye’de de gereklidir ve kaçınılmazdır.
- Türkiye toplumunda aynı cinsler arası evlilik henüz bahsedilen bir unsur olmadığı ve yasal olmadığı için, tür olarak sadece heteroseksüel evlilik bu çalışmanın konusu olan evlilik türüdür.

Hipotezler;

Bu araştırmanın temel hipotezleri şunlardır:

- Akademik çalışmalara ve kariyere öncelik veren bireyler (akademisyenler) evlilik ve aile yaşamlarında çeşitli hayal kırıklıkları yaşamaktadırlar. Yani iş tükenmişliği ile evlilik uyumu arasında bir bağlantı vardır. Evliliği ve aile yaşamı beklentilerine uygun olmayan bireyler (akademisyenler) iş yaşamında da tükenmişlik yaşamaktadırlar. Mutlu bir evlilik sürdüren ve uyumlu bir aile yaşamı olan bireylerin (akademisyenlerin) iş yaşamlarındaki tükenmişlik düzeyleri daha düşüktür
- Akademisyenlerin aile yapıları, demografik özellikleri ve ‘hayata bakış açıları’ ile evlilik uyumu ve iş tükenmişlikleri arasında ilişki vardır.

Bunlar çalışmanın temel hipotezleridir.

Çalışmanın alt hipotezleri ise şu şekildedir;

- Evlilik uyum düzeyi yüksek olan akademisyen kadınların iş tükenmişliklerinin düşük olması beklenmektedir.
- Evlilik uyum düzeyi yüksek olan akademisyen erkeklerin iş tükenmişliklerinin düşük olması beklenmektedir.
- Görücü usulü ile yapılan evliliklerde evlilik uyum düzeyinin, akademisyen kadınlarda ve erkeklerde yüksek oranda olduğu sonucu beklenmektedir.
- Akademisyen kadınların ve/veya erkeklerin eşleri çalışma yaşamının içinde değil iseler, bu durumun evlilik ve aile yaşamını olumsuz yönde etkilemesi ve uyum düzeyini azaltması beklenmektedir (günümüzün hem ekonomik, hem kültürel şartlarının iki eşide çalışmaya iteceği düşüncesi ile bu hipotez ortaya atılmıştır.)
- Akademisyenlerde, eğitim düzeyinin toplum standartlarından yüksek oluşu kadınların da erkeklerin de evlilik ve aile yaşamlarında huzur ve mutluluk düzeyini azaltan bir etkidir (eğitim arttıkça uyum azalır).
- Özel üniversitelerdeki kadın ve erkek akademisyenlerin iş tükenmişliğinin daha az, evlilik uyumunun daha fazla olması beklenmektedir.
- Erkeklerde evlilik süresi arttıkça, evlilik uyum düzeyinin daha yüksek olacağı beklenmektedir.
- Kadınlarda evlilik süresi arttıkça, evlilik uyum düzeyinin daha düşük olacağı beklenmektedir.
- Çocuk sayısı arttıkça, kadın akademisyenlerde evlilik uyum düzeyinin de artması beklenmektedir.

- Çocuk sayısı arttıkça, erkek akademisyenlerde ise evlilik uyum düzeyinin (çocuk sayısı az olanlara kıyasla) daha düşük olması beklenmektedir.
- Üst kadrolardaki akademik personelin (Prof., Doç., Yrd.Doç.) evlilik uyum düzeyinin daha fazla, iş tükenmişlik düzeyinin daha az olması beklenmektedir.
- Alt kadrolardaki akademik personelin (Arş.Gör.,Uzm.,Okut.) tükenmişlik düzeyinin daha fazla olması beklenmektedir.
- Geliri daha az olan akademisyenlerin, evlilik uyum düzeyinin düşük, iş tükenmişlik düzeyinin fazla olması beklenmektedir.

1.2.3. Sınırlılıklar

Araştırmanın anket uygulama sürecinde akademisyenler ile görüşmek en önemli güçlüklerden biri olmuştur. Çünkü akademisyenler yoğun ve hareketli bir çalışma sürecindedirler; derste ya da bir başka etkinlik sebebiyle çoğu zaman iş yerlerindeki odalarında bulunmamaktadırlar. Randevu alınabilenler ve uygun bulunanlar ile görüşülmüştür. Ayrıca akademisyen, araştırmaya katılmaya ve anket sorularını cevaplamaya istekli olmayabilir. Katılım oranının düşük olması ve içtenlik konusundaki kuşkular tüm anket çalışmalarında olduğu gibi bu çalışmanın da sorunlarından biri olmuştur. Bireylerde anket sorularına 'olan durum' değil 'olması arzu edilen' duruma göre cevaplar verilmesi düşüncesi olabilir, çeşitli kaygılardan

dolayı bu olasılık vardır. Çeşitli sebeplerle kişi evliliğindeki uyumsuzları itiraf etmek istemeyebilir. Dolayısıyla örneğin ‘uyumsuzluk’ oranlarının gerçekte buradaki sonuçlardan bile daha fazla olabileceği düşünülebilir. Ancak her anket çalışmasında olduğu gibi önemli olan kişilerin durumlarını nasıl gördükleri ve beyan ettikleri olduğundan, çalışma sırasında verilen cevaplar üzerinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda anket çalışmasının uygulandığı alanda (üniversitede), resmi ve zorlayıcı olmadıkça sınırlı bir zaman sürecinde ve kısıtlı olanaklar ölçüsünde % 10’un üzerinde bir katılım oranına ulaşmak bile çoğu kez mümkün olamamaktadır. Bu araştırmada da bu güçlükler yaşanmıştır. Ayrıca tüm bu zorlukların yanında çalışmayı zorlaştıran bir diğer unsur da şu olmuştur; akademisyenlerde evli halde olmayanların oranının yüksek oluşundan dolayı, evli olanlarını bulmak gerekmiştir.

Anketin, her akademisyenle yüz yüze görüşülerek uygulanması, özellikle tercih edilmiştir. Öncesinde anketin internet ortamında uygulanması (inter-survey) da düşünülmüştür. Ancak ön çalışmalar sırasında, eğer internet ortamında olmuş olsa idi bu ankete katılmayacağını belirten akademisyenler olmuştur. Katılımın düşük çıkma olasılığı ve soruların içtenlikle yanıtlanıp yanıtlanmayacağı konusundaki kuşkular da düşünüldüğünde, anketin internet ortamında uygulanması yerine yüz yüze görüşülerek uygulanması tercih edilmiştir. Araştırma toplumdaki evlilik, aile ve cinsel yaşam gibi konular ile ilgili olması sebebiyle bazı akademisyenler yüz yüze görüşme yapılmış olmasına rağmen soruları yanıtlamak istememiştir. Bu güçlüklerle karşılaştıran araştırmacının akademisyenlerle yüz yüze ve içtenlikle görüşmüş olması, sağlanan güven ortamı, özellikle Ankara dışındaki iki üniversitede ankete katılım oranının daha yüksek olmasını ve soruların içtenlikle yanıtlanmasını sağlamıştır.

1.2.4. Veri Toplama

Bu araştırmada: seçilen dört üniversitede (üniversitelerin kültürel özellikleri aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır) 325 akademisyene Demografik Bilgi Formu (açık uçlu sorular dahil), Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Evlilik Uyum Ölçeği yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Elde edilen anket verilerinin yanı sıra alanda yaşanan deneyim, açık uçlu sorulara ve diğer sorulara yapılan yorumlar kaydedilmiştir. Araştırma sadece evli personele uygulanmıştır. Gerekli resmi izinler alınmıştır.

Anket uygulaması ile kişilerle görüşmenin, o şehri ve insanlarını tanımak, üniversitenin yapısını anlamak açısından önemli avantajları vardır. Çalışılan konu itibari ile samimi bir şekilde doldurulan her anket, kısa bir hayat hikâyesi, bir insanın hayat öyküsünün kısa bir yansımasıdır. Bu sayede evlilik uyumu ve iş tükenmişliğine dair dinamikleri anlamak kolaylaşmıştır.

1.2.4.1 Evren-Örneklem

2012-2013 verilerine göre Türkiye’de toplam 127.941 öğretim elemanı vardır. Bu sayının 54.306 (% 42.5)’sı kadın [K], 73.445 (% 57.5)’i ise erkek [E]’dir. Araştırmanın gerçekleştirilebilir ve uygulanabilir olması için dört üniversite seçilmiştir. Buna göre araştırmanın evrenini 11.10.2013 tarihinde Türkiye’de dört üniversitedeki toplam 6335 öğretim elemanı oluşturmaktadır. (ÖSYM, 2013) Bu sayı, tüm Türkiye’deki öğretim elemanlarının yaklaşık % 5’idir. Ancak toplam 6335

kişiyne anket uygulamanın maliyet ve zaman yönünden ortaya çıkaracağı güçlükler nedeniyle örneklem grubu 325 kişiyne indirgenmiştir. Örneklemin, seçilen dört üniversitedeki akademisyenlerin % 5'i (f: 0,05) olması hedeflenmiştir. Anket uygulanacak olan üniversitelerin ve kişilerin belirlenmesinde sırayla "iki aşamalı örneklem" kullanılmıştır. Üniversiteler "gelişigüzel yerleşim kümesi örnekleme", kişiler ise "gelişigüzel sistematik örnekleme" tekniğı ile belirlenmiştir. Uygulanan üniversitelerde tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen ve ulaşılabilen akademisyenlere evli olup olmadıkları sorulmuştur. Gelişmiş devlet üniversitesi olduğu için Hacettepe, vakıf üniversitesi olan Başkent, doğu bölgesi üniversitesi olan Adıyaman ve Anadolu'nun tam ortasında yer alan Ahi Evran Üniversiteleri seçilmiştir. Anketin, sadece evli akademisyenlere uygulanması hedeflenmektedir. Çünkü kurumların personel dairelerinde evli akademisyenlerin toplam sayısını gösteren herhangi bir kayıt bulunmamaktadır, dolayısıyla bu konuda personel dairelerinden olumsuz yanıt alınmıştır.

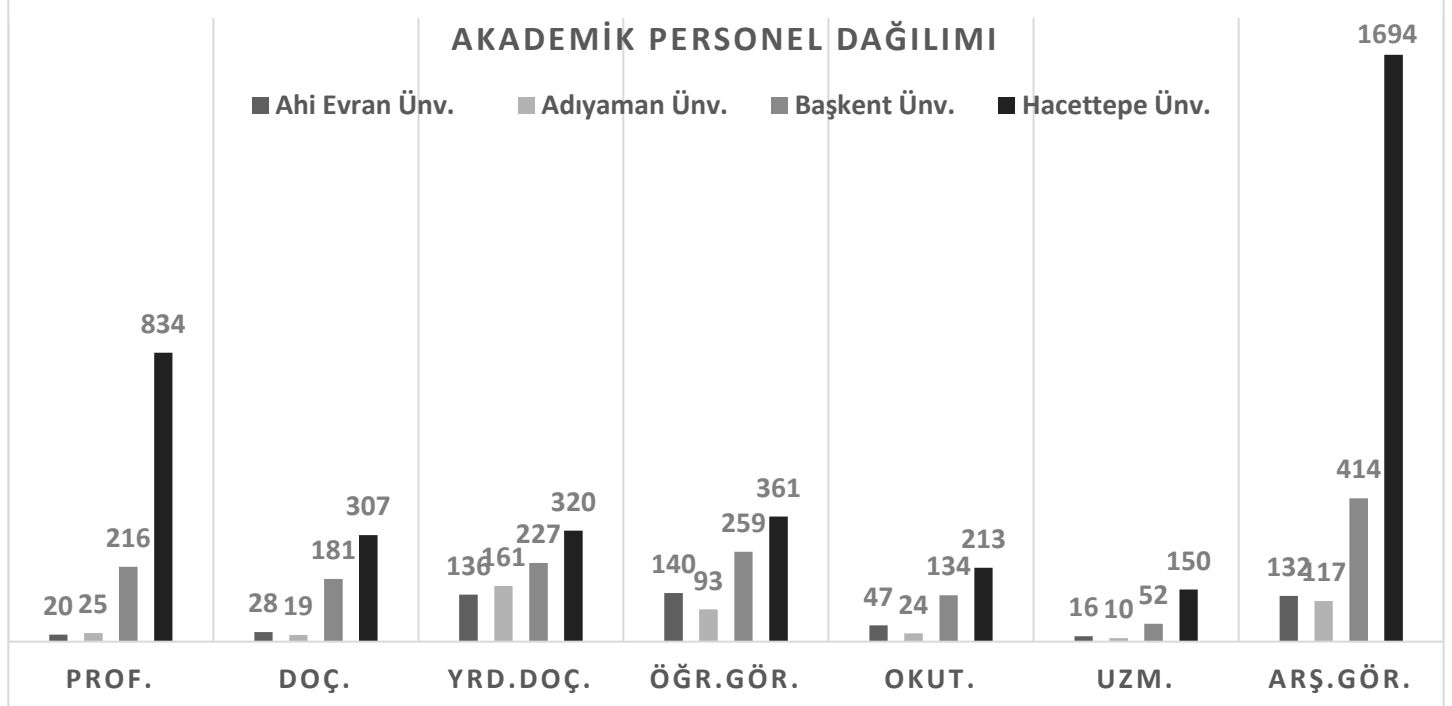
Araştırmanın "evren"ini oluşturan üniversiteler:

- a. Ahi Evran Üniversitesi** (2006, Kırşehir, Devlet Üniversitesi)
- b. Adıyaman Üniversitesi** (2006, Adıyaman, Devlet Üniversitesi)
- c. Başkent Üniversitesi** (1994, Ankara, Vakıf Üniversitesi)
- d. Hacettepe Üniversitesi** (1967, Ankara, Devlet Üniversitesi)

Bu dört üniversitenin akademik kadrosu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Üniversitelere göre akademik personelin dağılımı (ÖSYM, 2013)

	Prof.	Doç.	Yrd.Doç.	Öğr.Gör.	Okut.	Uzm.	Arş.Gör.	Toplam	(Erk./Kad.)
Ahi Evran Ün.	20	28	136	140	47	16	132	519	(333/186)
Adıyaman Ün.	25	19	161	93	24	10	117	449	(321/128)
Başkent Ün.	216	181	227	259	134	52	414	1483	(651/832)
Hacettepe Ün.	834	307	320	361	213	150	1694	3884	(1654/2230)
Toplam	1095	535	844	853	418	228	2357	6335	(2959/3376)

a. Ahi Evran Üniversitesi: 2006 yılında Kırşehir'de kurulmuş yeni üniversitelerden olan Ahi Evran Üniversitesi, bir devlet üniversitesidir. Oldukça genç üniversitelerden biri olan bu gibi üniversitelerin akademisyen sayıları henüz düşük olsa da Türkiye'de gerek ÖYP yetiştirme programları gerekse diğer teşvikler ile akademisyen sayısı arttırılmaya çalışılmaktadır. Böylece yeni kurulan üniversiteler, Türkiye'deki üniversite mezunu sayısında bir artışa sebep olacaktır.

b. Adıyaman Üniversitesi: 2006 yılında Türkiye'nin doğu illerinden Adıyaman'da kurulmuş bir devlet üniversitesidir. Bu genç üniversite Türkiye'nin doğusunda olması bakımından genellikle doğu illerindeki öğrenciler tarafından seçilmektedir. Üstelik bulundukları bölgeler bakımından Kırşehir ya da Adıyaman gibi illerde, yöre halkı için üniversite yeni bir olgudur. Sürekli olarak farklı kültürlerden öğrenci gelmektedir. Akademisyen kaynağı farklı illerden olabilmektedir. Bu da bir karşılıklı etkileşim unsurudur. Üniversite kurulan iller kültürel ve ekonomik olarak bir değişim halindedirler.

c. Başkent Üniversitesi: 1994 yılında Mehmet Haberal tarafından Ankara'da kurulan bu üniversite, özel yani vakıf (foundation) üniversitesidir. Bu bakımdan özel üniversitelerin öğrenci kitlesinin üniversite sınavında nispeten daha düşük puan alan ancak maddi durumu daha iyi öğrenciler ile tamamen burslu öğrenim gören çok başarılı öğrencilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Akademik işleyiş bakımından, devlet üniversiteleri ile benzer özellikler taşısalar da daha çok 'piyasa ekonomisi'nin ihtiyaçlarına odaklı bölümler açtıkları düşünülebilir. Ancak bu sebepten dolayı mezunlarının daha kolay iş bulduğu gözlemlenebilir.

d. Hacettepe Üniversitesi: Hacettepe Üniversitesi, Ankara'da 1967 yılında kurulmuş Türkiye'nin en büyük üniversitelerinden birisidir. URAP (2015) verilerine göre akademik başarı durumu bakımından Türkiye'de ilk sıradadır. (Not: URAP, 2017 Devlet Üniversiteleri Genel Sıralaması'nda 2. Sıraya düşmüştür)

1.2.4.2 Görüşme Tekniği

Araştırmacı tarafından uygulanan görüşmede, yarı-yapılandırılmış görüşme formu ve 2 ölçek uygulanmıştır. Görüşme sürecinde kısa notlar da alınmış, görüşülen kişinin tepkileri, yorumları, açıklamaları kaydedilmiştir. Ancak görüşülen kişilerin kimliğine ilişkin bir kayıt tutulmamıştır. Bu çalışmada görüşmeler sonucunda elde edilen her türlü bilgi, bir alan verisi olarak kabul edilmiş ve temalar halinde nitel verilerin altında belirtilmiştir.

1.2.4.3 İzinler ve Etik Konular

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonları'na Tez çalışmasının anket uygulaması için gerekli başvurular yapılmış ve girişimsel olmayan çalışmalar kategorisi altında Etik Kurul İzni alınmıştır. Bu izin çerçevesinde Hacettepe Üniversitesi'nde belirlenen sayıdaki akademik personele anket uygulanmıştır. Ayrıca Kırşehir Üniversitesi, Başkent Üniversitesi ve Adıyaman Üniversitesi Rektörlükleri'nden alınan yazılı izinler çerçevesinde, bu üniversitelerin belirlenen sayıdaki akademik personeline de anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Maslach Tükenmişlik Envanteri'ni Türkiye'de ilk uygulayan ve daha sonra da bu konuda çalışan Prof. Dr. Canan Ergin'den, bu envanterin bu araştırmada da uygulanabilmesi için yazılı izin alınmıştır.

1.2.4.4 Formlar

a. Mülakat Formu

Araştırmanın sonuçları açısından oldukça önem arz eden mülakat formu; daha önce benzer çalışmalarda kullanılan formlar taranarak bu araştırma için gerekli olan yeni sorular sosyo-kültürel özellikleri belirlemeye yönelik şekilde bu çalışmaya özgün olarak geliştirilerek hazırlanmıştır. Mülakat formundaki sorularda, evlilik uyumunu etkilediği düşünülen: cinsiyetler arası rol farkları, kadının çalışması, evlilik süresi, çocuk sahibi olup olmama durumu, evlenme biçimleri, çiftler arasındaki kültürel farklar, ekonomi yönetimi vb. konulara yer verilmiştir. Bu sorularla, sözü edilen etkenlerin birbirleriyle ve iş tükenmişliği ile olan ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Form, bu çalışmanın “Ekler” bölümünde sunulmuştur.

b. Maslach Tükenmişlik Envanteri-MTE (Maslach Burnout Inventory-MBI)

Prof. Dr. Canan Ergin'in Türkçe'ye uyarladığı Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory-MBI), Maslach ve Jackson'un, tükenmişlik düzeyini belirlemek amacıyla 1981 yılında geliştirdikleri bir ölçektir. Üç alt bölümü olan bu envanter toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 9'u duygusal tükenme (emotional exhaustion), 5'i duyarsızlaşma (depersonalization), 8'i kişisel başarı (personal accomplishment) alt bölümlerinde yer almaktadır. Ayrıca her madde 7

dereceli Likert tipi ölçekten oluşur. Ergin (1992), Tükenmişlik Envanteri'nin faktör analizini yapmış ve 5 doğal faktörün 3 faktörde yığıldığını belirlemiştir. Ayrıca Maslach ve Jackson'un da önerdikleri gibi "varimax rotasyon" uygulayarak tükenmişlik ölçeğinin yapısal geçerliliğini kanıtlamıştır.

Maslach ve Jackson (1981), bu envanteri genelde kamu hizmetinde çalışanların tükenmişlik düzeylerini ölçmek için geliştirmişlerdir. Sarros ve Sarros (1987), bu ölçeği öğretmenlere uygulamış, onların tükenmişliklerini etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmıştır. Byrne (1991), Bakker ve arkadaşları (2002) ölçeğin faktör geçerliliğini test etmiştir.

"Tükenmişlik ölçeği (TÖ)'nin güvenirliği, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve test tekrar (kararlılık) güvenirlik katsayısı yöntemleri ile hesaplanmıştır. TÖ'nin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı $\alpha=0,93$, alt bileşenler için sırasıyla 0,83, 0,75, 0,88 olarak bulunmuştur. TÖ'nin 80 tekstil atölyesi çalışanından bir ay arayla elde edilen test tekrar test korelasyon katsayısı $r=0,85$ ($p<0,01$), 77 öğretmen üzerinde iki ay arayla test tekrar test yöntemiyle elde edilen korelasyon katsayısı ise $r=0,83$ ($p<0,01$); olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar ölçeğin güvenirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir." (Çapri, 2006)

Tükenmişlik ölçeğinde "Duygusal Tükenmişlik" ve "Duyarsızlaşma" için yüksek puan, yüksek tükenmişliğe işaret ederken; "Kişisel Başarı" alt boyutu için düşük puan yüksek tükenmişliğe işaret eder. Yani kişinin duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşması ne kadar fazla ise ölçekten aldığı puanda o kadar yüksek olur. Ama kişisel başarı boyutunda puanlama tam tersi şekilde yapılır, yüksek puan, yüksek kişisel başarıyı temsil eder.

c. Evlilik Uyumlu Ölçeği-EUÖ (Marital Adjustment Test-MAT)

Evlilik Uyumlu Ölçeği, evlilik uyumunu ölçmeyi amaçlar. Bu ölçek; aile bütçesi ile ilgili uyuşmazlık, duygusal iletişim düzeyi, arkadaşlık ilişkileri, hayata bakış anlayışı, güven ve güvensizlik, iç çatışmalar, çeşitli toplumsal, kültürel ve sportif etkinlikler, cinselliği algılayış gibi konuları kapsar. **Bu ölçek Locke ve Wallace tarafından 1959 yılında geliştirilmiştir. Türkiye’de Kışlak (1996) tarafından uyarlanmış**, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş bir ölçektir. 15 maddeden oluşan bu ölçekte, her soru belirli bir puan değerine sahiptir. Testten alınan toplam puan, belirlenen puanın üzerinde ise evlilik uyumlu olarak kabul edilmektedir. 1’den 60 kadar değişen puanlama ile değerlendirmenin yapıldığı ölçekte; yüksek puan evliliğin uyumlu, düşük puan ise uyumsuz olduğunu gösterir. 43 puan kesme noktası olarak kabul edilir.

II.BÖLÜM : KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın 'kavramsal çerçeve' bölümünde; 'Aile', 'Evlilik ve Evlilik Uyumu', 'Tükenmişlik Sendromu' ve 'Akademisyenlik Mesleği' bölümler halinde açıklanmıştır. Aile kavramı ve Evlilik bölümü içerisinde bu terimlerin anlamları açıklanmış ve Türkiye'deki durumuna değinilmiştir, akademisyenlik mesleği içerisinde bu iş alanının ve akademisyenlerin Türkiye'deki temel özelliklerinden bahsedilmeye çalışılmıştır. Tükenmişlik Sendromu Türkiye'de belki de son zamanlarda medyada ünlülerin başına gelen bir 'hastalık' olarak yer alması sayesinde hem halkça bilinen hem de bilim çevrelerinde ünlenmiş ve bilinen bir terimdir, ilgili kısımda tez ile ilişkisi bakımından ve terimsel olarak açıklanmıştır.

Bu çalışmanın kuramsal içeriğinin anlatıldığı 'kuramsal çerçeve' bölümünde, sosyal antropoloji çatısı altında çalışıldığı unutulmadan, neden yapısal-işlevsel bir bakış açısı ile konuya yaklaşıldığı açıklanmıştır. Temelde sosyal bilimlerde disiplinler arasında büyük ayrımlar olmamasına ve sosyal bilimlerin çoklu-disipliner olarak çalışılabilmesinde bir sakınca olmamasına rağmen, sosyal antropolojiyi diğer sosyal bilimlerden ayıran en önemli unsur, alanın temel kavramı olan 'kültür'ü dolayısıyla kültürel unsurları içerisinde barındıracak olmasından kaynaklanır. Yani probleme kültürel örüntüler göz önünde bulundurularak yaklaşmıştır. Sosyal antropoloji bir *derya* dır. Kapsamı oldukça geniş çalışma alanları hemen hemen

insanı ilgilendiren herşeydir. Ama bakış açısı onu farklı kılabilmektedir. Dolayısıyla bu tez çalışmasında sosyal antropolojinin günümüz toplumlarına ilişkin bir probleme, yani araştırmacının da yaşadığı kültürdeki özellikle evlilik kurumuna odaklı olmak üzere iş yaşantısı ve diğer kültürel etmenler ile bağlantı kurularak, toplumdaki evliliklerin işleyişinin yapısını etkileyen faktörler aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Aile sosyolojisi konuları ise oldukça geniş kapsamlıdır, boşanmadan, madde bağımlılığına kadar birçok konuyu içerebilir. Cinsellik, doğum, ölüm, çocukluk dönemi aile sosyolojisinin kapsamına girebilir. Bu tez kapsam bakımından ailenin evlilik uyumu ile bir takım etmenler ve iş yaşantısında tükenmişlik ile bağlantılandıran antropolojik bir yaklaşım sergilemektedir. “Aile sosyolojisi üç ana kuram geleneğine sahiptir. Yapısal-işlevsel, sembolik etkileşimcilik ve bunlara karşı çıkan feminizm gibi çatışmacı yaklaşımlar.”(Jacobsen, vd., 2004) Bu tez çalışmasında bağlı kalınmaya çalışılan gelenek yapısal-işlevselcilik olduğundan, evlilik kurumunun işlevinden bahsedilebilir. Evlilik kurumunun bulunduğu noktada hangi işlevlerini yerine getiremediğinden Emre Kongar örneği ile daha önce bahsedilmiştir. “Parsons (Faris & Parsons, 1953)’a göre de aile toplumda birçok fonksiyonu yerine getirir. Ancak bunlardan iki tanesi ön plandadır. Birincisi çocukların sosyalizasyonu ve toplumun norm ve değerlerine ulaşması, ikincisi ise yetişkinlerin evlilik aracılığı ile kişiliklerinin duygusal stresten ve günlük hayatın getirilerinden korunmasına hizmet etmesidir.” (Jacobsen, vd., 2004) Özellikle ailenin strese ve günlük hayatın zorluklarına karşı oluşturduğu kişiyi koruyan direnç mekanizması işlevi bu tez açısından da oldukça önem teşkil etmektedir. Bazı faktörler kişinin evlilik uyumunu etkileyebildiği gibi, evlilik uyumu da iş yaşantısında tükenmişliğe etki edebilmektedir. İşlevselcilik bir konuya belirli parçaların bütünü etkilemesi, örneğin ailenin toplumun diğer yapıları ile olan ilişkisi yani toplumun geneli ile ilişkisi açısından yaklaşmayı gerektirir.

Yapısal-işlevsel yaklaşım aileyi bir sosyal sistem olarak alıp ailenin fonksiyonlarının ya da işlevlerinin etkileşimi ile değerlendirir. Sistem teorisi de denilen yaklaşım ailenin fonksiyonlarının beş özelliğini sıralar (Hallac & Oz, 2014);

- Üyeler arasındaki iç bağımlılık
- Ailenin sınırları
- Enerji Değişimi
- Uyumlu davranış
- Amaca yönelik davranış

Sistem teorisindeki ailenin işlevsel özellikleri arasında sayılan ‘uyumlu davranış’ aileyi bir arada tutan temel özelliktir. Bu olmadığında ailenin en temel özelliklerinden ‘koruyuculuğu’, dış dünyaya karşı ve özellikle bireylerin stres düzeylerinin korunması açısından işlevini yerine getiremez. Yani uyumlu davranış olmadığında aile işlevini yerine getiremez, aile sürse bile bireyler için kaliteli bir yaşam vaatetmeyecektir.

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmada yapısal-işlevsel yaklaşım (organizmacı model) benimsenmiştir. Karma anlayışla sürdürülen bu çalışma, hem pozitivist özellikleri hem de sezgisel ya da yorumlamacı özellikleri barındırır. Veri toplama tekniği ise anket ve görüşmedir. Elde edilen sonuçlar anlamlandırılırken yorumlanmıştır.

Yapısal-işlevsel bakış açısına göre organizmanın parçaları birbiriyle ilişkilidir. Organizma sürekli normal ya da dengeli hale geçmeye çalışan bir bütündür. Yani toplum her zaman yeniden düzenlenme, dengeyi sağlama eğilimindedir. Bunu yapmak için ortak değerleri ve kabul görmüş standartları kullanır (Wallace, Wolf, 2004).

Şunu belirlemek gerekir ki, tükenmişlik sendromu sosyal bir durum muydu, toplumsal sebepleri ve sonuçları mı vardı yoksa tıp alanını ilgilendiren bir hastalık ya da engellilik durumu muydu, biyolojik bir canlı olan insanda yarattığı belirtiler ile çalışamaz hale getirdiği gerçeği söz konusu olsa da temel olarak sosyal bir olgudur ya da en azından sosyal sonuçları vardır. Tükenmişliğin, evlilik yaşamı ve diğer demografi ve kültürel unsurlar ile ilişkisi de bunu sosyal bir inceleme konusu haline getirmektedir.

Kuramsal açıdan bakıldığında, tükenmişlik sendromunun en temelde toplumsal bir olgu olduğu söylenebilir. Tükenmişlik tıp alanı açısından bir hastalık ya da engellilik durumu olarak görülebilir. Biyolojik bir canlı olan insanda yarattığı belirtiler ile çalışamaz hale getirmesi gerçeği ile temel olarak sosyal açıdan incelenmesi gereken en azından sonuçlarının ve durumun tespitinin bu açıdan yapılması gerekmektedir. Tükenmişliğin, evlilik yaşamı ve diğer demografik ve kültürel unsurlar ile ilişkisi de bunu sosyal bir inceleme konusu haline getirmektedir. Psikolojik bir durum olarak da incelenebilir olsada, tükenmişliğe yol açan hem bireysel hem sosyal-kültürel sebepler olabilir.

Organizmacı modelde toplumdaki kurumlar ve yapılar birbirleriyle bağlantılıdır ve sürekli bir etkileşim halindedir. Dolayısıyla birbirlerinden bağımsız düşünülmemeleri gerekir. Auguste Comte ile başlayan bu akım ve İngiliz Herbert Spencer ve Fransız Emile Durkheim ile gelişimine devam etmiştir. Durkheim'ın yapısal-işlevselciliği 20.yüzyılda Branislaw Malinoswki ve Radcliffe Brown tarafından geliştirilmiştir. Aile, din gibi ögeler toplumsal yapı (structure) hareket halinde iken sistemin bütünü ile bir ilişki halindedir dolayısıyla işlevsel (fonctional) haldedir. Sosyolojinin kurucusu Comte'a göre diğer bilimlerden farklı olarak sosyoloji ve biyolojide, toplumun genelini bilerek daha sonra toplumdaki küçük parçaların işleyişine bakmak gerekir. Bu parçaların işlevi: örneğin bu çalışmada aile ya da evlilik kurumunun toplumda yerine getirdiği işlevi önemlidir. Toplumda bu parçalar iyi işlemediğinde bunlara alternatif yapılar oluşur. Tüm parçalar bir organizma gibi birbiriyle ilişki halindedir.

Bu çalışma Organizmacı modelde belirtilen toplumdaki kurumların ve yapıların birbirleriyle bağlantılı olduğu ve birbirlerini etkileyebildiklerini temel almakta ve bu açıdan yaklaşmaktadır. Psikolojik yönden ise, bir canlı olarak insanın iş yaşantısı ile aile yaşantısının birbirinden etkilenmemesi mümkün değildir. Toplumdaki kurumlar bir organizmanın parçaları gibi birbirini etkiler ve birinin diğerinden etkilenmemesi mümkün değildir. Hem buradan hareketle hem de yapısalcılığın köklü bir geleneği olan sıklıkla tercih edilen bir yöntem olmasından dolayı araştırmanın organizmacı, **yapısal-işlevsel kurama** daha yakın olduğu düşünülmüştür. Diğer modeller ile araştırmanın bağlantısı ve neden bu kuramın seçilip diğerlerinin tercih edilmediği aşağıda belirtilmiştir.

A.Comte, H.Spencer, E.Durkheim ile gelişen organizmacılık. B.Malinowski ve R.Brown gibi isimler tarafından devam ettirilmiştir. Aile ve din gibi öğeler, yapılar, sistem ile işlevsel bir ilişki halindedir. Organizmanın parçaları birbirleri ile ilişki halinde ve sürekli normal-dengeli hale gelme çabasıdadır. Toplumdaki kurumlarda tıpkı bu organizma gibi birbirleri ile bağlantılı haldedir. Ayrıca şunu da unutmamak gerekir Türkiye toplumundaki değişim, sürekli Avrupa ülkelerinden kaynaklı bir kültürlenme ve Amerikan dili ve kültürünün oluşturduğu etkiler ve sonucundaki değişimleri içerse de aynı zamanda bir Ortadoğu toplumu olma özelliğindeki doğu komşularımız, Arap, İran ve Kürt kültürü, göç, doğu toplumlarının Müslümanlığının daha farklı yaşam biçimi bu değişimin aksi yönde bir unsur olarak durmaktadır. Ancak modern dünyanın teknoloji sayesinde belki de tek bir ortak kültüre doğru yol aldığı da düşünülebilir. Türkiye’de evlilik gibi yapılar, gelenek ve görenekler, toplumun kendisi için iyi olduğunu düşündüğü ve muhafaza ettiği ve iyi olacağını düşündüğü kültürel örüntüleri alması ya da entegre etmesi ile zamanla değişmektedir. Ekici (2014) Türk aile yapısındaki değişim ve dönüşüme etki eden unsurları beş ana başlıkta toplar; göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesi. Aslında göçten, kadının çalışmasına kadar tüm bu unsurlar, sanayi devrimi ile alakalı ve birbirine bağlı bir bütündür. Örneğin Ekici, kadının çalışma hayatına girmesi sonucu çocuklar ya da

yaşlıların bakımı ile ilgilenememesi bunu diğer kurumlara devretmesine değinir ve dolayısıyla çocuk yapmayı hatta evlenmeyi de geciktirdiğinden bahseder. Kariyer için ertelenen bu durumlar aslında erkek için de geçerli, uzun yıllardır Türkiye’de erkekler kariyerlerini ön planda tutarlar, buna bir örnek şudur askerliğini yapmamış olana ve işi olmayana Türk toplumunda ‘kız verilmez’. Değişen dinamiklerle beraber artık kadınlar için de durum böyledir. Ekonomik açıdan sadece erkeğin çalıştığı aile modeli bir ailenin geçimi için yeterli değildir. Ancak aslında sanayi devriminin ve kapitalizmin bir sonucu olan bu yapı devrimi Türk Aile yapısında Avrupa’daki kadar bir değişim yaratmamıştır. Ekici bu durumu şöyle açıklar;

“Dünden bugüne Türk aile yapısında her ne kadar değişim ve dönüşüme neden olan pek çok unsur söz konusu olmuşsa da batılı toplumların aile anlayışı ya da aile yapısında uğradıkları dejenerasyona Türk ailesi uğramamıştır. Görülmektedir ki, aile yapısı değişse de dönüşse de geçmişten günümüze devam etmekte olan değerler Türk aile anlayışının ve Türk ailesinin esas unsurlarının sapasağlam kalmasına hizmet etmiştir. Halen, Türk toplumu hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini özünde taşıyan ailesini temelde korumaya devam etmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, evliliğin en temel meşruluk sistemi olarak çalışması ve kadının annelik rolünün önemi bu özellikler arasında sayılabilir.”(Ekici, 2014) Bu önemli tespitler, toplumsal değişim, toplumsal farklılar açısından Türk toplumuna özgüdür. Bunun doğruluğunu ilerleyen zamanlarda yapılacak çalışmalar gösterebilir. Türk ailesi de bozulma (ya da değişme) içerisine girmiş olabilir.

“Her bilimsel çalışma gibi, kuramsal sosyolojik yaklaşım çalışmaları da her şeyden önce ortaya çıktıkları sosyo-kültürel çevre ve toplumla ilişkilidir. Şu halde, Türk düşünür ve sosyologları için, kuramsal sosyolojik yaklaşım bağlamında sorun; Batı toplumlarının sosyo-ekonomik ve kültürel ortam ve şartlarında üretilmiş olup, onların kültürleri, değerleri ve sorunlarına özgü bir biçimde nasıl uygulanabileceği hususu etrafında şekillenmektedir. Derlemeci, aktarmacı ve taklitçi bir çerçeveye tıkanıp kalınacak mıdır? Yoksa bu

toplumun yapısı ve sorunlarına uygun kuramlar çerçevesinde özgün araştırmalar ve çözümler aracılığı ile toplumu, insanı ve sorunlarını daha iyi anlama ve daha sağlıklı çözümler üretme imkânı doğabilecek midir?” (Günay,2006)

Burada Türk toplumunun antropolojik yapısına uygun bir yaklaşım sergilemiş olan Günay’a toplumun yapısına uygun çözümler geliştirmeye değindiği kısım oldukça isabetlidir. Türkiye toplumunu batıdan çok soyut görmesi bakımından ise eleştirilebilir. Bu yüzden hem Türkiye yapısına uygun araştırma geliştirmek bunu yaparken de Türkiye’nin de kimi zaman batı toplumuna benzer olduğunu göz önünde bulundurmak araştırmanın iyi sonuçlar vermesi bakımından göz önünde bulundurulmalıdır, kültüre uygun yöntem ile batı tarzı yöntemlerin bir dengesini tutturmak gerekli olabilir.

Sembolik etkileşimcilik kuramında farklı gruplar birbirlerini etkileyerek kimi zaman çatışma ama sonuç olarak gelişme meydana getirir. Daha önce de belirtildiği gibi bilimin doğrudan öngörü gibi bir maksadı yoktur ancak Fisher’den şöyle bir alıntı yapmakta fayda var: “Toplumsal değişim, bireylerden oluşan grupların karşılaşması ve çatışmasıyla gelişme ve ilerleme şeklinde olacaktır. Bu durumda toplumsal değişim kendi haline bırakılmayıp, ‘toplumsal düzeltim’ çerçevesinde yapılacaktır. Toplumsal düzeltim geniş toplumsal bağlamı yakalayabilen yönlendirici, düzeltici, seçkin önderler ile olacaktır. Yaşama savaşı ileri gruplar yaratacak bu ileri grupların yardımsever seçkinleri yani aydınları ile bütünlük ve toplumsal gelişme sağlanacaktır” (Fisher/Strauss 2002:465-473). Yukarıda açıklandığı gibi toplumun zaman zaman aydınlar ile işbirliğiyle olumlu şekilde yönlendirilmesi gerektiğidir. Bu önderlerin toplumun çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket ettikleri varsayılır.

Türkiye’de özellikle yeni nesil için evlilik kurumu, kendi niteliğini oldukça kaybetmiştir. Bireyselleşme ve aile kuramına sıkıntısı akademisyenlerde hat safhadadır ancak bu durum şehir yaşıntısının getirisi olan ve tüm toplum için

geçerli bir problemdir. Teknolojik gelişmelere rağmen insanların geliri artmamakta, çalışma saatleri düşmemektedir. Hatta insan ömrünün uzadığı düşüncesi ile emeklilik yaşı giderek artmaktadır. Türkiye gibi bir ülkede ise ekonomik duruma baktığımızda akademisyenler 30 yıllık çalışması ile ancak belli bir standarda kavuşabilir. Gelir dağılımdaki adaletsizlikler yüzünden, entelektüel faaliyetlere ve eğitim faaliyetlerine harcadığı para kısıtlanmaktadır. Türkiye’de bilimsel projeler için de kaynak bulmak, prosedürler yüzünden, nispeten kolay değildir. Dolayısıyla bu toplumun, batı toplumlarına kıyasla farklı dinamikleri ve sorunları olabilir. Bu toplumda eğitimin masraflı olduğu gerçeği, akademik bir kariyer için aile kurmak hatta kimi zaman flört, gezmek gibi sosyal aktivitelerden dahi fedakârlık etmek gerektiği gerçeği eklenince, kişilerin yaşamı Avrupalı ve Amerikalı meslektaşlarından farklı şekillenmektedir. Devletin insanları kazanmak adına oluşturduğu İşsizlik yardımı ücretinin 800 Euro ya denk geldiği bir Avrupa toplumu (Örneğin; Belçika 2014 yılı için) ile akademinin en alt basamağı olan araştırma görevlisi maaşının yaklaşık aynı miktar Türk Lirası’na denk geldiği ülkemizde (2014 yılı itibarı ile) yaşam şartları dinamikleri daha farklıdır.

Çatışmacılık kuramı birbiri ile çatışan yapılar fikrini temel alarak Marksizmden hareket eder. Her açıdan bireylerin aile oluşturup çocuk yapmasının ekonomik sistem açısından karlı olacağı düşünülür. Bu açıdan aile kurumu, toplumun sürekliliği için devletin ya da dinin aile kurmayı teşviki ile karşılaşır. Evlilik de üst yapıyı destekleyen araçlardan bir tanesidir.

“Marx’a göre alt yapıyı oluşturan ekonomik ilişkilerde üretim araçlarına sahip olmak, üretim araçlarının sahibi olan çıkar gruplarının lehine bir üstünlüğü getirir. Üretim araçlarının sahipliği, üst yapı kurumlarını belirlediğinden bu araçlara sahip olanlar din, sanat felsefe, bilim, ahlak gibi kurumları da ellerinde bulundururlar ve belirlerler. Karl Marx’tan sonra gelen çatışmacı kuramın takipçileri üretim araçları içinde kitle iletişim araçlarını da saymaktadırlar.” (Avcıoğlu,2008)

Örneğin Kasapoğlu (2011) çatışmacı kuramları aile içi çatışma düşünerek, erkek-kadın ilişkisine indirger. Çatışma genelde sınıflar arası ekonomik çatışmayı ele alan bir yönelim olduğundan onu aileye uyarlamak ancak etnik bir grup üzerine aile çalışması yapılıyor olsaydı ya da belli bir sınıf farkı güdülseydi uygun olabilirdi. Marksist Çatışmacı yaklaşım bu tez için uygun bir yöntem değildir. Ancak Marx'ın 'yabancılaşma' kavramı ile tükenmişlik bağlamında ilişki olduğu düşünülebilir.

Poster'e (1989) göre aile teorileri temelde aileyi açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Kadınları baskı altında tuttuğu, çocuklara kötü davrandığı, nevrozu yaydığı ve toplumun gelişimini engellediği için bir kurum olarak aile suçlanmaktadır. Ahlakı yücelttiği, suçu önlediği, düzeni koruduğu ve uygarlığı sürekli kıldığı için övülmektedir. Evlilikler eskisinden çok daha fazla yıkılmakta ve çok daha fazla kurulmaktadır. "Aile, bir kişinin kaçmaya veya özlemle sığınmaya çalıştığı bir yerdir. Bazıları için aile sıkıcı, boğucudur. Diğerleri için müşfik, şefkatli ve içtendir. Eğer modern ailenin ortaya çıkışı, tarihteki aile tipleri, evlilik biçimleri incelenecekse, üzerinde durulması gereken temel konu ailenin tutum ve davranışları, aile üyeleri arasındaki ilişki ve iletişim biçimleri, ailenin iç psikik yapısı olmalıdır. Aile, ancak iç psikik yapısının incelenmesiyle anlaşılabilir." (Yıldırım, İbrahim, 1992) Burada şunu belirtmek gerekir, Türkiye'nin gelişmede (modernleşme) batıyı biraz gecikme ile takip ettiği düşünülürse, Poster'in bahsettiği durum şu sıralar yaşanmakta olabilir. Dahası evliliğin bireyler için avantajlı olan yönleri azalmış olabilir. Bu kurumu sürdüren güç sadece gelenek, ahlak ve yerine koyacak bir kültürel kurumun olmayışıdır. Türkiye evlilik kurumunun değişimi açısından kültürel bir değişimin ortalarında olabilir, "kültürel gecikme" nin sancılarını yaşamakta, sanayi toplumuna geçişini sürdürmektedir.

Aile konusunda işlevselci yaklaşıma dayanarak çalışma yapmak yaygın bir gelenektir. **Çünkü aile modern sanayi toplumunun ürettiği sorunlara karşı kurumsal emniyet supabı işlevi görmektedir.** Ayrıca cinsellik aile yoluyla düzenlenmektedir. (Kasapoğlu, 2011) **Kasapoğlu ailenin yapısı ile iş yaşantısı**

arasında bağlantı kurmakta ve iş yaşantısına uygun olan ideal aile normunun, mobilitesi yüksek çekirdek aile olduğunu söylemektedir.

Toplumu anlaşılmasında ailenin anlaşılması önemli bir role sahiptir;

“Holistik (bütüncül) yaklaşıma göre, toplum kurumlardan meydana gelir. Toplumun anlaşılmasının yolu kurumları incelemekten geçer. Kurumların birbirleriyle ilişkisi ne kadar ahenkli olursa, toplum da o kadar dengede olur. Kurumların birbirlerine bağlanma dereceleri, sosyal bütünleşmeyi gösterir. Toplumun temel kurumlarından biri olan “aile”nin yapı ve fonksiyonlarının incelenmesi, (genellikle aile toplumun en küçük birimi, çekirdeği olarak tanımladığı için sosyal kurum incelemelerinde önemli bir yere sahiptir.) diğer kurumlarla olan ilişkilerinin çözümlenmesi, toplumun analizinde (anlaşılmasında) merkezi öneme sahiptir.” (Eyce, 2000)

Goldman’ın görüşlerine göre (1914) “Evlilik ve aşkın bir ortak noktası yoktur.” “Evlilik öncelikli olarak ekonomik bir düzen ve güvencedir.” Evlilik anlaşmasının kadının hayatını ömür boyu bağlayıcı, işlevsiz ve asalak bir hale getirdiğinden de bahseder. 19.yüzyılın başları için bunlar doğru olsa da günümüzde her iki taraf için de eşitlik olduğu düşülebilir. Evliliğin her iki taraf için aynı sorumlulukları yerine getirdiği ama genellikle erkeğin ekonomik sorumluluğunun daha fazla olduğunu kadın için ise ev işleri ve çocuk yetiştirmenin ön plana çıktığı söylenebilir. “Çocukluktan itibaren ortalama her kızın hedefi evliliktir, böylece tüm hayatı ve eğitimi bu doğrultuda ilerler” “Evlilik kurumu kadını tam bir parazit ve bağımlı yapar.” “Evlilik kadına güvenli bir ev sağlar ama erkeğinin lütfu altında.” (Goldman,1914) Keza kadın içinde “ideal” adamın çok parası olan ve pek de akıllı olmayan bir adam olduğunu belirtir. Goldman’ın tanımlamaları geçen yüzyılın Amerika’sı için geçerli olup şimdi azalmış bir durumdur. Türkiye gibi gelişmekte olan toplumlar içinse geçerliliğini halen parçalı da olsa korumaktadır. Türkiye

modern yapıda ancak geleneksel ritüellerini terk etmemiş bir geçiş toplumu olarak kabul edilirse, bu görüşler az ya da çok geçerli olabilir.

Kasapoğlu'na göre sosyoloji alanında önemli olan postmodernizm, aile literatüründe henüz etkili değildir. Modernizmin romantik ideallerinin toplumsal sorunları çözmemiş olması, ekonomik gelişmelere rağmen toplumsal refahın yaygınlaşmamış olması, çok sayıda çocuğun yoksulluk ve sefalet içinde doğması ve büyümesi eleştirilerin temel kaynağıdır. Örneğin Norman Denzin (1987)'e göre, **artık geleneksel aile kavramının postmodern topluma uygulanabilir olması tartışmalıdır** ve çekirdek aile Amerikan toplumunda norm olmaktan çıkmıştır. Ona göre artık aile, muhtemelen ilaç veya alkol bağımlısı bekâr bir anne tarafından yönetilen tek ebeveynli bir ailedir, şiddete eğilimli bir hanede yaşamaktadır. Ayrıca postmodern ailelerin iki önemli özelliğinden biri, çocukların ebeveynleri dışındaki kişiler tarafından büyütülmesi iken, diğeri ise çocukların sosyalizasyonunda televizyonun çok önemli rol oynar hale gelmesidir. Cheal (1991)'a göre de, **yedi saatten fazla televizyon izleyen çocuklar sosyo-kültürel mitleri buradan öğrenmektedir**. Aslında tüm bunların modernizmin yansımaları olduğunu söyleyenler de vardır. Çünkü çalışan kadın çocuğuna ya bakıcı tutmakta ya da kreşe vermektedir. (Kasapoğlu, 2011). Burada sosyal medyanın etkisi ile televizyonun büyük rolünün yanı sıra 21.yüzyıl Türkiye'si için interneti (çevrimiçi oyunları) de eklemek gerekir. Yoğun iş yaşantısındaki anne baba için çocuğun sosyalizasyonunda bilgisayarlar ve TV ler önemli rol oynarken, anne-baba için bir 'kurtarıcı'dır.

Medeni Kanun'da aile dar anlamı ile eşlerden oluşan birliktir. Buna "evlilik birliği" denilir. Geniş anlamda ise aile, çocuklar ve eşten oluşan "velayet ailesi"dir. En geniş anlamda ise Medeni Kanun'a göre "ev düzeni" adı verilen çatı altında yaşayan herkesi kapsayan (buna evin hizmetçisi bile dahil olabilir) bir düzenlemedir. Bu ve benzeri bilgilerle donanmış olan hukukun bakış açısı, başlı başına bir sosyolojik inceleme konusu olabilir. Çocukları ve aileyi korumak öncelikli görevi olması gereklidir. Ayrıca aileyi koruyacağım derken kişilerinde özgürlüklerini

kısıtlamamalıdır. Kanunlarımıza bakıldığında birçok durumun hâkimin geniş takdirlerine bırakıldığı görülür. Hukuki açıdan inceleme bu tezin kapsamı dışındadır. Ancak medeni kanunun günümüz ailesinin sosyal yapısı ile örtüşecek gerçekçi yapıda olması yani tüm toplumu kucaklaması hususunda, hukukçuların fikirleri kadar sosyal bilimcilerin önerilerinin de değerlendirilmesi önem taşıyabilir.

Temel ekonomi kuramcılarından Adam Smith'in teorilerine bu tez çalışması açısından baktığımızda bazı çıkarımlar yapabiliriz. Ekonomik açıdan tükenmişliğin; sanayileşmenin ve kapitalist sisteminin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Toplumda uzmanlık alanı olarak 'öğretmen', 'akademisyen' gibi mesleklerde işçiler ya da benzeri çalışanlar kadar uzmanlaşma (ayrışma) ve yabancılaşma söz konusu olmasa da yalnızlık söz konusudur. Ancak bu çok geniş zaman dilimini içeren bir çıkarım olduğundan, bir meslek gurubuna yönelik ve tükenmişlik-aile kurumu ilişkisini açıklamaya çalışan bir tez için temel dayanak kuramı olarak uygun olmayacağından tercih edilmeyecektir.

Tocqueville'in demokrasi teorilerini ve düşüncelerini bu tez çalışması açısından değerlendirmeye çalıştığımızda, merkezileşmenin arttığı ve güçler ayrılığının kollarının zayıfladığı ya da hiç olmadığı toplumlarda, güvensizlik de artacağı için bunlar tükenmişliğe yol açabilecek unsurlar olabilir. Elbette ki demokrasinin ve insan haklarının uygulanma biçimi vatandaşların yaşam şekillerini etkileyecektir. Temel haklardan yoksun kalan ve özgürlükleri kısıtlanan toplumlarda -örneğin basın özgürlüğünün olmadığı toplumlarda- vatandaşların kendilerini güvensiz hissetmeleri sonucu bir takım etkiler oluşabilir. Toplumun genel siyasi-politik yapısındaki değişimlerin toplum yapısı üzerinde etkisi olsa da Tocqueville'i temel alan kuramsal yaklaşımlarının çalışmamızda tükenmişlik ve aile kurumu bağını doğrudan açıklamayacağı için bu çalışma için uygun bir kuram olarak seçilmemiştir.

Feminist yaklaşım bu çalışmanın açıklayıcı kuramı olmaya uygun değildir; çünkü araştırmanın herhangi bir aşamasında herhangi bir cinsiyeti öne çıkarmak

araştırmacının çalışma ve etik anlayışına uygun olmayacaktır. Çalışmanın sonunda cinsiyet yönünden anlamlı ya da anlamsız farklar bulunsa dahi bunun sonuçlarına her iki cinsiyet açısından da bakmak gerekecektir. Feminist yaklaşım ‘kısıtlayıcı’ tutumu sebebiyle bu çalışmaya rehber olarak seçilmemiştir.

Psikoloji alanında, öncelikle Freud’un psikoanalitik yaklaşımı açısından kişilerin uyumsuz olmasının çeşitli sebepleri olabilir. Kişinin gelişim evresinde geliştirdiği davranış koşullanmaları ve kendi içerisinde (id, ego, superego) uyumsuzluğu iki önemli sebeptir. Davranışçı yaklaşım kişinin çevre ile olan ilişkisinde uyumsuz davranışlarını da aynı uyumlu davranışlar gibi öğrenildiği noktasından hareket eder. Bir diğer kuram, varoluşçu yaklaşım; Abraham Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi ve insanın kendini gerçekleştirme amacı fikrinden gelişmiştir. Her insan kendi davranışlarından kendisi sorumludur. Ancak tüm bu psikoloji kuramlarının, insanın uyum davranışını destekleyici bir unsur olsalarda, araştırmanın sosyal kuramlar bakış açısı ile örtüşmeyeceği için psikoloji kuramlarına fazlaca değinmek yerinde olmayacaktır.

“Türk toplumu hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini aile yapısında korumaya devam etmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, evlilik sistemi ve kadının annelik rolünün önemi bu özellikler arasında sayılabilir.” (Ekici, 2014)

Daha önceleride sıkça tekrar edildiği gibi ailenin dayanışma, destek, yardımlaşma yönünü en önemli unsur olarak ön plana çıkartanlar arasında Parsons ve Eyce de vardır;

*“Geleneksel geniş ailenin belirtilen fonksiyonlarının birçoğunu kaybetmesi, aileyi toplumsal yapı içinde zayıf duruma düşürmemiştir. Çünkü çekirdek ailede bulunan bazı özellikler, onun temel bir kurum olma özelliğini devam ettirmektedir. Parsons’ın da ileri sürdüğü gibi, aile, değişen toplumsal yapısı içinde birçok fonksiyonunu kaybetse de, **üyelerine manevi destek olma fonksiyonu** çekirdek aile ile beraber daha büyük önem kazanmıştır. Sanayi toplumunun yalnız insanı, artık*

samimiyeti ve sıcaklığı ailesinde bulabilmektedir. Çekirdek aile üyelerine duygusal olarak uyum sağlamak ve psikolojik olarak bir sığınma fonksiyonunu yerine getirmektedir. İşte yapısal-fonksiyonalist görüş, ailenin bu fonksiyonun, diğer fonksiyonları gibi başka kurumlara yüklenemeyeceğini ve yalnız bu fonksiyonu ile ailenin hala toplumda önemli bir kurum olarak varlığını sürdüreceğini savunmaktadır” (Eyce, 2000).

Demirkan ve diğerlerinin araştırmasına göre; evlilik sorunlarının çözümünde, aile büyüklerinden yardım alma biçimindeki geleneksel mekanizmaların işlemekle beraber bu ilişkilerin çözülmeye başladığı, çiftlerin arabuluculardan, Aile Danışma Merkezleri’nden ya da aile sorunlarıyla ilgilenen uzmanlardan destek alma konusundaki kişisel gayretlerin ya da çabaların yetersiz kaldığı görülmektedir. (Demirkan ve d., 2009) Bu hususta Eyce’nin aile kurumuna verdiği önemden hareketle toplumdaki işlevinin diğer devlet kurumları karşılanamayacağını ama desteklenebileceği düşünülebilir.

Ülkemizde Başbakanlığın isteğiyle yapılan boşanma sebeplerine dair araştırmada şunlara değinilir;

“Bugün diğer toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklaşması, iletişim teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, tüketim kültürünün değişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma olgusu birey, toplum ve hukuk açısından giderek daha önemli bir olgu haline gelmiştir. Buna paralel olarak yaşanan yüzyılın “stres çağı” olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, sürekli tüketimi hedef alan tüketim tutkusu, ailelerin sorumsuz bireyler yetiştirme tarzı (bebe-erkil aile modeli), medyanın ürettiği değer

kargaşası ile birlikte oluşan ahlaki yozlaşma, evlilikte maddi değerler üzerine kurulmak istenen hayat tarzı vb. faktörler boşanmaya giden yol üzerindeki mayınlar olarak değerlendirilebilir.” (Demirkan ve d., 2009)

Türk ailesi incelendiğinde, yapı ve fonksiyonları açısından tarihsel süreç içinde kendine özgü değer ve normlar ortaya çıkardığı söylenebilir. (Eyce, 2000) Eyce'ye göre Türk ailesinin büyüklük olarak tıpkı Batı'daki gibi olsada, çevreden soyutlanmış bir yapı yerine çekirdek aileden dışa doğru genişleyen bir aile yapısı mevcuttur. Bu fikir 2000'lerin başı için doğru olsa bile gelinen noktada, Günümüz Türkiye'sinde artık Türk ailesi de soyutlanmış ve çekirdek halde yaşamaya yatkındır. Akademisyenlerde de bu hat safhadadır. Kırdan kente göç konusunda ise Eyce, “gecekondu ailesi” veya “geçici aile” tipinin halen var olduğunu söyler. Bu ailede kentleşme sürecinin getirdiği doku değişimi meydana gelmiştir. “Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de küreselleşme, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, tüketim kültürü, bireyleşme, değerlerde yozlaşma aile kurumunu da etkileyerek, bir sorun çözme mekanizması olması gereken ailenin sorun üreten bir birime dönüşmesine neden olmaktadır.” (Demirkan ve diğerleri, 2009). Birçok yazarın bahsettiği ‘yozlaşma’ terimi, kötü bir anlam içerir ve bozulma ve değişimi kasteder. Kötüye gidiş söz konusudur. Kişiler aileden beklediğini bulamamakta, sorun çözmesi ve hayatı kolaylaştırması gereken yapı, sorun oluşturmakta ve hayatı zorlaştırmaktadır.

“Kalıtsal etmenler veya biyokimyasal nedenlerin tersine, bireyin uyum sorunları çevresi ile etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkar. Bireyin çevresi ile etkileşiminin niteliği ve biçimi değiştikçe uyum sorunlarında farklılaşma görülmektedir. Nitekim önceki yüzyıllarda yaşamış insanların sorunları ve uyum güçlükleri, kendi dar çerçeveleriyle olan etkileşimlerinden kaynaklanıyordu. Oysa kitle iletişim araçlarının ‘küresel köy’ haline getirdiği dünyamızda, bireyler, içinde bulunduğu topluma yabancılaşma, değer yargılarını hızla değiştirme, genel gidişe ayak uyduramama, aşırı nüfus artışı, çeşitli nedenlerle göç, farklı koşullara

uyum sağlama, sürekli ve hızlı değişimin yarattığı değişiklik, sağlık, eğitim ve beslenme sorunları, teknolojik ürünlerden yeteri kadar yararlanamama gibi önceki yüzyıl insanlarından daha farklı sorunlarla karşı karşıyadır.” (Yıldırım, 1992)

Tükenmişlik, demografik faktörler ile ilişkilidir. Cinsiyete göre, yaşa göre, mesleki deneyime göre ve evlilik durumuna göre farklılıklar gösterir. Tükenmişlik birbirini takip eden üç aşamadan geçer;

duygusal tükenmişlik → duyarsızlaşma → kişisel başarı.

Tükenmişlik çalışmalarının 1980 yıllarından itibaren başladığını ve geliştiğini söyleyebiliriz. “Tükenmişlik, kişisel başarı düşüklüğü, duygusal hissizlik ve duyarsızlaşma ile karakterize edilen bir stres durumudur. Tükenmişliğin bu zamana kadar özellikle hemşirelik, eğitim ve sosyal hizmet gibi meslek gruplarında daha fazla görüldüğü saptanmış olmasına rağmen, bu zamana kadar bu gibi gruplarda görülme sıklığına ve genelleştirilmesine dair çalışma çok azdır.” (Cordes & Dougherty, 1993) Tanımların daha net oluşması, ölçeklerin gelişmesi ve çalışmaların artması 2000’li yılları bulmuştur.

“Tükenmişlik ile ilgili araştırmalar, heyecan, uyarılma ve insanların uyarılma ile nasıl baş ettiği üzerine yürütülen çalışmalar sonucu başlamıştır. (Maslach & Jackson, 1984). Görüşmeler genellikle sağlık hizmeti çalışanları ile yapılmıştır. Görüşmelerden çıkan sonuç, bu meslek gruplarında görülen duygusal stresin zayıflatan ve oldukça zararlı sonuçlara yol açabileceği ortaya koymuştur. Aynı şekilde adli çalışanlarla yürütülen diğer bir çalışma ise, fakir kesim ile çalışan avukatlarda tükenmişlik görülmüştür (Maslach & Jackson, 1984). Bir gruplandırma sağlamasına ek olarak, diğer bulgular da tükenmişliğin sağlık sektörü ile kısıtlı olmadığını ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak, çalışanlarda tükenmişliğe yol açan kesin bir takım faktörler vardır. Gelişimin ilerleyen safhalarında, araştırmacılar bu erken bulgulardan

elde edilen sonuçları birleştirmiş ve ortaya aktif ve araştırmada kullanılabilen varsayımlar çıkarmışlardır. Böylece de tükenmişliği inceleyecek sistemli bir çalışma alanı oluşmuştur. Bahsi geçen çalışmanın çoğu, yazarların kişisel deneyimlerinden (Freudenberger, 1974, 1977a, 1977b), belirli programlara dayanan anlatılardan ya da örnek olay çalışmalarından oluşmaktadır (Pines & Maslach, 1978, 1980, 1977). Tüm bunlar kavramsal anlaşmazlıkları da beraberinde getirmiştir.” (akt. Cordes & Dougherty, 1993)

Çapri'ye göre Literatürdeki iki önemli ve geçerli tükenmişlik tanımı vardır. Bunlardan birincisi Maslach'ın tanımı, “tükenmişlik, işe bağlı tutum ve davranışlardaki değişikliklerle kendini gösteren duygusal tükenmişlik, duyarsızlaştırma ve azalmış başarı duygusu olmak üzere üç bileşene sahip olmasının yanı sıra, fiziksel tükenme, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik hisleri, negatif bir benlik kavramının gelişmesi ile iş, yaşam ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarla belirginleşen fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme sendromudur (Maslach, 1978; Maslach ve Pines, 1979; Maslach ve Jackson, 1981; Maslach, 1982).İkincisi ise Pines ve Aronson'un tanımıdır ve onlara göre, tükenmişlik, bir şevk, enerji, idealizm, perspektif ve amaç kaybıdır ve sürekli strese, umutsuzluğa, çaresizliğe ve kapana kısılmışlık duygularına neden olan fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme durumudur (Pines ve Aronson, 1988).”(akt. Çapri, 2006) Kişi bu durumu deneyimlerken çalışma performansı kötüye hatta durma noktasına gelebilir. Buna bağlı olarak hayatı da etkilenmektedir.

Ardıç (2008), tükenmişliğe etki eden faktörleri şu şekilde belirlemiştir; örgütsel çatışma, kararlara katılamama, çalışma saatlerinin uzunluğu, örgütsel iletişimsizlik, sosyal desteğin olmaması, rol çatışması, rol belirsizliği, çalışma alanının olumsuz fiziksel koşulları, ilerleme fırsatlarının olmaması, işyerinde duygusal ve cinsel taciz (mobbing), iş güvenliğinin olmaması, örgüt yapısına uygun olmayan liderlik tipleri, İş standardizasyonunun olmaması, örgüt kültürü gibi etmenleri saymıştır. Bunlar doğru olmakla birlikte hepsi küçük etmenlerdir ancak büyük etkilere yol

açmaktadırlar diyebiliriz. Eğer toplum yapısı açısından bakmak gerekirse, toplumdaki kurumların işlevlerini yerine getirmesi (toplumun en önemli kurumlarının hukuk, sağlık sistemi gibi yapıların işleyişi başta olmak üzere) ve toplumun kendine özgü özellikleri (kültürel yapısı), gelişmekte olan ülkeler için unutulmaması gereken etmenlerdir. Toplumdaki kurumlarının genelinin sağlıklı olmasının, daha küçük alt yapıları ve bireyleri de etkileyen en önemli unsur olduğu düşünülebilir. Bu tez çalışmasında yukarıda bahsedilen sistemsel yapıların işleyişinden kaynaklı topluma etki eden unsurlar değil ama kültürel yapının etkileri araştırılmaya çalışılmıştır.

Perlman ve Hartman bu dönemde kullanılan çoklu kavram ve bulguları içeren bir liste hazırlamıştır. Tükenmişliği tanımlayan kavramlar şöyledir:

- (a) başarısızlık, tükenme hissi, yılmışlık,
- (b) yaratıcılığı kaybetme,
- (c) işe olan bağlılığın azalması,
- (d) müşterilere, iş arkadaşlarına, işe ve çalışılan kuruma yabancılaşma,
- (e) kronik strese verilen tepki ve son olarak da genellikle;
- (f) kişinin kendine ve muhataplarına karşı, rahatsız edici fiziksel ve duygusal belirtilerle kendini belli eden davranışlar bütünü.

Tüm bu fikirler benzer olsa da, ortak ve kesin bir tükenmişlik ölçeğinden yoksundu. (Maslach & Jackson, 1981, 1986)(Akt. Cordes & Dougherty, 1993).

Ardıç'a göre tükenmişlik sendromu birden ortaya çıkmaz, yavaş ve sinsice gelişir ve çeşitli aşamalardan geçer. Bu sinisi gelişen belirtileri göz ardı etmemek gerekir. "Tükenmişlik belirtileri kişiden kişiye farklılık göstermekle birlikte, genel olarak fiziksel, psikolojik ve davranışsal belirtiler olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir."(Ardıç, 2008) Önce fiziksel belirtiler başlar, sebebi bilinmeyen sağlık sorunları gibi, bunlar kişinin psikolojisini etkilemeye başlar ve kişi bu

sorunları isle bağdaştırır. Son aşama da içinde bulunduğu hal, kişinin davranışlarına da yansır ve iş yaşantısında dolayısıyla aile yaşantısında da sorunlar yaşamaya başlar. Genelde araştırmalar “tükenmişliğin çıkardığı maliyet” ya da “işlerin aksaması” açısından baksa da aslında kişinin yaşam kalitesi düşmekte ve toplumda birbirini etkileyen sorunlar baş göstermektedir. Bu açıdan tükenmişliğin önemsenmesi, bilinmesi, ölçülmesi ve gerektiğinde kişilere yardımda bulunulması gerekir. Tükenmişlik durumunun yöneticiler tarafından bilinmemesi durumunda çalışanlar üzerinde baskı daha da artar. Akademisyenler örneğine baktığımızda veya öğretmenler üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda yönetici pozisyonundaki kişilerin, yönetime dair ya da en azından eğitim stratejilerine dair (pedagoji eğitimi hariç) herhangi bir eğitim almadan bulundukları pozisyona geldikleri görülür. Bu hizmet içi kurslarla giderilebilmesi düşünülebilir. Yönetici eğitimleri amacı, alt pozisyonlarda çalışanları daha iyi yönetmenin ve performansı arttırmanın yanı sıra, onları koruyucu özellikte de olmalıdır.

Tükenmişlik öncelikle bireyin duygusal kaynaklarını tüketmesi ile ortaya çıkmakta ve kişinin duygusal anlamda tükenmesi ile sonuçlanmaktadır. Duygusal anlamda tükenen birey bir sonraki aşamada çevresindeki insanlarla olan ilişkisini sınırlandırarak psikolojik olarak insanlardan uzaklaşır. Bu şekilde duyarsızlaşma boyutu kendisini gösterir. Son aşamada ise birey daha önceki olumlu tutumlarıyla şimdiki tutumları arasındaki ayrımı fark eder ve bunun sonucunda mesafeli tutumlarının, çalıştığı kuruma ve topluma katkılarını sınırladığını düşünür. Böylece birey iş ve insan ilişkileri konusunda bir yetersizlik duygusu içerisine girmekte, kısacası işini yapma ve müşterilerine hizmet sunma konusunda, kendisini yetersiz görmeye başlamaktadır. Kişinin kendini olumsuz değerlendirme eğilimi içerisinde olması kişisel başarı boyutu içerisinde tanımlanmaktadır (Cordes ve Dougherty, 1993: 624; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001:403; Maslach ve Zimbardo, 1982).(Akt. Ardiç, 2008) Yaşanan iş stresi, bireylerin özel hayatlarındaki zorluklar ve sorunlarla bir araya geldiğinde hem bireysel hem örgütsel anlamda ciddi problemler oluşturmaktadır. Bu nedenle bireylerin sağlığını ve örgütsel verimliliğini

etkileyen pek çok sorunun temelinde stres yatmaktadır. Yapılan araştırmalar, uzun süre yoğun stres altında yaşamının sağlığı ciddi olarak tehdit ettiğini göstermektedir. (Cemaloğlu ve d. 2007) Hafif belirtiler ile baş gösteren tükenmişlik önemslenmediğinde birçok sağlık sorununa dönüşebilmektedir.

“Yaşanan tükenme duygusu ile eve gelen bireyin eşi, çocukları veya anne-babası kendilerini ihmal edilmiş ve yalnız hissetmekte, bireyin kendileri ile birlikte olmaktan dolayı memnuniyetsizlik yaşadığını düşünmektedirler. Bu nedenle de bireyi suçlamaktadırlar. Zaten yaşadığı tükenmişlikten kaynaklanan suçluluk duygusuna sahip olan birey, ailesi tarafından da bu tarz bir suçlama ile daha ciddi sorunlara itilerek aile içi çatışmaların yaşanmasına, aile fertlerinin birbirlerinden uzaklaşmalarına, boşanma veya ayrı evde yaşamalara, çocuk ve ebeveynin birbirinden kopmasına neden olmaktadır.”(Ardıç, 2008)

Bu durumda tükenmişliğin aile kurumu üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağıntı herkes için geçerli olmayabilir. Kişiler aile ve iş yaşantılarını birbirinden bağımsız tutabilmektedirler. Ama genel olarak insan bütünlüklü bir canlıdır ve mutlaka yaşantısının bir bölümü diğerini etkilemektedir. Tükenmişlik başlı başına bir zor durumdur ve bu durumdaki kişinin içinde bulunduğu şartların iyi değerlendirilmesi en başta ailesinden, eşinden destek görmesi önem arz etmektedir. Ya da ailesinden iyi destek gören kişinin zorluklara daha çok dayanabileceği sonucunu çıkartabiliriz.

“Tükenmişlik sendromuna yol açan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şöyle sıralanabilir; Sosyal desteğin olmaması/yetersizliği, kişilere ulaşamayacağı hedefler konması, fazla iş yükü, çevresindeki kişilerin motivasyonlarının düşük olması, kişinin karakteriyle yaptığı işin uyuşmaması. Meslekli rollerle aile rolleri arasında bocalayan ve her iki alan arasında doyurucu bir denge kuramayan kişilerde tükenmişliğe daha sık rastlanmaktadır. Diğer

yandan, evlilik ve aile hayatından alınan uyumun yüksek olması ve aile yapısının olumlu olarak algılanması tükenmişlik düzeyini azaltmaktadır.”

(Kayabaşı, 2008)

Olumsal ve uyumlu bir ilişki süren kişinin ailesinden gördüğü destek iş yaşamında tükenmişlik yaşama olasılığını düşürmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre evlilik uyumu ile tükenmişliğin alt boyutlarından, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma arasında bir bağıntı vardır. Kişisel başarı alt boyutu ise evlilik uyumundan bağımsız, etkilenmeyen sonuçlar verebilmektedir.

“Tükenmişlik, insanlarla yüz yüze ilişki içinde olan meslek çalışanlarında oldukça sık rastlanan bir durum olduğundan dolayı, eğitim alanında çalışan kişiler tükenmişliğe en yatkın risk gruplarından biridir. Eğitim alanında yapılan tükenmişlik araştırmalarının çoğu ise öğretmenler üzerinde yürütülmüştür.” (Cemaloğlu ve d. 2007) Türkiye’de tükenmişlik odaklı çalışmaların sayısı azdır. Akademisyenler üzerine yapılmış tükenmişlik çalışmaları ise daha da yetersizdir.

“Tükenmişlikle ilgili yapılan çalışmalarda, tükenmişlikle başa çıkma konusunda örgütsel çabaların uygulanması gerektiği vurgulanır. Bunlara baktığımızda genelde insanı en başta doğanın bir parçası ve canlı olarak gören ve daha sonra gelişmiş bir devlet yapısının sonucu olan ‘insan hakları’na uygun çalışma ve yaşam koşullarında yaşatan toplumların değerleri ile yani insana verilen değer ile örtüştüğünü görürüz. Bireysel olarak ise kişinin kendini geliştirmesi önem teşkil etmektedir.” (Kayabaşı, 2008)

İnsanlar evliliklerindeki sorunları hayatlarındaki diğer sorunların da nedeni olarak görmektedirler. Geleneksel değerlerin sorgulandığı günümüzde, evlilik yaşantısında ne gibi değişiklikler olduğu yönündeki merakın da evlilik uyumunun araştırılmasında rol oynadığı düşünülebilir. (Houseknecht&Macke, 1981; Kitamura ve d. 1998; Spainer ve d., 1995) (akt.Yalçın, 2014)

2.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilimsel yöntemde kavramların açık ve seçik tanımlanması, anlam karmaşasını ve göreceliliği ortadan kaldırması bakımından önem arz etmektedir. Bu tezin ana gövdesini oluşturan “aile” ve “tükenmişlik” kavramları ve diğer önemli kavramlar çalışmayı ilgilendirdiği yönleri ile tanımlanacaktır.

2.2.1.Aile

Aile tanımlarını yapmadan önce Türk aile yapısını anlamak için Osmanlı Devletinden daha önceki aile yapısına; benzerliklere ve günümüze kadar uzanan izlere değinmek gerekebilir. Bu kısımda Osmanlı öncesinde Türk aile yapısının temel yapısal özelliklerine değineceğiz. Dede Korkut Destanları, 9-11.Yüzyıldan kalma olan Türk gelenekleri ve yaşam hakkında bilgi veren oldukça ünlü kanıtlardır. Bugünkü Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan gibi toplumlar için önemli bir kaynak olarak görülürler. 'Dede Korkut' a göre, Türkler yıl içinde iki yerde göçebe yaşarlar, yazın 'Yaylak' da ve kış aylarında 'kışlak'da. At, koyun, sığır ve kırmızı deve toplum için çok önemlidir. Genelde çadır ve çardakta yaşarlar. Atlar ve develer taşımada da kullanıldığından toplum için çok önem teşkil eder. Deve

Kervanlar için önemlidir. Kaftan, cübbe, çuha, çıra, kürk ve deri şapkalar, kavuk, şalvar, kızlar ve kadınlar tarafından dokunur. Dastana göre kaftan ve diğerleri nişanlısı için evlenecek kız tarafından yapılmıştır. Bunlar işlemeli olduğu gibi, değerli bir hediye olarak kabul edilir. (Paksoy, Phil, 1990). Evlilik için kızlar tarafından özenle üretilen bazı kıyafetler bugünün Türkiye'sinde de 'çeyiz' geleneği ile büyük benzerlik taşımaktadır. Ancak günümüz Türkiye ve tüketim toplumunda her ürün olduğu gibi bu tür ürünlerde değersiz bir hal almıştır, çünkü bu ürünler eskiden olduğu gibi zor ulaşılabilir değildir.

Türk halkı için arazi, 'Toprak-Ana' olarak anılır ve kutsaldır. Bazı kaynaklara göre (Karakurt, 2011 ve diğer kaynaklarda) anne-doğa ve yağmur-erkek bağlantısı kurulur ve ne zaman yağmur yağsa o toprağa hayat verir çünkü yağmurun, 'düşen doğurganlık' ı temsil ettiği düşünülür. Dede Korkut Destan'ına göre, aile üyeleri arasında iletişim kuralları ve gelenekleri vardır. Kadınlar genellikle erkek gibi güçlü ve her işi yapmanın yanı sıra evi de düzenliyorlardı. (Paksoy, Phil, 1990). Paksoy'un yorumuna göre: "yakından bakıldığında, kadınlar erkekler kadar savaşçı ve cesur olarak tasvir edilmiştir. Onlar avlanırlar ve elinde silahla savaşa girerler. Bu cesaretleri ilk destanlarda görülür." Kadınlar, okçuluk, güreş ve at yarışlarına erkeklerle beraber girebiliyorlardı. Ayrıca kadın üretimi temsil ettiği gibi çocuklarla ilgilenmekle de sorumludur.

İlginçtir, ilk Türk boylarında gençlerin evlenmek için kimi seçeceğine karışılmazdı, rıza çok önemliydi. Ebeveynler onları asla zorlamazdı. Osmanlı da ise ailelerin daha etkili olduğu görülür. Osmanlı veya Türkiye gibi daha karmaşık medeniyetlere baktığımızda evlilik kararının sadece genç çiftin değil her iki ailenin kararı olduğunu görürüz. Buradan şu çıkarımı yapabiliriz ki; yerleşik yaşam ve tarım evlilik yapılacak kişi için ailenin söz sahibi olması konusunda önemli bir etken olabilir.¹

¹ Osmanlı'da mülkiyet hakkı tam olarak kişilerin olmasa da kişiler bu arazileri işletmektedir. Devlet arazi karşılığında vergi benzeri bir para almaktadır

Ancak sanayi/şehir toplumuna doğru gidildikçe toplumlarda bireysellik hat safhaya ulaştığı için evlilik tercihi için önemli olan kişinin 'hür' tercihi olmaktadır. Kişinin ve ailesinin geleneksel ya da 'modern' yapısı ile bağlantılı gibi gözükmemektedir. Bu konuda ilk bakışta geleneksel evliliğin daha uzun ve kalıcı bir evlilik olduğu diğerinin ise daha kırılgan olduğu düşünülebilir. Çünkü geleneksel evliliğin en önemli sebepleri arasında toplumda kabul görme isteği olup, sürdürülmesi veya başarılı sürdürülmesi her şeyden önemlidir yapısı gereği boşanmaya meyili daha azdır. Ancak günümüz modernleşen evlilikleri daha kolay karar verilen, her şey gibi daha hızlı tüketilen ve daha kolay bitirilebilen daha ziyade ekonomik sebepli, devletin sağladığı sosyal ve hukuksal hakları elde edebilmek için yapılmış evlilikler gibi gözüküyor. Aile ve evliliği koruma altına almak isterken, kültüre uygun olmayan hatalı uygulamalar yüzünden toplum gözünde daha korkutucu ve çekinilmesi gereken bir olgu haline getiren yasal uygulamalar toplumlarda evlilik hızını düşürebilir ve insanları birlikte yaşam olgusuna itebilir. İyi uygulamalar ile modern evlilikler daha uzun süreli veya kalıcı hale gelebilir.

Osmanlı öncesi dönemde bir kızla evlenmek, o kızı evinize getirmek ve tüm sorumluluğunu da almak anlamına gelir. (ilginçtir günümüz Türkiye'sinde de kadına çeşitli hediyeler verilmesi beklenmektedir.) Evlenmek isteyen erkek tıpkı başlık parasında olduğu gibi bu geleneği yerine getirmek durumundadır. Çok değerli hediyeler, altın veya para vermek zorundadır. Destanların içinde ise bazen develer, atlar ya da köpeklerin hediye olarak verildiği görülür;

“Bana bin at getirin, henüz hiç sürülmemiş, bin erkek deve getirin henüz hiç dişi görmemiş, bin koç getirin hiç koyun görmemiş, bin köpek getirin, kulakları ve kuyruğu kesili olsun” (Paksoy, Phil,1990)

Bu dönemde ailede boşanmak ise çoğu durumda kabul edilebilir değildir. Evlilik aileyi yapan bağ, ölüme kadar sürdürülen bir statüdür.

Osmanlılar 1299 ila 1923 yılları arasında var olmuş büyüklük bakımından tarihteki 24. İmparatorluktur. Osmanlı İmparatorluğunun bugünkü Türkiye'nin Cumhuriyet

kurulmadan önceki Türkiye'yi temsil ettiği düşünülür. Bu dönemde aile yaşantısı genelde tek eşlidir. Genelde Osmanlı himayesi altındaki diğer azınlık toplumlarından bazı erkeklerin birden fazla kadınla evlendikleri görülebilir. Ancak bu durumu günümüz evlilikleri ile kıyaslamak yerine tarihsel koşulları içerisinde değerlendirmek gerekir. Genelde evlilikler kadının ya da çocukların bakımını üstlenme amaçlıdır. Bu durumda savaş veya diğer sebeplerle toplumda erkek nüfusunun daha az olduğu durumlar, birden çok eşli evlilik durumunu doğuran sebeplerdendir. Örneğin erkeğin ölmesi durumunda, dul kalan kadın ölen eşin erkek kardeşi ile evlilik gerçekleştirebilir.² Bunun tersi durumlarda karısının öldüğü bazı durumlarda ölen eşin kız kardeşi ile evlilik gerçekleştirebilir.³ Bu dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda bugün kapitalist toplumun bel kemiği olan mülkiyet hakkı gelişmemiştir. Mülk devlete aittir.⁴ Genelde tarım arazisi işleten ailenin kontrolündedir. Ancak evliliklerde ve çocuk yapımında en önemli etmenler tarım arazilerinin ve diğer büyükbaş ve küçükbaşların bölünmemesini sağlamaktır.

Bugünkü Türk devletinin tam olarak endüstrileşmediği son 20 yıl öncesine kadar dahi akraba evliliğine bağlı engelli çocuk doğumlarında yüksek rakamlar bu geleneğin neredeyse günümüze kadar uygulandığının göstergesidir. Aynı ekonomik sebep ile iki aile kız alıp-kız vererek sahip oldukları mülkiyetin bölünmemesini sağlamış olurlar.⁵ Bu sebepten antropolojinin bakış açısı ile şunu söyleyebiliriz ki Ortadoğu toplumlarında evlilik bireyler arasında değil aileler arasındadır. Bunun izlerini halen görmekteyiz. Bu ekonomik sebepler bugün de süregelen birçok geleneğin gerekçesini açıklar. Aileler çocuklarının kiminle evleneceğine karar verirler. Öyle ki bazen henüz yeni doğmuş bebeklerin bile büyüdüklerinde kiminle evlenecekleri belirlenmiştir.⁶ Avrupa'nın en zengin Yahudi aileleri bile yakın zamana kadar servetlerinin bölünmemesi için kuzen evliliği yapmaktaydılar(Conniff,2003). Tüm bunlar genelde toplumda dini sebepler ya da

² Bu durum 'levirat' olarak anılır.

³ Bu durum 'sorarat' olarak anılır.

⁴ Aslında mülk Allah'ındır ve padişah Allah için bunu yönetir.

⁵ Bu 'berdel' olarak anılır.

⁶ Buna 'beşik kertmesi' denir.

gelenekler ile açıklanırken temelinde ekonomik sebepler barındırabilir. Din ve gelenek ise düzenleyici rol üstlenmekte ve kargaşayı önlemektedir.

Diyebiliriz ki geçmişe baktığımızda Osmanlı'da uygulanan gelenekler ile günümüz Türkiye'sinde yakın zamana kadar büyük benzerlikler görülür. Birçok aile benzer gelenekleri devam ettirir ya da devam ettirmeye çalışır. Ancak endüstrileşme ve köyden kente göç gibi olgular yüzünden bu durumlar hızla değişmektedir.

Son olarak eski Türklerde evlilik konusunda şunları söyleyebiliriz; İslamiyet öncesi Türklerde bile çok farklı olmayan geleneklerin yansımaları günümüzde sıklıkla görülebilir. İlk Türkler ile Osmanlı Türkleri arasındaki geleneklerdeki benzerlikler aşîkârdır. Ama son 50 yılın modern Türkiye'sinde, dijital medyanın etkisi, endüstrileşme süreci ve global marketin Dünya'yı büyük tek bir kültür haline getirmesi yüzünden bir değişim veya bazılarına göre 'yozlaşma' içerisine girilmektedir. Hangi uygulamanın toplum için iyi olduğunu söylemek doğru olmaz ama binlerce yıllık gelenek ve bilgi büyük bir hızla terkedilmektedir. Ancak tarihsel gelenek ve bilgiden bir anda uzaklaşmak toplumsal yapının işleyişi için sakıncalı olabilir.

Bu çalışmada kişilerin kent kökenli olup olmadıkları da anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun evlilik uyumunu, ailenin yapısını ve iş tükenmişliğini etkileyen bir unsur olduğu düşünülmüştür. Kent antropolojisi açısından kentleşme, bir ülkedeki kentli nüfusun çoğunlukta olması ve çeşitli nedenlerden dolayı (üretim, tüketim, sosyal organizasyon ve benzeri sosyo kültürel yapıların) kent merkezli hale gelmesidir. 1950'li yıllarda makinalaşma dolayısıyla boşa çıkan işgücü, iş bulma amacıyla hızlı bir kırsaldan kente göç oluşturmuştur. İşsizliğin yanı sıra eğitim, sağlık, uzmanlaşma, yüksek yaşam standartları gibi çekici unsurlar Türkiye'de kentleşmeyi hızlandırmıştır. Türkiye bu hizmetleri kırsalda sunamamıştır. Hızlı göç beraberinde uyum sorunlarını da getirir. Kente uygun davranış geliştirmek olan kentlileşme sadece kişinin kendisinin değil en az bir kaç neslin kente aşına olması ile ancak gerçekleşebilen bir durumdur.

Aile tanımlamalarına bakacak olursak; “Çekirdek aile” ya da “yalın aile” en basit tanımı ile anne-baba ve toplumca kabul gören çocuklardan oluşan toplumsal yapıdır. Tezcan’ın tanımına göre aile: “Ana - baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşmuş ekonomik ve toplumsal bir birliktir”. “Karı-koca, ana-baba ve evli ya da bekâr çocuklarla yakın akrabalarından oluşan aynı çatı altında ya da hanede yaşayan toplumun en temel insan grubu ve kurumudur.” (M.Tezcan, 2006) Diğer bir tanıma göre aile evrensel bir boyut taşır “Aile hane halkı ve kompozisyonu, otorite, mülkiyet, akrabalık ilişkileri çerçevesinde biçimlenen zaman ve mekân boyutlarında farklılık gösteren evrensel niteliğe sahip toplumsal bir kurumdur.” (İçli, 1997)

Aile tanımları yapılırken genelde belirtilmek istenilen özellik öne çıkartılarak yapılır. Örneğin MacIver ve Page’in cinselliğe dayalı ve çocuk sahibi olup-yetiştirme özelliğini ön plana çıkartması gibi. Tam anlamıyla evrensel bir aile tanımı yapmak mümkün değildir. Mahmut Tezcan’a göre “ ‘anne-baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşmuş ekonomik ve toplumsal birlikteliktir, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde Aile, toplumun doğal ve temel birimi olarak nitelenmekte, toplum ile devlet tarafından korunması gerektiğine değinilmektedir. Anayasa 41. Maddesi ‘Aile, toplumun temelidir’, ...”(akt. Geray, 2004) Belki de aile; bireyin, Maslow’un -İhtiyaçlar Hiyerarşisi- teorisinde sevgi, güvende hissetme, başarı, kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlardan bahseder. Aile kurumu bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için kültürün geliştirdiği yöntemlerden bir tanesi olarak görülebilir.

İçli’ye göre: “Aile hane halkı ve kompozisyonu, otorite, mülkiyet, akrabalık ilişkileri çerçevesinde biçimlenen zaman ve mekân boyutlarında farklılık gösteren evrensel niteliğe sahip toplumsal bir kurumdur.” (İçli, 1997)

Aile için geçerli farklı açılardan yapılan birçok evrensel tanım bulunabilir. Aile kavramları konusunda çeşitli terimler geliştirilmiştir. Bunlara görülmektedir ki ailenin kaç kişiden oluştuğu, cinselliğin nasıl düzenlendiği, kiminle evlenileceği ve kimin

ailesinin yanında ikamet edileceği gibi unsurlar önem taşımaktadır. Aile biçimleri için kullanılan başlıca terimler aşağıda sıralanmıştır;

- Bulundukları yere göre anne tarafında ikamet eden '**matrilokal**', baba tarafında ikamet eden '**patrilokal**' ailedir.
- Anne soyundan olan '**matrilineal**', baba soyundan olan '**patrilineal**', anne adını alır ise '**matronymie**', baba adını alır ise '**patronymie**' olarak anılır.
- Anne-baba ve çocuklar için '**nükleer aile**', bir tarafın ailesi kişi için '**kanbağı ailesi**' olmaktadır.
- Ayrıca yaygın olmasa da bazı toplumlarda, çok eşli '**poligami**' evlilik vardır. Tek eşli '**monogami**' dir. Poligamide birden çok kadınla evli erkekli aile için '**policini**', birden çok erkekle evli kadınlı aile için '**poliandri**' kullanılır.
- Grup/klan içi evlilik '**endogami**' grup dışı ise '**egzogami**' genel kabul görmüş tanımlardır.
- '**Pratiloma**' (hiyerarşiye karşı yapılan evlilik, örneğin farklı kastlardan insanların evlenmesi gibi...)
- **Levirate** ya da Levirat (Kadının ölen kocasının erkek kardeşiyle evlenmesi) gibi yapılar mevcuttur.

Şu şekilde Türkçeye çevirdiğimizde daha anlaşılır olacaktır;

- Poly (çoklu),
- Gyny (kadın)
- Andry (erkek)
- Gamy (evlilik)
- Amory (aşk)
- Sororal (kız kardeşle)
- Fraternal (erkek kardeşle)

Aile üyeliği iki şekilde gerçekleşebilir: birincisi kan yoluyla olan; aynı soydan gelen üyeleri gibi, ikincisi kanuni birleşim ile olan evlilik, evlat edinme gibi durumlar ile gerçekleşir. Bütün dünyada farklılık gösterse de, ortak bir aile tanımına ulaşmak, en azından ideal aileyi tanımlamak mümkündür. İdeal aile evli çift ve çocuklardan oluşan çekirdek aile olarak tanımlanabilir. Gerçekte bu tanıma ailelerin sadece yüzde ellisi uyar (Amerikan toplumu için). Genelde aile tek ebeveynden oluşur. Ancak bazı kültürlerde aile ilişkileri daha karmaşık ilişkiler içerisinde. Kuzen, amca gibi bireylerin sayısı daha fazladır. Ama tüm bireyler için özelde iki aile var denilebilir birincisi doğduğunuz ailedir, ikincisi ise sizin yaratacağınız ailedir. Daha geniş aile tipleri genellikle aile olarak değil domestik gruplar olarak anılır.

“Aile üzerine yapılan psikolojik ve sosyolojik çalışmaların Türkiye’de gelişimi oldukça yenidir. Dolayısıyla aile konusunda yapılacak çalışmaların öncelikle Türkiye’nin toplumsal yapısına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de Türk ailesinin tarihsel gelişimi ve kültürü iyice kavranmalıdır. Batı modellerinden aktarılan aileye ilişkin tipolojilerin Türk toplumuna uygunluğu sorgulanmalı ve toplumumuza en uygun tipolojilerin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Batı toplumları ile Türk toplumu arasındaki farklılıklar gözetilerek, Türk toplumunun özgün yapısına, değerlerine, tarihine uygun olarak gerçekleştirilecek araştırmalar Türkiye’de aile gerçekliği, değişimi ve dönüşümü, tarihsel evreleri hakkında daha gerçekçi ve bilimsel verilere ulaşmaya yardımcı olacaktır.” (Ekici, 2014)

Türkler gibi aileye önem verdiği herkesçe bilinen bir toplumda aile araştırmalarına verilen önemin artması ve Ekici’nin de söylediği gibi özgün yapının göz önünde bulundurularak uyarlanmış çalışmaların yapılması, ailenin geleceği için yararlı olacaktır. Giderek Avrupa toplumuna benzeyen bir toplum yapısı olsa da, bazı farklılıklar vardır ve bunların araştırma sırasında ortaya çıkartılabilmesi faydalı olabilir. Bu araştırmada kişiler ile açık uçlu sorular yardımı ile görüşme yapılmasının sebebi bu kültürel unsurların da araştırmada yer almasını

sağlamaktır. Bu sayede Ekici'nin de belirmiş olduğu gibi kültüre uygun ancak bilimsel yöntemden sapmadan çalışma yapılmış olur.

2.2.2.Evlilik ve Evlilik Uyumu

Evlilik birçok kimsenin bilmediği bir bilim dalıdır.

Honoré de Balzac

Türkiye'deki araştırmalarda sıkça Saxton'un evlilik tanımı kullanılır; Evlilik, toplumlarda farklı yapılar gösterebilen, aile kurmayı ve türün devamını sağlayan iki insanın kalıcı bir beraberlik için bir araya gelerek oluşturdukları, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumluluklarını yerine getirmeye söz verdikleri, birbirine bağlı sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur. (Saxton, 1982:216). Geleneksel kültürler de aileyi başlatan unsurdur. Evlilik iki birey arasında gelişen, çevrenin onayladığı bir birlikteliktir. Çoğunlukla bir kadın ve bir erkek arasındadır. Buna rağmen boşanmak yani evliliğin bozulması mümkündür. Genellikle evlilikte cinsellik açısından eş haricindeki diğer olasılıklar ret edilir. Saxton evrensel tanımını yapsa da, evrensel yerine büyük çoğunluğun tek eşli bir düzene sahip olduğu anlaşma şekli diyebiliriz. Bu yönüyle evlilik düzenli hayatı sağlayan yani cinselliği düzenleyen bir kurumdur.

Tablo 2: Türkiye’de Evlenme sayısı, kaba evlenme hızı, boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı (Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü verileri, 2015,2016,2017)

Evlenme sayısı, kaba evlenme hızı, boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı				
Yıl	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı(%)
2001	544 322	8.36	91 994	1.41
2002	510 155	7.73	95 323	1.44
2003	565 468	8.46	92 637	1.39
2004	615 357	9.09	91 022	1.34
2005	641 241	9.35	95 895	1.40
2006	636 121	9.17	93 489	1.35
2007	638 311	9.09	94 219	1.34
2008	641 973	9.03	99 663	1.40
2009	591 742	8.21	114 162	1.58
2010	582 715	7.98	118 568	1.62
2011	592 775	8.02	120 117	1.62
2012	603 751	8.03	123 325	1.64
2013	600 138	7.89	125 305	1.65
2014	599 704	7.80	130 913	1.70
2015	602.982	7.71	131 830	1.69
2016	594.493	7.50	126.164	1.59

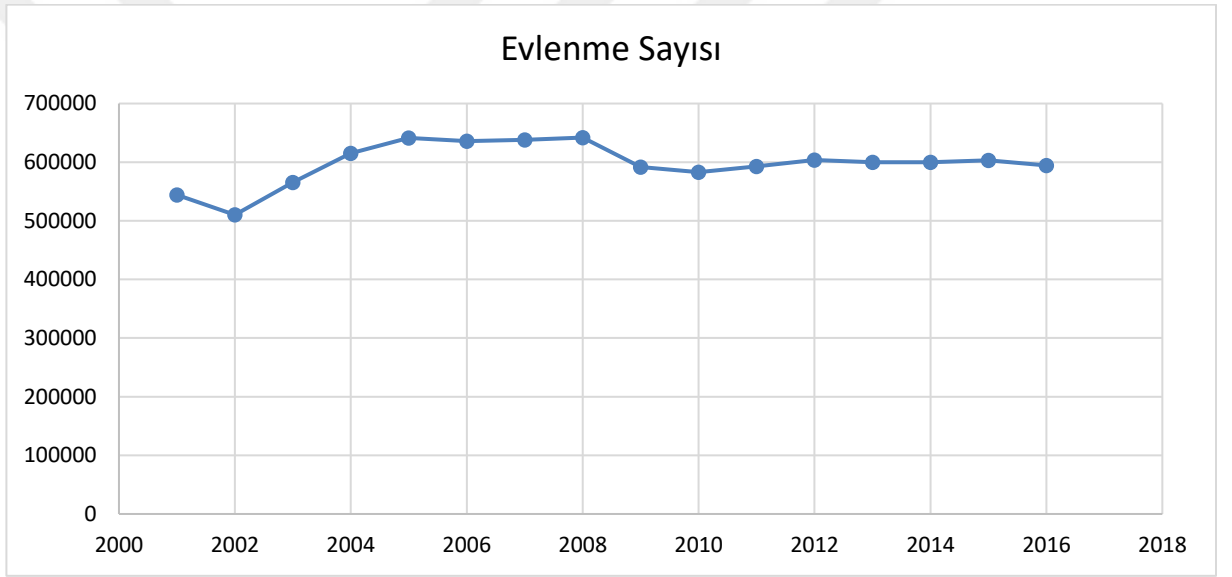
Evlilik; “Karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir” (Özgüven, 2000). Yani “dar anlamda aile” ile “evlilik birliği” kavramı özdeştir. Binder, Türkiye’de Medeni Kanun evliliği ile ilgili tanımlarda en dar anlamında aileden bahsederken “evlilik birliği” tanımlamasını kullanır. Evlilik kanunlar önünde ya da toplum önünde yapılan (imam nikâhı gibi) bir uygulama olduğu için, bir sözleşme niteliğindedir ve maddi yükümlülük yönü de vardır denilebilir.

“Evliliğin psikolojik yönü açısından ise şu örnek oldukça çarpıcıdır: Journal of Personality and Social Psychology (2003) de yer alan çalışmada; 1984-1995 yılları içine 24 bin bireyle yapılmış, evliliğin bireyin mutluluğuna davetiye çıkarmadığı, ancak düğünden sonra bireylerin kısa bir iyilik dönemleri geçirdikleri ve nihayetinde evlenmeden önceki durumlarına dönecekleri, evlenmeden önceki yaşamlarından memnun olanların evliliklerini sürdürebilmelerinin olası olduğu açıklanmaktadır”(Demiray,2006). Yani kişilerin evlilik öncesindeki durumları evliliğin devamı açısından belirleyici olabilir.

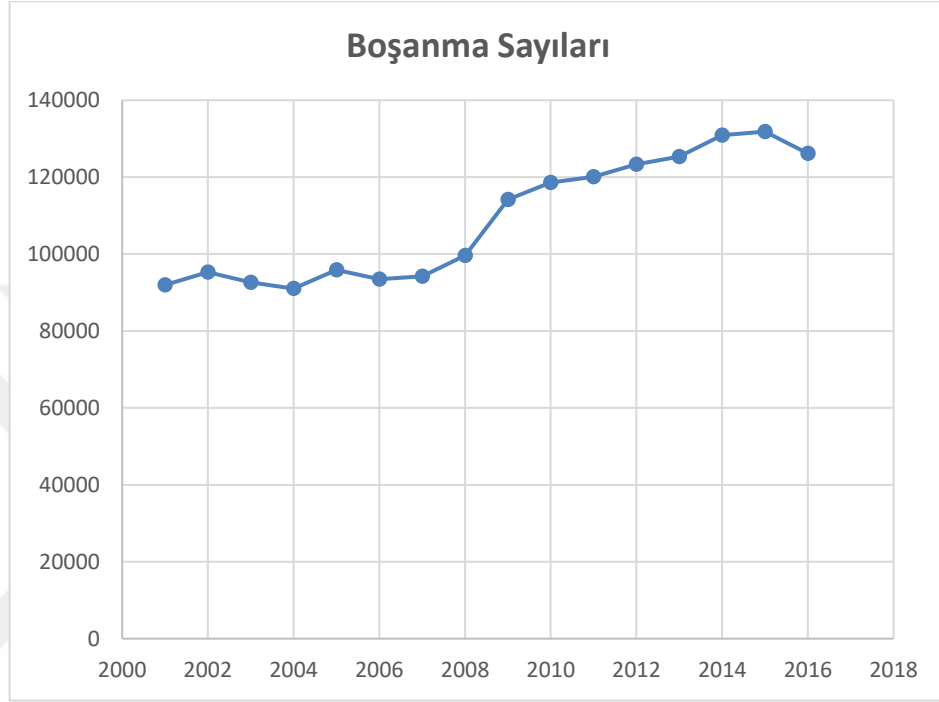
Birleşmiş Milletler ’in insani gelişme raporlarına göre; Türkiye yüksek insani gelişmişlik sınıfında ama Amerika, Fransa gibi ülkelerin yer aldığı çok yüksek insani gelişmişlik sınıfında değildir. İller arasında bakıldığında ülkenin doğu kısmı (illeri) orta insani gelişmişlik düzeyindedir. (Özpınar, 2016)

Türkiye’de evliliğin geldiği aşamada, köy kökenli, okuma-yazma oranı düşük ve geleneksel bir toplumdur, eğitim oranı eskiye oranla yüksek, şehirde yaşayan bir topluma dönüşmesi, bu kültürel değişimin sancılı olmasına yol açıyor. Geçiş sürecinde bir yanı ile modernleşen halk bir yanı ile geri kalıyor. Türk halkı doğu-ile batı arasında bir köprü ve ticaret yolu olmasının avantajlarını, dezavantajları ile birlikte yaşıyor. Doğu ve batının tüm zenginliği ile beraber, iki kültür arasında kalan bir ülke konumunda ve bazı bocalamanın en yoğun yaşandığı kültürlerden bir tanesidir. Evlilikler de bundan etkilenmiş durumdadır.

Tablo 3: 2016, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre oluşturulmuş evlenme sayıları.
(Evlenme sayılarında düşüş görülmektedir, nüfus artışına rağmen evlilikler düz bir çizgide seyretmekte ya da düşmektedir.)

Tablo 4: Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre hazırlanmış boşanma sayıları.

Tablo 3 ve 4'e bakıldığında evlenme sayılarının (artan nüfusa rağmen) artmadığı ve düz bir çizgi halinde ilerlediği, boşanmaların ise açıkça arttığı görülmektedir. Bunlar toplumdaki evlilik kurumunda bir soruna işaretir.

Türk halkı günde ortalama 4,81 saat⁷ televizyon izleyen, (merketingturkey, SBT, 2013), Unesco verilerine göre neredeyse hiç kitap okumayan bir toplum. Ülkedeki kütüphane sayısı ibadethane sayısının ellide birinden az. Dıştan bakınca modern gözükten toplum, bir yandan geleneksel yapısını ve muhafazakârlığını sürdürüyor.

⁷ Bu veri 2016 yılında 5,5 saate çıkarak dünya liderliğine (araştırma yapılan ülkeler arasında) ulaşmıştır

Evlilik uyumu, evlilikteki doyumunu ve evliliğin bütününe öznel anlamda ifade eden bir kavramdır. Ya da basitçe, **devam eden evlilikteki doyum diyebiliriz**. Bu çalışmada sadece evli akademisyenler üzerine bir uygulama yapılmıştır. Çalışmada, süren evliliklerin durumunu tespit etmek için daha önce de bahsettiğimiz ‘Evlilik Uyum Ölçeği’ kullanılmıştır. Bu ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışması Kışlak-Tutarel (1999) tarafından yapılarak Türkçe ‘ye adapte edilmiştir. “Ölçek genel evlilik uyumu ile birlikte aile bütçesi, duyguların ifadesi, arkadaşlar, cinsellik ve yaşam felsefesi gibi konularda anlaşma ya da anlaşamama durumunu ve güven, çatışma çözme, boş zaman ve ev dışı etkinliklerde ilişki tarzını ölçmektedir.” (Kışlak-Tutarel, 1999). Evlilik araştırmaları sosyal bilimciler tarafından sıklıkla tercih edilen bir alan olup, evliliğin çeşitli sebeplerle bitmesinin yanı sıra süren evliliklerdeki durumu tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Örneğin bir psikiyatrist olan Dr. Gilbert V. Hamilton’ın 1929 yılında evli çiftlerin problemleri üzerine yaptığı araştırma belki de bir ilk olarak kabul edilebilir. Literatürde o zamandan bu yana geliştirilen çeşitli ölçeklerle evliliklerin durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada kullanılan ölçek de 1938’de ilklerden olan Terman’ın ‘evlilik mutluluğu ölçeği’ nin gelişmiş bir varyasyonudur. Evliliklerin durumunu tespit eden çalışmalarda zaman zaman, ‘evlilik kalitesi’, ‘evlilik uyumu’, ‘evlilik doyumunu’ şeklinde isimler almıştır. **Evlilik uyumu iki uyumlu kişinin evlenmesi ya da birbirine uygun iki kişinin eşleşmesi değildir; evlilik uyumu daha çok çiftlerin birbirlerine entegre olurken gösterdikleri başarı seviyesidir. Birlikte hareket edebilme başarılarıdır. Ortak hedeflerin olması, kişilerin hayatı daha iyi kavramış olmaları, kendilerini bilmeleri gibi durumlar, bu uyumun sağlanmasını daha kolay hale getirir.** Yani uyumlu çiftler değil uyum sağlayabilen çiftler gerçeği söz konusudur. Çiftlerin her ikisinin de uyum göstermeleri şart. Aksi durumda evlilik sürse bile bu, çocuklar veya alışkanlık gibi sebeplerden dolayı sürüyor ancak kişiler yıpranıyor.

Tarihteki evlilik uyumunu ölçmeye yönelik tüm çalışmalar aşağıdaki tabloda verilmiştir (Spanier, 1976). Daha sonra geliştirilen ölçekler genellikle buradan

esinlenilmiştir. Ancak Locke ve Walalce'ın 1959'da geliştirdiği ölçek en geçerli olanlardan bir tanesidir.

Tablo 5: Spanier (1976)'nın evlilik uyumu ile ilgili ölçekleri içeren tablosundan kısaltılarak aktarılmıştır.

ÖLÇEK GELİŞTİREN	ÖLÇEK İSMİ	YAYINLANMA
Adams	Evlilik Uyumu Tahmini Göstergesi	1960
Bernard	Evlilikte Başarı Boyutu	1933
Bowerman	Bowerman Evlilik Uyum Ölçeği	1957
Buerkle & Badgley	Yale Evlilik Etkileşim Durumu	1959
Burgess & Cottrell	Burgess-Cottrell Evlilik Uyum Formu	1939
Hamilton	Evlilik Uyum Testi	1929
Inselberg	Evlilik Doyumu Cümle Tamamlama	1961
Katz	Anlamsal Farkların Evlilik Uyumuna Uygulanması	1965
Locke	Evlilik Uyumu Ölçeği	1951
Locke & Williamson	Evlilik Uyumu Testi	1958
Locke & Wallace	Evlilik Uyum Ölçeği(Kısa)	1959
Manson & Lerner	Evlilik Uyum Ölçeği	1962
Most	Evlilik Uyum ve Çatışması Puantajı	1960
Nye & MacDougall	Evlilik Uyum Ölçeği	1959
Orden & Bradburn	Evlilik Mutluluğunun Ölçülmesi	1968
Terman	Evlilik Mutluluğu Ölçeği	1938

Yukarıdaki ölçekler dışında yine birbirleri ile popüler olan ve çeşitli yönlerden birbirleri ile benzerlikler gösteren, genelde birbirlerinden türetilmiş şu ölçekler bulunur;

- Kansa Evlilik Uyumu Ölçeği (Kansan Marital Satisfaction Scale, 1983, Schumm),
- Evlilik Kalitesi Ölçeği (Quality of Marriage Index, Norton,R. 1983),
- Çift Uyum Ölçeği (The Couple Satisfaction Index, Funk J.L. 2007)

Henüz Türkçe 'ye uyarlaması yapılmamış olan bu ölçeklerin daha fazla çalışmaya uygulanması zaman alacaktır.

2.2.3. Tükenmişlik Sendromu

“Tükenmişlik; yeterince uzun süre insanilikten uzak kaldığınızda gerçekleşen şeydir.”⁸

Micheal Gungor, (Amerikalı Besteci)

Sözlükte “burnout” yani tükenmişliğin anlamı, “aşırı baskının yol açtığı başarısız olma, yorgun düşme, bitmiş hissetme” durumudur. “Burn out” sözcüğünün ilk kullanımına, İngilizceye birçok kelime katmış olan William Shakespeare tarafından **1599** yılında “The Passionate Pilgrim” adlı eserinde yer alır. (“*She burnt with loue, as straw with fire flameth. She bourout loue, as soon as straw out burneth*”). Bir diğer örnek Shakespeare’in Hamlet yapıtındaki bir kısımda geçmektedir. (“*O heat, dry up my brains! Tears seven times salt, Burn out the sense and virtue of mine eye!*”) Çok daha sonraları bir mimarın üzücü hikâyesini anlatan Graham’ın, “A Burnt-Out Case: New York”⁹ eserinde geçmektedir. Bu kullanımlar günümüzdeki bilimsel kullanımına tam olarak tekabül etmese de yaklaşık olarak ilk betimlemelerdir diyebiliriz.

⁸ “Burnout is what happens when you avoid being human for too long.” Kitap: The Crowd, the Critic and the Muse, Michael Gungor, (2012), Woodsley Press.

⁹ *Greene, Graham (1961). *A Burnt-Out Case. New York (Amer. ed.): The Viking Press. p. vii-viii.*

Günümüzdeki tanımlar arasında tükenmişliği en iyi ifade eden açıklama Freudenberger'in açıklamasıdır, Freudenberger'e göre tükenmişlik **"insanın enerji, güç veya kaynakları üzerinde aşırı istek ve taleplerden dolayı tükenmeye başlamak"**tır. (Freudenberger 1974: 159). 'Burnout' kavramının öncüsü olarak da kabul edilmektedir. Tükenmişlik başka bir deyişle insanın karşılayamayacağı kadar talep ve isteğe maruz kalması ve en önemlisi de o kişinin bunlardan kaçabilecek başka bir seçeneğinin bulunmaması sonucu oluşur. Dolayısıyla maddi veya manevi unsurlar ile de gerçekleşebilir olması mümkündür.

Maslach'ın tükenmişlik kavramı üç boyutludur. Tükenmişlik, işi gereği sürekli olarak diğer insanlarla yüz yüze çalışan kişilerde sıklıkla ortaya çıkan üç boyutlu bir sendrom olarak kabul edilmektedir. Bu üç boyut; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olarak adlandırılmaktadır (Izgar,2001)

Tükenmişliği bitkinlik, bıkkınlık, çaresizlik ve umutsuzluk hissetme, yaptığı işe soğuma olarak tanımlayabiliriz. Duygusal tükenmede kişi duygusal yönden kendisini mutsuz ve yorgun hisseder. Duyarsızlaşmada, işi gereği belli bir süre sonra soğuk ve ilgisiz olur, insanlara kötü davranabilir. Kişisel başarısızlık durumunda ise kişi kendisini sürekli başarısız hisseder.

Tükenmişlik, kişinin başarısızlık, yıpranma, yorgunluk halidir, aşırı çalışma sonucu ortaya çıkar ve kişinin işini etkileyecek hale gelir (Freudenberger, 1974:159). Freudenberger'in çalışmaları ilk örgütsel çalışma kabul edilebilir. (Şıklar & Tunalı, 2012) Bireylerin işleri dolayısıyla karşılaştıkları insanlara karşı duyarsız hale gelmeleri ve kendilerini tükenmiş hissettikleri durumdur. Kişisel başarı hisleri azalmıştır. İnsanlarla yüz yüze çalışılan mesleklerde görülür (Maslach & Jackson, 1981). Maslach'a göre tükenmişlik yaşayan kişi artık işi ile ilgili kişilerle ilgilenmez bir haldedir (Maslach, 1976). Bu aşamada kişinin bu ölçeğe doğru cevaplar verip vermeyeceği akla gelebilir ancak ölçeğin güvenilirliğini, tükenmişlik yaşayan

kişilerin zaten yaşadıkları özgüven kaybı ve depresyona yakınlık dolayısıyla, cevapladıkları anketi de çok umursamayarak (kendilerini olduğundan daha zinde gösterme çabasına girmeden) dürüstçe cevapladıklarını düşünebiliriz. Dolayısıyla ölçek çok önemli bir göstergedir. Çünkü tükenen insan çalışamaz hale gelmektedir, çalışıyormuş gibi gözükmeye gereği bile duyamayacak bir noktaya gelmektedir. Akademisyenlerde, bu etkilerin bireyler üzerinde, örneğin polis ya da hemşire kadar doğrudan etkileri olmasa da dolaylı yoldan hizmet verilen öğrencileri etkileyen sonuçlar doğurabilir. Çünkü eğitim alanında çalışanların muhatap olduğu kişiler öğrencilerdir. Ve en başta o akademisyenin yaşam kalitesi düşmektedir.

Tükenmişlik örgüt yapısında son derece önemli değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişiklikler, işe katılımın ve iş uyumunun düşmesi, işten ayrılımların artması, performansın düşmesi, grup bağlılığının azalması, fiziksel ve duygusal semptomların artması, sağlık harcamalarının artması, aile hayatının çökmesi şeklinde özetlenebilir. Tecrübeli çalışanların işlerine gösterdikleri özveriyi azaltmaları ve emekliye ayrılımları da tükenmişliğe işaret eden tepki türlerindendir (Tuğrul vd. 2002).

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik ölçeği en yaygın kullanılan tükenmişlik ölçeğidir. 22 maddeden oluşan beşli likert tipi ölçek bulunur. (1) Kesinlikle katılıyorum, (2) katılıyorum, (3) kararsızım, (4) katılmıyorum, (5) kesinlikle katılmıyorum şeklinde 1 ile 5 arası puan verilir. Bu ölçekteki 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16 ve 20. maddeler duygusal tükenmeyi; 5, 10, 11, 15 ve 22. maddeler duyarsızlaşmayı; 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19 ve 21. maddeler kişisel başarıyı ifade eder. Tükenmişlik 3 alt boyutta incelenir:

Tükenmiş Hissetme: Çalışanın aşırı iş yükünden dolayı kendisini tükenmiş hissetmesi olarak tanımlanabilir. Bu duygusal tükenme, tükenmişliğin ilk boyutudur. İnsanlarla yüz yüze çalışan kişilerde daha çok görülür. (Maslach ve Jackson, 1981) İşe gitme korkusu, yorgunluk, düş kırıklığı ve gerginlik, kendini işe verememe şeklinde kendini hissettirmektedir. (Cordes ve Daugherty, 1993)

Duyarsızlaşma: Tükenmişliğin tanımı, hatalı, yıpranmış, bitkin hissetmeyi, yaratıcılığını yitirmeyi ve işe odaklanamamayı içerir. Sorumlu oldukları kişilere ve işe yabancılaşma, sürekli hale gelen stresin üst düzeye çıkması ve sıklıkla fiziksel ve duygusal belirtilerin eşliğinde sorumlu olduğu kişilere yanlış tutumların gelişmesi ile sonuçlanır. Bugün en yaygın kabul gören tükenmişlik tanımı 3 bileşen içeren Maslach ve meslektaşlarının kavramsallaştırmasıdır. (Maslach, 1982; Maslach, Jackson, 1981; Pines, Maslach, 1980).

Tükenmişliğin bileşenlerinden biri enerji azlığı ile tüm duygusal kaynaklarını tüketmiş gibi hissetmeyle karakterize olan hissi yorgunluktur. Bu “şefkat yorgunluğu”, çalışanda engellenme hissi ve gerilim olarak bir arada bulunabilir ve kendilerini eskisi kadar işe veremediğini ya da sorumlu olduğu kişilerle ilgilenemediğini fark eder. En yaygın belirti bir gün işine dönebilme umududur. Bir diğer belirti kişilere insan değillermiş gibi davranma ile kendini belli eden duyarsızlaşma veya insan gibi hissetmemedir. Çalışanlar işyerine ve diğer insanlara karşı duygusal vurdumduymazlık veya alaycı bir duygu hissedebilirler. (Cordes, Dougherty; 1993).

Düşük Kişisel Başarı: Bu aşamada kişi kendisini yetersiz hissetme, başarısız hissetme gibi olumsuz değerlendirmelere girmektedir. İlerlemediğini, kötüye gittiğini düşünmekte ve kişilerle etkileşimini azaltmaktadır. Olumsuz düşünceler artmakta kişi kendisini suçlamaktadır, kendisine duyduğu özgüven azalır ve depresyona girebilir. Bu bazı kaynaklarda kişisel başarısızlık olarak da adlandırılır. (Maslach ve Jackson, 1981:99) (Cordes ve Daugherty, 1993:624). Kişinin kendisini olumsuz değerlendirmesidir. (Maslach ve Goldberg, 1998).

“İşlerini büyük bir şevkle yapan insanlar, bazı dönemlerde gece yarısına kadar çalışabilmekte, sadece birkaç saatlik uyku ile ertesi gün işlerine tüm enerjileriyle devam edebilmektedirler. Tükenmemiş insanların birçoğunun işlerine böyle başladıkları görülmektedir. Ancak bu insanlar tükenmişlik sürecine girdiklerinde

hem fiziksel hem de psikolojik olarak sahip oldukları tüm enerjileri tükenebilmekte ve bu tükeniş kişide fiziksel olarak ciddi rahatsızlıklara neden olmaktadır.” (Sürgevil, 2006)

Tükenmişliğin içe yansıyan belirtilerinin dışında, tükenmişliğin ileri boyutlarında, diğer insanların gözlemleyebileceği davranışlar oluşabilir, “İçinde yaşadığı karmaşayı uzun bir süre boyunca saklamaya çabalamış birey için; tükenmişlik duygusu bir anlamda, bireyin içinde saklayamayacağı kadar huzursuzluk vermektedir. Tükenme gösteren bireyler psikolojik olarak içe çekilirler (geri çekilme) ve bu psikolojik geri çekilme, yüzeysel ilişkilere girme, kişilere ayrılan zamanın kasıtlı olarak uygun olmayan bir biçimde harcanması, hizmet sunulan kişiden uzaklaşma şeklinde görülür. Bireyin tükenmişliğini evine taşıdığı noktada, tükenme ve negatif duygulanımları ailesi ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini de etkilemeye başlayacaktır.” (Sürgevil, 2006) Bu noktadan sonra ailesine ve diğer kişilere de kötü etkiler yansıtılmaya başlanmıştır.

Tükenmişlik düzeyinin belirlemek için dağılımın ilk üçte birinde yer alan tükenmişlik puanları düşük, orta üçte birinde yer alan tükenmişlik puanları normal, son üçte birinde yer alan tükenmişlik puanları yüksek olarak değerlendirilmiştir. (Işıkhan, 2004).

Tablo 6: Maslach Puan Aralığına Bir Örnek (kaynak: Karapınar M., Gürbüz H., “Bankacılık Sektöründe Çalışanların Tükenmişlik Düzeylerinin Maslach ve Kopenhag Kriterlerine Göre Ölçülmesi ve Karşılaştırılması” Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İBF Dergisi, Ağustos 2015, 10(2)254-267245)

	Düşük	1.33	Orta	2.67	Yüksek
	-0 ----- 1 ----- *		2 ----- *		3 ----- 4
Seçenekler	Puan	Alt-Üst Sınır	Puana Karşılık Gelen Yorum		
Hiçbir Zaman	0.00	0.00-0.79	Çok Az Tükenmiş		
Çok Nadir	1.00	0.80-1.59	Az Tükenmiş		
Bazen	2.00	1.60-2.39	Orta Düzeyde Tükenmiş		
Çoğu Zaman	3.00	2.40-3.19	Çoğunlukla Tükenmiş		
Her Zaman	4.00	3.20-4.00	Çok Fazla Tükenmiş		

Literatürdeki belli başlı tükenmişlik tezleri şu şekilde özetlenebilir;

1992’de Ergin, doktor ve hemşirelerin tükenmişlik düzeyini ölçerken, MTÖ’nün uyarılma çalışmasını yapmıştır. 1994’de Küçükaskan, telefon operatörleri üzerinde tükenmişlik düzeylerini ölçerek, İstanbul’daki operatörlerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğunu belirlemiştir. 1995’de Torun, öğretmenler, satış elemanları, polisler ve laborantlar üzerinde tükenmişliği incelemiş, aile yapısı ile tükenmişlik arasında ilişki olduğunu belirlemiştir. 1996’da Tümkaya, öğretmenler üzerindeki tükenmişliği gidermeye yönelik çalışmalar yapmıştır. 2001, İzgar, okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeylerini incelemiştir. 2005’de Budak ve Sürgevil, akademisyenler örneği üzerinde tükenmişlik düzeyi ve tükenmişliği etkileyen faktörleri belirleme çalışması yapmıştır. 2008’de Barutçu ve Serinkan hemşirelerde MTÖ’yü uygulayarak, yaş ve çalışma süresi arttıkça, duyarsızlaşmanın azaldığını,

çocuklu ya da çekirdek ailede yaşayan bireylerin daha fazla duyarsızlaşma yaşadığını belirlemiştir. Diğer çalışmalar 'Kaynakça' kısmında belirtilmiştir.

2.2.4. Akademisyenlik Mesleği

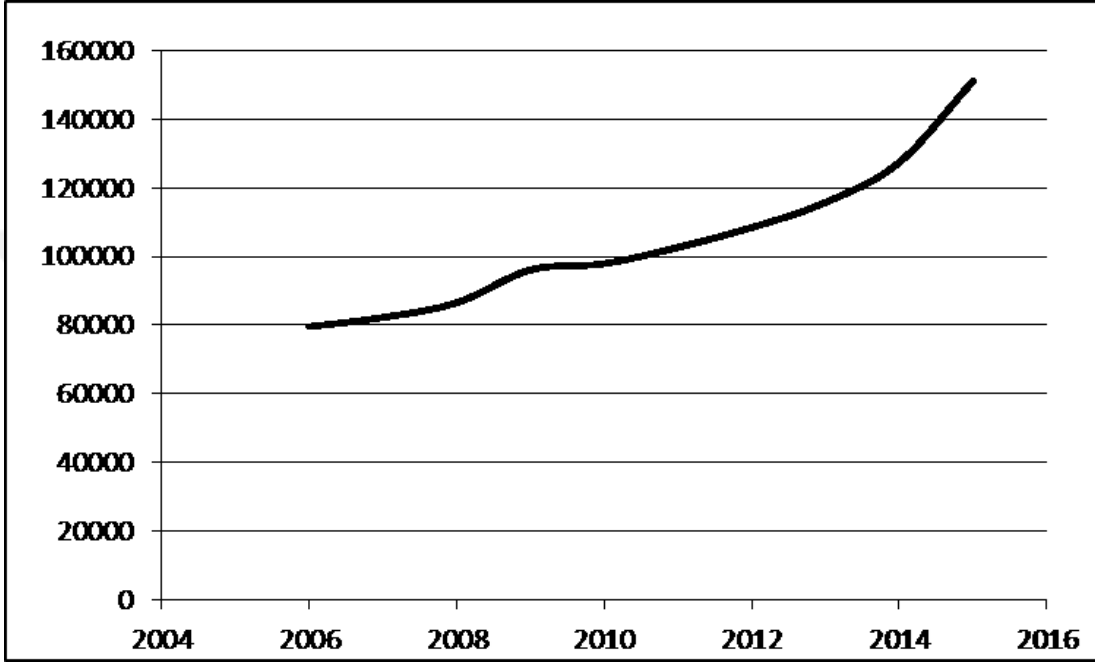
Akademisyenler üniversite ve eşdeğeri yükseköğrenim kurumlarında öğretimin gerçekleşmesini sağlayan ve/veya araştırma gerçekleştiren, çeşitli kadrolarda görev yapan tüm personeldir. Yardımcı doçent, doçent ve profesör, öğretim üyeleri olarak tanımlanır ve doktoralarını tamamlamışlardır. Öğretim yardımcıları yani araştırma görevlileri, uzman, okutman, öğretim görevlisi gibi doktora gerekliliği aranmayan pozisyonlarda bulunanlar da bu meslek grubu içerisinde yer alır. Türkiye'de araştırma profesörü ve ordinaryüs kadrosu bulunmamaktadır. Bu kadroların tümü (uzman hariç) ders verme, ders hazırlama, bilimsel araştırma yapma sunma ve yayınlama, konferans verme, proje yürütme gibi işlerin tümünü yapmaktadır.

Dünyada akademisyenlik iki boyutlu bir meslektir birincisi başkalarına bilgi aktarmak, ikincisi ise bilimsel yenilik üreterek bilime katkı sağlamaktır. Türkiye'de de durum bu şekilde gözükse de, gerek ülkenin dinamikleri ve kültürü, gerekse eğitim sistemi sebebiyle, dünya bilim literatürüne yapılan katkı görece azdır. Ancak gelişmekte olan ülke kategorisinde kabul edilen Türkiye'de akademik yükselme ve atama kriteri olması sebebinden dolayı, ulusal ve uluslararası yapılan yayınlar ve benzeri çalışmalar gerçekleşmektedir ve bilime katkı sağlanmaktadır. Kişi ister araştırma görevlisi olarak başlamış olsun ister başka bir meslekten akademisyenliğe geçmiş olsun belirli kriterlere sahip olmalıdır. Ancak bilimsel veri üretmek, masraflı, bolca zaman gerektiren, üstelik herkesin kolayca ulaşamayacağı bilgilere ulaşmanızı gerektiren yıpratıcı bir uğraştır. Türkiye'de içerisinde herhangi bir canlı üzerinde uygulama geçmeyen, sosyal bilimler içerikli çalışmalar bile uzun

zaman alan bürokratik izinlerden geçmek durumundadır. Zamanın ve paranın her şey olduğu günümüzde, Türkiye'deki akademisyenlerin doçent konumuna yükselmeleri bile yıllarını almaktadır. Bu zorlukların üzerine maaşların diğer ülkelere göre ve diğer mesleklere göre düşük oluşu, mobing, bürokrasi, zorunlu mobilite (zorunlu hizmetler), bazı bursların alınması karşılığında kefil de istenen ödenemeyecek kadar ağır senetlerin altına imza atılması gibi etkenler eklenince; iş ve kariyerlerini, aile, eş ve çocuklardan daha ön planda tutmak zorunda olan akademisyenlerde strese, dolayısıyla bir miktar tükenmişliğe de yol açtığı düşünülmektedir. Türkiye bilgi üzerine kurulu bir toplum yapısına sahip olmadığı için akademisyen, öğretmen gibi mesleklerin statüsünün çok yüksek olmadığını da söyleyebiliriz. Tüm bunlara ek olarak ülkede beşeri bilimlerin statüsü diğer mühendislik ile ilgili bölümlere göre daha alt konumdadır. Kütüphane azlığı ve kaynak erişimi kısıtlılığı sebebiyle bilgiye erişim gelişmiş ülkelerdeki kadar kolay olmamaktadır. Kütüphane ve kaynak erişimi kısıtlıdır. Ülkede yabancı dil bilme seviyesi düşüktür. Tüm bunlara rağmen Türkiye son yıllardaki Üniversite sayısındaki artış ve Üniversite mezunu sayısındaki artış ile ümit vadeder durumdadır.

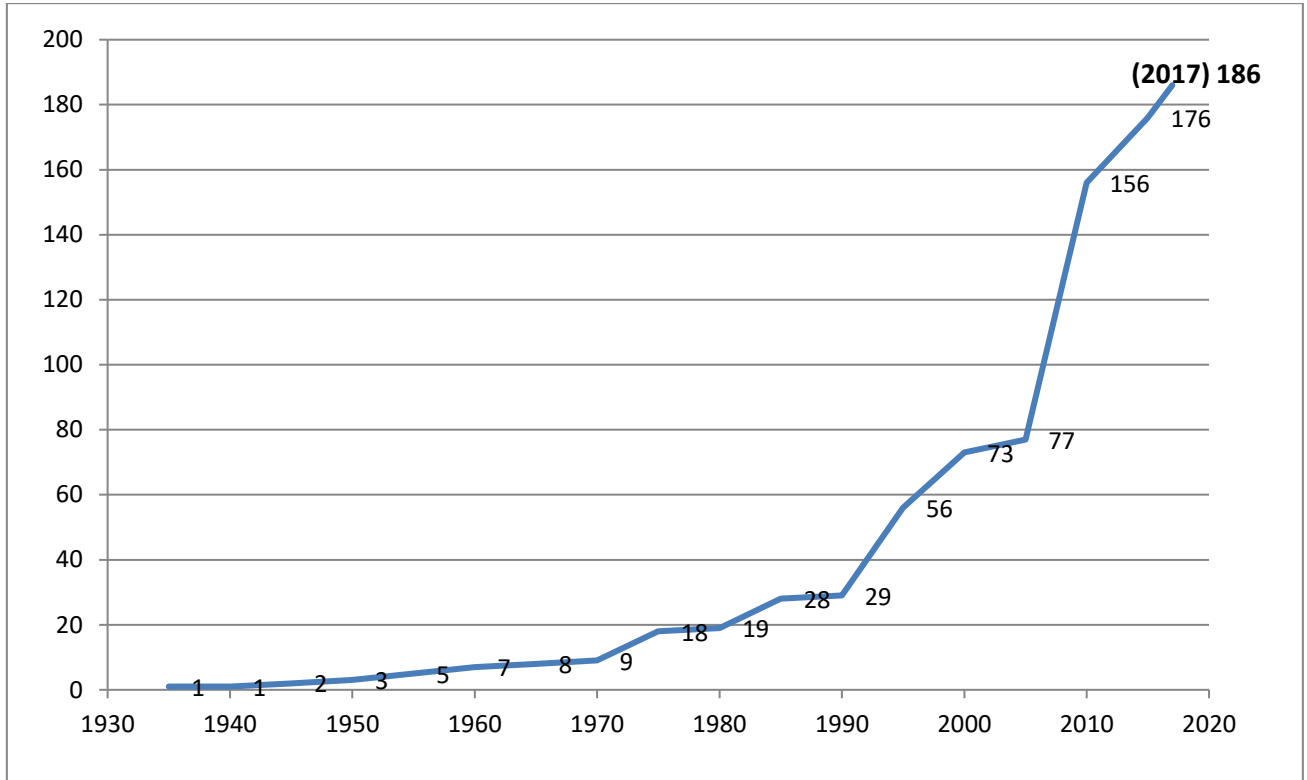
Tablo 7 : Türkiye’de ğretim elemanlarının sayısı. (2015 yılı için 151.164’e ulaşmıştır.

Kaynak: Yüksek ğretim Kurulu Bilgi Sistemi, 2015)

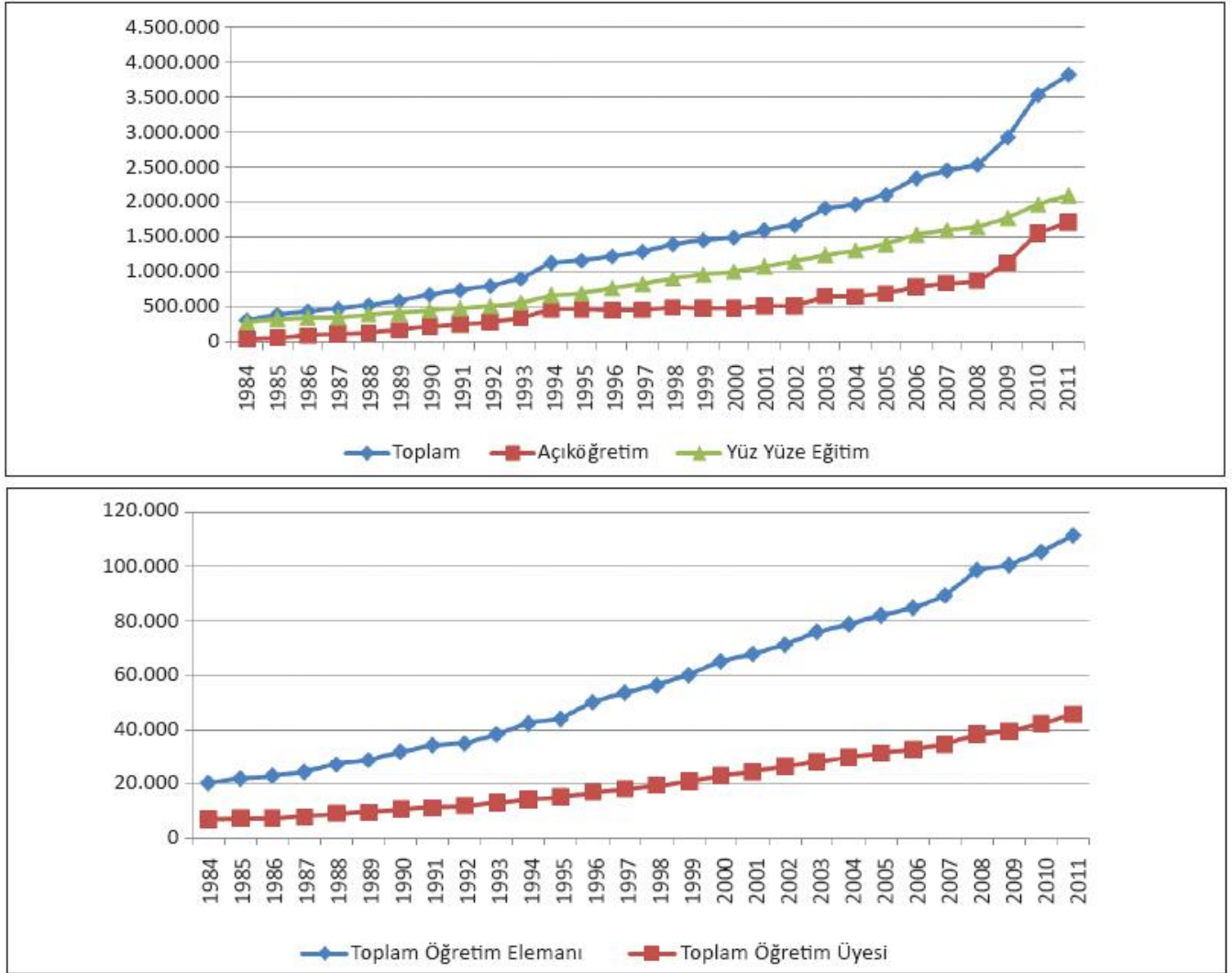

Cumhuriyet öncesine gidersek, İstanbul Darlfnn binasının 1863 yılında tamamlansa ve çeşitli aralıklarla bir niversite benzeri yapılanma oluşturulmaya çalışılsa da, halkın henüz bilimsel bilgiye hazır olmayışı ve savaşlar gibi çeşitli sebeplerle bu alanda başarılı olunamamıştır. Osmanlı niversitesi anlamını taşıyan “Darlfnn-i Osmani”, 1933 yılında çıkartılan bir kanunla İstanbul niversitesi adını alarak, Cumhuriyet tarihinin ilk niversitesi ünvanını almıştır. Aynı yıl Ankara’da Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur. Türkiye’de niversite yapılanması devletin finanse ettiği ve özel vakıflarca finanse edilen niversiteler olmak üzere iki şekildedir. Doksanlı yıllardan sonra niversite sayısında nicel bir artış olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 8: Türkiye’de yıllara göre üniversite sayılarındaki artış.
(2015 yılı için 176’ya ulaşmıştır.)

Türkiye’de yıllara göre Öğretim elemanları sayısındaki artış ve Üniversite öğrencileri sayısındaki artış. Öğrenci sayısındaki artış daha fazladır. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 19 dur. (Günay, 2011)

Tablo 9: Türkiye’de Öğrenci sayısı ve Öğretim Elemanları sayısındaki artış (Günay,2011)

III.BÖLÜM: BULGULAR

Bu kısımda dört üniversitede toplam 325 kişi ile görüşülerek elde edilen araştırmanın tüm verileri; alanda karşılaşılan tüm durumlara dair gözlemler ve anket uygulanan kişilerle ilgili yorumlar verilmiştir. Nicel verilerin işlenmesinde, SPSS'den faydalanılmış, korelasyon sonuçları ve tüm diğer bulgular temalar halinde verilmiştir.

Görüşmeler sırasında nicel verinin yanı sıra, açık uçlu sorulara verilen cevaplar, yorumlar dâhil tüm alan verisi not edilmiştir. Çalışmanın çokça takdir edildiği olumlu tepkiler olmuş bunların yanı sıra, bir 'Ortadoğu ülkesi' için çok fazla ayrıntı istendiği gibi olumsuz tepkiler de alınmıştır. ('Ortadoğu ülkesi' eleştirenin tanımlamasıdır) Aşağıda bu tepkiler ve karşılaşılan tüm diğer durumlar belirtilmiştir.

Bireyler ile görüşmeler sırasında kaydedilen her türlü alan verisi, "Bulgular" kısmı boyunca, yeri geldikçe değerlendirilmiştir. Tüm bunlar ve istatistiksel karşılaştırmalar aşağıda yer almaktadır.

Genel itibari ile Kırşehir'de üniversite yönetiminin ve birey olarak akademisyenlerin anketin uygulanmasını olumlu karşıladıkları ve ankete yardımcı olmaya çalıştıkları görülmüştür. Kırşehir'de çalışmanın uygulanması sırasında sıklıkla oldukça samimi

tepkiler alınmıştır. Bundan anlaşılmaktadır ki, Kırşehir ve Ahi Evran Üniversite'si bu türden bir çalışmanın uygulanabilmesi için uygun özelliklere sahiptir. Ancak bazı akademisyenlerin bazı noktalara eleştiri ya da eklemeleri olmuştur ki bunlara da aşağıda değinilecektir. Genel itibari ile hemen hemen tüm anket uygulananlar, öğretmen, akademisyen gibi benzer meslek grupları ile evliliği tercih etmiştir. Kadınların tamamı (1 kişi hariç) kendinden daha fazla kazanan bir erkekle evlenmiştir. Geneli evli ve çocuklu olmaktan çok mutlu olduğunu özellikle belirtmiştir ki buradan aile kurumunun iyi bir hayat direnci mekanizması olarak görüldüğü yorumu yapılabilir. Kırşehir'de genel itibari ile dini değerler önemlidir, evlilik sebebi olarak dini gerekçeler sık sık belirtilmiştir.

Bir erkek akademisyen (E,55,ög. AEÜ.) **“soruları çok beğendiğini”** ifade etmiştir. Araştırma sırasında çoğu zaman uygulama sırasında iş ve evlilik sorunları ile ilgili bir şey yapılıyor olmasının bile insanları mutlu ettiği ve konu ile ilgilendikleri görülmüştür. Özellikle sosyal bilimlere uzak olan mühendislik alanlarındaki akademisyenlerden bu konularda bir ihtiyaç olduğunu belirten, çok olumlu tepkiler alınmıştır.

Bir erkek akademisyen (E,40,yd.,AEÜ.) anketi içtenlikle cevaplamanın yanında bu anketin **“bir Ortadoğu ülkesi için çok cesur sorular”** olduğunu belirtmiştir. Sorular çok **“kişisel ve özel”** bulunmuştur. Özellikle EUÖ 'deki 13.sorunun (hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz; aynı kişiyle- farklı kişiyle- hiç evlenmezdim) hayatın yeniden yaşanmasının mümkün olup olmayacağı şeklinde yanlış anlaşılmış olabileceğidir. Bu sorunun amacı, eğer bir şansa daha sahip olsaydı nasıl karar vereceğinin cevabını öğrenmektir. (Bu soru Türkiye'deki dini inançlar ile ters düşmeyecek şekilde sorulmuş olsaydı belki de bu yanlış anlaşılmayı yaratmamış olabilirdi.) Bu soru 'size tekrar sorulsaydı aynı kişiyle evlenir miydiniz?' şeklinde sorulabilir. Yine aynı kişi bu kısımdaki cinsel ilişkiler ile ilgili sorularda anlaşıyoruz-anlaşmıyoruz (5'li likert) sorusunu uygun bulmamıştır. Bir diğer erkek akademisyen sorulardan rahatsız olarak, evlilik ile ilgili soruların etik kuruldan geçmemesi gerektiği şeklinde düşüncesini belirtmiştir(E,36,yd.,AEÜ.). Burada,

sorunun geçtiği uygulamanın bir ölçek olduğunu ve bu ölçekten soru eksiltme/çıkartmanın söz konusu olmadığını belirtmekte fayda var. Bu gibi istisnai durumlara rağmen Kırşehir’de genel itibari ile ankete yaklaşım çok olumlu olmuş ve samimiyetle yardım edilmeye çalışılmıştır.

Adıyaman Üniversitesi’nde araştırmanın personele uygulanabilmesi hususundaki izinler konusunda bürokratik herhangi bir zorluk ile karşılaşılmamıştır. Adıyaman’da karşılaşılan en ilginç unsur öncelikle belirtmekte fayda vardır. Çalışmaya başlarken evlilik, maddiyat ya da cinsellik ile ilgili soruların hoş karşılanmayacağı ya da tepki alacağı düşünülmüş, ama öyle olmamıştır. Birçok akademisyen bu konunun ne kadar önemli bir duruma tekabül ettiğini ve toplum açısından olduğu kadar kendileri için de hayatlarının önemli bir unsuru olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmadan büyük bir çoğunlukla memnun olmuşlardır. Adıyaman Üniversitesi gibi küçük üniversitelerin bulunduğu küçük illerde, ‘özel sorular’ sorulsa bile, rahatça cevaplanabilir ve kabul edilebilir oluşundan dolayı anlıyoruz ki, aileye bir kurum olarak daha çok önem verilmektedir. Bu sebepten dolayı çalışmanın hoş karşılandığı düşünülebilir. Büyükşehir deki devlet ve özel üniversitelerindeki çalışmamızda ise tam tersi durumlar ile karşılaşmıştır. Örneğin maddi gelire ilişkin soruların fazla özel bulunduğu görülmüştür. Burada ise bireyselliğin ön planda olduğu söylenebilir.

Görüşmeler sırasında genellikle evliliklerde karşılıklı alttan alma ve saygının en önemli unsur olduğu düşüncesi yaygındır. Boşanmış akademisyenlerde ise geçinememe ve uyumsuzluğun yanı sıra, ailelerin müdahil olmasının en önemli etmen olduğu düşüncesi ile karşılaşmıştır. Dini sebepler ve çevre evlenme sebebi olarak önemli bir faktör olmuştur. Bunların yanı sıra, çocuk yapma ihtiyacı ve cinselliğin düzenlenmesi durumunun ikinci sırada geldiği görülmüştür. Genellikle benzer meslek gurubu (akademisyen, öğretmen) ile evlilik yapıldığı görülmüştür.

Adıyaman’ın küçük bir şehir oluşu evlenmeler üzerinde de etkili bir unsurdur. Akademisyenler sık sık bunu dile getirerek, mutsuz olanlar boşanma ya da

boşanmama gibi bir karar verme durumunda bunun çok önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Yakın çevre ve diğer sosyal bağların önemli bir yönlendirici olduğu görülmüştür. Kadın akademisyenlerde çokça görülen bu durum yaşın ileri olması ya da statü kazanma ile geçen bir durum değildir ancak evlenme ile 'özgür' duruma geçilmektedir.

Son olarak Kırşehir'de yaşanan durum burada da vuku bulmuştur. EUÖ'deki 14. Soru, (hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz?) 5 kişi tarafından uygunsuz bulunmuş ancak cevaplanmıştır (Bunun standart ölçek sorusu olduğunu belirtmek gerekir). Belki de bu ölçeğin Türkçe uyarlaması yapılırken; "hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz?" sorusu yerine kültürel yapıya daha uygun olan "hayatınız daha farklı yönde gitmiş olsa idi?" şeklinde daha yumuşatıcı bir çeviri mümkün olabilir.

Anketin uygulanması sırasındaki bürokratik izinler açısından Başkent Üniversite'sinin en az bürokrasi ile en hızlı izni verdiğini belirtmekte fayda var. Bunun sebebi özel üniversitelerin özerk yapısı ve özellikle bürokratik işlemler sırasında daha geniş yetkileri olan yöneticilere sahip olmaları olabilir.

Şunu belirtmekte fayda var ki, tez deneyimi sırasında karşılaşılan durumlar tamamen araştırmacının kişisel deneyimleri olup, görüşme yapılan kişiler ile bireysel etkileşim sonucu varılan kanılardır ve bunlardan hiçbir şekilde Üniversite sorumlu tutulmamalıdır. Bilimin gerektirdiği şekilde mümkün olduğunca objektif kalınmaya çalışılmıştır. Kişilerin aktarımları temalar halinde birebir yazılmış ve genellikle yorum okuyucuya bırakılmış ancak bazı durumlarda yorum yapılmıştır. Bu görüşmeler akademisyenlerin kişisel rızası ile gerçekleşmiştir.

Başkent Ankara'daki üniversitelerin, akademik yayın sayılarının ve akademisyen sayılarının fazla oluşu, büyük kentte oluşları, yurtdışı üniversiteler ile bağlantılarının fazla oluşu, akademisyen niteliklerinin gelişkinliği, köklü ve öncü üniversite olmaları gibi sebeplerle, kısacası Türkiye'nin iyi üniversiteleri olmaları bakımından; Anadolu'da yeni kurulan, imkânları kısıtlı, akademisyen sayıları az üniversitelerle karşılaştığımızda, beklenenin aksine anketin uygulanması sırasında gösterilen

en olumsuz tepkiler bu büyük üniversitelerdeki akademisyenlerden olmuştur. Genel itibari ile ise çalışmaya olumlu yaklaşılmış, yardımcı olunmaya çalışılmış, sonuçlarını merak edenler olmuştur.

Bir diğer durumu aktarmakta fayda var. Odasına girdiğimiz bir akademisyen (K,37,BÜ.), bacak bacak üstüne atmış ve bacakları masada halde araştırmacı ile konuşmuştur, “bu kadar rahat davranan bir insanla beraberiz ki davranış adabını bile önemsemiyor” diye düşünürken, bu kişi anketimizi fazla özel bulduğu için cevaplamayı yarıda keserek teslim etmiştir. Bu durum modern davranan, fazlaca modern bir tutum içerisinde olan bu türden, rahat insanların aslında o kadar da ‘rahat’ olmadıklarını göstermesi açısından önemli bir deneyim olabilir. En ‘muhafazakâr’ ya da gelişmişliği düşük olarak tanımlanan illerde cevaplanan bir anketin cevaplamaktan bu kadar tereddüt edilmesi şunu göstermiştir ki; -bu aslında şehirdeki bir grup insan modelinin adeta temsili sayılırdı-, modern gözüken ya da gözükmek zorunda hisseden bazı kişiler davranışlarında tutucu ve muhafazakâr yapıda olabilir.

Başkent Üniversitesi’ndeki şu ayrıntıyı belirtmekte fayda var; çalışmamızda açık uçlu sorulara cevap verenlerin sayısı diğer üniversitelerle kıyaslandığında daha fazla olmuştur. Yani cevaplanan anketlerin neredeyse tümünde açık uçlu sorular cevaplanmış ve ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu ‘ilgi’ farkı, özel üniversitenin bireylere daha özenli tutumundan kaynaklanıyor olabilir. Devlet üniversitelerinde ise sayıca daha fazla iş yükü ve öğrenci ile karşı karşıya kalınması durumu söz konusudur. Anketin geneli hakkında olumlu ve geniş yorumların yanı sıra olumsuz yorumlarda alınmıştır. Bir akademisyen (E,60,pf.,BÜ.); eşin çalışıp çalışmadığı sorusunu **“fazlaca özel”**, anketi **“fazlaca müstehcen”** bulduğunu belirtmiştir. Türk toplumunda erkeğe maaş sormak bazen ayıp kabul edilebilir ancak akademik çevrede, üstelik Türkiye’nin şeffaflaşmaya ve demokratikleşmeye doğru gitmesi gerekirken, bu soru uygun bulunmamıştır. Demokratik bir ülkenin gereği olarak kişi milletvekili dahi olsa gelir ve giderleri şeffaf olmalıdır, sorgulanabilir olmalıdır. (Belirtmekte fayda var ki, Türkiye’de bu fikri savunan sivil toplum kuruluşu,

Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün bir kolu olan "Transperancy International Turkey" adlı kuruluştur.)

Bir akademisyen (K,48,dç.,BÜ.) anketi çok erkek merkezli bulunduğunu belirterek yarıda keserek 4.sorudan sonrasını yanıtlamamıştır ve ***'neden şahısların babalarıyla ilgili bilgi isteniyor da, anneleri ile ilgili bilgiler istenmiyor'*** sorusunu sormuştur. Burada babasının doğum yerini sormamızdaki amacı belirtmekte fayda vardır. Kişinin köy ya da şehir kökenli bir aileden gelip gelmediğini öğrenmektir. Genellikle de bu doğru bir fikir vermektedir, çünkü kadınlar nadiren kendisinden düşük statü, gelir ya da bölgeden bir kişi ile evlenmeyi tercih etmektedirler. Toplumsal gerçeklere baktığımızda da kişinin kökenini öğrenmek için babasının doğum yerinin köy mü yoksa şehir mi olduğunun sorulması gerekmektedir. Bir diğer küçük ayrıntıyı daha belirtmekte fayda var; köy-kent ayrımı herhangi bir kesimi küçümsemek amacı ile değil, kültürel yapı farklılığını belirtmek için yapılmıştır. Kır ve kent yaşamının dinamikleri farklıdır. Kişinin kökeni hayatında çok büyük bir etkidir. Eğer toplumun üst gelir grubundan ya da şehirli, eğitilmiş kesiminden gelmiyorsanız ve başarılı olduysanız, muhtemelen bu diğer şehirli kesime kıyasla çok çalışmış ve "bayrağı daha ileri taşımış" olduğunuz anlamına gelmektedir. Çünkü şehir yaşamında fırsatlar daha fazla olabilmektedir.

Genellikle evlenme nedeni olarak çocuk sahibi olmak, aşk, mutlu bir yuva kurmak, hayat arkadaşı edinme gibi cevaplar verilmiştir (HÜ.). Yine çokça aşk, mutluluk ve huzurlu ya da düzenli bir yaşam için evlenenler olduğu görülmüştür.

Bir akademisyen (K,45,dç.,HÜ.) **ailelerin olumsuz etkilerinden mustarip olduğunu ve bu konuya daha çok yer vermemiz gerektiğini belirtmiştir.** Bu etkinin çok önemli bir unsur olduğunu ve henüz bağımsız yaşayabilme yetisine kavuşmamış bireylerde kendi ailesine bağımlılığın ya da ailesinin hatalı tutumundan bahsetmiştir (burada kişinin ailesi de oğlunun/kızının artık ayrı bir yuva kurduğunu kabullenmeyişinin etkisinden bahsediyor). Kişinin ve kişinin ailesinin

yeterli bir olgunluğa erişmiş olması gerektiği düşünülebilir. Koruyucu aile modeli ve aşırı korumacı tutumlarla yetişen birey eğer bunu aşamamış, bağımsız yaşamamış, (örneğin aileden ayrı bir şehirde üniversite yaşamı bunu geliştirebilir) herhangi bir işte hayatı boyunca çalışmamış ise, evliliğinde de umduğunu bulamayabilir. Evlenecek kişinin 'yetişkin' bir bireyin niteliklerine sahip olması gerekebilir, aksi durumda karşı eş için birlikte yaşamın ortak gereklilikleri zulüme dönüşebilir.

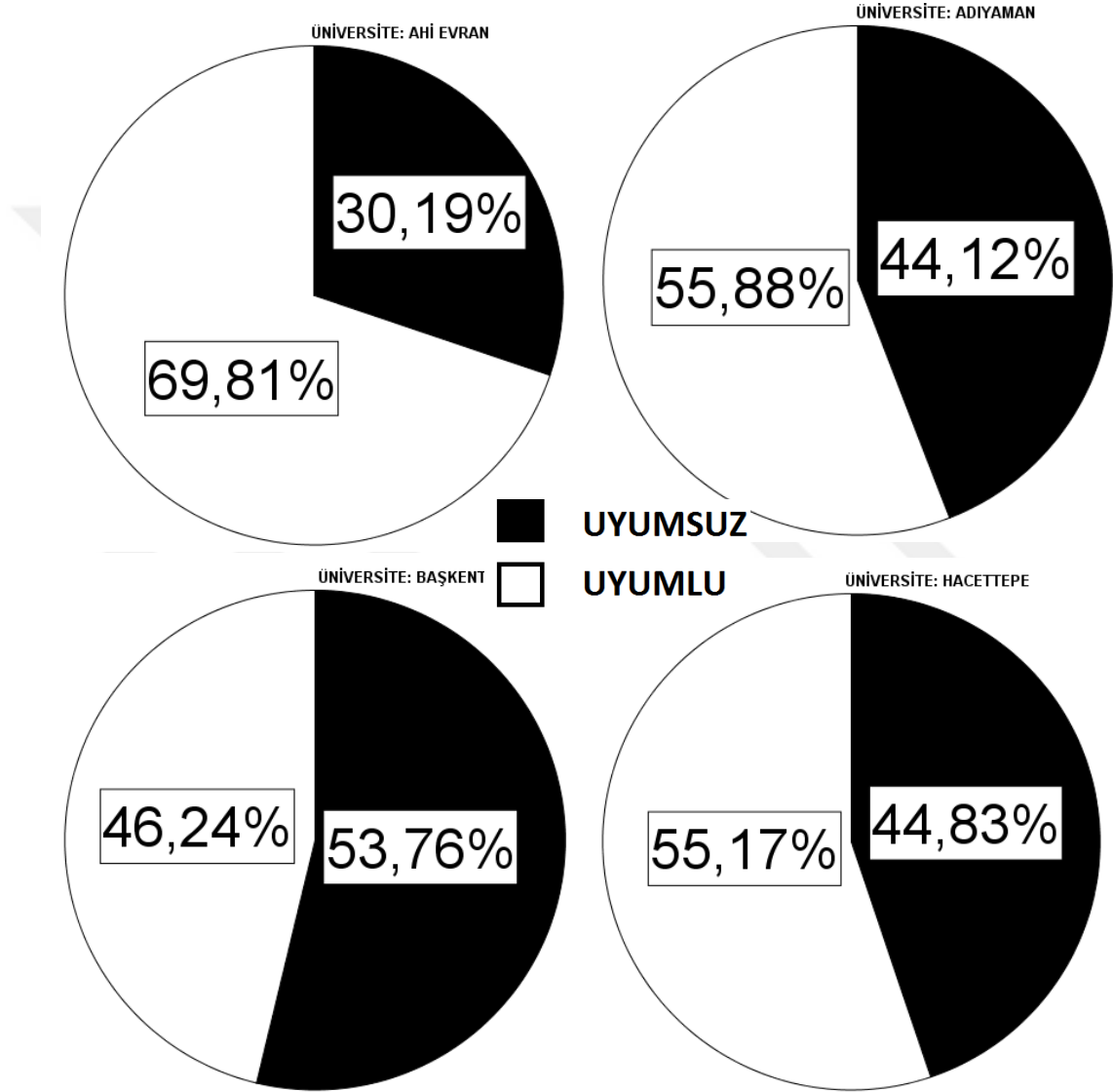
Bir kişi, (K,27,ag.,BÜ.) evlilikte en çok karşılaşılan problemleri de sorabileceğimizi önermiştir. Bir diğer kişi (K,42,ok.,BÜ.) yurtdışı evlilikler ile ülkemizdeki evlilik anlayışını karşılaştırdığımızı tavsiye etmiştir.

Bireylerin diğer görüşlerine aşağıdaki bölümlerde yeri geldikçe temalar halinde değinilecektir. Bu çalışmada gerçekleştirilen en temel hipotezlere karşılık gelen temel bulgular, 3.1. no'lu kısımda verilmiştir.

3.1. Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliğine ilişkin Temel Bulgular

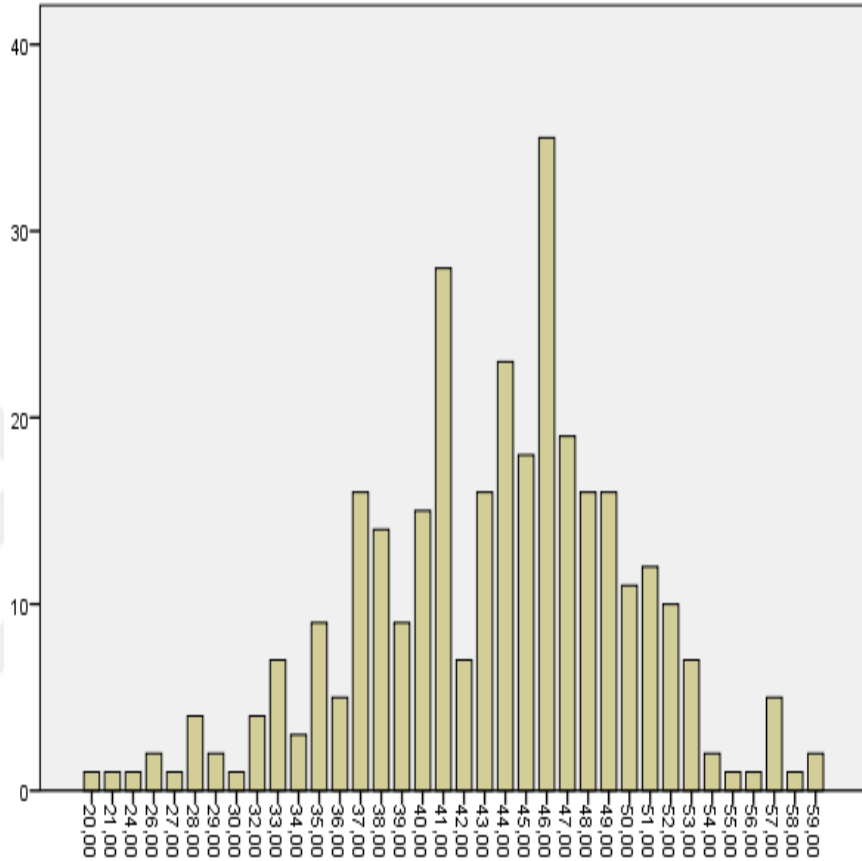
Evlilik uyumu ölçeğinde bir kesme noktasının altında kalan puanlara sahip kişilerin, 'uyumsuz' evlilik yürüttüğü kabul edilir. Dört üniversitede 'uyumsuz' evlilik yürütenlerin oranı sırasıyla aşağıda verilmiştir. Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesinde oran diğerlerinden düşük gözükmektedir. Genel toplamda bu 4 üniversitedeki evlilik uyumu oranları yüksektir. Başkent Üniversite'sinde oranın oldukça arttığı görülür.

Tablo 10: ‘Evlilik Uyumu Ölçeği’ Sonuçlarının Üniversitelere Göre Genel Dağılımı

Tablo 11: ‘Evlilik Uyumu Ölçeği’ Sonuçlarının Genel Dağılımı (Kişi Sayısı ve Yüzde)

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
20,00	1	,3
21,00	1	,3
24,00	1	,3
26,00	2	,6
27,00	1	,3
28,00	4	1,2
29,00	2	,6
30,00	1	,3
32,00	4	1,2
33,00	7	2,2
34,00	3	,9
35,00	9	2,8
36,00	5	1,5
37,00	16	4,9
38,00	14	4,3
39,00	9	2,8
40,00	15	4,6
41,00	28	8,6
42,00	7	2,2
43,00	16	4,9
44,00	23	7,1
45,00	18	5,5
46,00	35	10,8
47,00	19	5,8
48,00	16	4,9
49,00	16	4,9
50,00	11	3,4
51,00	12	3,7
52,00	10	3,1
53,00	7	2,2
54,00	2	,6
55,00	1	,3
56,00	1	,3
57,00	5	1,5
58,00	1	,3
59,00	2	,6
Topl..	325	100,0

Evlilik uyumunda genel toplama bakıldığında 43,5 altında olan skorların ‘uyumsuz’ olduğu kabul edilir. **Genel toplamda 146 kişi (%44,9) uyumsuz ve 179 kişi (%55,1) uyumludur diyebiliriz.**

Toplam uygulanan kişi sayısı 325 ‘dir.

Bunlar oldukça yüksek uyumsuzluk oranlarıdır. Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri’nde daha da yüksek olduğu görülür. Tabloda toplam kişi sayıları ve bunların yüzdelik dağılımları görülmektedir. (örneğin 43,5 üzeri puana sahip 23 kişi bulunmaktadır, bunların uyumlu bir evlilik yürüttükleri varsayılır.)

Tablo 12: Evlilik Uyumu ile Tükenmişlik alt boyutları (duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı) arasındaki bağıntı.

Evlilik Uyumu ile Tükenmişlik Alt Boyutlarının Bağıntısı				
		Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
Evlilik Uyumu	Pearson Korelasyonu	-,153**	-,120*	-,016
	Sig. (2-tailed)	,006	,031	,781
	N	325	325	325

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Araştırmaya katılan akademik personelin, evlilik uyumu ve tükenmişlik alt boyutlarında bazı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre duygusal tükenmişlik alt boyutunda, ters yönde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir;

Evlilik uyumu yüksek kişilerde duygusal tükenmişlik de daha azdır. Evlilik uyumu ile duyarsızlaşma alt boyutu arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. **Buna göre evlilik uyumu yüksek kişilerde duyarsızlaşma daha azdır.** Ancak evlilik uyumu ile kişisel başarı arasında yine ters yönde çok düşük (-,016) düzeyde ilişki saplanmıştır ki istatistiksel olarak (p) anlamlı değildir. **Buna göre genel toplam için evlilik uyumu ile tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutu arasında ilişki yoktur** diyebiliriz. Yani bir kişi aynı zamanda uyumlu bir evlilik sürdürüp öte yandan kişisel başarı boyutunda kendini yetersiz hissedebilir. (Bu kıyaslamalar evlilikte uyumlu/uyumsuz olma değil, evlilik ölçeği puanları ölçü alınarak kıyaslanmıştır.) Aynı tabloya cinsiyet açısından baktığımızda ise şu sonuçlara ulaşabiliriz;

Tablo 13: Cinsiyet Açısından Evlilik Uyumu ile Tükenmişlik alt boyutları (duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı) arasındaki bağıntı.(a.) kişi sayıları (b.)

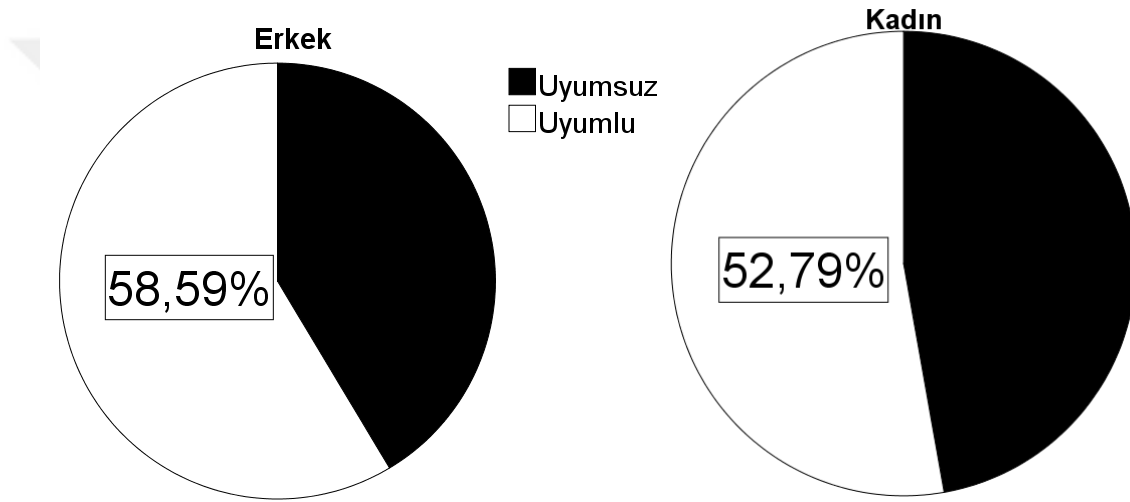
Cinsiyet Açısından Evlilik Uyumu ile Tükenmişlik Alt Boyutlarının Bağintısı												
a.			Cinsiyet		Evlilik Uyumu		Duygusal Tükenmişlik		Duyarsızlaşma		Kişisel Başarı	
Cinsiyet	Pearson Korelasyonu		1		,057		-,155**		,043		-,001	
	Etkili. (2-tailed)				,306		,005		,444		,985	
	N		325		325		325		325		325	
b.	EVLİLİK UYUMU		Duygusal Tükenmişlik			Duyarsızlaşma			Kişisel Başarı			
	Uyumsuz	Uyumlu	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	
KADIN	93	104	78	109	10	163	32	2	4	192	1	
ERKEK	53	75	69	57	2	100	28	0	4	122	2	

Cinsiyet	EVLİLİK UYUMU		Duygusal Tükenmişlik			Duyarsızlaşma			Kişisel Başarı		
	Uyumsuz	Uyumlu	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek
Kadın	47,2%	52,8%	39,6%	55,3%	5,1%	82,7%	16,2%	1,0%	1,5%	98,0%	0,5%
Erkek	41,4%	58,6%	53,9%	44,5%	1,6%	78,1%	21,9%	0,0%	3,1%	95,3%	1,6%

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Cinsiyet ile duygusal tükenmişlik alt boyutunda cinsiyet yönünden anlamlı bir fark vardır. Diğer tükenmişlik boyutlarında anlamlı bir fark görülmez. **Kadınlar duygusal tükenmişlik alt boyutunu Erkeklerden daha fazla yaşamaktadırlar diyebiliriz. Diğer yönlerden Erkek ile Kadın arasında belirgin fark yoktur.**

Tablo 14: Evlilik Uyumu'nun **Cinsiyete** göre dağılımı.

Genel toplamda diğer kriterleri göz önünde bulundurmadan, tüm üniversitelerdeki personelin sadece cinsiyet ayrımında evlilik uyumuna baktığımızda, **erkeklerin**, kadınlardan biraz daha yüksek oranda '**uyumlu**' çıktıkları görülmüştür. Bu sonucu erkekler kadınlardan daha uyumludur şeklinde yorumlarken şu ayrıntıyı belirtmek gerekir. Erkek akademisyenlerin bir kısmı çalışmayan eşlerle evlidir, kadınlarda ise bu oran çok düşüktür ve genelde benzer meslek gruplarından kişiler ile evlidirler. Erkek akademisyenlerde daha yüksek evlilik uyumu oranları görülmesinde bu küçük farkı göz önünde bulundurmak gerekir.

Tablo 15: Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Altboyutlarının Cinsiyet ve Üniversite Bağıntısı

Cinsiyet ve Üniversiteye göre Korelasyon (Evlilik Uyumu X Tükenmişlik Altboyutları)				
		Duyg.Tükenmiş.	Duyarsızlaşım	Kişisel Başarı
KADIN	Pearson Correlation	-,322**	-,173*	-,091
	Sig. (2-tailed)	,000	,015	,204
	N	197	197	197
ERKEK	Pearson Correlation	-,022	-,016	-,134
	Sig. (2-tailed)	,803	,861	,131
	N	128	128	128
Evlilik Uyumu X		D.Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
AHI EVRAN Ü.	Pearson Correlation	,050	-,031	,017
	Sig. (2-tailed)	,723	,826	,905
	N	53	53	53
ADIYAMAN Ü.	Pearson Correlation	-,523**	-,138	-,155
	Sig. (2-tailed)	,002	,436	,382
	N	34	34	34
BAŞKENT Ü.	Pearson Correlation	-,260*	-,201	-,065
	Sig. (2-tailed)	,012	,053	,538
	N	93	93	93
HACETTEPE Ü.	Pearson Correlation	-,191*	-,067	-,167*
	Sig. (2-tailed)	,021	,427	,045
	N	145	145	145

Tabloda evlilik uyumunu cinsiyet ve üniversiteler ayırımında, tükenmişlik alt boyutları ile karşılaştırdığımızda bazı bağıntılar olduğu görülür. Cinsiyet ayırımına baktığımızda, kadınlar açısından evlilik uyumu ile duyarsızlaşma alt boyutu arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. **Buna göre evlilik uyumu yüksek kadınlarda duyarsızlaşma daha azdır.** Benzer şekilde, **evlilik uyumu yüksek kadınların duygusal tükenmişlikleri daha azdır.** Ancak kişisel başarı yönünden, evlilik uyumu bağıntısına bakıldığında, cinsiyet farkı yönünden herhangi bir anlamlı bağıntı bulunmamaktadır.

Üniversiteler bazında evlilik uyumunu tükenmişlikle karşılaştırdığımızda ise, Adıyaman, Başkent ve Hacettepe Üniversitelerinde, **evlilik uyumu yüksek personelin duygusal tükenmişlikleri daha düşüktür.** Ahi Evran Üniversitesi'nde ise belirgin bir fark yoktur. **Duyarsızlaşma alt boyutunda, 4 üniversite ile bağıntı bakımından anlamlı bir sonuç yoktur.** Kişisel başarı alt boyutunda ise Hacettepe Üniversite'sinde evlilik uyumu ile kişisel başarı arasında bir bağıntı vardır. **Evlilik uyumu arttıkça (HÜ.) düşük tükenmişlik (kişisel başarı alt boyutunda) yaşayanlar artmaktadır. Diğer üniversitelerde ise bu konuda anlamlı bir ilişki yoktur.**

Tablo 17: Tükenmişlik altboyutlarının, evlilik uyumu ve bazı sorular ile bağlantısı (Erkekler için)

Cinsiyet		Evlilik Uyumu	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı	
ERKEK		Pearson Korel.	-,100	-,129	,021	-,234**
	Ne tür nikah yaptınız?	Etki. (2-tailed)	,263	,147	,816	,008
		N	128	128	128	128
		Pearson Korel.	,009	-,213*	,087	-,125
	Eşinizin çalışma durumu ?	Etki. (2-tailed)	,918	,016	,327	,159
		N	128	128	128	128
	Farklı dinden birisiyle	Pearson Korel.	,037	,062	,181*	-,059
	evlenmeyi düşünür	Etki. (2-tailed)	,678	,487	,041	,507
	müydünüz?	N	128	128	128	128
	Farklı mezhepten birisiyle	Pearson Korel.	,128	,035	,182*	-,010
	evlenmeyi düşünür	Etki. (2-tailed)	,149	,698	,040	,907
	müydünüz?	N	128	128	128	128
	Evliliğiniz sırasında masum	Pearson Korel.	,203*	-,099	-,076	-,020
	ya da kısa urely bile olsa	Etki. (2-tailed)	,022	,268	,392	,824
	başka birisiyle flört ya da	N	128	128	128	128
	ilişki yaşadınız mı?	Pearson Korel.	,082	-,198*	-,107	-,022
	Bir ailenin devamı için	Etki. (2-tailed)	,359	,025	,227	,804
	erkeğin rutinleşen evlilikte	N	128	128	128	128
	bir “kaçamak” yapması	Pearson Korel.	,148	,251**	,234**	-,026
	doğal karşılanmalı mıdır?	Etki. (2-tailed)	,095	,004	,008	,767
		N	128	128	128	128
	Evlilikte cinsel uyumsuzluk	Pearson Korel.	,309**	-,232**	-,097	-,034
	boşanmayı getirir mi?	Etki. (2-tailed)	,000	,008	,277	,704
		N	128	128	128	128
	Kişinin kısa urely bir ilişki	Pearson Korel.				
	ya da flört yaşaması	Etki. (2-tailed)				
evliliğin devamı için	N					
görmezden gelinebilir mi?						

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Kadınlarda evlilik yılı arttıkça, evlilik uyumu düşmektedir. Erkeklerde ise belirgin bir fark yoktur.

Kadınlarda nikah türü ile kişisel başarı alt boyutunda belirgin bir fark görülmez iken, **Erkeklerde ise kişisel başarı alt boyutunda sadece 'resmi nikah' yapanlar 'hem resmi, hem imam nikahı' yaparak evlenenlere göre daha düşük kişisel başarı alt boyutuna sahip hissetmektedirler.**

Eşin çalışmaması durumunda Erkeklerde de Kadınlarda da evlilik uyumu düşmektedir, Kadınlarda ayrıca duygusal tükenmişlik de artmaktadır. Bu, eşleri çalışan bireylerin daha aktif bir yaşam tarzı sürerek daha uyumlu davranmalarından dolayı olabilir.

Farklı dinden veya mezhepten birisiyle evlenir miydiniz, sorularına olumlu yaklaşan Kadınlarda tükenmişlik ya da evlilik uyumu açısından bir fark görülmez iken; **Erkeklerde ‘hayır’ cevabını verenlerin ‘duyarsızlaşma’ alt boyutunda anlamlı bir yüksek puan tespit edilmiştir.** Yani farklı din veya mezhepten birisi ile evlenmeyecek olan Erkeklerin, duyarsızlaşma boyutlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Evliliğiniz sırasında masum ya da kısa süreli bile olsa başka birisiyle flört ya da ilişki yaşadınız mı? **Sorusuna ‘hayır’ cevabını veren Erkeklerin evlilik uyumları da belirgin şekilde yüksektir.** Burada uyumsuz bir evlilik sürdüren Erkeklerin başka bir ilişkiye yönelebileceği sonucuna ulaşılabilir. **Evet, cevabı verenlerin büyük ölçüde evlilikleri uyumsuz, tükenmişlik düzeylerinde de belirgin bir fark görünmese de cevap veren 4 kişide aynı zamanda ‘duygusal tükenmişlik’ yüksek derecededir.** Kadınlarda ise evlilik uyumu ya da tükenmişlik ile bağlantılı olarak istatistiksel olarak belirgin bir fark bulunamamıştır.

Bir ailenin devamı için erkeğin rutinleşen evlilikte bir “kaçamak” yapmasını doğal karşılamayan Kadınlarda, kişisel başarı boyutunda tükenmişlik de paralel olarak yüksektir. Yani buna olumlu cevap veren Kadınların aynı zamanda kendilerini kişisel başarı yönünden yetersiz hissettikleri söylenebilir. **Bu soruya ‘evet’ cevabı veren Erkekler ile duygusal tükenmişlik arasında ise tükenmişliğin yüksek oluşu açısından anlamlı bir ilişki vardır.**

Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi? Sorusuna verilen cevaplar açısından Kadınlarda herhangi bir kayda değer bağlantı bulunmaz iken, Erkeklerle bakıldığında bu soruya hayır cevabı verenlerin, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma alt boyutlarında da yüksek derecede anlamlı bir ilişki vardır.

Dolayısıyla bu soruya hayır cevabı veren erkeklerin, duygusal tükenmişlik seviyeleri ve duyarsızlaşma seviyeleri yüksektir.

Kişinin kısa süreli bir ilişki ya da flört yaşaması evliliğin devamı için görmezden gelinebilir mi? Sorusuna verilen cevaplar açısından Kadınlarda herhangi anlamlı bir bağlantı görülmez iken, **bu soruya evet cevabı veren erkeklerin evlilik uyumları yüksektir ve bu bağlantı yüksek derecede anlamlıdır.** Yani bu sonuçlara baktığımızda bu ‘görmezden gelmenin’ erkekler için evliği ‘katlanılır kılan’ önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle bu bakış açısı Erkekler açısından ciddi derecede evlilik uyumunu arttırıcı bir unsurdur. Bunu böyle görmeyen Erkekler ise kendi içlerine dönük bir sorun çözme eğilimi gütseler de genel itibari ile evlilikleri uyumsuzdur. Ayrıca yine bunu destekler nitelikte **bir diğer anlamlı bağlantı da yibe bu soruya evet cevabı veren Erkeklerin ‘duygusal tükenmişlik’ düzeyleri (evlilik uyumunun yüksek oluşuna paralel olarak) düşüktür.**

Siz evlilikte cinselliğin bir görev olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar açısından Erkeklerde, evlilik uyumu ve tükenmişlik alt boyutları açısından anlamlı bir bağlantı bulunmazken, **Kadınlarda ‘evet’ cevabı verenlerin ‘duygusal tükenmişlikleri’ daha yüksek seviyede olması ile aralarında anlamlı bir ilişki söz konusudur.** Yani bunun görev olduğunu düşünen Kadınların duygusal tükenmişlikleri fazladır diyebiliriz.

3.3. Tükenmişlik Alt boyutları ile Evlilik Uyumunun, Üniversitelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı;

Tükenmişliğin üç alt boyutu olduğundan bahsetmiştik, genel sonuçlara bakıldığında;

‘Duygusal Tükenmişlik’ alt boyutunda, düşük tükenmişlik yaşayan 147 kişi (%45,2), orta düzey tükenmişlik yaşayan 166 kişi (%51,1) ve yüksek düzeyde tükenmişlik yaşayan 12 kişi (%3,7) olduğu görülür.

‘Duyarsızlaşma’ alt boyutunda 263 kişi (%80) düşük düzeyde, 60 kişi (%18) orta düzeyde ve 2 kişi (%0,6) yüksek düzeyde tükenmişlik göstermektedir.

‘Kişisel Başarı’ alt boyutunda ise 8 kişi (%2,5) düşük tükenmişlik yaşarken, 314 kişi (%96,6) gibi bir çoğunluk orta seviyede bir tükenmişlik altboyutu sergilemektedir. 3 kişide (%0,9) ise yüksek tükenmişlik görülmüştür.

Aşağıda üniversitelere ve cinsiyete göre tükenmişlik alt boyutları ve evlilik uyumu dağılımı verilmiştir.

Tablo 18: Duygusal Tükenmişlik Altboyutu'nun, **Duyarsızlaşma** Altboyutu'nun ve **Kişisel Başarı** Altboyutu'nun ve **Evlilik Uyumu**'nun Üniversitelere Göre % Dağılımı (Kişi sayısı verilmiştir, yüzdelere için tablo 16 ve 17'ye bakınız)

Üniversitelere Göre %;		Duygusal Tükenmişlik Alt boyutu'nun Dağılımı					Duyarsızlaşma Alt boyutu'nun Dağılımı				Kişisel Başarı Alt boyutu'nun Dağılımı				Evlilik Uyumu		
ÜNİVERSİTE		Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Toplam	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Toplam	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Toplam	Uyumsuz	Uyumlu	Toplam	
AHİ EVRAN		32	20	1	53	44	9	0	53	3	50	0	53	16	37	53	
ADİYAMAN		19	15	0	34	25	9	0	34	1	33	0	34	15	19	34	
BAŞKENT		40	51	2	93	77	15	1	93	2	90	1	93	50	43	93	
HACETTEPE		56	80	9	145	117	27	1	145	2	141	2	145	65	80	145	
Toplam		147	166	12	325	263	60	2	325	8	314	3	325	146	179	325	
Cinsiyet	KADIN	78	109	10	197	163	32	2	197	4	192	1	197	93	104	197	
	ERKEK	69	57	2	128	100	28	0	128	4	122	2	128	53	75	128	
	Toplam	147	166	12	325	263	60	2	325	8	314	3	325	146	179	325	

Tablo 19: Sırası ile Duygusal Tükenmişlik, Duyarsızlaşma, Kişisel BaşarıAltboyutlarının ve **Evlilik Uyumu**'nun Üniversitelere Göre (%) Dağılımı

Üniversitelere Göre (%);		Duygusal Tükenmişlik Alt boyutu'nun Dağılımı			Duyarsızlaşma Alt boyutu'nun Dağılımı			Kişisel Başarı Alt boyutu'nun Dağılımı		
		Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik	Düşük Tükenmişlik	Orta Tükenmişlik	Yüksek Tükenmişlik
Üniversite	AHİ EVRAN	60,4	37,7	1,9	83,0	17,0	0	5,7	94,3	0
	ADİYAMAN	55,9	44,1	0	73,5	26,5	0	2,9	97,1	0
	BAŞKENT	43,0	54,8	2,2	82,8	16,1	1,1	2,2	96,8	1,1
	HACETTEPE	38,6	55,2	6,2	80,7	18,6	,7	1,4	97,2	1,4
Cinsiyet	KADIN	39,6	55,3	5,1	82,7	16,2	1,0	2,0	97,5	,5
	ERKEK	53,9	44,5	1,6	78,1	21,9	0	3,1	95,3	1,6

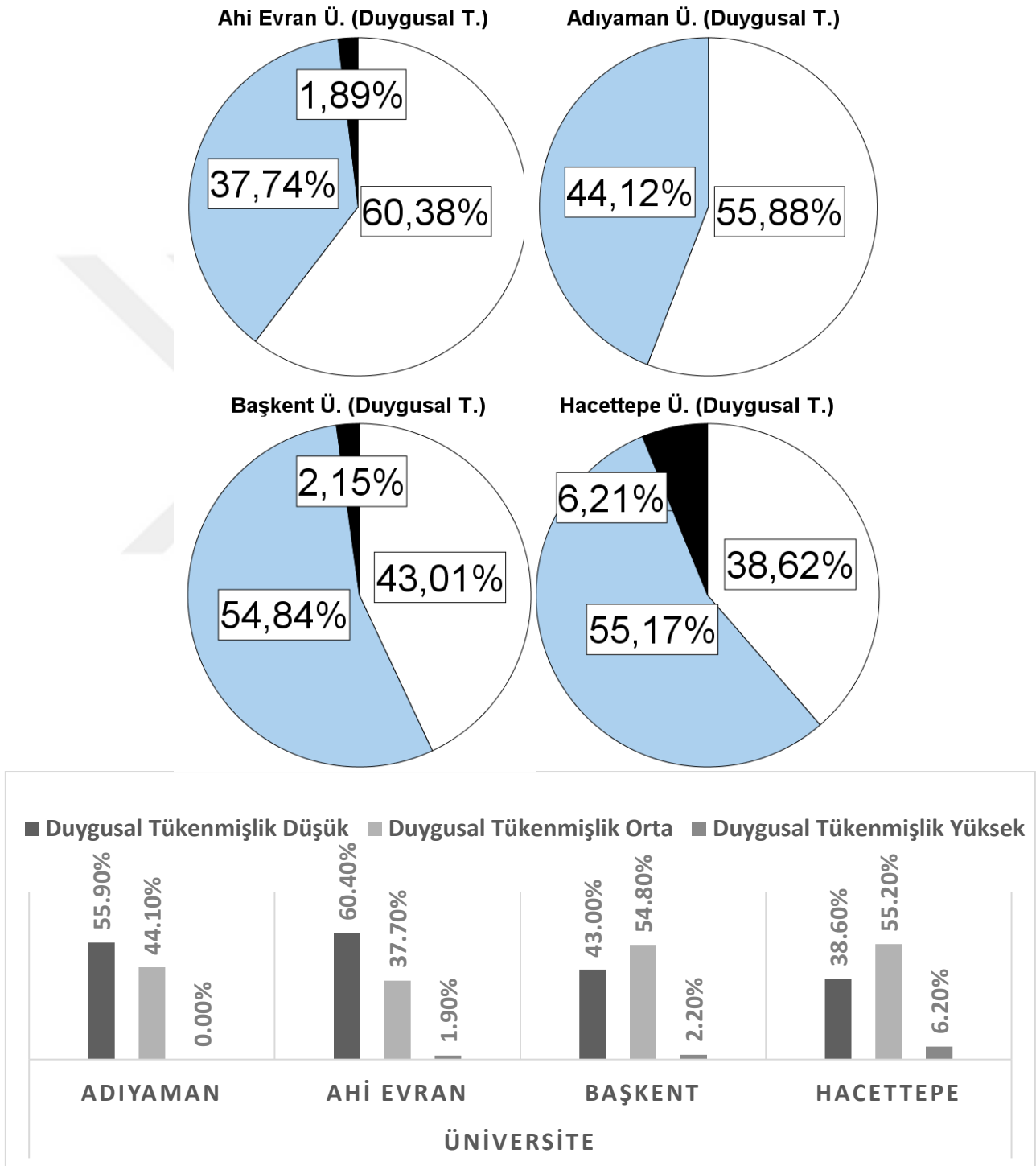
Tablo 20: Evlilik Uyumu'nun Üniversitelere Göre (%) Dağılımı

Üniversitelere Göre (%);		Evlilik Uyumu	
		Uyumsuz	Uyumlu
Üniversite	AHİ EVRAN	30,2	69,8
	ADİYAMAN	44,1	55,9
	BAŞKENT	53,8	46,2
	HACETTEPE	44,8	55,2
Cinsiyet	KADIN	47,2	52,8
	ERKEK	41,4	58,6

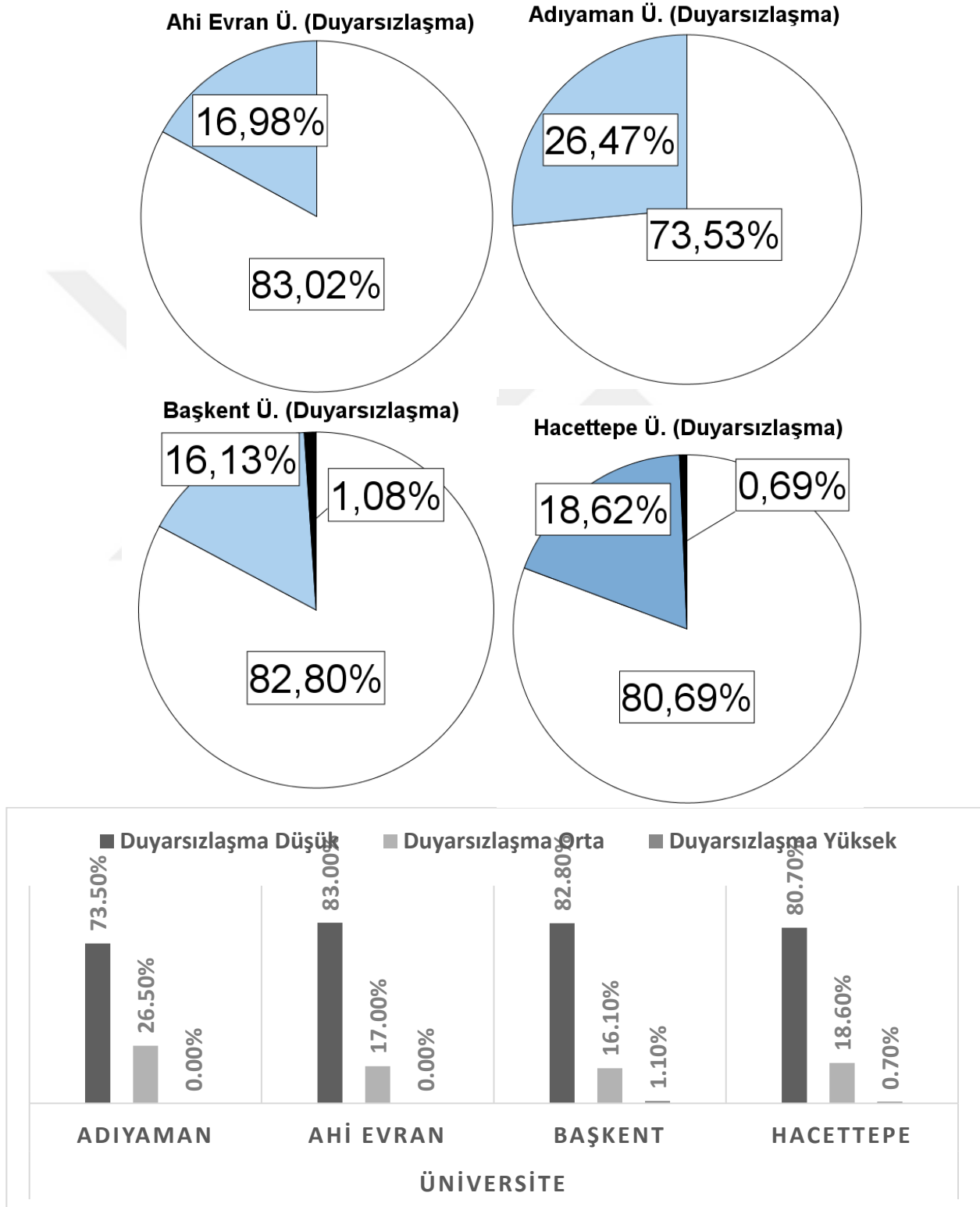
Genel toplamda akademisyenlere, cinsiyet ayrımında, evlilik uyumu açısından baktığımızda **kadınların yüzde olarak daha çok uyumsuzluk sorunu yaşadıkları görülmektedir. Tükenmişlik alt boyutlarında ise kadınlarda duygusal tükenmişlik erkeklerden daha fazladır. Duyarsızlaşma ise erkeklerde kadınlardan daha fazladır. Kişisel başarı alt boyutunda ise erkeklerin, kadınlara kıyasla biraz daha fazla olduğu görülmektedir.**

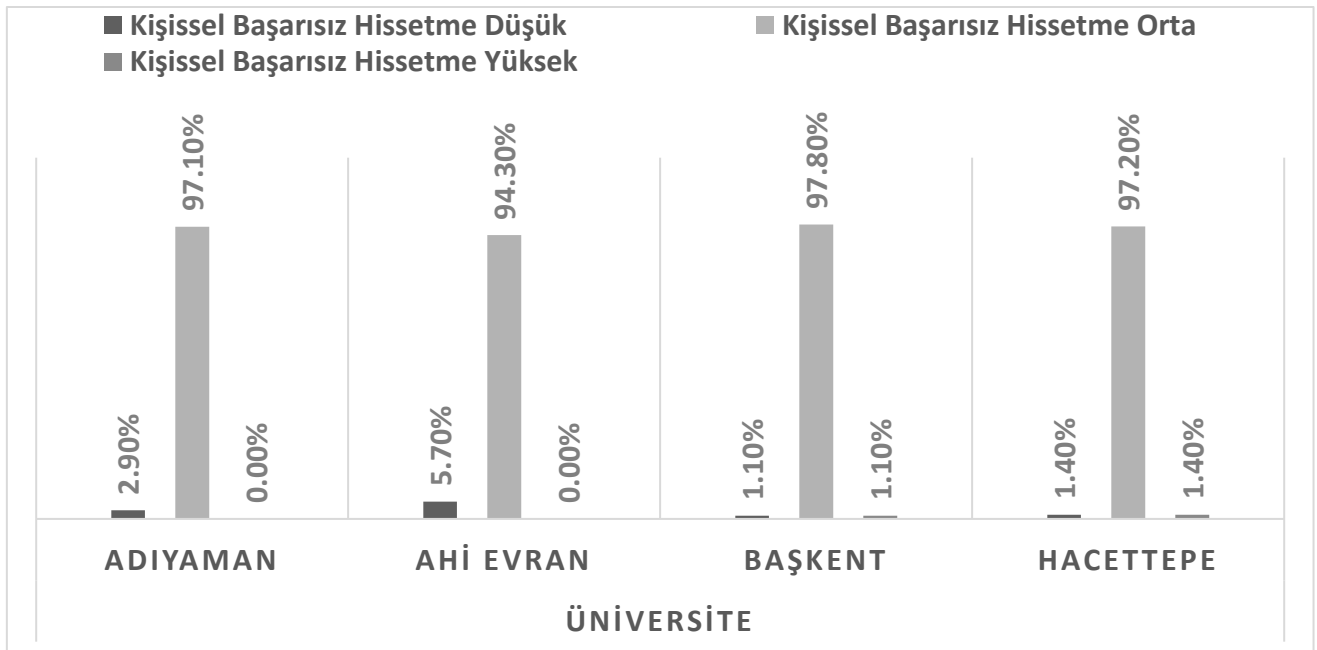
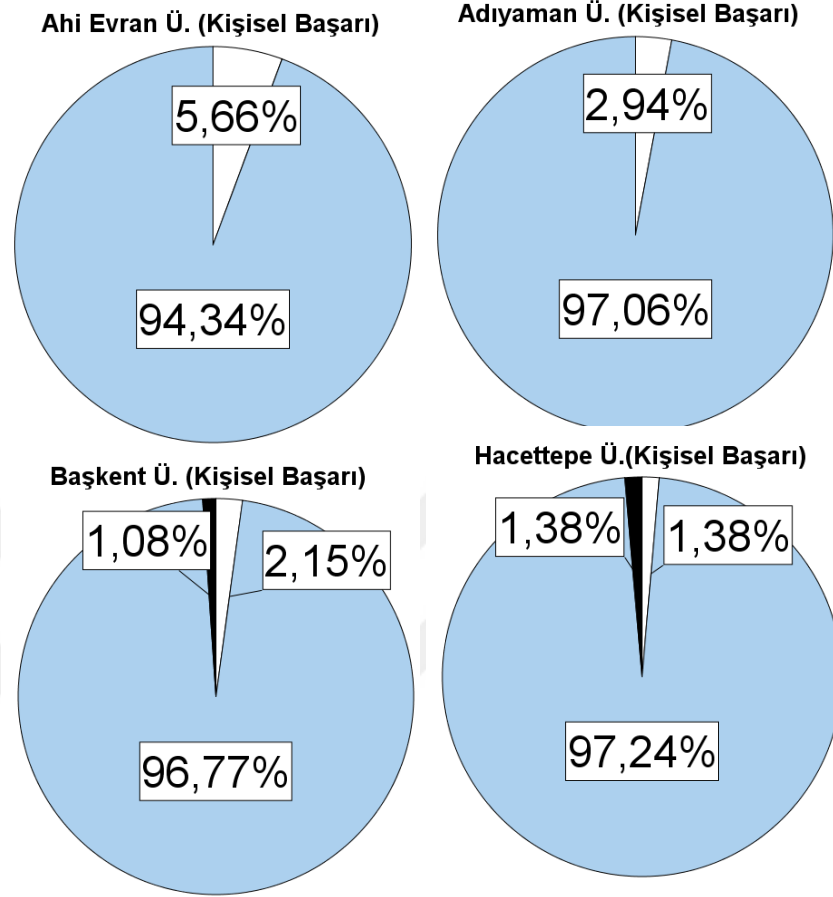
Üniversiteler arasında ise duygusal tükenmişlik alt boyutunda Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri'nde düşük tükenmişlik yaşayanlar daha az, bu oran Adıyaman ve Ahi Evran Üniversiteleri'nde daha fazla. Büyükşehir yaşantısının akademisyenlerde duygusal tükenmişlik alt boyutunda daha yıpratıcı etki ettiği düşünülebilir. Duyarsızlaşma alt boyutunda Üniversiteler arasında büyük fark bulunmaz iken Adıyaman Üniversite'sinde orta düzeyde tükenmişlik yaşayanların oranının biraz daha fazla olduğu görülebilir. Kişisel başarı alt boyutunda ise belirgin bir fark görülmez ancak diğer üniversitelere kıyasla Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri'nde yüksek tükenmişlik yaşayan küçük oranın fazla olduğu görülebilir. (%1,1-1,4) Evlilik uyumu açısından baktığımızda ise Ahi Evran Üniversitesi'nin uyumsuzluk oranı'nın çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 21: Duygusal Tükenmişlik Altboyutunun Üniversitelere Göre Dağılımı

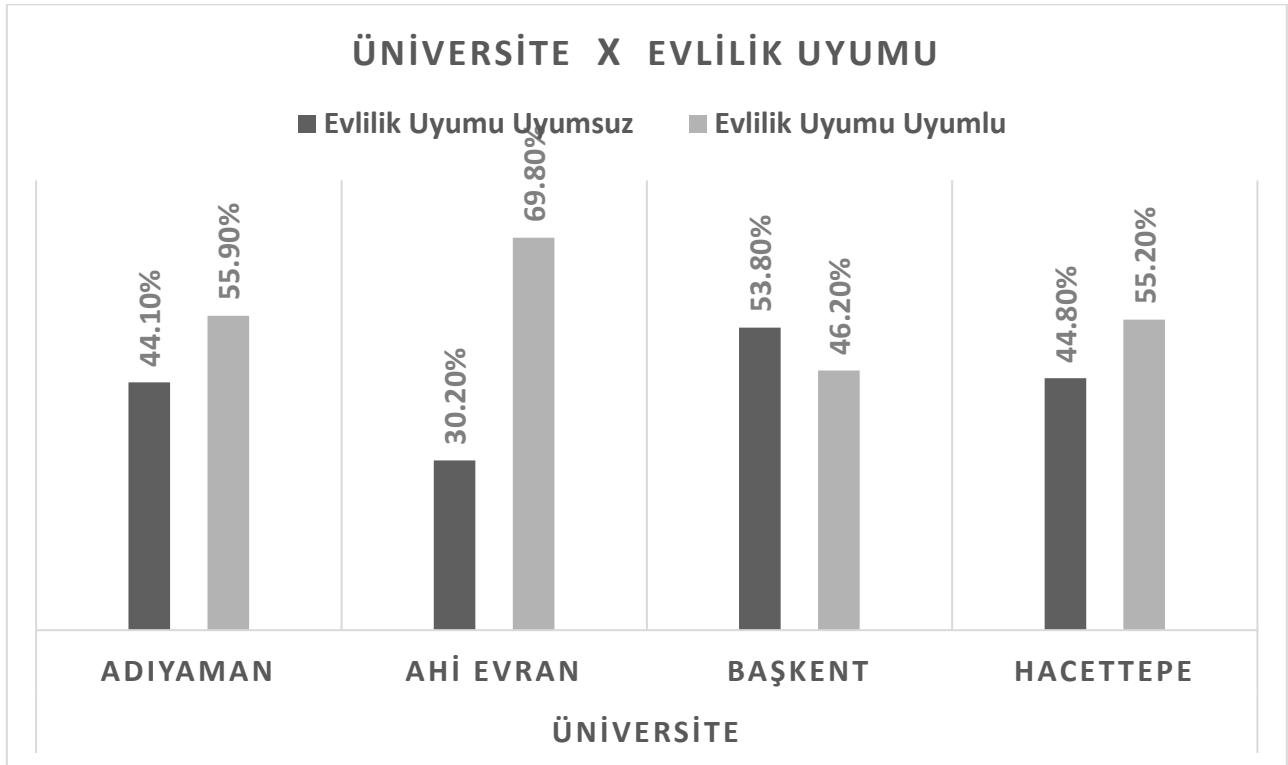

Tablo 22: Duyarsızlaşma Altboyutunun Üniversitelere Göre Dağılımı

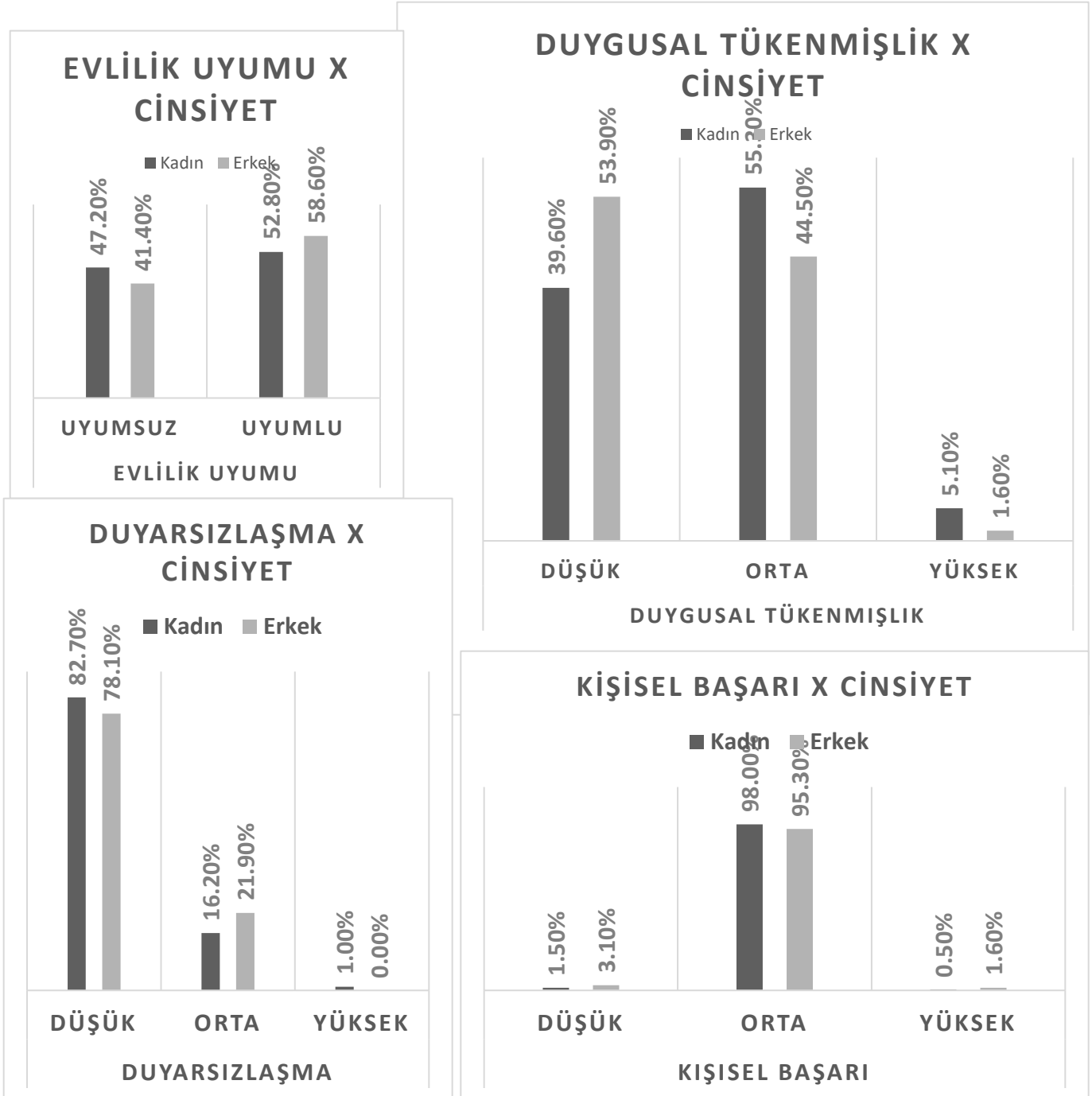

Tablo 23: Kişisel Başarı Altboyutunun Üniversitelere Göre Dağılımı

Tablo 24: Sırası ile Evlilik Uyumu, Duygusal Tükenmişlik, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı Altboyutlarının Üniversitelere Göre Dağılımı (son verilen 3 tablo, tek tabloda verilmiştir.)

Tablo 25: Sırası ile Evlilik Uyumu, Duygusal Tükenmişlik, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı Altboyutlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.

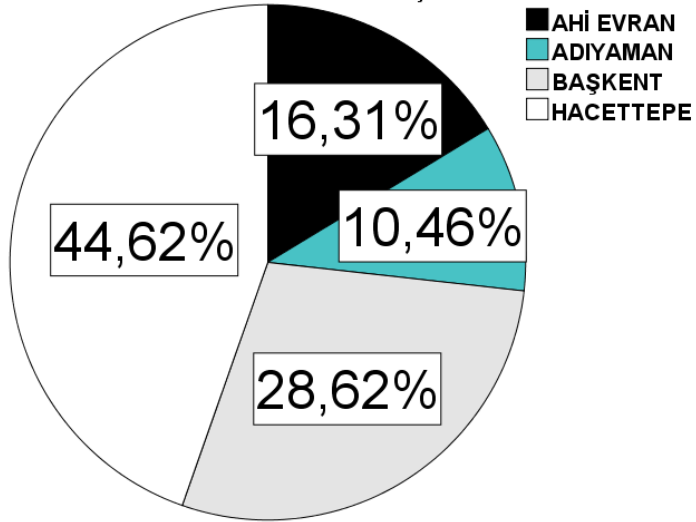

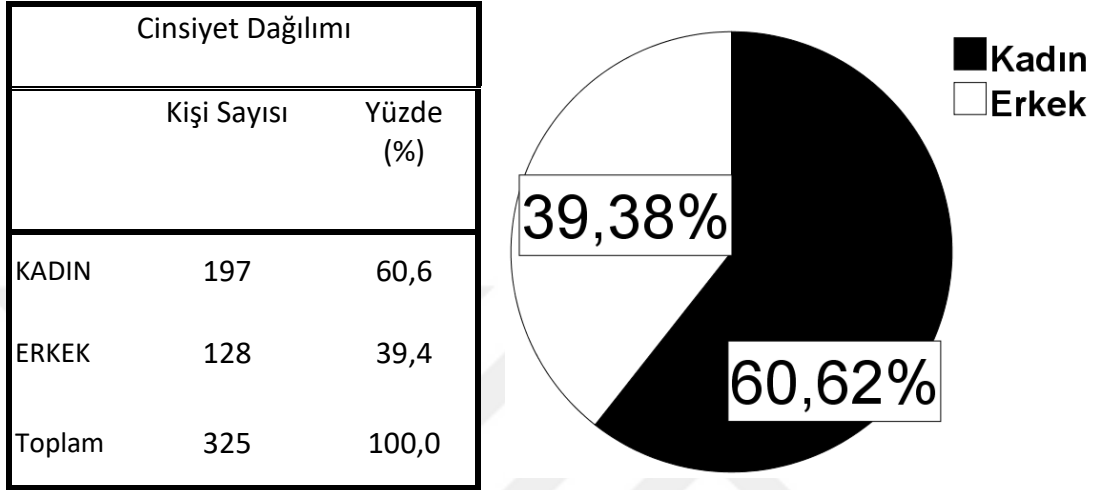
3.4. Kişi sayısı, cinsiyet ve unvan dağılımları

Toplam anketin uygulandığı kişi sayısı ve dağılımı Tablo 26'de görülebilir. Burada belirtilmesi gereken husus, anadoludaki üniversitelerin akademisyen sayısı bakımından Hacettepe gibi büyük üniversitelerin 10'da 1'i büyüklükte oluşlarıdır. Küçük üniversitelerde erkek akademisyen nüfusu kadın akademisyenlere göre daha fazladır. Hacettepe gibi büyük Üniversitelerde ise kadın akademisyen sayısı fazladır. Üniversite bazında ve cinsiyet açısından dağılım aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Akademisyenlerde unvan dağılımının ise yardımcı doçent ve araştırma görevlisi kadrolarında fazlaştığı görülür. Tablo 31 de verilmiştir.

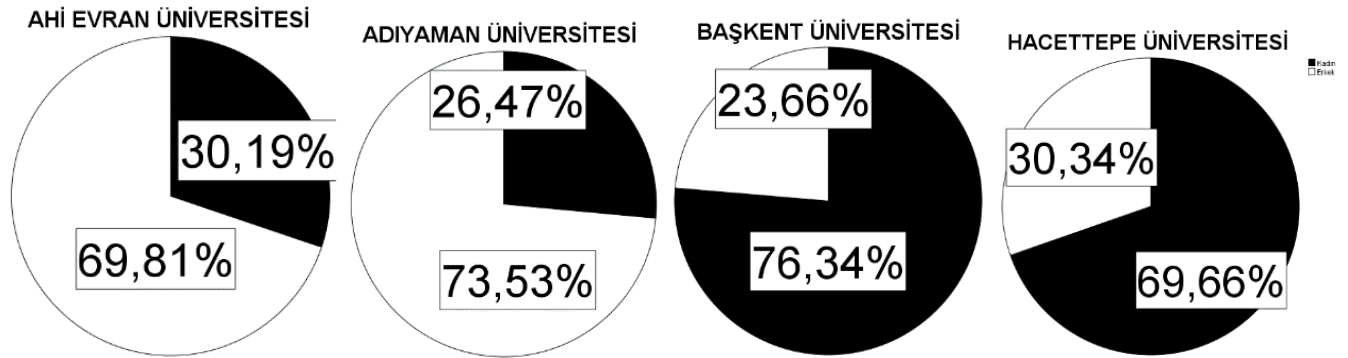
Tablo 26: Üniversite Bazında Dağılım

Üniversite Dağılımı		
	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
AHI EVRAN	53	16,3
ADIYAMAN	34	10,5
BAŞKENT	93	28,6
HACETTEPE	145	44,6
Toplam	325	100,0

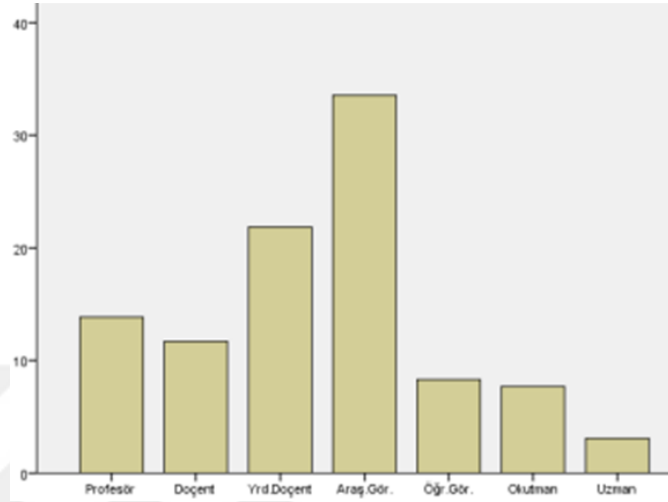
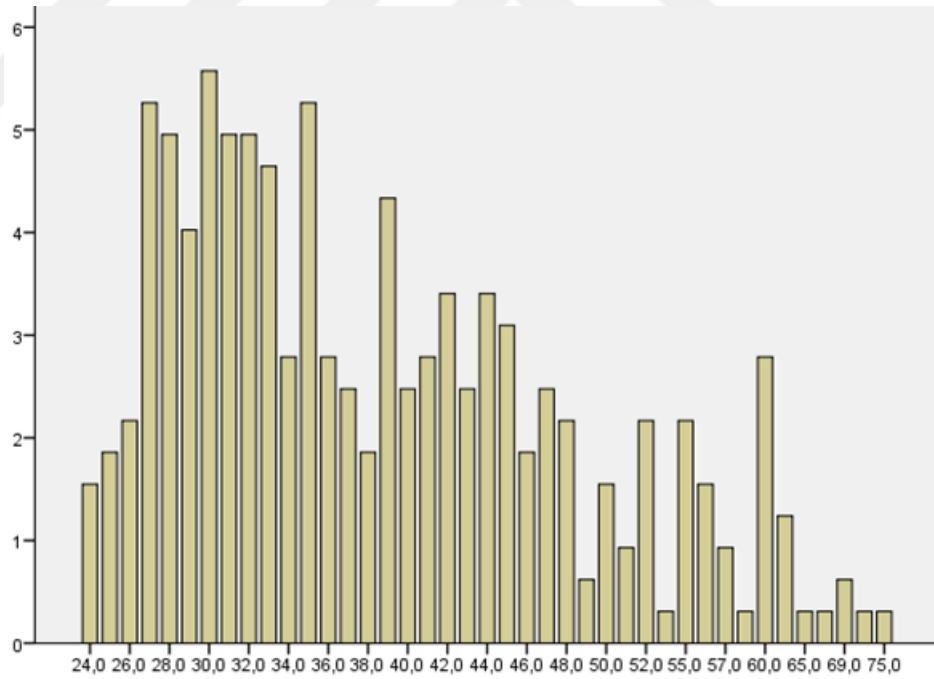
Tablo 27: Cinsiyetler Açısından Dağılım

ÜNİVERSİTE				ÜNİVER-SİTE				ÜNİVER-SİTE				ÜNİVER-SİTE			
		Kişi	%			Kişi	%			Kişi	%			Kişi	%
AHİ EVRAN	Kadın	16	30,2	ADİYAMAN	Kadın	9	26,5	BAŞKENT	Kadın	71	76,3	HACETTEPE	Kadın	101	69,7
	Erkek	37	69,8		Erkek	25	73,5		Erkek	22	23,7		Erkek	44	30,3
	Total	53	100		Total	34	100		Total	93	100		Total	145	100

Tablo 28: Cinsiyetler Açısından Üniversitelere Göre Dağılım

Tablo 29: Akademik Ünvan Dağılımları

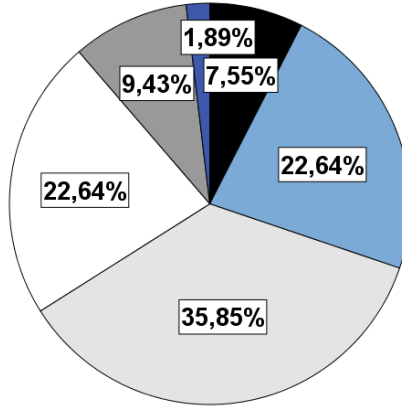
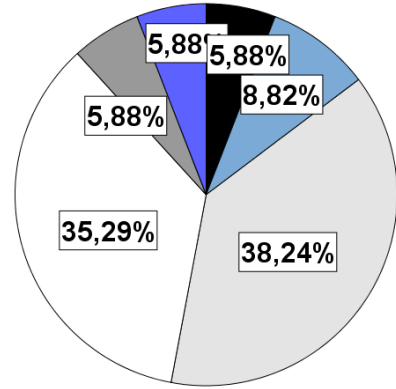
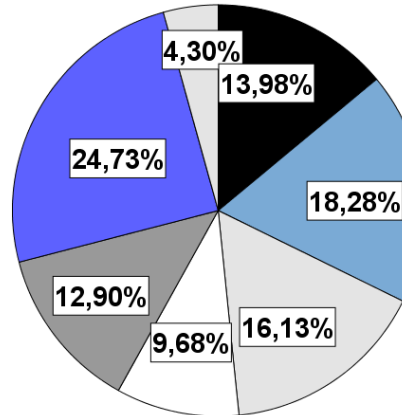
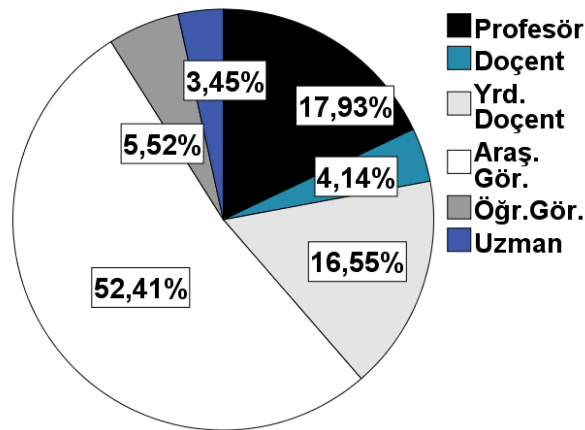
Akademik Ünvan Dağılımları		
	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
Profesör	45	13,8
Doçent	38	11,7
Yrd.Doçent	71	21,8
Araş.Gör.	109	33,5
Öğr.Gör.	27	8,3
Okutman	25	7,7
Uzman	10	3,1
Toplam	325	100,0

Tablo 30: Yaş Dağılımlarının Yüzdesi

En genç 24 yaşında en yaşlı 75 yaşında olmak üzere görüşmeyi kabul eden 325 kişinin yaş ortalaması 36'dır.

Tablo 31: Üniversitelere Göre Akademik Ünvan Dağılımları

Akademik Ünvan Dağılımları			
ÜNİVERSİTE	Kişi	%	
AHİ EVRAN Ü.	Profesör	4	7,5
	Doçent	12	22,6
	Yrd.Doçent	19	35,8
	Araş.Gör.	12	22,6
	Öğr.Gör.	5	9,4
	Uzman	1	1,9
	Total	53	100
ADİYAMAN Ü.	Profesör	2	5,9
	Doçent	3	8,8
	Yrd.Doçent	13	38,2
	Araş.Gör.	12	35,3
	Öğr.Gör.	2	5,9
	Okutman	2	5,9
	Total	34	100
BAŞKENT Ü.	Profesör	13	14,0
	Doçent	17	18,3
	Yrd.Doçent	15	16,1
	Araş.Gör.	9	9,7
	Öğr.Gör.	12	12,9
	Okutman	23	24,7
	Total	93	100
HACETTEPE Ü.	Profesör	26	17,9
	Doçent	6	4,1
	Yrd.Doçent	24	16,6
	Araş.Gör.	76	52,4
	Öğr.Gör.	8	5,5
	Uzman	5	3,4
	Total	145	100

AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ**ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ****BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ****HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ**

■ Profesör
 ■ Doçent
 ■ Yrd. Doçent
 ■ Araş. Gör.
 ■ Öğr.Gör.
 ■ Uzman

3.5. Yaş ve Unvan ile Bağlantılı Bulgular

Tablo 32: Yaş, Akademik Ünvan ve Çalışma Yılı ile Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik İlişkisi

Yaş, Akademik Ünvan ve Çalışma Yılı ile Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Alt Boyutları İlişkisi					
		Evlilik Uyumu	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
Yaş	Pearson Korelasyonu	-,108	,002	-,110*	-,197**
	Etkili (Çift K.)	,053	,977	,047	,000
	N	323	323	323	322
Akademik Ünvan	Pearson Korelasyonu	-,157**	-,022	,094	,119*
	Etkili (Çift K.)	,005	,699	,089	,033
	N	325	325	325	324
Çalışma Yılı	Pearson Korelasyonu	-,045	,065	-,085	-,194**
	Etkili (Çift K.)	,422	,242	,125	,000
	N	325	325	325	324

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Bu tablodan aşağıdaki sonuçlar görülebilir. Tabloda yer almayan üniversite bazında veya cinsiyet bazında anlamlı bulunan bağlantılar ayrıca belirtilmiştir:

Çalışma yılı arttıkça kişisel başarı alt boyutunda düşük tükenmişlik oranı artmakta yani kişi kişisel başarı alt boyutunda kendini daha başarılı görmektedir(-,194 seviyesinde anlamlı). Daha genç olanlar kendini bu anlamda daha başarısız görüyor. Bu bağlantıya üniversite bazında bakıldığında Hacettepe Üniversitesi'nde bu durum daha fazladır (-,235 seviyesinde, 005 ve N=145 olmak üzere). **Ayrıca cinsiyet açısından bakıldığında bu oran erkeklerde kadınlardan daha yüksektir.**

Ancak duygusal tükenmişlik alt boyutunda ise kadınlarda anlamlı bağlantılar vardır. **Çalışma yılının artması ile birlikte kadınlarda duygusal tükenmişlik alt boyutunun yükselme göstermesi arasında anlamlı bir bağlantı vardır.** Yani

çalışma yılı arttıkça kadınların duygusal tükenmişlikleri artıyor (,185 seviyesinde anlamlı ve 009, N=197). Ayrıca üniversite bazında bu bağlantıyı en yüksek derecede sergileyen Hacettepe Üniversite'sinde çalışma yılı yükseldikçe duygusal tükenmişlik yükselmektedir (,236 ve 004, N=145 olmak üzere).

Akademik unvan açısından ise bu sonucu destekler nitelikte bağlantı vardır. **Unvanlar açısından (Doçent, Profesör gibi) üst kadrolarda bulunanlar, (Araş.gör., Uzman, Okutman) alt kadrolara kıyasla kendilerini kişisel başarı alt boyutunda daha yeterli hissetmektedirler** (,119 seviyesinde anlamlı).

Akademik unvan düştükçe evlilik uyumu da düşmektedir. (Kadınlarda yüksek düzeyde belirgin bir bağlantı vardır. -,185 seviyesinde ve 009,N=197) Profesör kadrosundan aşağıya doğru inildikçe evlilik uyumu düşmektedir. Ancak yaş ile evlilik uyumu açısından anlamlı bir bağlantı bulunmaması bunun kişinin toplumdaki statüsünün yükselmesi ve gelirin artması ile alakalı olabileceğinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca bunun kadınlarda olması, kadının gücünün yükselmesinin, evliliğini daha uyumlu sürdürmesine yol açtığı izlenimi yaratmaktadır. Çünkü en yüksek derecede anlamlı bağlantının sergilendiği üniversitenin Başkent Üniversitesi oluşu bunu destekler niteliktedir. **Yani yükselen unvan Başkent Üniversitesi'nde evlilik üzerinde çok etkili olurken** diğerlerinde bu oran düşüktür (-,223 ve 032 seviyesinde N=93 olmak üzere).

Yaş açısından bakıldığında ise tıpkı çalışma yılında olduğu gibi **akademisyenlik mesleğinde yaşın artması ile birlikte kışisel başarı alt boyutu oranı arasında bağlantı vardır** (-,197 seviyesinde anlamlı). Yaş arttıkça düşük tükenmişlik (kışisel başarı) yaşayanlar artmaktadır. Bu kadın ve erkekte aynıdır.

Ve ayrıca akademisyenlik mesleğinde yaşın artması ile birlikte duyarsızlaşma alt boyutunda düşük tükenmişlik yaşayanların sayısı artmaktadır. Yani yaşla birlikte duyarsız hissetme artmaktadır diyebiliriz. Bu erkeklerde yüksek anlamlı sonuçlar verirken tek başına kadınlar ele alındığında anlamlı değildir.

3.6. Akademisyenlerin Kent-köy Kökenli Olma Bakımından Dağılımları

Tablo 33: Akademisyenlerin 'kent-köy' kökenli olma durumu bakımından dağılımları.

DoğumYeri			EşDoğumYeri		BabaDoğumYeri		Eşbabası doğum yeri		
ÜNİVERSİTE	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	
AHI EVRAN	Köy	13	24,5	5	9,4	27	50,9	20	37,7
	Kasaba	1	1,9	2	3,8	2	3,8	3	5,7
	İlçe	11	20,8	16	30,2	14	26,4	11	20,8
	Şehir	17	32,1	21	39,6	9	17,0	12	22,6
	Büyükşehir	10	18,9	8	15,1	1	1,9	6	11,3
	Yurt Dışı	1	1,9	1	1,9	-	-	1	1,9
	Total	53	100,0	53	100,0	53	100,0	53	100,0
ADIYAMAN	Köy	11	32,4	5	14,7	19	55,9	17	50,0
	İlçe	4	11,8	1	2,9	3	8,8	1	2,9
	Kasaba	-	-	6	17,6	-	-	-	-
	Şehir	13	38,2	17	50,0	8	23,5	4	11,8
	Büyükşehir	5	14,7	5	14,7	3	8,8	10	29,4
	Yurt Dışı	1	2,9	-	-	1	2,9	2	5,9
	Total	34	100,0	34	100,0	34	100,0	34	100,0
BAŞKENT	Köy	9	9,7	3	3,2	22	23,7	21	22,6
	Kasaba	2	2,2	5	5,4	4	4,3	5	5,4
	İlçe	6	6,5	11	11,8	19	20,4	15	16,1
	Şehir	24	25,8	25	26,9	21	22,6	25	26,9
	Büyükşehir	48	51,6	49	52,7	26	28,0	26	28,0
	Yurt Dışı	4	4,3	-	-	1	1,1	1	1,1
	Total	93	100,0	93	100,0	93	100,0	93	100,0
HACETTEPE	Köy	8	5,5	2	1,4	42	29,0	32	22,1
	İlçe	11	7,6	12	8,3	2	1,4	4	2,8
	kasaba	-	-	-	-	19	13,1	-	-
	Şehir	59	40,7	51	35,2	45	31,0	18	12,4
	Büyükşehir	65	44,8	72	49,7	35	24,1	51	35,2
	Yurt Dışı	2	1,4	2	1,4	2	1,4	40	27,6
	Total	145	100,0	145	100,0	145	100,0	145	100,0

Öncelikle bu tabloda neden sadece baba doğum yerinin alındığını ve bunun sorulduğunu açıklamakta fayda var. Anket çalışmamız sırasında her ne kadar cinsiyet ayrımı açısından bu soruyu cevaplamayı reddeden bir kadın akademisyen bulunuyor olsa da, Türkiye'nin erkek soylu bir toplum özelliği gösterdiğini unutmamak gerekir. Bu var olan durumdur, araştırmanın cinsiyeti ön plana çıkarmak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Buna gerekçe ise neredeyse hiçbir kadının kendisinden daha alt statü, meslek ya da gelirdeki kimse ile evlenmemesinden ileri gelmektedir. Ailenin geçimini sağlayan kişi genellikle erkektir. Bunun toplum ve bireyler açısından iyi olup olmadığına dair araştırmalar yapılabilir.

'Köylü-kentli' kavramları için doğum yeri bakımından baktığımızda, Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri'nde kendisi için %80, eş için %80, köken bakımından ise %50 civarında kentlidirler. Bu durum Ahi Evran ve Adıyaman Üniversiteleri'nde kendisi için % 50 civarında iken köy doğumlu olma oranı oldukça yüksektir. Bu iki Üniversitede eş doğum yeri bakımından ise %60 civarında kentlilik vardır denilebilir. Köken bakımından ise %35 ler civarında bir kentlilik söz konusudur. Benzer şekilde köy doğumlu olma oranlarının Ahi Evran ve Adıyaman'da diğerlerinden yüksek olduğu görülür.

Yurtdışı doğumlu olma bakımından ise oranlar oldukça düşüktür. Tüm üniversitelerde (Başkent Üniversitesi en yüksek olmak üzere) yurtdışı doğumlu olma oranı %5 in altındadır.

3.7. Eşin Çalışma Durumu

Verilen cevaplara bakıldığında çalışma oranlarının küçük şehirlerde biraz daha düşük olduğu görülmüştür. Bu kısım için en önemli bulgu budur. **Akademisyenler genellikle çalışan eşler ile evlidir. Ankara dışındaki üniversitelerde eş çalışmama oranı çok daha yüksektir.**

Bunun sebebi tıpkı büyükşehirlerde evlendikten sonra aile yanında yaşama oranlarının küçük şehirlerden yüksek oluşunda olduğu gibi en başta ekonomik temelli olabilir. Yani küçük şehirlerde yaşam şartları ailede tek kişinin çalışarak aileyi geçindirmesi mümkündür. Büyükşehirde ise eşin çalışmasının istenmediği ailelerde dahi 'geçim sıkıntısı' itici bir faktör olarak çalışma oranlarını arttırıyor olabilir. Öncelikle kişilerin çalışmamak yönünde tercihte bulunabilecek ekonomik zeminde olmaları gerekir, daha sonra kişilerin isteği belirleyici olur.

Tablo 34: Akademisyenlerde Eşin Çalışma Durumu

		Eşinizin çalışma durumu ?	
		Çalışıyor	Çalışmıyor
ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	41	12 (%22,6)
	ADIYAMAN	24	10 (%29,4)
	BAŞKENT	85	8 (%8,6)
	HACETTEPE	135	10 (%6,8)
	Kişi Sayısı (%)	285 (%87,7)	40 (%12,3)

3.8. Eş Tercihleri (Eş Mesleği) ile İlgili Bulgular

Tabloya bakıldığında görülmektedir ki, **akademisyenler genellikle kendi meslek gurubuna benzer (akademisyen, öğretmen, memur, vs.) gibi mesleklerden kişilerle evlenme eğilimindedir.** Bunun dışında bir azınlık özel sektörden (mühendis, mimar gibi diğer sektörlerde) çalışan eşler seçmektedir. Kadınların hemen hemen tamamının kendisinden daha yüksek gelirden kişilerle evlendikleri görülmüştür. Erkekler genellikle benzer meslek grubundan ama biraz daha düşük gelirdeki kişileri tercih etmektedirler.

Tablo 35: Akademisyenlerin evlenme tercihleri

		Akademisyenlerin Evlenme Tercihleri			
		Çalışmıyor	"Asgari Ücret ve Benzeri"	Akademisyen ve benzeri	Özel Sektör
Cinsiyet	KADIN	3	1	145	44
	ERKEK	6	0	94	6
ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	1	1	38	2
	ADİYAMAN	4	0	24	0
	BAŞKENT	0	0	56	30
	HACETTEPE	4	0	121	18

3.9. Eş Eğitim Durumları

Tablo 36: Kişinin ve eşinin eğitim durumu

		Eş eğitim düzeyi		Eş-Eğitim Yurtiçi/Yurtdışı (kişi sayısı)		Kendi-Eğitim Yurtiçi/Yurtdışı (kişi sayısı)	
ÜNİVERSİTE		Kişi	%	Y.içi	Y.dışı	Y.içi	Y.dışı
AHI EVRAN	Lise ve altı	7	13,2	52	1	53	-
	Lisans	24	45,3	44	2	53	-
	Y.lisans	7	13,2	21	1	52	1
	Doktora	15	28,3	17	1	49	2
	Total	53	100,0				
ADİYAMAN	Lise ve altı	6	17,6	34	-	33	1
	Lisans	14	41,2	28	-	33	1
	Y.lisans	7	20,6	13	1	30	3
	Doktora	7	20,6	7	1	28	3
	Total	34	100,0				
BAŞKENT	Lise ve altı	5	5,4	91	2	92	1
	Lisans	47	50,5	87	1	91	2
	Y.lisans	19	20,4	41	4	77	5
	Doktora	22	23,7	20	1	63	3
	Total	93	100,0				
HACETTEPE	Lise ve altı	2	1,4	143	2	141	4
	Lisans	69	47,6	141	2	143	2
	Y.lisans	30	20,7	64	12	135	4
	Doktora	44	30,3	40	-	119	6
	Total	145	100,0				

Bu kısmı özetleyecek olursak, eşin eğitim düzeyi arttıkça duygusal tükenmişlik artmaktadır. Bu anlaşılabilir, belki de eğitim arttıkça hırs ve

mücadele de artmakta ve bu kişiler için yıpratıcı olmaktadır. Ancak eğitimin artması kişiyi daha erdemli, olgun ve uyumlu yapan bir durum değil midir? Evet, bu durum doktora eğitimi yurt-dışında yapmış erkekler için geçerli; bu durum erkeklerin eşlerine duygusal tükenmişlik alt boyutunda olumlu yansımaktadır. Ama bu erkekler aynı zamanda evliliklerinde uyumsuzluk yaşamaktadırlar. Bu durum erkeklerin eşlerini kırmayacak bir tavır sergilediklerini ve 'duyarsız' olabileceklerini düşündürmüştür (çünkü eşleri duygusal olarak iyi durumda) ama öte yandan bu kişilerin evliliklerini de uyumsuz gördüklerini belirtmek gerekir.

Lise ve altı eğitime sahip eşlerin dağılımına baktığımızda ise, Ahi Evran ve Adıyaman Üniversiteleri'nde diğerlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu şehirlerde çalışmayan eş oranları da fazladır.

Lise ve altı eğitime sahip eş ile evlilik yapan bireylerin (20 kişi) çoğunluğu evliliklerinde 'uyumsuz' hissederken, duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma yönünden de genelde 'orta tükenmişlik' seviyelerinde oluşları bu türden bir evliliğin bir akademisyen için uygun bir evlilik olamayacağı yönünde düşündürmüştür.

Eşin eğitim düzeyi ile duygusal tükenmişlik alt boyutu arasında, 186 (,001 iki tailed ve N=325 olmak üzere 0.01 için) düzeyinde anlamlı bir korelasyon bağı vardır. Genel toplama bakarsak;

- **Eşin eğitim düzeyi arttıkça kişinin duygusal tükenmişliği de artmaktadır.**
- **Erkeklerde bu durum daha da artmaktadır (,217 seviyelerine kadar).**

Duygusal tükenmişlik alt boyutu için eğitim seviyesinin olumsuz bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Eşi yurt-dışı doktora eğitimine sahip olanların duygusal

tükenmişlikleri düşük olmaktadır. Yani eğitim arttıkça duygusal tükenmişlik artıyor ama yurt-dışında alınmış bir eğitim olduğunda durum tam tersi bir hal alıyor; tükenmişlik düşüyor.

- **Eşi doktora eğitimini yurt-dışında tamamlamış olan kadınların ise duygusal tükenmişlikleri daha azdır** (,268 düzeyinde pozitif, 001 çift tailed. ve N=325 olmak üzere 0.01 için).

Üniversiteler açısından fark bulunmaz iken cinsiyet farkı açısından ayrıca şu ayrımlar söz konusu: erkekler için yurt-dışı doktora eğitime sahip olanlar ile evlilik uyumları bağintısında anlamlı bir ilişki vardır (,233 düzeyinde pozitif, 001 çift tailed ve N=325 olmak üzere 0.01 için).

- **Yurt-dışı doktora eğitime sahip olan erkeklerin evlilik uyumları düşüktür.**
- **Yurt-dışında yüksek lisans eğitimi yapan kadınların da duygusal tükenmişlikleri daha azdır.** (,167 düzeyinde pozitif, 001 çift tailed ve N=325 olmak üzere 0.01 için).

Yurt-dışı eğitimli akademisyenler bakımından ise hemen hemen tüm üniversitelerde oran %5 in altında kalmış olsa da, yurtdışında eğitim almış olma bakımından **umulmayacak şekilde sadece Adıyaman Üniversite'sinde oranlar %10'ları bulmaktadır.** (Araştırmanın başlangıcında yurt-dışı eğitimli akademisyenlerin sayısının, Hacettepe ve Başkent gibi üniversitelerde daha yüksek olacağı umulmuştur, ama sonuçlar tam tersi yönde olmuştur.)

3.10. Aylık Gelir ve Bunun Diğer Bulgularla Bağlantısı

Tablo 37: Genel ve Üniversite Bazında Eve Giren Toplam Aylık Gelir

Üniversite ile 'Evinize aylık toplam ne kadar gelir giriyor?' Sorusunun Karşılaştırılması							
		Evinize aylık toplam ne kadar gelir giriyor?					Toplam
		2000-3999	4000-5999	6000-6999	7000-7999	8000+	
ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	8	20	12	7	6	53
	ADİYAMAN	5	11	10	3	5	34
	BAŞKENT	5	12	9	10	57	93
	HACETTEPE	7	16	52	8	62	145
	Toplam	25	59	83	28	130	325

Evinize aylık toplam ne kadar gelir giriyor?		
	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
2000-3999	25	7,7
4000-5999	59	18,2
6000-6999	83	25,5
7000-7999	28	8,6
8000+	130	40,0
Toplam	325	100,0

The bar chart displays the frequency of monthly income ranges for four universities. For Ahi Evran, the highest frequency is in the 4000-5999 range (20). For Adiyaman, the highest frequency is in the 6000-6999 range (10). For Başkent, the highest frequency is in the 8000+ range (57). For Hacettepe, the highest frequency is in the 8000+ range (62). The total number of people for each university is 53, 34, 93, and 145 respectively.

Toplam gelir seviyesine bakıldığında (yaklaşık %61 ile) en yüksek gelir seviyesine sahip Üniversite, Başkent Üniversitesi'dir diyebiliriz. Daha sonra sırası ile Hacettepe Üniversitesi (yaklaşık %42 ile), Adıyaman Üniversitesi (yaklaşık %14 ile) ve Ahi Evran Üniversitesi (yaklaşık %11 ile) gelmektedir.

Bir diğer unsur eşin maaşı konusunda yuvarlak bir rakam yeterli bir cevap olurken; erkekler genelde eşlerinin maaşını tam bilmez iken ('emin değilim', 'yaklaşık yazıyorum' gibi, rakam verememişlerdir), kadınlar genelde tam rakam yazmışlardır.

Tablo 38: Gelir seviyesi ile evlilik uyumu ve tükenmişlik altboyutları bağıntısı

Gelir Seviyesi ile Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Alt Boyutları Bağıntısını Gösterir Tablo					
		Evlilik Uyumu	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
Evinize aylık toplam ne kadar gelir giriyor?	Pearson Korel.	,056	,145**	-,061	,132*
	Etki. (2-tailed)	,313	,009	,271	,017
	N	325	325	325	325

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Gelir seviyesi ile evlilik uyumu bağıntısı ve gelir seviyesi ile tükenmişlik alt boyutları bağıntısı incelendiğinde bazı çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır.

Ailenin toplam geliri ile evlilik uyumu ve tükenmişlik ilişkisi alt boyutunda üniversite bazında kayda değer fark görülmez iken toplamda ise, aylık gelir ile duygusal tükenmişlik alt boyutunda ters bir bağıntı vardır. Ve aylık gelir ile kişisel başarı arasında ters bir bağıntı vardır. Şöyle açıklanabilir;

- **Gelir arttıkça duygusal tükenmişlik düzeyi artmaktadır.** (Kişi duygusal olarak yıpranıyor.)

- **Gelir arttıkça kişisel başarı alt boyutu artmaktadır.** (Kişi kendini daha başarılı görüyor.)
- **Gelir arttıkça duyarsızlaşma düşük düzeyde artmaktadır.** (Düşük düzeyde artar, istatistiksel olarak anlamlı değil.)

Tablo 39: Cinsiyet ile Aylık Gelirler Bağıntısı

Cinsiyet ve Aylık Gelirler İle İlgili Tablo			
		Eşin aylık geliri	Sizin aylık geliriniz
Cinsiyet	Pearson Korel.	-,252**	-,118*
	Etki. (2-tailed)	,000	,035
	N	294	321

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

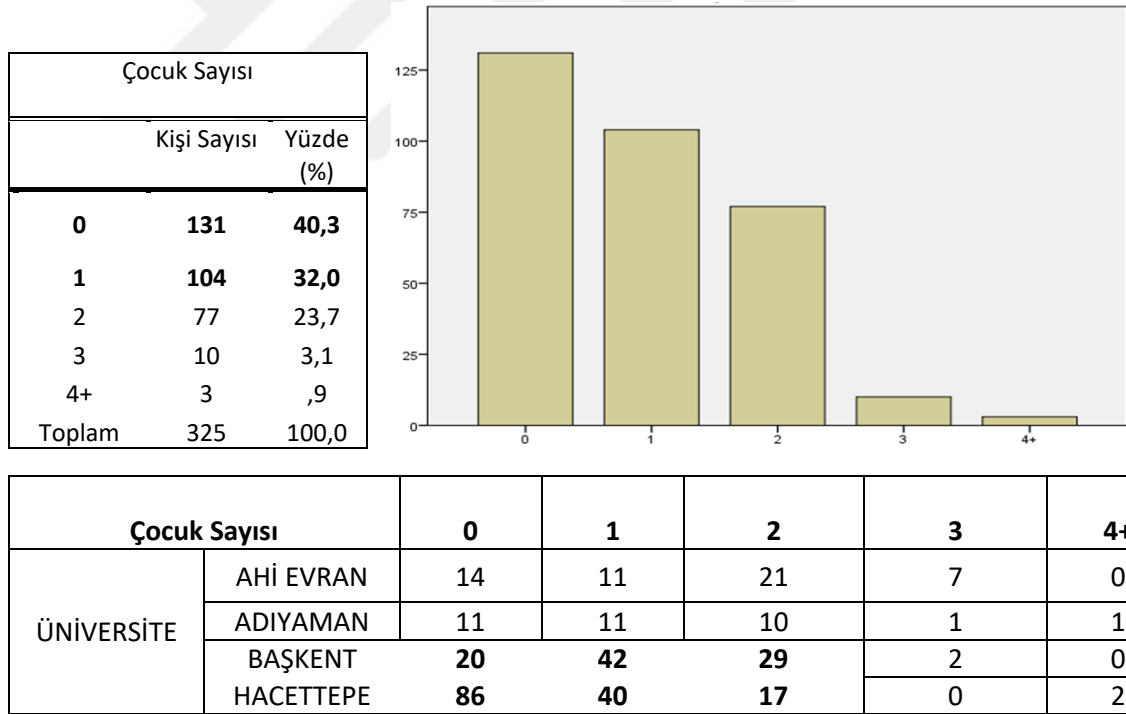
Cinsiyet ile eşin geliri arasında yüksek (-,252) düzeyde anlamlı bir bağıntı vardır. 6 Kadın eşinin çalışmadığını belirtmiş, buna karşın 34 Erkeğin eşi çalışmamaktadır. **Kadınlar genellikle kendisinden daha çok kazanan bir eş tercih ederken nadiren eşit düzeyde, Erkekler ise kendilerinden daha düşük düzeyde geliri olan nadiren eşit düzeyde kişiler ile evlenmektedirler.**

Bir akademisyen (E,33,ag.,AÜ.) ***‘evlilikte fantezi ve hayalleri değil, gerçek hayattaki gerçekleri ve sorunları düşünerek bunlara katlanabileceğini hesaplayarak evlenilmesi gerektiğini, her iki bireyin birbirini manevi olarak ve maddi olarak anlaması gerektiğini’*** belirtmiştir. Maddi ve manevi konularda anlayış ve ‘ayakların yere basması’ tüketim çılgını ve TV’nin ütöpik bir aile modeli (refah içinde) çizdiği Türkiye’de yüksek beklenti içerisindeki kişiler ve aileleri için hayal kırıcı olmaktadır. Belki de ABD’de çoktan bitmiş olan “Amerikan Rüyası” durumu Türkiye’de henüz vuku bulmaktadır. Ancak yüksek beklenti ile yapılan evlilikler gerçekçi olmaz ve yıkılma ya da hayal kırıklığı eğilimindedir. Görüşme sırasında cevaplar da sıklıkla bunu göstermektedir. Evlilik, yaygın inançla ‘mutlu bir son’ değil bir başlangıçtır, zorluklarla mücadele bu aşamadan sonra daha yeni

başlamaktadır. Burada ailenin en önemli faktörlerinden olan birbirine destek olma durumu hem maddi hem manevi durumlar için geçerli olup ön plana çıkmaktadır. Bunlar düşünülmeden yapılan evlilikler uyumsuz olma eğilimindedir.

3.11. Çocuk Sayısı ve Bunun Diğer Bulgularla Bağlantısı

Tablo 40: Çocuk sayısı ve üniversitelere göre dağılımları

Tablo 41 : Çocuk sayıları ile evlilik uyumu ve tükenmişlik altboyutları ilişkisi bağlantısı.

Çocuk Sayısı		E.Uyumu	D.Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
	Pearson Korel.	-,174**	-,096	-,096	-,202**
	Etki. (2-tailed)	,002	,085	,085	,000
	N	325	325	325	324

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir.)

Akademisyenlerin çocuk yapma eğilimleri hiç yapmamaktan ya da olabildiğince az çocuk yapmaktan yana, en çok üç çocuk sayısı belirten Ahi Evran Üniversitesi olurken, Hacettepe ve Başkent Üniversitelerinin az çocuktan yana bir yol izledikleri görülmektedir. Bu bulguların yanı sıra Pearson Korelasyonu ile bakıldığında ise şu çarpıcı sonuçlara ulaşılmaktadır:

- **Çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumu düşmektedir.**
- **Çocuk sayısı arttıkça kişisel başarı alt boyutu belirgin şekilde azalmaktadır. Kişi kendini kişisel başarı boyutunda başarısız hissediyor.**

Türkiye’de çocuk sayısı ortalaması 2,15 seviyesindedir (2010). Avrupa Birliği Üyesi ülkelerde doğurganlık hızı ortalaması 1,62 seviyesindedir. Ancak Arap ülkelerinde 2 çocuğun üzerine çıkar. OECD üyesi 34 ülkede ise 1,74 seviyesindedir. (BM,2012) Akademisyenlerin az çocuk yapma eğilimleri belki de bu konunun din, toplumsal baskı, gelenekler ya da diğer sebeplerden ziyade ekonomik olarak bir çocuk yetiştirmenin artık eski yıllardaki kadar kolay olmadığı olabilir. Tek kişinin çalıştığı çok çocuklu aile modelinden, iki kişinin de çalıştığı ve az çocuklu yapıya

doğru bir değişim olmuştur. Çocuk aile için ekonomik bir yük, sorumluluk ve zaman kaybıdır. Sosyal politikalar bu yükü teşvik edici konumda değildir. Akademisyenlerin de belirttiği gibi bakıcı sorunu ya da çalışma yasalarındaki düzenlemeler çocuk yapımını zorlaştırmaktadır.

Bir akademisyen (K,34,dç.,AEÜ.) ***“doğumla ve hamilelikle ilgili sorular da sorulmasının daha iyi olabileceğini, çocukların ve onların sağlık durumlarının hayatlarında büyük bir yer tuttuğunu”*** belirtmiştir. Yine bir diğer akademisyen (E,41,uz.,AEÜ.); ***“çocuklar olduktan sonraki bakıcı sorunun”*** ön plana çıktığını belirtmiştir. Bir akademisyen (K,70,pf.,BÜ.) evlilik ve çocuklarla birlikte iş yaşamının ikinci plana düştüğünü belirtmiştir. Bir akademisyen (K,54,pf.,HÜ.) çocukların sorumluluklarının paylaşılması gerektiğini belirtmiştir.

3.12. Tatil Tercihleri

Tablo 42: Üniversitelere göre, akademisyenlerin tatil alışkanlıkları

Ne tür tatil yapmaktan hoşlanırsınız?			
ÜNİVERSİTE		Kişi Sayısı	Yüzde(%)
AHİ EVRAN	Deniz	20	37,7
	Kaplıca	1	1,9
	Memeleket/Akraba	21	39,6
	Yurt Dışı	9	17,0
	Diğer	2	3,8
	Toplam	53	100,0
ADİYAMAN	Deniz	14	41,2
	Memeleket/Akraba	14	41,2
	Yurt Dışı	3	8,8
	Diğer	3	8,8
	Toplam	34	100,0
BAŞKENT	Deniz	45	48,4
	Memeleket/Akraba	1	1,1
	Yurt Dışı	47	50,5
	Toplam	93	100,0
HACETTEPE	Deniz	55	37,9
	Memeleket/Akraba	6	4,1
	Yurt Dışı	84	57,9
	Toplam	145	100,0

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (ASPB,2014), Türkiye genelinde 2011 yılı için yıllık izin ve tatillerde %35,4 bulunduğu yerde dinlenmeyi, %26 memleketeye gitmeyi, % 17,4 deniz tatiline gitmeyi, sadece %1,3 yurtdışı seyahatine gitmeyi tercih etmektedir.

Hacettepe ve Başkent Üniversite’lerinde çalışanların tatil alışkanlıklarına bakıldığından ‘Yurt Dışı’ seyahatlerinin baskın şekilde öne çıktığını görürüz. Adıyaman ve Ahi Evran Üniversiteleri’nde ise bunun yerini ‘Memleket ve

Akraba' ziyaretleri almaktadır. Bu iki Üniversite çalışanlarının diğer bir tercihi de deniz kıyısı tatilleridir.

Bu anlamda büyükşehirdeki üniversitelerin akademisyenlerinin sürekli yurtdışı bağı oluşturmaları bakımından onların 'dünya vatandaşı' olmaya daha yatkın oldukları diğerlerinin ise biraz 'kapalı' kaldıklarını söyleyebiliriz. Daha az akraba ziyareti yapmak aynı zamanda daha izole bir yaşam sürmek anlamına da gelebilir. Akrabalarla minimuma inmiş yaşam şekli daha içe dönük ve bireysel bir yapıyı işaret ediyor. Yani her iki grubun da dinamikleri farklı olduğundan her iki durumun da farklı olumlu ve olumsuz tarafları bulunur.

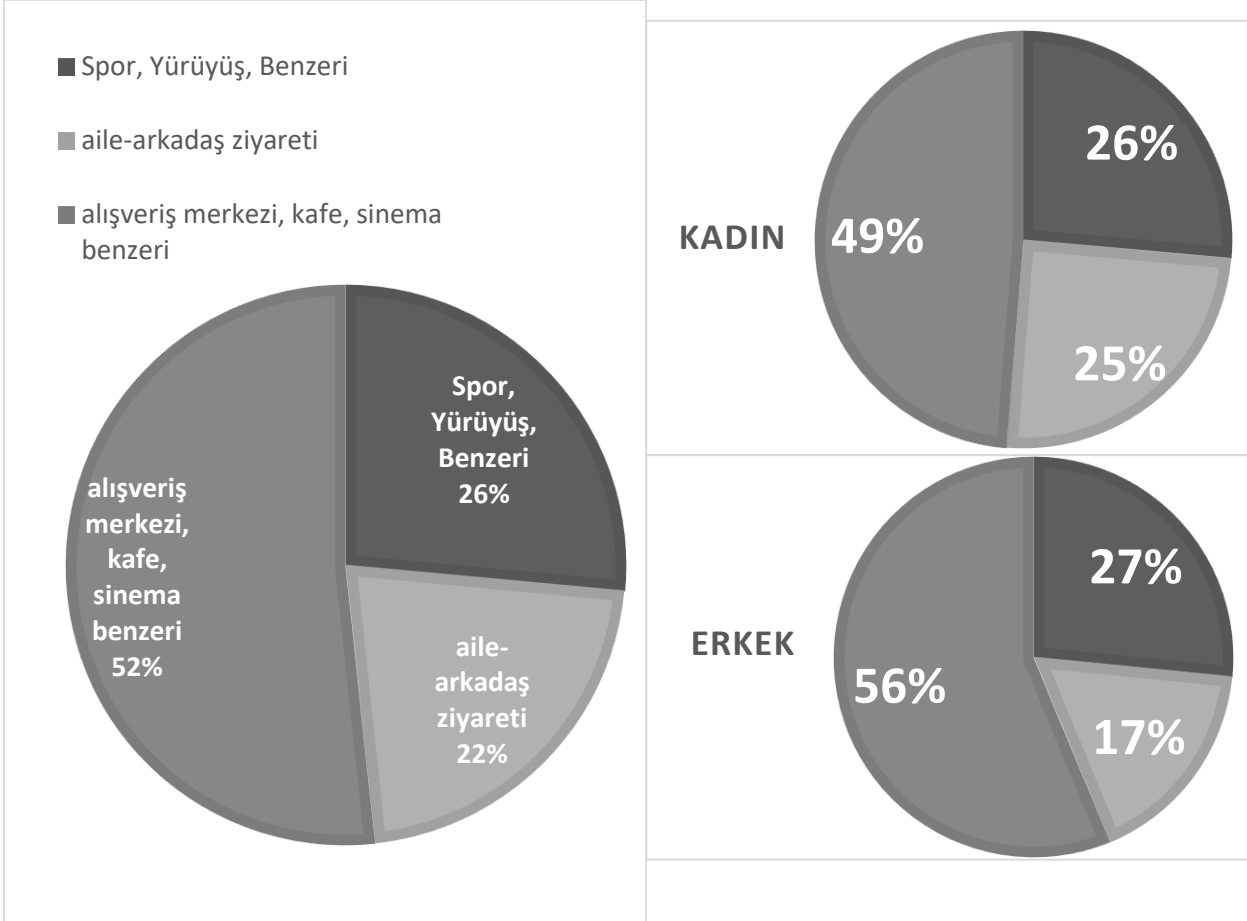
3.13. Akademisyenlerin ayda ortalama ‘dışarı çıkma’ sıklıkları

Tablo 43: Üniversite ve cinsiyet dağılımına göre akademisyenlerin ayda ortalama ‘dışarı çıkma’ sıklıkları. (Not: Dışarı çıkma ile, iş yaşantısının dışında genelde kişinin kendisi için yaptığı aktivitelerden bahsediliyor, kişilerin sözünü ettiği bu aktivitelerin neler olduğu bölümün alt kısmında verilmiştir.

Ayda Ortalama Toplam Dışarı Çıkma Sıklığı				AHİ EVRAN		ADİYAMAN		BAŞKENT		HACETTEPE	
Cinsiyet		Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)
Kadın	Tek Başına Daha Çok	18	9,1	3	18,8	2	22,2	3	4,2	10	9,9
	Eşit	76	38,6	2	12,5	3	33,3	31	43,7	40	39,6
	Eşi İle Birlikte Daha Çok	103	52,3	11	68,8	4	44,4	37	52,1	51	50,5
	Total	197	100,0	16	100,0	9	100,0	71	100,0	101	100,0
Erkek	Tek Başına Daha Çok	19	14,8	14	37,8	2	8,0	1	4,5	2	4,5
	Eşit	65	50,8	18	48,6	13	52,0	14	63,6	20	45,5
	Eşi İle Birlikte Daha Çok	44	34,4	5	13,5	10	40,0	7	31,8	22	50,0
	Total	128	100,0	37	100,0	25	100,0	22	100,0	44	100,0

Akademisyenlerin işe gitmenin dışındaki ortalama dışarıda yaptıkları aktivitelere yani dışarı çıkma sıklıklarına baktığımızda cinsiyet bakımından şu önemli fark var; **daha çok sayıda kadın çoğunlukla eşi ile birlikte dışarı çıkmayı tercih ederken erkekler daha çok eş olmadan dışarı çıkmayı tercih ediyor.** Üniversiteler ayırımında ise tek başına dışarı çıkma oranlarında Adıyaman ve Hacettepe Üniversite’lerinde kadınların tek başına dışarı çıkma sayısı erkeklerden fazla iken diğerlerinde erkeklerin ki fazladır.

Tablo 44: “Eşle yapılan aktiviteler” sorusuna verilen cevapların dağılımı

Eşlerin genellikle birlikte yaptıkları aktiviteler ise; 86 kişi (%26,5) spor, yürüyüş gibi hareketli aktiviteler yaparken, 71 kişi (%21,8) aile, arkadaş ziyaretleri yapmakta, en çok yapılan aktivite ise %51,7'lik (168 kişi) bir çoğunluğun belirttiği alışveriş merkezi, kafe, sinema gibi kapalı alanlardan oluşuyor. Bu dağılımda cinsiyet yönünden kadınların verdikleri cevaplarda erkeklerden daha fazla oranda aile-arkadaş ziyaretleri belirtilmiştir. Üniversite bazında, Hacettepe ve Ahi Evran Üniversiteleri'nde 'spor ve yürüyüş' gibi

aktiviteler %30'lara çıkarken, diğer üniversitelerde nispeten daha düşüktür. Aile ve arkadaş ziyaretleri ise sadece Adıyaman Üniversite'sinde %35 lere ulaşan oranda rağbet görür, oran'ın diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir. Alışveriş merkezi, kafe, sinema gibi kapalı alanlara gitmek tüm üniversitelerde dolayısıyla hem büyükşehirde hem de küçük şehirlerde eşit derecede rağbet görmektedir.

Bir akademisyen eşiyle birlikte yaptığı aktiviteler için; ***alışveriş, yürüyüş ve 'banka işlemleri'***ni belirtmiştir. (K,28,ag.,AEÜ.)

3.14. Farklı dinden /mezhepten evlilik

Tablo 45: Akademisyenlerin farklı dinden bir kişiyle evliliğe bakış açılarının üniversitelere göre dağılımları.

ÜNİVERSİTE		Farklı dinden birisiyle evlenmeyi düşünür müydünüz?	
		Kişi Sayısı	Yüzde(%)
AHİ EVRAN	Evet	16	30,2
	Hayır	37	69,8
	Toplam	53	100,0
ADİYAMAN	Evet	10	29,4
	Hayır	24	70,6
	Toplam	34	100,0
BAŞKENT	Evet	57	61,3
	Hayır	32	34,4
	Diğer	4	4,3
	Toplam	93	100,0
HACETTEPE	Evet	64	44,1
	Hayır	78	53,8
	Diğer	3	2,1
	Toplam	145	100,0
KADIN	Evet	90	45,7
	Hayır	102	51,8
ERKEK	Evet	57	44,5
	Hayır	69	53,9

Farklı dinden bir kişiyle yapılacak evliliğe 147 kişi (% 45,2) olabileceği veya herhangi bir sakınca bulunmadığı yönünde cevaplar vermiştir. 171 kişi (% 52,6) ise olumsuz cevap vermiştir (cevap vermeyen 7 kişi bulunmaktadır).

Toplam sonuçta, akademisyenlerin farklı din ve mezhepten kişilere yaklaşımında cinsiyet açısından büyük bir fark yoktur. Kadınında ve erkeğinde yaklaşımları, birbirine yakın oranlardadır.

Türkiye’de farklı dinden evliliğe ilişkin ulaşabildiğimiz bir istatistik yoktur ama Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın ‘hemşerisi ile evlilik’ oranlarına bakılabilir. Genelde evlenilecek kişinin aynı bölgeden seçilmesinin altında yatan sebebin, aynı din, mezhep ve kültür benzerliği olabileceği düşüncesi ile kıyaslama yapmak açısından belirtmek gerekirse; Türkiye’de (TAYA,2006) %69,2 gibi bir çoğunluk **hemşerisi** ile evlenme eğilimindedir. Yükseköğretim mezunlarında bu oran % 46,8 lere inmektedir. Eşinin ‘dindar olmasının’ önemli olduğunu belirten erkeklerin oranı %73,3 ve kadınların oranı % 79,3 tür. (ASBP,2014)

Tablo 46: Akademisyenlerin farklı mezhepten bir kişiyle evliliğe bakış açılarının üniversitelere göre dağılımları.

ÜNİVERSİTE		Farklı mezhepten birisiyle evlenmeyi düşünür müydünüz?	
		Kişi Sayısı	Yüzde(%)
AHİ EVRAN	Evet	28	52,8
	Hayır	26	47,2
	Toplam	54	100,0
ADİYAMAN	Evet	19	55,9
	Hayır	15	44,1
	Toplam	34	100,0
BAŞKENT	Evet	66	71,0
	Hayır	24	25,8
	Diğer	3	3,2
	Toplam	93	100,0
HACETTEPE	Evet	80	55,2
	Hayır	62	42,8
	Diğer	3	2,1
	Toplam	145	100,0
KADIN	Evet	116	58,9
	Hayır	77	39,1
ERKEK	Evet	77	60,2
	Hayır	48	37,5

Farklı mezhepten birisiyle evlenme düşüncesi ise daha ılımlı karşılanmıştır. 193 kişi (% 59,4) bunun mümkün olduğu yönünde fikir beyan ederken, 125 kişi (%38,5) ise mümkün olmadığını belirtmiştir. Bu soruya da 7 kişiden cevap alınamamıştır.

Evleneceği kişinin aynı mezhepten olması gerekliliğine ilişkin Türkiye İstatistik Kurumu'na göre (ASBP,2014), kadınlar açısından **%68** oranında önem teşkil eden bir durum iken, erkekler açısından **%58** oranında önemlidir. Türkiye oranları ile akademisyenler kıyaslandığında, akademisyenlerin farklı mezhebe daha fazla hoşgörülü ve açık oldukları görülecektir.

Bir akademisyen (K,50,yd.,BÜ.) 28. Soru için ***‘eşin din ve mezhebi’nin kendisi için önemli olmadığını hatta şu anda eşi isterse dinini değiştirebileceğini ve bunu uyum sağlayacağını’*** söylemiştir. Bir diğeri (E,60,pf.,BÜ.) aksine farklı dinden birisiyle ***‘kültür farkı doğacağı’*** için kesinlikle evlenmemek gerektiğini belirtmiştir.

Genelde farklı dinden/mezhepten evlenir misiniz sorusuna olumlu cevap verilirken ***‘tabi radikal olmaması kaidesi’*** ile diye belirtenler olmuştur.(E,55,pf.BÜ.) Burada dini, hayatının birincil önceliği yapmamış insanların kastedildiği anlaşıyor.

Üniversitelere göre ve cinsiyet farkı bakımından farklı dinden ya da mezhepten kişilerle evliliğe yaklaşımın dağılımları; farklı mezhepten bir kişiyle evlenmeye yaklaşımın farklı dinden bir kişiyle evlenmeye kıyasla her zaman daha düşük olumsuz yanıt aldığı görülmüştür. Farklı mezhep daha çok kişi tarafından önemsiz görünmektedir (Uyum sağlayacağı düşüncesindedir). Oysa farklı din daha çok karşı çıkılan bir durumdur. Ahi Evran Üniversite’nde kadınlar erkeklere oranla iki katından fazla oranla mezhep konusunda daha muhafazakârdırlar, bunun dışındaki üniversitelerde ise farklı mezhebe yaklaşım açısından erkek ile kadın arasında büyük farklar yoktur. Farklı dinden bir kişiye yaklaşım açısından ise tüm üniversitelerde erkeklerin kadınlardan daha çok olumlu görüş beyan ettikleri görülmüştür. Kadınlar büyük ölçüde farklı dinden bir kişiyle evliliğe karşıdır.

Üniversiteler arasında ise farklı dinden bir kişiyle evliliğe yaklaşım açısından Ahi Evran ve Adıyaman Üniversitelerinde, Başkent ve Hacettepe Üniversitelerine kıyasla daha büyük oranda ‘hayır’ cevabı verildiği görülmüştür. Ancak Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri arasında ise Başkent Üniversitesindeki akademisyenlerin daha çok ‘evet’ cevabı vermeleri bakımından bir fark olduğu görülmüştür. Bu bakımdan Hacettepe Üniversite için bu sonuçlar şaşırtıcıdır yorumu yapılabilir. Çünkü en az Başkent Üniversitesi kadar uluslar arası iletişimde bulunan bir başkent üniversitesidir. Farklı mezhepten bir kişiyle evlenmeye bakış açısından ise

Başkent Üniversitesi diğerlerinden farklı bir oran sergilemektedir, daha çok olumlu cevap oranına sahiptir.

Tablo 47 : Akademisyenlerin farklı din/mezhepten evliliğe bakış açılarının üniversitelere ve cinsiyete göre dağılımları

... evlenmeyi düşünür müydünüz? →		Farklı dinden birisiyle?		Farklı mezhepten birisiyle?		
Üniversite	cinsiyet	kişi	%	kişi	%	
AHİ EVRAN Ü.	Kadın	Evet	4	25,0	5	31,3
		Hayır	12	75,0	11	68,8
		Total	16	100,0	16	100,0
	Erkek	Evet	12	32,4	23	62,2
		Hayır	25	67,6	13	35,1
		Total	37	100,0	37	100
ADIYAMAN Ü.	Kadın	Evet	2	22,2	5	55,6
		Hayır	7	77,8	4	44,4
		Total	9	100,0	9	100,0
	Erkek	Evet	8	32,0	14	56,0
		Hayır	17	68,0	11	44,0
		Total	25	100,0	25	100,0
BAŞKENT Ü.	Kadın	Evet	42	59,2	50	70,4
		Hayır	25	35,2	18	25,4
		Diğer	4	5,6	3	4,2
		Total	71	100,0	71	100,0
	Erkek	Evet	15	68,2	16	72,7
		Hayır	7	31,8	6	27,3
Total	22	100,0	22	100,0		
HACETTEPE Ü.	Kadın	Evet	42	41,6	56	55,4
		Hayır	58	57,4	44	43,6
		Diğer	1	1,0	1	1,0
		Total	101	100,0	101	100,0
	Erkek	Evet	22	50,0	24	54,5
		Hayır	20	45,5	18	40,9
		Diğer	2	4,5	2	4,5
		Total	44	100,0	44	100,0

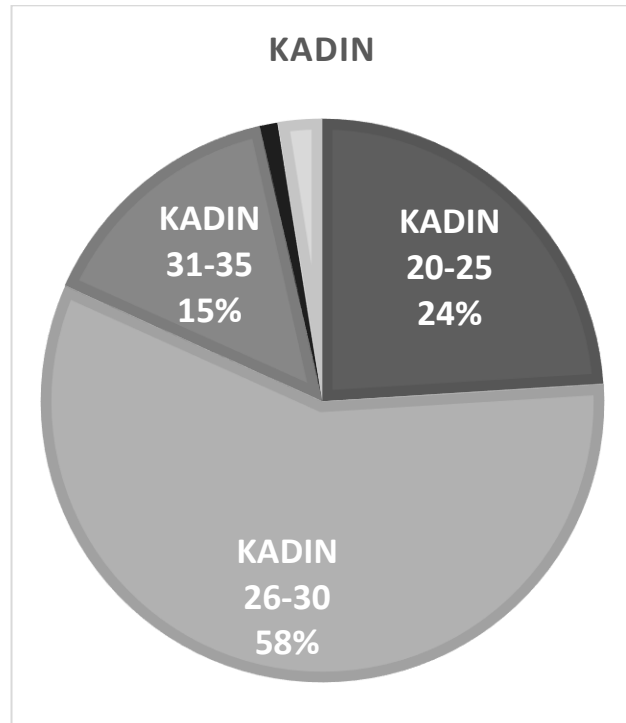
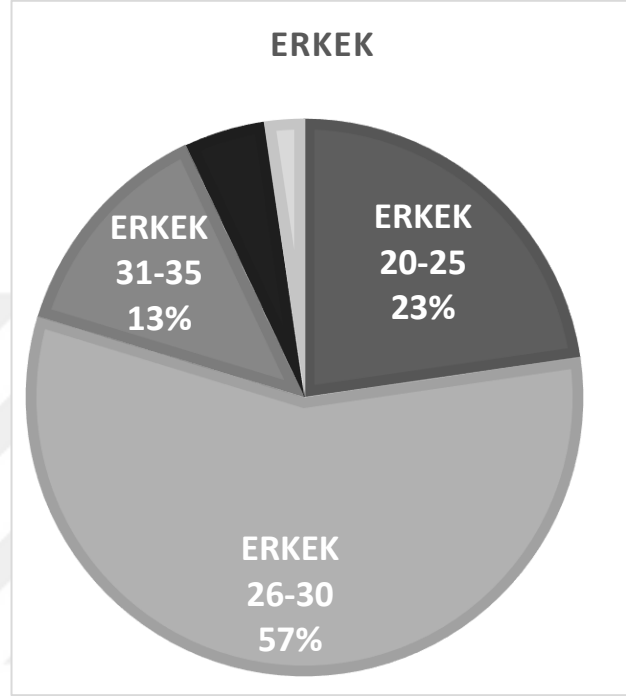
Akademisyenlerde farklı dinden ya da mezhepten kişiyle evliliğe sıcak bakanlar ile bakmayanalar arasında, evlilik uyumu ve tükenmişlik alt boyutları açısından herhangi bir korelasyon bağıntısı bulunmamaktadır. Yani farklı din ve mezheple ilgili kararın evlilik uyumunda ve tükenmişlikte bir etkisi yoktur.

Lloyd ve Zick'e göre, "eşler arasındaki arkadaşlık ve iletişim, duygusallık ve cinsellik, sağlıklı olmak, çocuk olması, ekonomik güvencenin olması, uzun vadeli yatırımın olması ve dindar olmak evliliğin sürmesini sağlamaktadır" ve dini inançların boşanmayı engelleyeceği belirtilmektedir (Lloyd, Zick,1986). Oysa akademisyenler üzerine yapılan bu çalışmada dini düşünce ya da geleneksel yapının bu şekilde kesin bir etkisi görülmemiştir.

3.15. Evlilik Yaşı ve Evlilik Türü

Tablo 48: Üniversitelere göre akademisyenlerde evlilik yaşı

Kaç Yaşında Evlendiniz?			
ÜNİVERSİTE	Kişi Sayısı	Yüzde(%)	
AHI EVRAN	20-25	19	35,8
	26-30	25	47,2
	31-35	8	15,1
	Toplam	52	98,1
	Cevapsız	1	1,9
ADYAMAN	20-25	8	23,5
	26-30	18	52,9
	31-35	5	14,7
	36-40	2	5,9
	23,00	1	2,9
BAŞKENT	20-25	24	25,8
	26-30	48	51,6
	31-35	11	11,8
	36-40	4	4,3
	41-üzeri	6	6,5
HACETTEPE	20-25	24	16,6
	26-30	95	65,5
	31-35	22	15,2
	36-40	2	1,4
	41-üzeri	2	1,4
KADIN	20-25	47	23,9
	26-30	113	57,4
	31-35	29	14,7
	36-40	2	1,0
	41-üzeri	5	2,5
ERKEK	20-25	29	22,7
	26-30	73	57,0
	31-35	17	13,3
	36-40	6	4,7
	41-üzeri	3	2,3

Evlilik yaşına baktığımızda, **26-30 yaş grubunun en çok tercih edilen yaş olduğu görülmüştür.** Bu %65 ile en çok Hacettepe Üniversite'sinde görülmektedir. Ahi Evran Üniversite'sinde genç yaşta (20-25) evlilikler diğerlerinden daha yüksek orandadır.

Türkiye'de 2006 yılında yapılan araştırmada evlilik yaşı %49,6 oranında çoğunlukla 25-29 yaş grubu aralığıdır. %39,7'lik oranındaki kişi ise 25 yaşın altında evlenmektedir. 2011 yılında ise evlilik yaşı %49,9 oranından çoğunlukla 25-29 yaş grubundadır. 25 yaşın altında evlilik oranı %28,8'lere gerilemiştir (ASPB,2014). Bu araştırmadaki en ilginç nokta kadınların ve erkeklerin evlenme yaşına bakıldığından erkekler hem 2006'da hem 2011'de kadınlardan daha yüksek oranda genç evlenmektedirler. Akademisyenler üzerine yürütülen çalışmada ise Türkiye ortalamaları ile örtüşen evlilik yaşları tespit edilmiştir. Yani birçok değişkende Türkiye geneline uymayan akademisyen ortalaması evlilik yaşı konusunda benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Tablo 49: Üniversitelere göre akademisyenlerde evlilik türü

Evliliğinizin türünü nasıl tanımlarsınız?			
ÜNİVERSİTE		Kişi Sayısı	Yüzde (%)
AHI EVRAN	Aşk evliliği	37	69,8
	Mantık evliliği/Görüşüp anlaşılarak	11	20,8
	Görücü usulü	5	9,4
	Toplam	53	100,0
ADİYAMAN	Aşk evliliği	20	58,8
	Mantık evliliği/Görüşüp anlaşılarak	11	32,4
	Görücü usulü	3	8,8
	Toplam	34	100,0
BAŞKENT	Aşk evliliği	68	73,1
	Mantık evliliği/Görüşüp anlaşılarak	23	24,7
	Görücü usulü	2	2,2
	Toplam	93	100,0
HACETTEPE	Aşk evliliği	123	84,8
	Mantık evliliği/Görüşüp anlaşılarak	20	13,8
	Görücü usulü	2	1,4
	Toplam	145	100,0

Görücü usulü evlilik türü Ankara'daki üniversitelerde düşük iken diğerlerinde yüksektir. Adıyaman Üniversite'sinde evliliğini Mantık evliliği olarak tanımlayanların sayısı diğerlerinden daha yüksek. Evlilik türüne ilişkin genel verilere baktığımızda, 65 kişinin (%20) evliliklerini mantık evliliği (görüşüp anlaşılarak) olarak tanımlamıştır. 248 kişi (%76,3) ise bu türü aşk evliliği olarak tanımlamıştır. **Görücü usulü ile evlenenleri ise 12 kişilik (% 3,7) bir azınlık oluşturmaktadır.**

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı araştırmalarda (TAYA 2006-2011), 2006 yılında %61 gibi bir oran **görücü usulü** ile evlilik yapmıştır. 2011 yılında ise % 51 gibi bir oran görücü usulü evlilik yapmıştır (ASPB.,2014). Akademisyenlere

bakıldığında bu oranların oldukça düştüğü görülür. Ankara'daki üniversitelerdeki akademisyenlerde ise görücü usulü yok olmuştur denilebilir.

Evlenme yaşlarına bakıldığında **186 kişinin (%57,2) 26-30 yaş aralığında evlendiği görülür.** 20-25 yaşlarında erken diyebileceğimiz evlilik yapan 75 kişidir. (%23,1), nispeten geç kabul edilen 31-40 yaş arası evlilikler ise 54 kişiden (% 16,7) oluşur. 41 yaş üstü (% 2,5) evlenen ise 8 kişi vardır. 13 kişinin ise (% 4) ikinci evliliklerinde olduğunu bu verinin dışında akademisyenlerde daha çok sayıda evlilik yapıldığına rastlayamadık. Eğer ilk evliliği 'uyumsuz bir tercih' olarak yorumlarsak, akademisyenlerin en fazla 1 kez bunu gerçekleştirdiklerini söyleyebilir, 3. veya daha fazla evliliğinde olan kişilere rastlamamamız bunun nadir bulunduğunu gösteriyor.

Bir akademisyen (K,32,ag.,HÜ.) **'artık evlilik yaşı geldiği için evlendiğini'** (23 yaşında evlenmiş) ayrıca **'işini kurduğu'** yani kariyerine başladığı için evlenmesi gerektiğini düşünerek evlenmiştir. Bir diğeri (E,30,ag.,HÜ.) yine aynı şekilde **'artık yaş ilerlemişti, evlenmem bekleniyordu'** şeklinde bu durumu gerekçelendirmiştir. Bir akademisyen (K, 29, HÜ.) **'yaşı geldiği'** düşüncesi ile evlenmiştir.

3.16. Aile Onayı ve Boşanma ile İlgili Sorular

Tablo 50: Aile onayı, boşanma ve cinsellik ile ilgili sorular

		Eşinizi seçerek evlendi iseniz, bunu aileniz de onaylamış mıydı?		Bugün ayrılısak mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız		Sizce evlilikte cinsel açıdan isteksizlik, erken boşalma, iktidarsızlık, gibi sorunlar evliliği yıkar mı?		Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi?	
		Kişi Sayısı	(%)	Kişi Sayısı	(%)	Kişi Sayısı	(%)	Kişi Sayısı	(%)
KADIN	Evet	185	93,9	171	86,8	94	47,7	147	74,6
	Hayır	12	6,1	26	13,2	103	52,3	50	25,4
	Toplam	197	100,0	197	100,0	197	100,0	197	100,0
ERKEK	Evet	114	89,1	100	78,1	62	48,4	86	67,2
	Hayır	14	10,9	28	21,9	66	51,6	42	32,8
	Toplam	128	100,0	128	100,0	128	100,0	128	100,0

Eşi ile evlenirken **ailelerinin onay vermediği kişi sayısı 26 (% 8)** onaylayanların sayısı ise 299 (% 92) dir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı araştırmalarda (TAYA 2006-2011), 2006 yılında %1,9 gibi bir oran ailesinin onayını almadığı bir evlilik yapmıştır. 2011 yılında ise % 3,2 oranında kişi aile onayı almamıştır. (ASPB.,2014) Bu araştırmada ise erkeklerde %10 ları da bulan rakamlar Türkiye için yüksek oranlardır. Bu akademisyenlerin daha özgür ve aileden bağımsız karar aldıklarını göstermektedir.

Bugün ayrılısak mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız sorusu önemlidir çünkü akademisyenlerin evliliklerinin maddi temeller üzerine oturup

oturmadığını ortaya çıkaran bir sorudur. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığından, üniversite bazında anlamlı bir fark oluşmazken genel toplamda ,%83 (271 kişi) gibi mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşılarak ayrılabilirliğini düşünüyor, ancak yaklaşık %16 (54 kişi) ya denk gelen bir kesim bu konuda sorun yaşayabileceğini itiraf ediyor. Bu oldukça yüksek bir rakamdır.

Cinsellik ile ilgili sorulara bakılacak olduğunda, cinsel uyumsuzluğun kadınlar açısından da erkekler açısından da (%67,2- %74,6 oranında) boşanmaya yol açabileceği düşünülmektedir. Oran kadınlarda biraz daha fazladır. Genel olarak iki tarafta cinselliği önemsemektedir. **Buradan çoğu kişi açısından uyumlu bir cinselliğin evlilikte önemli olduğu sonucunu çıkartabiliriz.**

Cinsel sorunlar karşısında evliliğin yıkılıp yıkılmayacağı sorusuna ise daha az oranda kişinin (%47,7 - %48,4 oranında) evet dediği görülmektedir. Bu yukarıdaki sorudan daha az bir orandır. Çünkü yukarıda uyumsuzluk söz konusu iken burada, problem yani elde olmayan sebepler söz konusudur. Burada bir problem söz konusu olduğu için daha olumlu cevaplar elde edildiği düşünülmektedir. Kadın erkek açısından oranlar birbirine çok yakındır. **Sonuç olarak yaklaşık %48 oranında kişi, cinsel sorunlar karşısında evliliğin yürürmemesi düşüncesindedir.**

3.17. Birlikte Yaşamış Olmak, Nikah Türü, Flört, Aile Yanında Yaşamış Olma ile Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Alt Boyutları Bağlantısı

Tablo 51: Nikah türüne ilişkin dağılımlar

		Ne tür nikah yaptınız?			
		Resmi nikah	İmam nikahı	Hem resmi, hem imam nikahı	İmam nikahı (resmi n. bir süre sonra)
ÜNİVERSİTE	AHİ EVRAN	20(%37,7)	0	31 (%58,5)	2
	ADİYAMAN	11(%33,3)	0	23 (%67,6)	0
	BAŞKENT	53(%56,9)	0	39 (%41,9)	1
	HACETTEPE	87 (%60)	0	56 (%38,6)	2
	Toplam	171	0	149	5

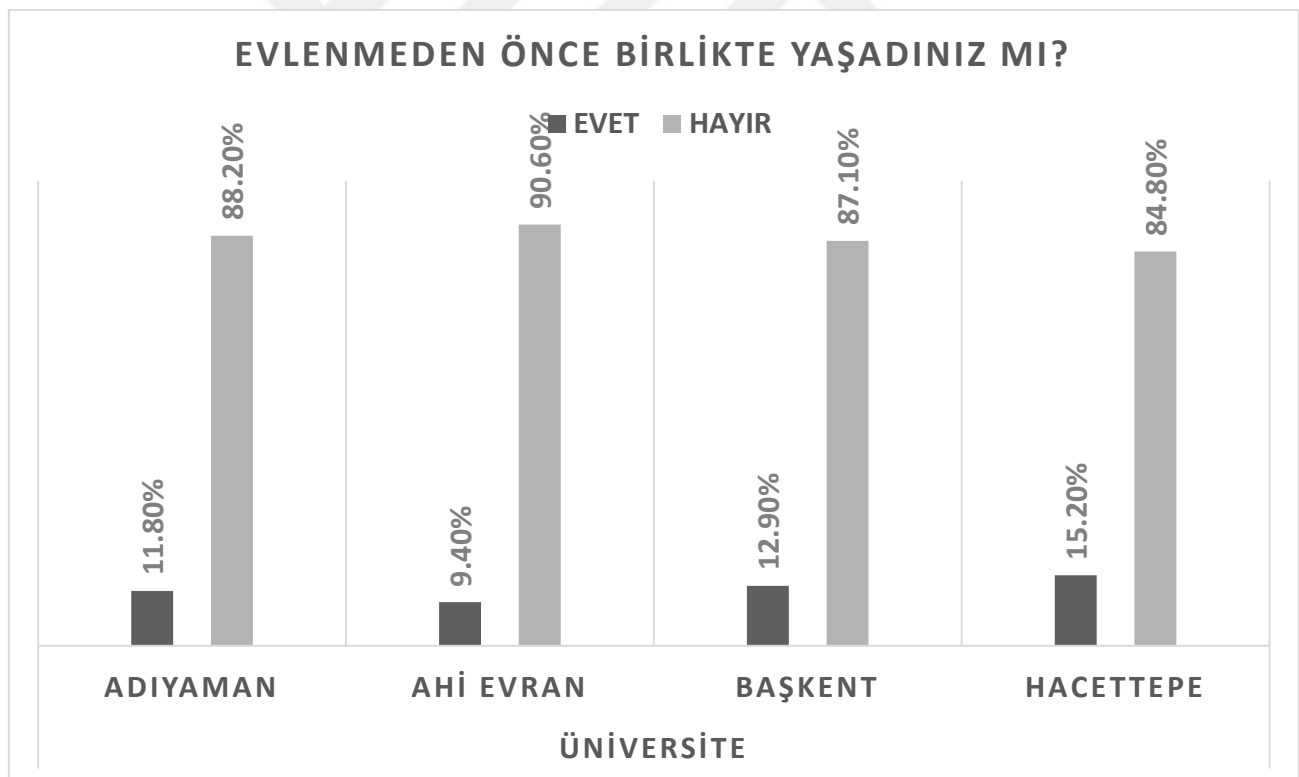
Tablodaki sonuçlara bakarak diyebiliriz ki **Ankara'daki Üniversitelerde İmam nikâhı diğer iki üniversiteye kıyasla daha az önemli durumdadır** (genellikle sadece resmi nikâh yapma eğilimi gözlenmektedir). Diğer Üniversitelerde hem resmi hem de imam nikâhı yapma oranı daha fazladır.

Nikâh türü ile ilgili verilen cevaplara genel toplamda 171 kişi (% 52,6) sadece resmi nikâh olduğunu ve bunun yeterli olduğunu, 149 kişi (%45,8) hem resmi hem imam nikâhı yapmış bulunduğunu ve 5 kişi de (% 1,5) önceliğin imam nikâhında olduğunu ve daha sonra resmi nikâh yapıldığı cevabını vermiştir. Herhangi bir kişi sadece imam nikâhı ile yaşadığını belirtmemiştir. **Sadece resmi nikâhın yeterli olduğunu düşünen ve imam nikâhı geleneğinin azaldığını söyleyebileceğimiz kesim Başkent Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde daha yüksek orandadır, bu oran tablo 50'de görülmektedir.** En düşük oran ise Adıyaman Üniversitesi'ndedir.

Bu durum Türkiye için sıra dışıdır. Bunu belirten en yakın bilgiye Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı evlilik törenleri oranları kısmındaki, 'dini nikâh merasimi' verisinden ulaşılabilir. (TAYA 2006-2011). 2006 yılında dini nikâh merasimi yapanların oranı %72,3 iken, 2011 de **%84,6** seviyesindedir. (ASPB.,2014) Dolayısıyla akademisyenlerde bu durumun azalması ve Ankara ilindeki üniversitelerde daha da düşük olması bunun akademisyenler açısından azalan bir değer olduğunu göstermektedir.

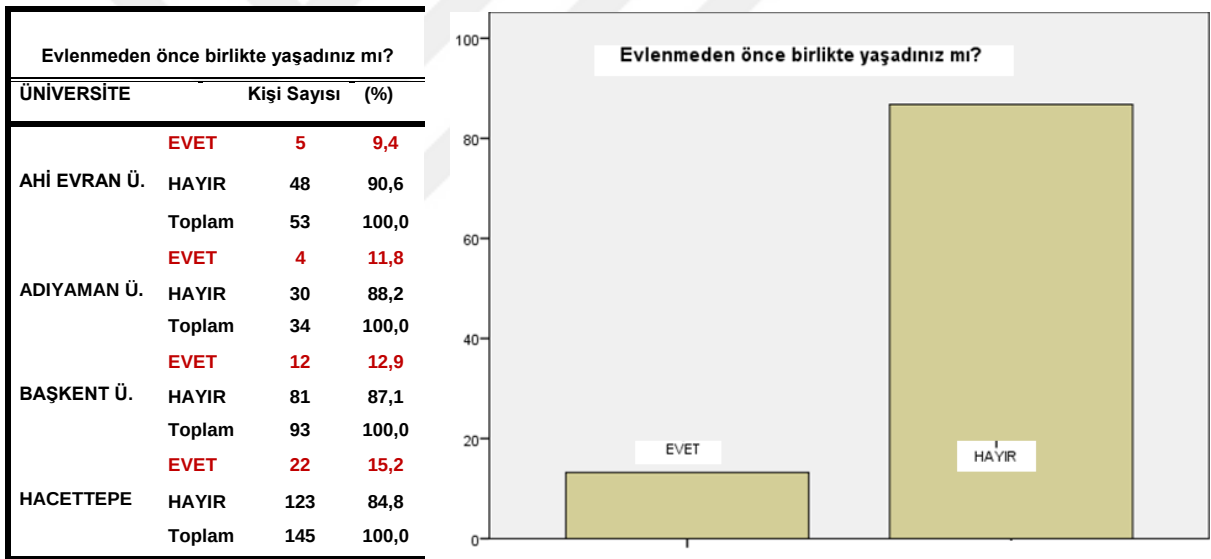
Tablo 52: Birlikte yaşama'ya ilişkin dağılımlar

		Evlenmeden önce birlikte yaşadınız mı?	
		EVET	HAYIR
ÜNİVERSİTE	AHİ EVRAN	5 (%9,4)	48
	ADİYAMAN	4 (%11,7)	30
	BAŞKENT	12(%12,9)	81
	HACETTEPE	22(%15,1)	123
	Toplam	43 (%13,2)	282

Evlenmeden önce birlikte yaşama oranlarına bakıldığında Hacettepe Ü.(%15,1), Başkent Ü.(%12,9), Adıyaman Ü.(%11,7), Ahi Evran Ü.(%9,4) arasında fark vardır. Şunu diyebiliriz ki, **Başkent'teki Üniversitelerde evlilik öncesinde birlikte yaşama oranı görece daha yüksektir.** Ancak görüldüğü üzere diğerlerinde de çok düşük değildir. Bu oranın Adıyaman ve Kırşehir'de bu kadar yüksek olması bu oranın illere göre fazla değişmediğini göstermektedir.

Tablo 53: Üniversitelere göre evlilik öncesi birlikte yaşama oranları

Birlikte yaşamış olma sorusuna verilen cevaplardan 43 kişinin (% 13,2) evet dediğini ve 282 kişinin (% 86,8) hayır dediğini görürüz. Hacettepe Üniversite'sindeki birlikte yaşama oranı, ekonomik refahı daha yüksek gözükken Başkent Üniversitesi'nden yüksek olurken, Adıyaman Üniversitesi'nde ve Ahi Evran Üniversiteleri'nde birbirine yakın birlikte yaşama oranları görülür. Bu evlilik öncesi birlikte yaşama açısından iller arasında büyük farklar olmadığını gösteriyor.

Bir akademisyen (K, BÜ.) eşiyle önceden birlikte yaşadığını, bir nikâha ihtiyaç duymadan da bu şekilde yaşanabileceğini ve gayet mutlu olduğunu, zaten sevdiği kişiyle yaşadığını ama dış çevrenin onları evliliğe ittiğini belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (K,38,ok.,BÜ.) uzun süredir birlikte olduğunu ve çocuk yapmak için de evlendiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,32,ag.,BÜ.) zaten uzun süredir birlikte yaşadığı ve **‘ailesinin ve arkadaşlarının gaza getirmesiyle** (teşvikiyle) evlendiğini belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,51,dç,HÜ.) zaten eşiyle birlikte yaşadığını evli ya da evli olmamasının fark etmediğini ancak çevreden **‘artık evlenin baskısı’** geldiği için evlendiklerini belirtmiştir. Zaten kendi ailesinin de hayattalar iken tam bir sevgi evliliğine sahip olduklarını belirtmiştir. Kendi evliliğinde de **saygının, kendi alanlarına sahip olmanın, kıskançlığın hiç olmamasının ve kendi sosyal yaşantılarını sürdürebiliyor olmalarının** mutluluğu sağladığını belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,33,yd.,HÜ.), **‘ömür boyu flört edilemeyeceğini, bir noktadan sonra evlilik kararının verilmesi gerektiğini’** ve **‘aynı evi paylaşma isteği ve çocuk isteği’** sebebiyle evlendiğini belirtmiştir. Ve **‘Karşıdaki kişinin sorunlarına onun gözünden bakmak ve en önemlisi de karşıdaki kişinin sizin eşiniz olduğunu hatırlamak’** gerektiği olduğunu belirtmiştir.

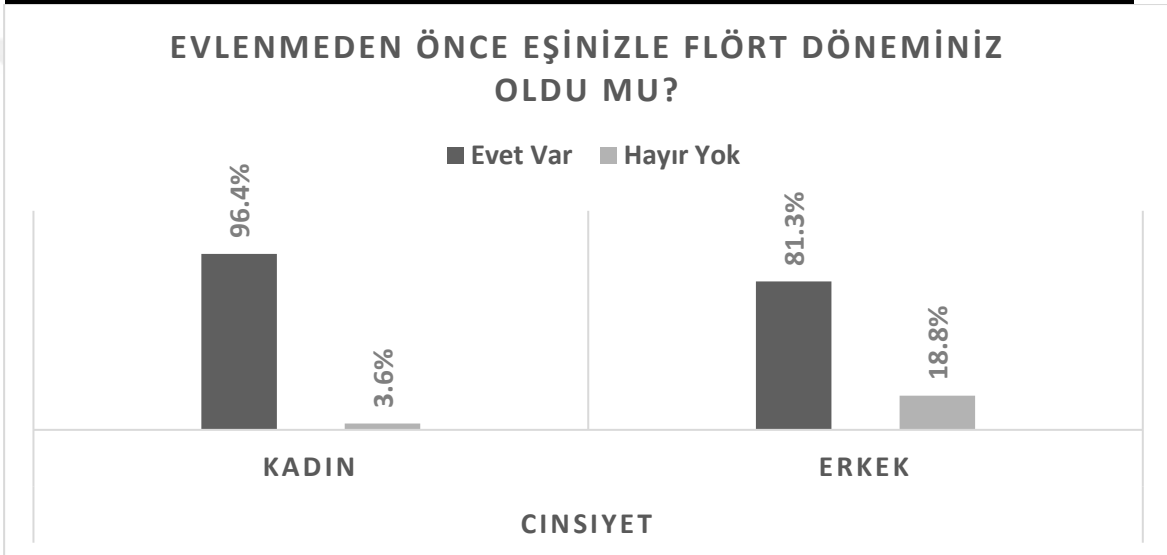
Bu konu ile alakalı bir diğer ilginç durum da şöyle olmuştur: Biri 5 yıl kadar ve diğeri 8 yıl kadar flört dönemi yaşayan iki ayrı çiftin evliliklerinin çok kötü durumda olduğu görülmüştür. (EUÖ,14.soru için “hiç evlenmezdim”i ve diğer bütün şıklarda olumsuz seçmişler.) Bu kadar uzun süre birbirini tanıyan iki insan nasıl olup da evlenince çok uyumsuz hale gelmişlerdi? Flört döneminde özellikle birbirleri ile çok kısıtlı zamanlarda görüşen çiftlerin, birbirini tanınması mümkün değildir. Evlenince alışverişten cinselliğe kadar her şeyi birlikte gerçekleştiren ve her türlü zorlukla yüzleşen çiftlerin daha önce sadece “bir kafede buluşmak”, “restorana gitmek” ya da “sinemaya gitmek” deneyimleri gerçek hayatta “faturalarınızı ödemek zorunda olmanız” durumu ile bağdaşmamaktadır. Akademisyenlerce sık sık belirtilen

‘olgunlaşmış olmak’ durumu Türkiye’deki eğitim sisteminin ya da ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının, onlara sorumluluk yükleme ya da problem çözme yönünde geliştirdikleri tavır ile yakından alakalı olabilir.

Resmi evlilik öncesi bir kan testi yapılsa dahi, bir ‘ehliyet’ sınavı bulunmuyor. Ama bu konuda bilinçlendirme, eğitim, seminer ya da aile terapisi, evlilikten sonra değil de daha henüz başında ya da eğitim sisteminin içerisinde çiftlere öğretilmesi fikri önerilebilir. Hem dinin hem de devlet politikalarının evlenmeyi teşvik ettiği düşünülürse bu konudaki bilinçlendirmenin de ciddiyetle yapılması yerinde olacaktır. Birlikte yaşamak ise genelde batı toplumlarının tercih ettiği bir evlilik öncesi ‘olgunlaşma’ ve ‘deneme’ süreci iken, toplumumuz için uygun olup olmadığı ise bireysel boyutta değişmektedir.

Tablo 54: Akademisyenlerin Flört Dönemi Yaşayıp Yaşamadıklarına İlişkin Sonuçlar

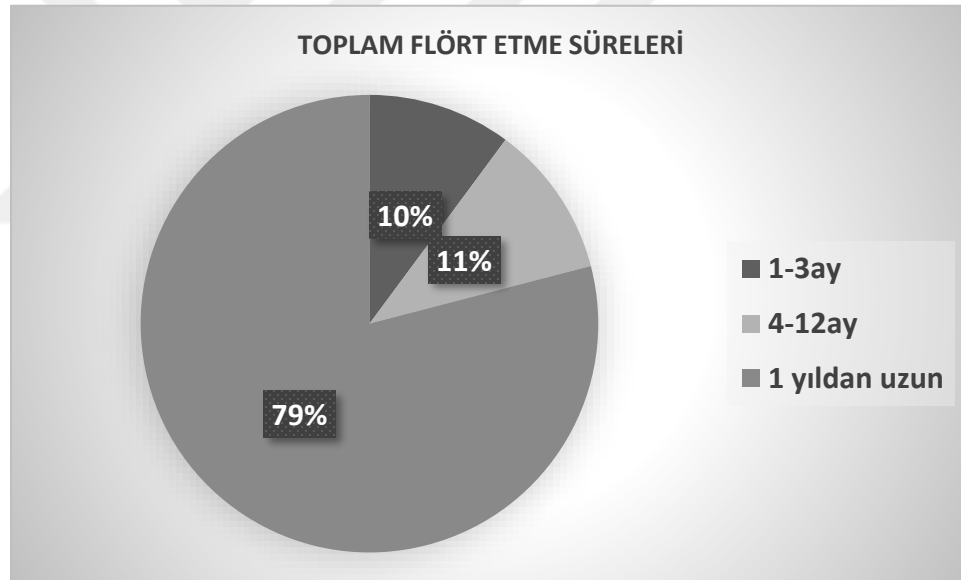
		Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?			
		Evet Var		Hayır Yok	
cinsiyet	Kadın	190	96,4%	7	3,6%
	Erkek	104	81,2%	24	18,8%

Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?							
				Evet Var		Hayır Yok	
Cinsiyet	KADIN	ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	16	100,0%	0	0,0%
			ADİYAMAN	8	88,9%	1	11,1%
			BAŞKENT	65	91,5%	6	8,5%
			HACETTEPE	101	100,0%	0	0,0%
	ERKEK	ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	27	73,0%	10	27,0%
			ADİYAMAN	16	64,0%	9	36,0%
			BAŞKENT	21	95,5%	1	4,5%
			HACETTEPE	40	90,9%	4	9,1%

Tablo 55: Evlilik öncesi flört dönemi yaşamaya ilişkin dağılımlar

		Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?	
		Evet Var	Hayır Yok
ÜNİVERSİTE	AHI EVRAN	43	10 (%18,8)
	ADİYAMAN	24	10 (%29,4)
	BAŞKENT	86	7 (%7,5)
	HACETTEPE	141	4(%2,7)
	Toplam	294	31(%9,5)

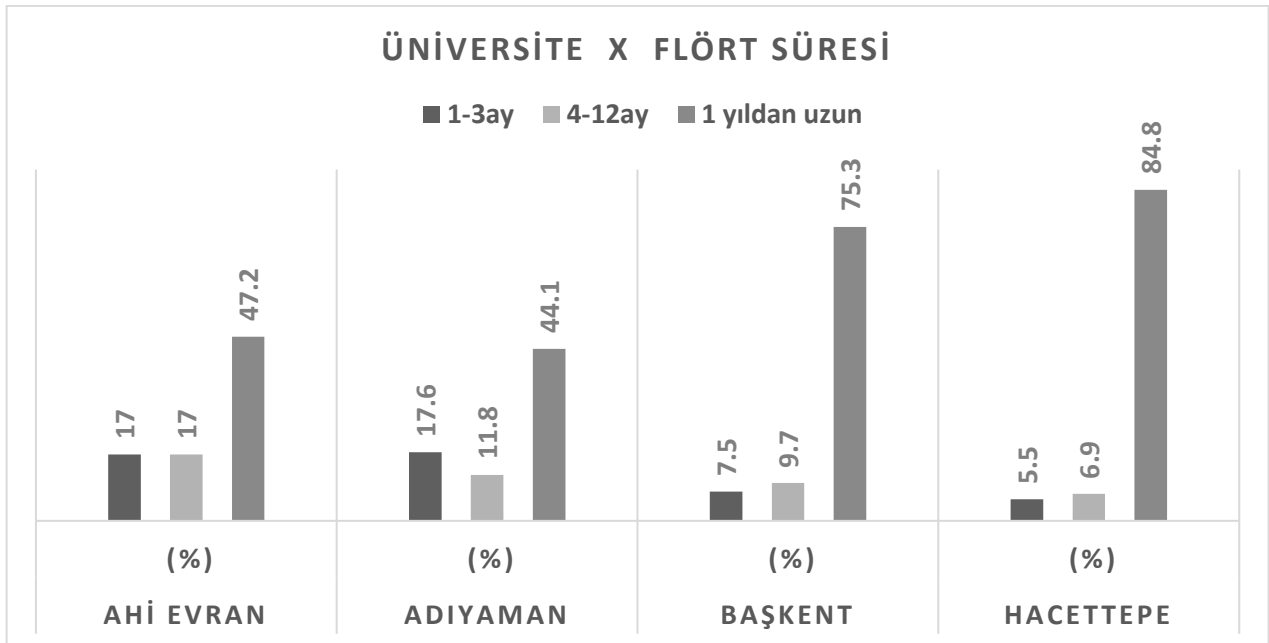

Bir diğer sonuca baktığımızda “Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?” sorusuna verilen cevaplarda; Ankara’daki Üniversiteler ile (yaklaşık %5) diğerleri (yaklaşık %24) arasında bir ayrım söz konusudur. Hiç flört etmeden evlenenlerin oranı Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi’nde çok düşük iken, Adıyaman Üniversitesi ve Ahi Evran Üniversitesi’nde çok yüksektir. **Flört dönemi yaşanması bakımından Ankara ilinde daha yüksek ve diğer iki il deki**

üniversitelerde oran daha düşüktür dolayısıyla aralarında yüksek fark vardır sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 56: Üniversitelere göre, flört süreleri dağılımı

Akademisyenlerin Flört Sürelerini Gösteren Tablo									
ÜNİVERSİTE X Flört Süresi	AHİ EVRAN		ADIYAMAN		BAŞKENT		HACETTEPE		Toplam
	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	
1-3ay	9	17,0	6	17,6	7	7,5	8	5,5	30(%9,2)
4-12ay	9	17,0	4	11,8	9	9,7	10	6,9	32(%9,8)
1 yıldan uzun	25	47,2	15	44,1	70	75,3	123	84,8	233(%71,7)
Toplam	43	81,1	25	73,5	86	92,5	141	97,2	295(%90,8)
Cevapsız	10	18,9	9	26,5	7	7,5	4	2,8	30(%9,2)
Toplam	53	100,0	34	100,0	93	100,0	145	100,0	325(%100)

Evlilik öncesi flört döneminin olup olmadığı ile ilgili olan soruya verilen cevaplardan 294 kişi (%90,5) gibi bir çoğunluğun flört dönemi yaşadıklarını ve bunun akademisyenlerde doğal bir hal aldığını düşünebiliriz. 31 kişinin (%9,5) ise hiç flört yaşamadan evlendiği sonucunu da irdelleyecek olursak, **‘Hayır yok’ cevabını verenlerin büyük çoğunluğunun başta Adıyaman Üniversitesi olmak üzere iki Anadolu Üniversite’sinde olduğu gözlenecektir. Buradan geleneksel yapının etkili olduğu, şehirde ise oldukça kırıldığı sonucuna ulaşabiliriz.** Bir diğer önemli konu flört süreleri olmuştur, büyük çoğunluk hiç de kısa sayılmayacak flört dönemi yaşamaktadır. Flört süresi olarak en çok 1 yılı ölçü alarak veri topladık. Özellikle Başkent Üniversitesi’nde yaşam stili ile alakalı olduğunu düşündüğümüz uzun flört sürelerinin genelde 1 yıl ila 9 yıl arasında değiştiği görülmüştür. Başkent Üniversitesi’ndeki akademisyenlerin büyük çoğunluğu bu durumdadır ve uzun süren flört dönemleri yaşamıştır. Az sayıda, 4-12 ay içerisinde evlenenleri bulmak mümkün olmuştur.

Tablo 57: Nikah türü, evlilik öncesi birlikte yaşama, flört olup olmaması değişkenleri ile evlilik uyumu ve tükenmişlik altboyutları bağıntısı

Flört, Birlikte Yaşama ve Nikah Türüne Göre Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Altboyutları Korelasyonu					
		Evlilik Uyumu	Duygusal Tükenmişlik	Duyarsızlaşma	Kişisel Başarı
Ne tür nikah yaptınız?	Pearson Korel.	-,087	-,037	-,027	-,069
	Etki. (2-tailed)	,117	,502	,634	,217
	N	325	325	325	325
Evlenmeden önce birlikte yaşadınız mı?	Pearson Korel.	-,079*	,051	-,034	-,132*
	Etki. (2-tailed)	,017	,363	,545	,017
	N	325	325	325	325
Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?	Pearson Korel.	-,128*	-,040	-,003	-,030
	Etki. (2-tailed)	,021	,478	,962	,591
	N	325	325	325	325

(* Korelasyon 0.05 b. etkilidir).

Nikah türü ile, evlilik uyumu veya tükenmişlik arasında bir korelasyon bağıntısı bulunmamaktadır.

Evlenmeden önce birlikte yaşamış olanların evlilik uyumları daha yüksek (%76), birlikte yaşamayanlar ise daha düşük oranda (%54) uyumlular.

Tablodaki sonuçlar hesaplandığında yaklaşık %64'e yaklaşık %42 oranında flört yaşamış olanların, yaşamayanlardan daha fazla 'uyumlu' bir evlilik sürdükleri görülmektedir.

Tükenmişlik alt boyutlarında önemli bir fark görülmezken sadece kişisel başarı alt boyutunda "Evlenmeden önce birlikte yaşamış olmak" ile bir bağıntı vardır (-,132) ve birlikte yaşamış olanların kişisel başarı alt

boyutlarında kendilerini daha yüksek puanlar ile değerlendirdiği görülür. Bu sonuç belki de kendine güven veya yüksek farkındalık ile açıklanabilir.

3.18. Akademisyenlerin Aile Yanında Yaşamaya İlişkin Bulgular

Tablo 58: Üniversitelere göre, aile yanında yaşamış olma durumları

Evlendikten sonra aile yanında yaşadınız mı?			
ÜNİVERSİTE		Kişi Sayısı	Yüzde(%)
AHİ EVRAN Ü.	Evet	6	11,3
	Hayır	47	88,7
	Toplam	53	100,0
ADIYAMAN Ü.	Hayır	34	100,0
BAŞKENT Ü.	Evet	4	4,3
	Hayır	89	95,7
	Toplam	93	100,0
HACETTEPE Ü.	Evet	6	4,1
	Hayır	139	95,9
	Toplam	145	100,0

Aile yanında yaşamış olma sorusuna verilen cevaplardan şu ilginç durum ortaya çıktı, **Adıyaman Üniversitesi'nde geleneksel diyeceğimiz yapısına rağmen, hiç kimse aile yanında yaşamadığını söyledi. Ankara'daki üniversitelerde ailesi yanında yaşayanlar arasında ise evlilik öncesi birlikte yaşayanların da çoğunlukta oluşu, aslında aile yanında yaşamının 'eski bir gelenek' değil,**

ekonomik sebepli bir durum olabileceğini ve büyük şehirde yaşamının ve tutunmanın dolayısıyla ayrı ev açmanın zorluğundan kaynaklanmış olabileceği sonucuna götürdü. Ahi Evran Üniversite'sinde ise oranlar beklendiği gibi diğerlerinden yüksekti. Genel toplama baktığımızda aile yanında yaşayan 16 kişi (% 4,9) yaşamayan ise 309 kişi (% 95,1) gibi yüksek sayılacak bir rakamdı. Tüm bu sonuçlardan geleneksellikten daha çok ekonomik durum ile alakalı bir durum olduğunu düşünüyoruz. Aile yanında yaşayan 2 kişi 1-6 ay arası süre yaşarken geriye kalan 10 kişi 1 yıldan fazla yaşamıştır.

Aile içinde anlaşmaya varamadığınız bir konuda kimin isteğinin uygulanacağı konusunda, 204 kişi (%62,8) gibi bir çoğunluk birlikte cevabı verirken, daha sonra en çok işaretlenen seçenek 47 kişi (%14,5) ile 'kadın' ve ardından 33 kişi (%10,2) ile 'erkek' cevabı oldu. 2 kişi sadece çocuğun ve 2 kişi de böyle bir durumda aile büyüklerinin vereceği karar önemlidir demiştir. 37 (%11,4) çocuk da dâhil olmak üzere birlikte karar vereceklerini söylemiştir. Adıyaman Üniversitesi'nde 'erkeğin' kararı önem arz ederken bu oran Başkent'te 'kadın' lehine dönmektedir. Bu küçük farklar çok önemlidir çünkü bu soru zaten anlaşmaya varamadıkları yani iki tarafın farklı istekleri olduğu bir durumu belirtmektedir, bu durumda nasıl 'birlikte' karar verilebilir? Bu seçenek bir kaçıştır. Sadece 'kadın' ya da sadece 'erkek' ise daha dürüst cevaplar (itiraflar) olduğundan önemli verilerdir. **Burada şu çıkarımı yapmakta fayda var ki, geleneksel yapıda erkek ön plana çıkarken 'şehirli' yapıda da kadın birçok konuda ön plana çıkmaktadır.** Bu genelleme sadece bu çalışmayı kapsamaktadır, bu diğer çalışmalarla desteklenebilir ya da aksi ispat edilebilir. Antropolojinin bakış açısı ile (modern ve karşıtlarına eşit yaklaşarak) kadının öne çıktığı durum ile erkeğin öne çıktığı durum birbirine benzerdir.

Ev içerisindeki işler genellikle kimin üzerindedir diye bakacak olursak, 190 kişi sadece kadın (% 58,5) üzerindedir cevabı vermiştir. Bu konuda büyük pay ev işlerinden sorumlu kişi olarak 'Kadın'ın görüldüğü gerçeğini ortaya çıkartıyor. 119 kişi (%36,6) kişi bu işin eşiyle birlikte ortak sorumluluk olduğunu söylerken, 12 kişide (%3,7) bunun erkeğin sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Burada tüm Üniversitelerde sorumluluk kadında iken, şu ilginç nokta göze çarpmaktadır; Başkent ve Hacettepe'de bu sorumluluktaki erkek oranı Adıyaman ve Ahi Evran Üniversite'lerinden düşüktür. Sadece Hacettepe Üniversite'sinden 2 kişi çocuklarında sorumluluğunun olduğunu belirtmiştir ki, bu 'kadın-erkek yarışının' dışında gerçekten çocuk yetiştirme ve sorumluluk geliştirme adına ilginç bir noktadır, belki de temel sorundur. Türkiye genelinde ev işlerinin dağılımın nasıl olduğuna baktığımızda, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (ASPB,2014), evin

gün içerisinde toplanması işi 2006 yılında %80,2 kadının üzerinde iken 2011 yılında %92,8 kadının üzerindedir. Aşağıda akademisyenlerdeki oranlarına değinildiği üzere, aynı araştırmada Türkiye’de ailenin geçiminden ise (aylık faturaların ödenmesi olarak belirtilmiş) 2006’da %69,1 erkek sorumlu iken 2011 de bu oran %74,2 erkek olarak belirlenmiştir.

Akademisyenlerin kariyerlerini ön planda tutan ve diğer ailevi rolleri ikinci plana attıkları hipotezden yola çıktığımızda, verilen cevaplarda 132 kişi (%40) geçimden sadece ‘erkeğin’ sorumlu olduğunu 16 kişi (%4,9) ise sadece ‘kadının’ sorumlu olduğunu belirtmiştir. Adıyaman ve Ahi Evran Üniversiteleri’nde bu oran %55’in üzerindedir. **Dolayısıyla geleneksel yapı burada hakimdir ve erkeğin rolü aileyi geçindirmektir diyebiliriz.** Tabloya bakıldığında Ahi Evran ve Adıyaman Üniversiteleri’ne kıyasla bu oranın Hacettepe ve Başkent Üniversitelerinde %33'lere kadar düştüğünü ve geçimin birlikte sağlanması yönünde arttığını görürüz. **Şunu diyebiliriz ki toplumun her kesiminde ailenin geçiminden azımsanmayacak ölçüde erkek sorumlu görülmektedir.**

Bir diğer çarpıcı sonuç; **ailede çocuklarla ilgili kararlar genelde birlikte verilirken, bu oranın Başkent ve Hacettepe’de kadınlar bazında arttığı, ‘sadece kadının’ baskın konuma geçtiği görülebilir.** Genel toplama bakıldığında 238 kişi (%73,2) birlikte karar verilmesi yönünde fikir beyan ederken, 8 kişi sadece ‘erkek’ (% 2,5), 44 kişi (%13,5) sadece kadın, 31 kişi (%9,5) çocuklar da dahil olmak üzere birlikte, 3 kişi çocukların kendisi ve 1 kişi aile büyükleri demiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’na göre ise (ASPB,2014) çocuklar konusunda kararlar, %14,8 Erkek, %19,2 Kadın ve %61,4 birlikte alınmaktadır. **Akademisyenlerin Türkiye ortalamasının dışına çıkarak çocuklar konusundaki kararlarda kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda karar verici oldukları görülür.**

Alışveriş konusunda kararlar birlikte ve baskın olarak kadınlar tarafından verilirken, Üniversiteler arasında sadece Başkent Üniversite’sinde kadınlar

biraz daha baskın oldukları söylenebilir. Bu aynı zamanda gelir seviyesi en yüksek olanların bulunduğu Üniversite idi. Genel toplamda 22 kişi 'erkek' (%6,8), 100 kişi (%30,8), 'kadın', 183 kişi (%56,3) 'birlikte', 18 kişi (%5) çocuklarda dahil birlikte ve 2 kişi diğer seçeneği cevabını vermiştir. Türkiye ortalamasında baktığımızda ise (ASPB,2014); %20,1 Erkekler ve %22,7 Kadınlar karar verici olarak görülmektedir. %57,3 ise birlikte karar alınır. **Akademisyenlerde Türkiye ortalamalarından farklı şekilde alışveriş konusundaki kararları kadınların, erkeklerden daha çok verdiği görülmüştür.**

Ailede tatil konusunda kararları kimin verdiğiine ilişkin soruya ise genelde birlikte (219 kişi, %67,4), daha çok kadın (50 kişi, %15,4) olmak üzere, erkek ikincil (25 kişi, %7,7) veya çocuklarla birlikte verilmektedir. Üniversiteler arası büyük bir fark bulunmazken genelde 'kadın' ın baskın olduğu görülmüştür. Buna erkek karar verici yönlü daha baskın olan Adıyaman Üniversitesi dâhil değildir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (ASPB,2014), tatil konusundaki kararlar %18,6 erkek tarafından, %12,1 kadın tarafından, %69,3 birlikte verilmektedir. Türkiye genelinde erkeğin karar verici olduğu hale kıyasla Akademisyenlerde genellikle kadın karar vermektedir. Adıyaman Üniversitesi ise bunun aksi bir durum sergilemektedir.

3.20. Cinsellik ile Bağlantılı Sorulara Verilen Cevaplar

Bu kısımda evliliğin cinsellik boyutuna ilişkin sorulmuş sorulara verilen cevapların yüzde olarak dağılımı ilk tabloda verilirken, ikinci olarak bu sorular ile evlilik uyumu ve tükenmişlik arasında bir bağıntı olup olmadığı korelasyon ile test edilmiştir.

“Bir ailenin devamı için erkeğin rutinleşen evlilikte bir “kaçamak” yapması doğal karşılanmalı mıdır?” **sorusuna en çok olumlu cevabı veren neredeyse %12 ile Adıyaman Üniversitesi olurken en düşük (%0) Hacettepe Üniversitesi oldu.**

Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi? sorusuna verilen cevaplar arasında üniversite bazında kayda değer bir fark görülmezken, büyük oranda evet denildiği görüldü.

“Sizce evlilikte cinsel açıdan isteksizlik, erken boşalma, iktidarsızlık, gibi sorunlar evliliği yıkar mı?” sorusuna verilen cevaplarda üniversite bazında fark görülmemiştir. Yaklaşık olarak yarı yarıya bir sonuç söz konusu.

“Eğer cinselliğinizin şu anki gibi olacağını önceden bilseydiniz, daha uyumlu birisiyle evlenir miydiniz?” **sorusuna verilen cevaplar için %15 lik bir Evet cevabı, aslında bu %15 lik kesimin aslında evliliklerinde cinsel sorunlar ya da uyumsuzluklar yaşadığını göstermektedir. (Bu sorunun üniversite bazındaki farkları ayrı bir tabloda verilmiştir.)** Bu sonuç, bir önceki sorudaki cinsel yönden sorun yaşayanların sayısı ile aşağı yukarı aynı.

Bir akademisyen (K,56,pf.,BÜ.) evliliğin insan doğasına aykırı bir durum olduğunu ve insanın aslında yalnız olduğunu belirtmiştir. Cinsel uyumsuzluğun mutlaka boşanmayı getireceğini ve çocuk sahibi olmanın da önemli olduğunu belirtmiştir. Kesinlikle aşk olmadığını, aşkın geçici olduğunu, karşılıklı sevgi-saygının mesleğe saygı, süreklilik ve ekonomik refahın evliliği mutlu kılacağını belirtmiştir. Ve karı-kocanın aynı iş yerinde çalışmaması gerektiğini ayrıca kadının hafif mesleklerde (akademisyen, öğretmen gibi) çalışması gerektiğini vurgulamıştır. Erken evlenmek gerektiğini de belirtmiştir.

Bir başka akademisyen (K,33,yd.,HÜ.) evliliğin devamı için bir ‘kaçamak’ yaşamının görmezden gelinebilir durum olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,44,ok.,BÜ.) sağlıklı bir seks hayatının evlilikte önemli olduğunu belirtmiştir. Bir akademisyen (K, BÜ.) evlilikte mutluluğa ilişkin en önemli unsurun

‘cinsel çekim ve tutku’ olduğunu belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (E,60,BÜ.) eşiyle **‘zorunlu olarak aynı evi paylaştığını ve ev arkadaşı gibi yaşadıklarını eş (karı-koca) ilişkisi bulunmadığını’** belirtmiştir. Bir diğeri (K, BÜ.) **‘bireysel alana saygı’**nın ve **‘sorumluluk paylaşımının’** en önemli unsurlar olduğunu söylemiştir. Ancak bu araştırma sırasında birçok kez **‘sağlıklı bir seks hayatı’** ya da **‘cinsel uyum’**dan bahsedildiği görülmüştür. Bir akademisyen (K, BÜ.) cinsel hayatın çok önemli olduğunu, evliliği yıkabileceğini ama aslında böyle olmaması gerektiğini belirtmiştir. Yani cinsel uyum önemli etmenlerden bir tanesidir ama evliliği bitirmemesi gerekir. Amerikan toplumlarında genelde çiftler bir süre birlikte yaşadktan sonra evlenmeye karar vermektedirler, Türk toplumu içinse bu durum nadirdir.

Tablo 61: Evlilikte cinselliğe ilişkin yargıların evlilik uyumu /tükenmişlik ile bağıntısı

	Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi?	Siz evlilikte cinselliğin bir görev olduğunu düşünüyor musunuz?	Sizce evlilikte cinsel açıdan isteksizlik, erken boşalma, iktidarsızlık, gibi sorunlar evliliği yıkarak mı?	Eğer cinselliğinizin şu anki gibi olacağını önceden bilseydiniz, daha uyumlu birisiyle evlenir miydiniz?	Kişinin kısa süreli bir ilişki ya da flört yaşaması evliliğin devamı için görmezden gelinebilir mi?
	(p.c.) (S.2)	(p.c.) (S.2)	(p.c.) (S.2)	(p.c.) (S.2)	(p.c.) (S.2)
EVLİLİK UYUMU	,114* ,039	,122* ,028	,148** ,008	,273** ,000	,166** ,003
D.Tükenmişlik	,039 ,483	-,089 ,108	-,042 ,455	,053 ,340	-,080 ,150
Duyarsızlaşma	,114* ,040	-,053 ,337	,026 ,645	-,028 ,621	,001 ,982
Kişisel Başarı	-,059 ,289	-,020 ,725	-,114* ,040	,043 ,437	,014 ,800

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkildir.)

3.21. Akademisyenlerin Evlilik ve İş Yaşantıları Hakkındaki Düşünceleri

Tablo 62: Akademisyenlerin evlilik ve iş yaşantıları için kanaatleri

	Evliliğiniz için ne söyleye bilirsiniz?		İş yaşantınız için ne söyleye bilirsiniz?	
	Kişi Sayısı	Yüzde(%)	Kişi Sayısı	Yüzde(%)
Mutlu	268	82,5	175	53,8
Sorunsuz ama mutsuz	10	3,1	25	7,7
Sorunlu ama devam ediyor	36	11,1	103	31,7
Sürekli sorun var ama devam ettirmeye çalışıyorum	9	2,8	21	6,5
Ayrılmayı düşünüyorum	1	,3	-	-
Diğer	1	,3	1	,3
Toplam	325	100,0	325	100,0

Sadece bu tabloya bakarak bile aslında akademisyenlerle ilgili oldukça karamsar bir tablo çizmek mümkün. Görüştüğümüz kişilerin neredeyse yarısı iş yaşantısından memnun değil, yüzde 18'lik bir kesim ise evliliklerinden memnun olmadığı düşüncesindedir.

25 kişi (%7,7) mutlu olmadığı halde çocuklar ve diğer sorumluluklar gibi sebeplerden dolayı ayrılmıyorlar. 6 (%1,8) kişi ise mutlu olmadığı halde alışkanlık, aile yapısı, toplumsal baskı gibi sebeplerle ayrılmıyorlar. 24 kadın ve 11 erkek bu durumdadır.

Daha önce bir evlilik yapmış olan akademisyenlerden 3 kişi güvensizlik sebebiyle boşandığını, 4 kişi doku uyumsuzluğundan nedeniyle boşandığını, 1

kişide yüksek beklentiler ve ekonomik anlaşmazlıklar dolayısıyla ayrıldığını belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,50,ok.,BÜ.) çalışma yaşantısını düzenleyen yasaların doğurduğu haksızlıklar veya yetersizliklere de dikkat çekerek bunun iş yaşantısında etken olduğunu dile getirmiştir.

Bir akademisyen (K,22,uz.,HÜ.) şunları belirtmiştir; ***‘evlilik ve iş dengeli tutulmalı. İş yaşantısı ev hayatını kesinlikle yansıtılmamalı. Bir evliliği de bir işi de yürütenin en güzel yolu sevgi ve güvendir. Bu şekilde tüm sorunların çözülebileceğine inanıyorum.’*** Bir diğer akademisyen (K,30,ag.,HÜ.) ***‘eşlerin birbirinin iş yüküne saygı göstermesi gerektiği kadar, iş yerinde de çalışanlarından aile yaşamına saygı göstermesi’*** gerektiğini belirtmiştir. Bir diğeri (K,27,ög.,BÜ.) ***“iş yaşantısında yaşanan tüm olumlu ve olumsuz unsurların evliliği de etkilediğini”*** belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,54,pf.,HÜ.), iş stresinin eve yansımaması gerektiğini, parasal sorunların yıkıntılara yol açacağını ve ailelerin olumsuz etkilerinin daha iyi araştırılması gerektiğini belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,33,ag.,HÜ.) evlendikten sonra düzenli bir hayat sürdüğünü, öncesinde iş yerinde zorluklar yaşadığını ve istifa etmek üzere olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,38,dç.,BÜ.) iş yerinde yaşadığı tüm olumlu ve olumsuz unsurların evliliğine direk yansıdığını örneğin o gün içerisinde huzursuz olduysa evde mutlaka eşiyle de sorun yaşadığını söylemiştir. Bir akademisyen (E,75,pf.,BÜ.) ***‘eğer mesleğiniz yaşam biçiminize dönüşmez ise mutlu ve başarılı olamayacağınızı’*** söylemiştir. Bir akademisyen (K,39,ag.,BÜ.) şunları belirtmiştir;

‘Bireylerin kendilerini mutlu eden şeylerden vazgeçmeleri, kendileriyle ilgilenmeyi bırakmaları evlilikte ciddi sorun yaratıyor.

Kendini mutlu etmeyi bilmeyen kişinin başka birisini mutlu edebileceğine inanmıyorum.'

Bir akademisyen (K,27,ok.,BÜ.) şunları belirtiyor;

“Yoğun stresli iş hayatı beraberlikleri olumsuz etkiliyor. Kişi kendisine zaman ayırıp mutlu ve enerjik hissetmediğinde bunun karşısındaki bireye yansıması ve ilişkinin geneli olumsuz etkilenmektedir. Birey kendisini tatmin ettiği ve kendisine saygısını sürdürebildiği sürece sağlıklı bir ilişki yürüyebilir.

Bir diğer etken de maddiyattır. Düşük gelirler hayat standardını düşürmekte ve karşılanamayan beklentiler ve onu takip eden kavgalar yaşanmakta!”

Bir akademisyen (E,52,yd.,AÜ.), ***‘iş yerinde mutluluğun ve başarının, işi küçümsemeden severek yapmak olduğu’***nu söylemiştir. Bir diğer akademisyen (E,58,yd.,AÜ.), ***‘eşler arasında her bakımdan uyum bulunması, eşit ya da benzer kariyere sahip olunması gerektiği, ortak, benzer kültür düzeyine sahip olunması gerektiği, konuşarak anlaşmanın önemli olduğu ve tartışmalarda ağzını kapatan ilk kişi olmak gerektiğinin’*** mutlu bir evliliği getireceğini belirtmiştir. 26 yıllık evlilik deneyimine sahip bu kişi ayrıca şunları belirtmiştir;

“İnsanların sevdiği ve yetenekli olduğu bir alanda çalışması, hem başarı hem de işte mutluluk açısından önemli, kariyer tercihinde gençlerin önünün açılması, onların kendilerine uygun alanlara yönlendirilmeleri toplumsal başarı ile birlikte aile mutluluğunu da etkiler. Eş seçiminde ise gençlerin bu seçimi yaparken büyüklerinin tecrübelerinden bir şekilde yararlanmaları, evliliğin mutluluğu ve başarı için çok ama çok önemli.”

Bir akademisyen (E,50,dç.,AEÜ.) yaptığı işin kendisi için en doğrusu olduğuna emin olduğunu ve ayrıca şunları belirtmiştir: ***“Eşimin bana tam uyduğunu söyleyemem, bu öncelikler değişiyor, geliyor. Biz bunun sıkıntısını yaşıyoruz.”***

Bir akademisyenin (K,30,ag., AEÜ.), iki eşin aynı iş yerinde çalışıyor olmasının evde işle ilgili sıkıntıları ortak yaptığını ve bunun eşlerin birbirini motive etmesini zorlaştırdığını belirtmiştir. Ancak ortak sorunlar olması ve aynı sektörün iki çalışanı olmak motivasyonu arttıran bir unsur olması gerekmez miydi? Bu anlamda bu kişi için geçerli olan durumun, iki eşin aynı işyerinde çalışmasının özgürlüğünü kısıtlayan bir durum olduğunu düşünmektedir diyebiliriz.

Görüşülen bir birey(E,50,ok.,BÜ.), İş hayatı ve evlilik yaşantısının muhakkak doğru orantılı olduğunu belirtmiştir. Bir diğeri iş yaşantısındaki sorunların evliliğe yansıtılmaması gerektiğini belirtmiştir.

3.22. Kişilerin Boşanmaya Karşı Yaklaşımları

Tablo 63 : Akademisyenlerin boşanma'ya yaklaşımları

	Siz hiç boşanmayı düşündünüz mü?		Boşanma aşamasına geldiniz mi?	
	Kişi Sayısı	(%)	Kişi Sayısı	(%)
Evet	96	29,5	50	15,4
Hayır	229	70,5	275	84,6
Toplam	325	100,0	325	100,0

Tablo 64: 'Ayrı Uyuma' ve Kaç Kez Boşanma Aşamasına Gelindiği ile ilgili sorulara verilen cevapların dağılımı

Çeşitli sebeplerden eşinizle aynı yatakta uyumadığınız olur mu?			Kaç kez boşanma aşamasına gelindi?		
	Kişi Sayısı	(%)		Kişi Sayısı	(%)
evet, sık sık	23	7,1	1 kez	35	10,8
ara sıra	25	7,7	2 kez	14	4,3
nadiren	210	64,6	3 ve üzeri	9	2,8
Hiç	66	20,3	Toplam	58	17,8
			Cevapsız	267	82,2
			Toplam	325	100,0

Bir akademisyen (K, HÜ.) boşandığı ilk eşi için, **'yanlış kişiydi bunu evliliğin ilk haftasında farkettim'** demiştir, iki ay içinde de boşanmıştır. Ancak ikinci evliliğinde

de mutsuz olduğunu belirtmiştir. Peki bir haftada anlaşılabilen bir durum nasıl daha önceden tespit edilmemiştir. Bu soruya daha öncesinde de cevap vermeye çalıştığımız gibi, aynı evin içinde yaşamının ve ekonomik birliktelik durumunun uzaktan flört yaşamaktan tamamen farklı bir yaşam biçimi olmasından kaynaklanabilir.

Bir akademisyen (K,54,dç.,HÜ.) şunları belirtmiştir; ***'Evlilik kocaman bir sistemin görünen yüzü. Aile ilişkileri, çocukların sorunları, hastalıklar evliliği yıpratabiliyor. Onu ayakta tutabilmek için çiftlerin ayrı (kendi) dünyalarında neler yaptıkları hobileri, arkadaşlıkları, spor ile ilgilenmeleri de evliliği ayakta tutabiliyor. İlişkiyi yıpratmamak için neler yapıldığına bakılması gerekiyor'***.

Bir akademisyen (K,22,uz.,HÜ.) evliliğinin daha başında eşinin başka bir kadınla yaşadığı ilişki yüzünden boşandığını, ancak yalnız kalacağı korkusuna, eşe dostane söyleyeceğine (ayrı ayrı durumu anlatmanın bile kendisi için zor olduğu), eşinin aldattığı kişi ile evlenmesinin de yine sinir bozucu bir durum olmasına rağmen boşandığını belirtmiştir. Evliliği neyin mutlu kılacağı konusunda ise sadakat ve ilginin yanı sıra, ailelerin kesinlikle karışmaması gerektiğini ve bireylerin oturmuş birer kişiliklerinin olması gerektiğini de belirtmiştir. Burada güvenin çok önemli olduğunu, sadece aldatma boyutunda değil, karşılıklı güvenin her konuda (ekonomi, çocukların bakımı dahil) sağlanmış olması, hatta sağlıklı bir ilişkide bu güvenden dolayı 'kıskanma'nın bile olmayacağı düşünülebilir.

Bir akademisyen (E,35,yd.,AEÜ.) aslında boşanmak istediğini ama, çocuklarını düşündüğünü ve aile büyüklerinin ayrıca çevrenin durumu olumsuz algılayacağı düşüncesi yüzünden boşanmadığını özellikle belirtmiştir. İkinci evliliğinde olan bir akademisyen (K,55,ok.,HÜ.) eşlerin aileleri arasında eğitim farkı varsa bunun zamanla daha da açıldığını ve sorun oluşturduğunu belirtmiştir.

Bir kadın akademisyen aldatıldığı için boşandığını belirtmiştir. Türkiye'de genel yaygın düşünce bu olsa da aslında boşanmaların geneli şiddetli geçimsizlik

sebeplidir. (örneğin TÜİK verilerine göre 2007’de 94.219 boşanmanın 77 si Zina sebebi ile.)(Demirkan ve diğerleri, 2009) Bu anlamda evlilik uyumu çok önemlidir.

Bir erkek akademisyen eşi ile uyum sorunu yaşadığını ama bu şekilde devam ettirdiğini belirtmiştir. Zaman içerisinde bireylerin de önceliklerinin de değiştiğini belirtmiştir. Bu anlamda çiftlerin birlikte gelişip birbirleri ile uyumlu olmaları önem teşkil etmektedir. Çok farklı yapıdaki iki insanın (hayata farklı yönlerden bakan) uyum sağlaması zor olabilir.

Bir akademisyen (E,29,ag.,AÜ.) çevresel etmenler sebebiyle boşanmadığını ama aslında mutsuz olduğunu ve çocuklarına karşı sorumluluk duyduğunu belirtmiştir. Yine bir diğer akademisyen de (K,29,ag.,AÜ.) çevre ve çocuklar gibi sebeplerden ve üstelik boşanmanın bir çözüm olmadığını düşündüğü için bu yolu tercih etmemektedir. Bir kişi (K,30,AÜ.) mutsuz olduğu halde çocukları ve yaşamış bulunduğu aşk yüzünden boşanmayı düşünmemektedir.

Bir akademisyen (K,44,uz.,BÜ.) “bugün ayrılısak mal ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız” sorusu için olumsuz düşündüğünü, bunun hakkında karar vermesi çok zor bir konu olduğundan eşi ile uzlaşamayacağını belirtmiştir. Evlenme sebebi olarak ‘**çevre baskısı**’ nın kendisi için önemli olduğunu belirtmiştir. yaklaşık 20 yıl gibi bir süre evli kalmanın kolay olmadığını, çocukların ve toplumda dul konuma düşmenin de zor bir durum olduğunu, bu ikileme rağmen, kendisinin evliliği devam ettirmesi gerektiğini hissettiğini belirtmiştir. Evlilik kurumunun olumlu yaşanabilmesi için, mutlaka iyi bir iş ve düzenin (güvencenin) yanı sıra, ‘**mutlak hoşgörü**’ göstermek gerektiğini belirtmiştir. Bu, tüm çalışma boyunca karşılaştığımız, iki tarafın da hoşgörüsünün (ya da benzer tanımlamaların) evlilikte en önemli unsur olarak ön planda olduğunu bir kez daha gösteriyor. Bunların yanı sıra ülkemizde çalışan kadın olmanın da ekstra bazı zorluklar getirdiğini, evli kadının üzerinde çok fazla yük olduğunu ve bunun toplumsal görev dağılımı ve beklentilerden kaynaklandığını şöyle dile getirmiştir; “**İş yaşantınızda kadın olarak geliriniz ya da statünüz ne olursa olsun, evde annesiniz ve toplumda**

kadinsınız.” Ayrıca durumun erkek için daha kolay olduğunu sadece işe gitmek ve para kazanmanın toplumda erkekten beklenen tek görev olduğunu belirtmiştir. Elbette sorumlu ebeveyn ya da eş olmanın muhakkak çok fedakarlık getirdiği düşüncesi çok doğrudur. Ancak burada hayatın tüm sorumluluklarının ya da ebeveynlik görevinin kadında olduğu, erkeğin işinin ise çok kolay olduğu düşüncesi yanlış olabilir. Türk ailesi yapısında gelenekselliğe yaklaştıkça kadınların halen çalışmadığını ya da bunun bir tercih meselesi olduğunu, çalışsa bile evin tüm sorumluluğunu erkek kadar hissetmediğini göz ardı etmemek gerekir. Kadınlar da çocuklar konusunda kendisini daha sorumlu hissedebilir. Geleneksellikten modern çizgiye yaklaştıkça bu görev dağılımı eşitliğe doğru kaymaktadır. Tabii burada sorumluluk sahibi bireyler sayılıştan, ya da eşit iki bireyi düşünerek fikir geliştiriyoruz ki böyle birşey pratikte ‘bireysel’ farklılıklar yüzünden mümkün değildir gibi gözüküyor. Şu da yanlış anlaşılmamalıdır ki nasıl bir aile modelinin daha ‘doğru’ olduğunu söylemek uygun olmaz ama Türkiye’de aile yapısında farklı sorumluluklar cinsiyete göre dağılmış durumdadır. Bu çalışmanın sonuçlarında da göreceğimiz üzere genelde çocuk ya da ev işlerinden sorumlu kişi kadın olurken, geçimden sorumlu kişi erkek olmaktadır.

Bir akademisyen (K,38,yd.,BÜ.), çocukların olmasının ve eşinin gelirinin kendisini boşanmaktan alıkoyduğunu belirtmiştir.

Düzenini bozmamak, alışmış olmak ve yalnız kalmamak için ayrılmayı tercih etmeyenler çokça bulunmaktadır. Bunun dışında çocuklar yüzünden boşanmak temel sebepler arasındadır. Bir akademisyen (K,37,yd.,BÜ.) ***‘eşini yalnız bırakacağı’*** dolayısıyla ***‘ona acıdığı’*** ve çocuklar da olduğu için boşanmadığını belirtmiştir. İki akademisyen (K,45,dç.,BÜ.) (E,60,pf.,BÜ.) çocukların üzülmelerini istemediği (çocuklar yetişkin) ve alışkanlıktan dolayı evli kaldığını belirtmiştir.

Bir akademisyen (K, BÜ.) ***‘şiddetli geçimsizlik’*** yüzünden boşandığını belirtirken bir diğeri (E,45,yd.,BÜ.) de şu sebeplerden ayrıldığını belirtmiştir;

“eşimin ilgisizliği, farklı yaşam hırsları ve hedeflerin olması, parasal hırsların neden olduğu ahlaki yozlaşmanın yarattığı durum.”

Bir akademisyen (E,47,pf.,BÜ.) mutlu değil ise kendisini boşanmaktan alı koyan şeyin, ***‘daha farklı bir seçenek olmayacağını bilmek’*** olduğunu belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (K,38,ög.,BÜ.) ***‘daha farklı, daha iyi olmayacağını bildiği için’*** boşanmadığını belirtmiştir. Burada şunu anlıyoruz: bu kişilerin yaşadığı sorunlar, başka birisiyle evlense dahi değişmeyecek, devam edecek sorunlar; bu durumda evliliğin getirdiği şartların kendisinden muzdarip olabilirler. Bir diğer akademisyen (E, BÜ.) ***‘boşanmak için evlenilmeyeceğini, evlenen kişinin uyum sağlayıp yolunu bulması gerektiğini ve bunun karşılıklı iyilikle sağlandığını’*** belirtmiştir. Çoğu zaman ‘vicdan’, ‘alışkanlık’, ‘çocuklar’ boşanmama sebepleri arasında belirtilmiştir.

3.23. Üniversite ve Cinsiyete Göre Akademisyenlerin Evlilikte Cinsellik ve Boşanmaya Yaklaşımları

Tablo 65: Üniversite ve cinsiyete göre evlilikte cinsellik ve boşanmaya yaklaşım

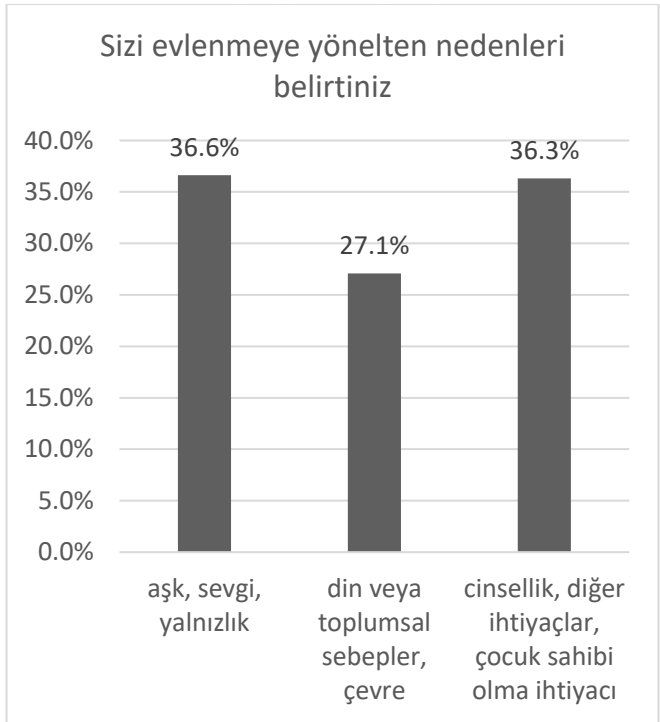
		Evliliğiniz sırasında masum ya da kısa süreli bile olsa başka birisiyle flört ya da ilişki yaşadınız mı?		Bir ailenin devamı için erkeğin rutinleşen evlilikte bir "kaçamak" yapması doğal karşılanmalı mıdır?		Siz evlilikte cinselliğin bir görev olduğunu düşünüyor musunuz?		Kişinin kısa süreli bir ilişki ya da flört yaşaması evliliğin devamı için görmezden gelinebilir mi?		Eğer cinselliğinizin şuanki gibi olacağını önceden bilseydiniz, daha uyumlu birisiyle evlenir miydiniz		Boşanma aşamasına geldiniz mi?		Boşansaydım kendim için nafaka talebinde bulunurdum.	
ÜNİVERSİTE		Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)	Kişi S.	(%)
AHİ EVRAN	Evet	3	5,7	3	5,7	21	39,6	4	7,5	8	15,1	4	7,5	-	-
	Hayır	50	94,3	50	94,3	32	60,4	49	92,5	45	84,9	49	92,5	53	100,0
	Toplam	53	100,0	53	100,0	53	100,0	53	100,0	53	100,0	53	100,0	2	5,9
ADİYAMAN	Evet	3	8,8	4	11,8	19	55,9	10	29,4	5	14,7	5	14,7	32	94,1
	Hayır	31	91,2	30	88,2	15	44,1	24	70,6	29	85,3	29	85,3	34	100,0
	Toplam	34	100,0	34	100,0	34	100,0	34	100,0	34	100,0	34	100,0	24	25,8
BAŞKENT	Evet	4	4,3	4	4,3	17	18,3	12	12,9	19	20,4	26	28,0	69	74,2
	Hayır	89	95,7	89	95,7	76	81,7	81	87,1	74	79,6	67	72,0	93	100,0
	Toplam	93	100,0	93	100,0	93	100,0	93	100,0	93	100,0	93	100,0	49	33,8
HACETTEPE	Evet	-	-	2	1,4	43	29,7	20	13,8	17	11,7	15	10,3	96	66,2
	Hayır	145	100,0	143	98,6	102	70,3	125	86,2	128	88,3	130	89,7	145	100,0
	Toplam	145	100,0	145	100,0	145	100,0	145	100,0	145	100,0	145	100,0	53	100,0
KADIN	Evet	1	0,5	2	1,0	52	26,4	23	11,7	26	13,2	-	-	68	34,5
	Hayır	196	99,5	195	99,0	145	73,6	174	88,3	171	86,8	-	-	129	65,5
	Toplam	197	100,0	197	100,0	197	100,0	197	100,0	197	100,0	-	-	197	100,0
ERKEK	Evet	9	7	11	8,6	48	37,5	23	18,0	23	18,0	-	-	7	5,5
	Hayır	119	73	117	91,4	80	62,5	105	82,0	105	82,0	-	-	121	94,5
	Toplam	128	100,0	128	100,0	128	100,0	128	100,0	128	100,0	-	-	128	100,0

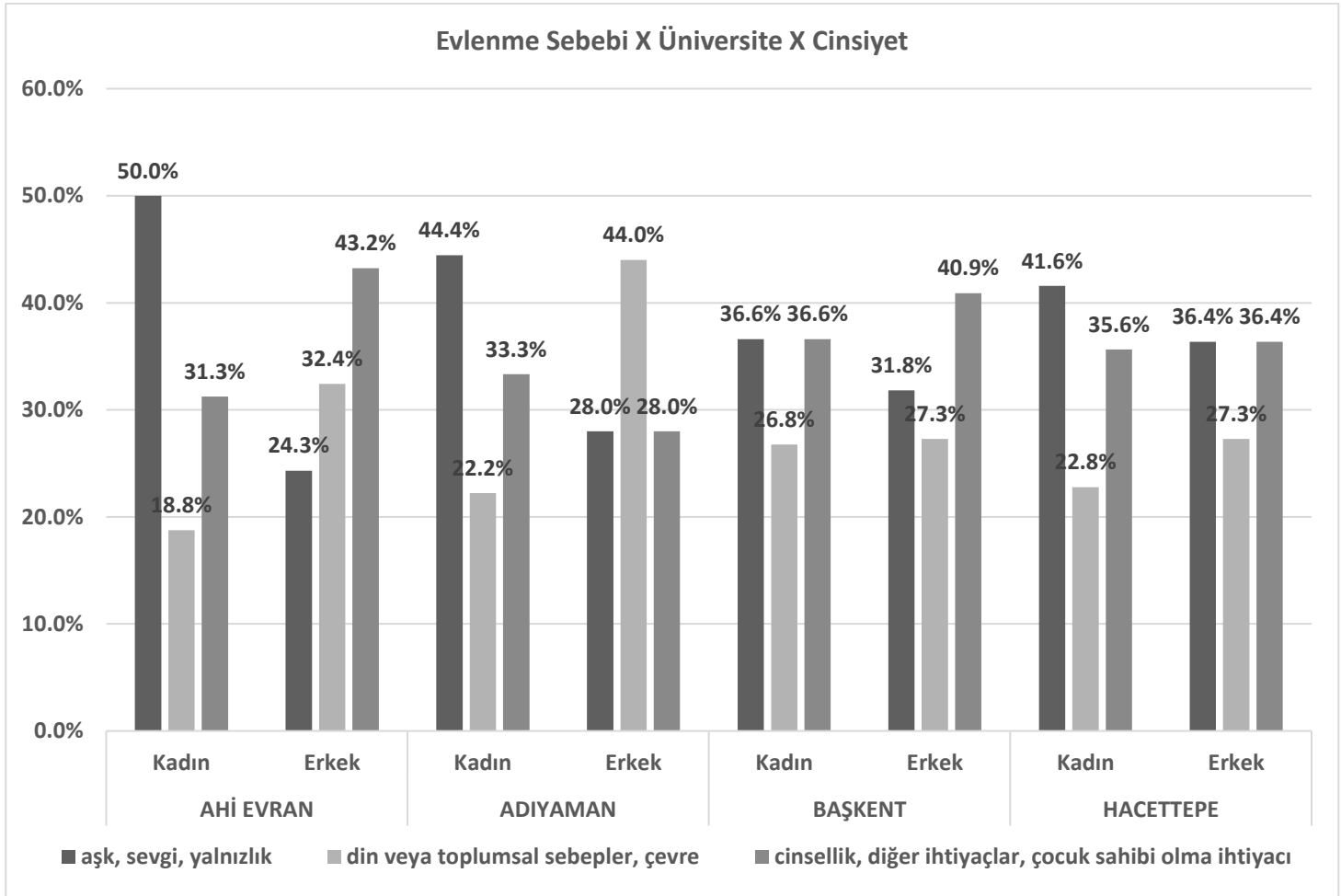
Ayrıca Ahi Evran Üniversitesi'nde 1 kişi eşinden başka birisiyle düzenli bir ilişkisi olduğunu belirtmiştir.

3.24. Evlenmeye Yönelten Öncelikler ve Mutlu Bir Evliliğin Gereklilikleri

Tablo 66: Kişileri evlenmeye yönelten sebepler ve mutlu bir evliliğin gerekliliklerine bakış

Akademisyenleri evlenmeye iten nedenler:		
	Kişi Sayısı	(%)
aşk, sevgi, yalnızlık	119	36,6
din veya toplumsal sebepler, çevre	88	27,1
cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	118	36,3
Toplam	325	100,0

Akademisyenlere onları evlenmeye yönelten sebepleri ve mutlu bir evlilik için neler gerektiğini sorduğumuzda, verilen cevapların hemen hemen hepsi belirli gruplar etrafında kümeleşiyorlardı. Burada sayısal olarak toplamalar görülebilir. Bu iki soru her ne kadar açık uçlu sorular olsa da, verilen cevapların genellemesini yaptığımızda (örneğin, din veya toplumsal baskı veya çevre baskısı gibi sebeplerin tek bir başlık altında birleştirilmesi yoluna gidilmiştir) akademisyenlerde evliliğin yapısına dair çok önemli veriler elde edilmiştir.

Akademisyenlerden birkaç tanesi, '**ailesinden bağımsız olma isteği**' yüzünden evlenme gereği duyduğunu belirtmişler (K, AEÜ.). Ancak bu sayede bağımsız

olabilmişlerdir. Bir diğer akademisyen (K,28.,ag.,AEÜ.) “**meşrulaşmak**” ve “**özgürlük**” için evli olma gereği duyduğunu belirtmiştir. Özellikle Kırşehir gibi küçük şehirlerde bu durum toplumsal kabul görmeye yordanabilir.

Bir akademisyen (E,33,yd.,AEÜ.) “**ev işlerini idare edemeyeceği**” düşüncesi ve “**büyük maddi bütçelere ulaşabilmek**” sebeplerinden dolayı evlendiğini belirtmiştir. Bir diğeri (E,35,ög.,AEÜ.) “**Allah’ın emri olması**” ve evlenme yaşı geldiği için evlendiğini belirtmiştir. Bir diğeri (E,47,dç.,AEÜ.) “**dinimin emri**” olması ve “**kendimi disipline etme isteği**”ni evlenme sebebi olarak belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,30,ag.,AÜ.) ailesinin evlenmesi yönündeki baskısı ve Adıyaman’ın da küçük bir yer oluşunun evlenmesinde çok etkili olduğunu belirtmiştir. Bir diğeri (K,33,yd.,AÜ.), ailesinin sürekli evlenme baskısı yapması, eşinin aynı iş yerinde çalışıyor olması ve ailesinden sıkılmış olması gerekçeleriyle evlendiğini belirtmiştir.

“*Kadınların neden evlendiklerini anlayabiliyorum: Yalnız kalabilmek için.*”¹⁰

Bir diğeri (E,43,yd.,AÜ.) kendi ailesinden ayrıldıktan sonra yalnız kaldığını, kendi geçimini de sağlayabilir durumda olduğundan evliliğin gerekli olduğunu düşündüğü için evlenmiştir. Bu kişi çocukların durumu, boşanmanın kötü bir şey olduğu ve bir çözüm olmadığını düşündüğü için evliliğini devam ettirmektedir.

Bir diğer akademisyen (K,42,yd.,AÜ.) en önemli sebep olarak “**ailelerimizi mutlu etmek için**” evlendiklerini belirtmiştir. Bir kişi (E,29,ag.,AÜ.) tamamen dini sebepler; “**fitri ihtiyaç**” (yaradılıştan gelen gereksinimler) ile evlendiğini ve evliliğin mutlu sürmesi için kişilerde Allah korkusu olması gerektiğini belirtmiştir. Bunu yanı sıra bir kişi (E,59,pf.,AÜ.) “**hayat arkadaşı aradığı ve arkadaşlık için**” evlendiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi kişiler çok farklı sebepler ve önceliklerle evlenebilmektedirler.

¹⁰ Yusuf Atılgan; ‘Aylak Adam’ 1959’ yılında yazılan Roman’ından bir dize...

Bir akademisyen (E,31,ag.,AÜ.), **“evlenilecek bir eş bulmanın çok nadir bir durum”** olduğunu belirterek bunun akademide daha da zor olduğunu belirterek, sosyal bir bozulmadan (değişimden) şikayet etmiştir. Bir diğeri evlilik öncesi birbirini iyi tanımak gerektiğini aksi durumda hata yapılacağını söylemiştir. Bir diğeri (E,38,yd. AÜ.) erken evlendiği için **“çocukluk etiğini”** dile getirmiştir.

Bir akademisyen (E,43,dç.,BÜ.) yalnızlığın ve toplum baskısının kendisini evlenmeye ittiğini belirtmiş ve cinsel uyumun evlilikte önemli olduğunu söylemiştir. Başka bir akademisyen (K,30,ag.,BÜ.) insan olmanın bir gereği olarak yani doğal bir gereklilik yüzünden evlendiğini belirtmiştir. Buradan sosyal hayatın gerekleri ve insani ihtiyaçlar ile evliliğin bir zorunluluk olduğunun bağdaştırıldığı neticesine varıyoruz.

Bir akademisyen (K,29,ag.,BÜ.) aile baskısı ve özgür olma isteği yüzünden evlendiğini belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (K,50,dç.,BÜ.) eğitim, kültür ve gelir seviyesi farklılığı konusunda ciddi bir çevre baskısı olduğunu yani farklı kültür, eğitim ya da gelir seviyesinden iki insanın evlenmesinin hoş karşılanmayacağını belirtmiştir. Bu araştırmada bunu ölçen soru açık uçlu olsa da genelde akademisyenlerin, yine akademisyen ya da öğretmenler ile evlendikleri çok nadiren mühendis ve çok nadiren çalışmayan lise mezunu bir bireyle evlendikleri görülmüştür. Bu durumu gelir seviyesindeki yüksek uçurumların bulunduğu bir ülke olmamıza bağlanabilir. Yani örneğin bir İskandinav ülkesinde doktor bir kadınla taksici bir erkek evlilik yapabilir ve gelir-eğitim seviyeleri birbirine benzerdir ve aynı kültürü paylaşabilirler ancak bu durum Türkiye gibi ülkelerin ‘görünmez kast sistemleri’ benzeri yapıda olduğunu farz edersek aynı kültür seviyesini ve değerleri paylaşamadıkları için uyumlu gözükmemektedir.

Kadın akademisyenlerde anne-babasının baskısı yüzünden evlenmiş ama mutsuz olanlar sıkça görülmüştür. Eşinin ‘eve bağlı ve iyi bir baba olabileceği’ unsuru sebebiyle evlendiğini aktaran bir akademisyen (K,38,ok.,BÜ.) olmuştur.

Çocuk istemek sıkça evlilik sebepleri arasında. Ve yine toplumun ve ailesinin beklentisi yüzünden evlendiğini belirten bir akademisyen (K,33,yd.,BÜ.) olmuştur.

Bir akademisyende (K,60,dç.,BÜ.) **‘Yalnız kalmamak’** , **‘aile baskısından kaçmak’** ve **‘çocuk yapmak’** evlenme sebebi olduğu görülmüştür, evlilikte mutlu olmama durumunda ise yine **‘yalnız kalmamak’** ve **‘çocuklar’** yüzünden boşanmanın tercih edilmediği görülmüştür. Yoğun çalışan kadın eşler, erkekten destek alamamaktan ve hem ev hem iş kadını olmanın zaman içinde evliliği yıprattığını belirtmişlerdir.

‘Sorumlulukların paylaşımı’ ve **‘birlikte karar verebilmeyi’** çok önemli bir unsur olarak gören bir akademisyen (E,55,pf.,BÜ.) ile görüşmemizde, uygun eş adayını bulunca evlendiğini, **‘eşinin meslekten olmasının, İngilizce bilmesinin ve sürücü ehliyetinin olmasının’** kendisini evlenmeye yönelttiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,27,ag.,BÜ.) ise eşinin **‘çok zeki olduğu’** ve **‘siyasi ve sosyal fikirlerinin tam olarak uyuşması’** sebebiyle evlendiğini belirtmiştir.

Evleneme sebebini bir akademisyen (K,52,dç.,BÜ.) **‘toplumsal gereklilik’**, **‘ailemin beklentisi’** şeklinde belirtmiştir. Bir diğeri (E,56,pf.,BÜ.), **‘Doğal bir gereksinim’** ve **‘çocuk isteği’** olarak belirtilmiştir. Bir kadın **‘aile kavramı’nın kendisini sevdiği için ve yüksek bir statü olarak gördüğü için’** evlendiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K, 60, uz.,BÜ.) evlenirken **‘çok genç olduğunu, evliliğin böyle olduğunu bilmeden ve evliliği zorunluluk zannettiği için evlendiğini’** belirtmiştir. Buradan aslında şu anda evli olmadan da toplumda saygı göreceğini ve yaşayabileceği sonucuna varılabilir. Bir akademisyen (E,45,ög., BÜ.) sadece **‘eşim çok istediği için’** evlendiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,25,ag.,BÜ.) ‘8 yılın ardından artık zamanı gelmişti’ diye belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,42,ok.,BÜ.) eşi dul ve çocuklu olduğu için onunla evlenmeye karar verdiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,42,dç.,BÜ.) evlenmeden önce kimsenin çok fikre sahip olmadığını her şey gibi yaşanılarak öğrenilen bir süreç olduğunu, eşinin ilgisi ve toplumsal beklentiler sebebiyle evlendiğini belirtmiştir. Bir

diğeri (K,41,pf.,BÜ.) **‘aile baskısından kurtulmak’** ve eşinin **‘uygun kişi olduğu’** düşüncesi ile evlendiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,60,pf.,BÜ.) evlilik kararı için **‘ani verilmiş bir karar’** olduğunu ayrıca **‘sorunları konuşarak çözmek ve birbirinin özeline saygı duymanın, her şeye karışmamanın, özgür bırakmanın’** önemli olduğunu belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (K,38,dç.,BÜ.) **‘aldatma’** gerekçesi ile boşandığını belirtmiştir. Bunun çok nadir olduğunu daha önce belirtmiştik. Bir akademisyen (K,32,ög.,BÜ.) **‘evliliği güzel bir şey sandığı’** için evlendiğini belirtmiştir. Ayrıca **‘kendi evinin olması’**nı da ikinci bir evlenme sebebi olarak belirtmiştir. Bir akademisyen (K,57,dç.,BÜ.) **“statü kaygısı”** yani evli statüsünde bulunmak için evlendiğini belirtmiştir.

Bir başkası (K,36,ag.,BÜ.) **‘birbirlerine destek olmak için’** evlendiğini belirtmiştir. Evliliğin en önemli işlevi de bu değil mi zaten. Yine bir diğer kişi (E,33,ag., BÜ.) **‘paylaşma isteği ve dayanışma’** için evlendiğini belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,30,ag.,HÜ.) sadece **‘toplumun baskısı’** yüzünden evlendiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (K,26,ag.,HÜ.) evlenme gerekçesi olarak **‘kendi hayatına başlamak’** demiştir. Bu durum daha önceki örneklerde kadınların ancak evlendiklerinde bağımsız hissediyor olabilecekleri gerçeği ile örtüşüyor. Bir diğeri (K,29,ag.,HÜ.); **‘çocuk isteği’** nin yanı sıra **‘kendi evimi çekip çevirebilmek’** için evlendiğini söylemiştir. Bir akademisyen (K,37,dç.,HÜ.) aynı evi paylaşmak, neslin devamı ve cinsellik için evlendiğini belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,35,dç.,HÜ.), **‘sevmek ve sevilme ihtiyacı’** duyduğu için, **‘bağlı kalmayı arzuladığı’** yani bir kişiye bağlanma isteği ve yakınlık arayışı sebepleriyle evlendiğini belirtmiştir. Bu daha öncede ‘yalnız’ duruma düşmemek için evlenen kişilerin durumuna benzemektedir. Bir başka kişi (E,41,yd.,HÜ.) **‘ayrı bir evde kendi evimi idame etme isteği’** ve **‘merak’** sebebiyle evlendiğini belirtmiştir. Genelde evlenme sebepleri arasında sevdiği kişiyle, bir yuva kurma isteği görülmüştür.

Tablo 67: Mutlu bir evliliğin gerekleri sorusuna verilen cevapların dağılımı

Sizce mutlu bir evlilik için neler gerekir?		
	Kişi Sayısı	(%)
Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	212	65,2
Ekonomik güç, paylaşım	46	14,2
Dürüstlük, Sadakat, Güven	67	20,6
Toplam	325	100,0

Tablo 65’de, 45.ve 46. açık uçlu sorularına verilen cevaplar kümeleştirilmiştir. Belirli kümeler etrafında toplanan cevaplara bakıldığında sevgi, saygı benzeri cevapların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Kişiler sevgi ve saygı benzeri cevapları mutlu bir evlilik için en önemli unsur olarak görmektedirler. En çok verilen cevaptan, fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati, evlilikte tartışmaları **“alttan almak”, “geri adım atabilmek”** ve **“anlayış göstermenin”** çok önemli unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. Yani en önemli şey, sorunlarla karşılaşmamak ya da tartışmamak değil, nasıl çözülebildiğidir. Bu kümeleneş tablonun yanı sıra mutlu bir evlilik için şunları da belirtenler olmuştur;

Bir akademisyen (E,34,dç.,HÜ.), **‘hayattan ne istediğini, ne beklediğini bilmeden yapılan evlilikler yürümez. İnsanlar hayattan ne istediğini, ne beklediğini ancak belli bir olgunluğa ulaştıktan sonra anlarlar. Bu olgunluğa ulaşmadan yapılan evlilikler –elbette istisnalar vardır- kişinin beklentilerinin gerçekçi olması oranında sorunsuz sürecektir.’** Demiştir ve bir de **‘karşılıklı beğeni ve takdir etmenin’** önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,36,ög.,BÜ.) **‘evlilikte sorun olmaması hayali bir şey, önemli olanın ciddi bir sorun olmaması olduğunu’** belirtmiştir. Bir akademisyen (K,39,ög.,BÜ.) şunları belirtmiştir: **‘evdeki huzur: işte zenginlik budur! Sağlığından olduktan sonra gerisi boş, diğerleri zaten geliyor.’**

Bir akademisyen (E,27,ag.,HÜ.) evlilikte **‘sevgi ve yakınlık isteğinin doyurulması’** gerektiğini ve bireylerin **‘kendini gerçekleştirmiş’** olmasının önemini belirtmiştir. Birçok kişi bunu başka şekillerde kişiliğin oturması olarak belirtmişlerdi. Bir diğer akademisyen (E,40,dç., HÜ.) mutlaka **‘entelektüel uyum’** olması gerektiğini belirtmiştir. Bir akademisyen (E,31,ag., HÜ.) **‘güler yüzlü olmak’** ve **‘karşıdakinin fikrine saygı duymak’** gerektiğini belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (E,69,pf.,HÜ.) (evliliği 40 yıldan uzun) **‘ketum bir tutum’** takınılması gerekliliğinin evlilik için gerekli olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,43,dç.,HÜ.), mutlu bir evlilikte **‘geleneksel aile modelinde’** yetişmenin aileyi tutan en önemli etmen olduğunu belirtmiştir. Genellikle bu soruya verilen cevap, sevgi, saygı, hoşgörü, anlayış olmuştur (HÜ.). Bir akademisyen (K,30,ag.,HÜ.) **‘hayat görüşü olarak benzer fikirde olmanın’** ve **‘benzer ideallere sahip olup ortak bir paydada olmanın’** evlilikte olması gerektiğini belirtmiştir. Bir diğeri (K,56,pf.,HÜ.) **‘düşünsel uyum’** ve **‘cinsel uyum’** un önemli bir etken olduğunu, sorumlulukların paylaşılıp ekonomik işbirliği yapılmasının da gerektiğini belirtmiştir. Bir diğeri (K, HÜ.) bireysel değil, iki kişiyi bir bütün olarak düşünerek hareket etmenin evliliği mutlu kıldığı düşüncesindedir. Bir diğeri (K, 27,ag.,HÜ.) evliliğinin başlarında sorunlu bir dönem geçirdiklerini ve ayrılmayı sık sık düşündüğünü ama daha sonraki aşamada gayet mutlu bir beraberlik sürdüklerini belirtmiştir. **“Beklentiye düşük tutmak gerektiğini”** belirtmiştir ayrıca; **‘insanlar çift yaratılmış diğer yarımı bulduğuma inandığım için evlendim, ancak biz birbirimizi çekebilirdik, yalnız bir yaşam geçirmek istemiyorum, seviyordum ve şimdi de seviyorum’** demiştir. Buradan anlıyoruz ki çaba göstererek sorunların üstesinden gelmek mümkün. Yine aynı kişi araştırmacıya beklentilerin çok yüksek olmaması gerektiğini ve karşılıklı sabır ile sorunların

aşılabilceğini belirtmiştir. Yüksek beklenti Türkiye'deki evliliklerde büyük bir hayal kırıklığı etmeni olabilir. Daha önceleri de belirtildiği gibi insanın kendini bilmesi, belli bir olgunluğa ulaşmış olması evlilikte çok önemlidir. Görüşülen kişilerden hemen hemen aynı şeyler tekrar tekrar duyulmuştur. Karşılıklı çaba göstermek, anlayış ve biraz 'ayakları yere basan' bir hayat anlayışı aslında her uyumlu evliliğin ortak noktası olabilir.

Bir akademisyen (K,28,ag.,BÜ.), evlilikte **'erkeklerin eşinin sözüne itimat etmesi gerektiğini'** belirtmiştir. Ve evlilikteki sorunların **'çoğunlukla anneleri tarafından hiçbir sorumluluk yüklenmeden büyütülen erkekler yüzünden doğduğunu'** düşünmektedir. Erkekler evlendiklerinde **'sudan çıkmış balığa dönüyorlar ve 30 yaşında bir adamı eğitime işinin eşine düştüğünü'** belirtmiştir. Ve bunun kadını yıprattığını düşünüyor. Bu kişinin belirttiği tarzda yetiştirme tutumu yani aşırı koruyarak ve sorumluluk yüklenmeden çocuk yetiştirmek, uzun vadede evlilik hayatında kişiye zarar veren bir durum olarak ortaya çıkabilir. Erkeklerle bu türden işler öğretilmesi ve kadınlara da geçime dair sorumluluklar verilmesi bu sonucu azaltabilir. Kız ya da erkek, çocuklara sorumluluk verilmesi yerinde olacaktır. Türk toplumunda genellikle iş bulma baskısı ve bağımsız yaşama daha erken atılmaları, zorunlu askerlik nedeniyle erkekler ekonomik konuları ve bağımsızlığı daha erken öğrenmek durumundadır diyebiliriz. Ancak tersi durumlar da söz konusu olabilir. Bu örnekte evlendikten sonra eşini eğiteceğini, değiştireceğini, düzelteceğini umarak evliliğe yaklaşım, daha baştan karşı tarafın eksik olduğunu düşündüğü için uyum sıkıntısı yaratabilir. 'Uyum' karşı tarafı istediği kıvama getirmekten ziyade kendisini adapte etmektir denilebilir. Yine de tüm genellemeler kişiden kişiye göre değişebilir.

Mutlu bir evlilik için bir akademisyen (K,27,ag.,BÜ.), **'karşıdaki konuşurken dinlemek, anlamak daha sonra konuşmak ve bağırmadan derdini düzgün anlatabilmek'** ve **'alttan almayı bilmenin'** önemli olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (K,35,yd.,BÜ.) mutlu bir evlilik için **'beklentileri sınırlayabilmenin'** önemli olduğu belirtilmiştir. Bir diğer akademisyen

(K,41,ok.,BÜ.) **‘tek kişilik yaşamın ve ortak yaşamın iyi dengelenmesi gerektiği’**ni belirtmiştir. Bir diğeri (K,31,yd.,BÜ.) kişiye **‘özel alan’** yani kişisel alan bırakılmasını önemli gördüğünü belirtmiştir.

Bir akademisyen evlilikte en önemli unsurların; (K,52,dç.,BÜ.) **‘tartışabilmek’, ‘birbirini dinleyebilmek’, ‘birbirini önemsemek’, ‘ilişkinin sıradanlaşmaması için özen göstermek’** olduğunu bunların yanı sıra **‘tolerans’** ın çok önemli olduğu belirtilmiştir. **‘Karşılıklı hoşgörü** ve karşılıklı insan ilişkileri ile ilgili geçerli diğer kurallar’ın burada da geçerli olduğunu belirtenler sıklıkla olmuştur.

Bir akademisyen (K,36,ög.,AEÜ.), **“çok fazla beklenti içerisinde olmamak ve karşı tarafı olduğu gibi kabul etmenin”** en önemli unsur olduğunu belirtmiştir. Ayrıca **“mümkün olan her şeyi dile getirip iletişim kurabilmenin”** de önemli olduğunu belirtmiştir. Bir kişi daha (E,47,ok.,BÜ.) karşındakini olduğu gibi kabul etmenin önemli olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,47,yd.,AÜ.), **“zor günlerde dayanışma”**nın çok önemli olduğunu belirtiyor. Bu bilgi, alan verisinin geneli değerlendirildiğinde ailenin destekleyici faktörü ile örtüşüyor. Bir akademisyen (K,29,ag.,AÜ.) **“merhametli davranış”**ın sevgi, saygı kadar önemli olduğunu belirtmiştir.

Bir akademisyen (E,39,yd.,AEÜ.) evlilikte, **“pozitif olmanın, karşılıklı dinlemeyi öğrenmek gerektiğinin ve tartışmadan uzak durmanın”** mutlu evlilik için gerekliliğini belirtmiştir. Bencil olunmaması gerekliliğini, eşlerin çok yüksek beklentiler içerisinde olmaması gerekliliğini, iyi iletişim kurmanın gerekliliğini ve **“Çocuk sahibi olmak ve aile kurarak aynı çatı altında yaşamının toplumda önemli bir merteye olduğunu unutmamak ve bunun kıymetinin bilinmesi gerektiğini”** belirtmiştir.

Bir erkek akademisyen (E,54,dç.,AEÜ.) evlilikte **“ekonominin önemli bir unsur olduğunu, alçakgönüllü olmak gerektiğini, iş yerindeki sıkıntıların ve evdeki sıkıntıların mutlaka birbirini etkileyeceğini ve doğru orantılı olduğunu”**

düşünmektedir. Ama bu sıkıntıların boşanma sebebi olmadığını da söylemiştir. Eşine sadık olduğunu ve bunun önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca **“evliliğe dışarıdan müdahale edilmemesi gerektiğini ve çevrenin çok önemli bir unsur olduğunu”** belirtmiştir. Buradan çıkarımla çevre ile kastedilen eşlerin ailelerinin ya da arkadaşlarının tutumu önem kazanmaktadır. Kişilerin olgun olmasının yanı sıra çevrenin de yapıcı tutumunun ailenin sürekliliği açısından önem taşımaktadır.

Şunu belirtmekte fayda var ki, evliliklerin hemen hepsinde çeşitli sorunlar vardır ve ‘sorun’ insanoğlunun hayatının bir parçasıdır. Ancak bu sorunları nasıl çözeceğiniz durumun belirleyicisi olmaktadır. Sorunsuz bir evlilik ütopyası ise ancak çok satan evlilik dergilerinin bir hayal ürünü olabilir.

Bir akademisyen (K,55,dç.,BÜ.) çoğu kere mutlu bir evliliği ‘saygı’ nın yanı sıra ‘ortak ilgi alanları’ nın mutlu kıldığı belirtmiştir. Mutlu olmadığı halde, düzelebileceği umudu ve çocuklar yüzünden evliliğin devam ettirildiğini belirtmiştir.

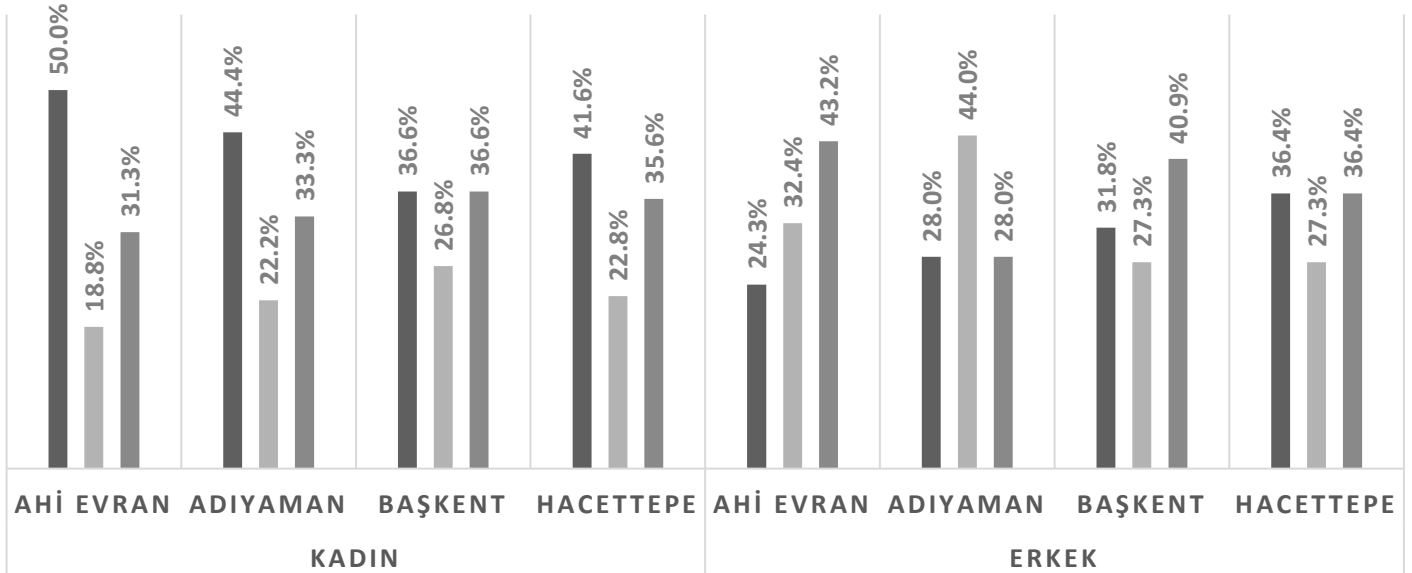
Bir akademisyen (K,44,ög.,BÜ.) eşinin kendisine işi ile ilgili konularda her zaman psikolojik destek olduğunu ama yemek yapmak konusunda yardımcı olmadığı için çoğu zaman dışarıda yediklerini ama sonuç itibari ile evli bir akademisyen olarak bu mesleğin üstesinden geldiğini ama bunun kolay olmadığını belirtmiştir. Bir diğer akademisyen (K,35,yd.,BÜ.) erkeğinde yemek yapması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 68: Akademisyenleri evlenmeye yönelten sebeplerin dağılımı

Sizi evlenmeye yönelten nedenleri belirtiniz			
ÜNİVERSİTE		Kişi	%
AHİ EVRAN Ü.	aşk, sevgi, yalnızlık	17	32,1
	din veya toplumsal sebepler, çevre	15	28,3
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	21	39,6
	Total	53	100,0
ADİYAMAN Ü.	aşk, sevgi, yalnızlık	11	32,4
	din veya toplumsal sebepler, çevre	13	38,2
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	10	29,4
	Total	34	100,0
BAŞKENT Ü.	aşk, sevgi, yalnızlık	33	35,5
	din veya toplumsal sebepler, çevre	25	26,9
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	35	37,6
	Total	93	100,0
HACETTEPE Ü.	aşk, sevgi, yalnızlık	58	40,0
	din veya toplumsal sebepler, çevre	35	24,1
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	52	35,9
	Total	145	100,0

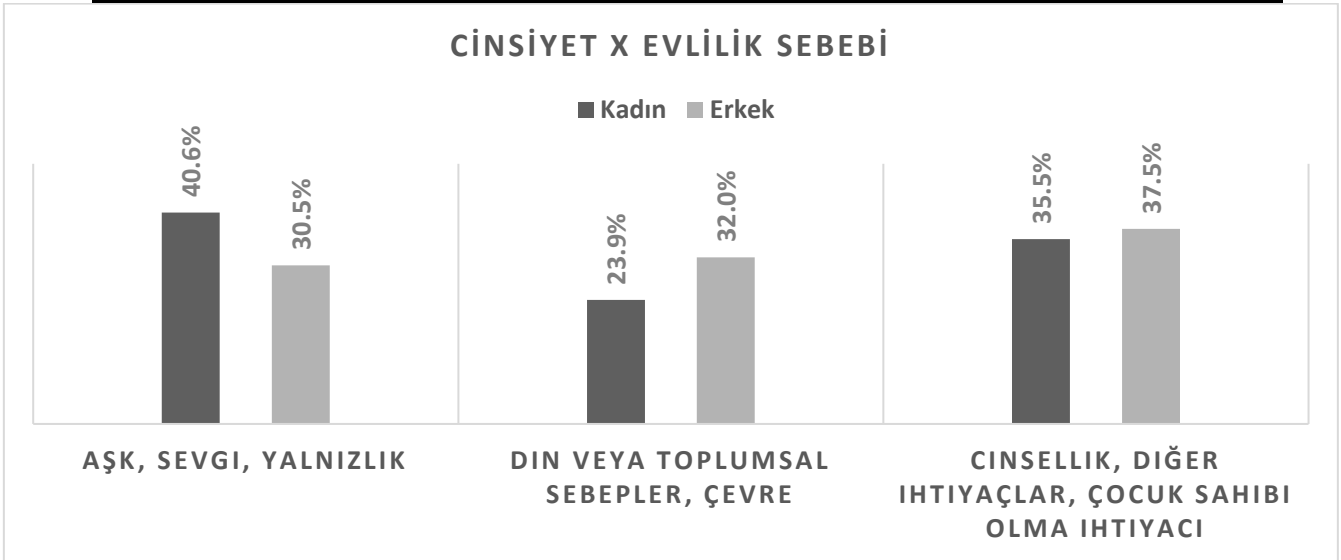
CİNSİYET X ÜNİVERSİTE X SİZİ EVLENMEYE YÖNELTEN NEDENLER

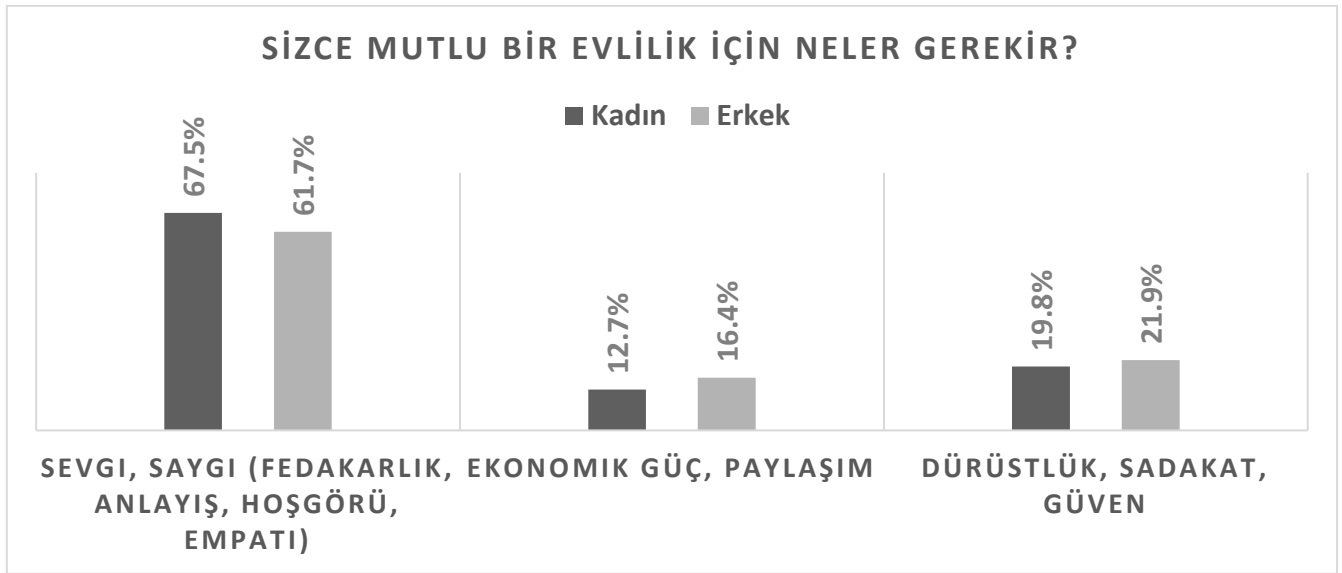
■ aşk, sevgi, yalnızlık ■ din veya toplumsal sebepler, çevre ■ cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı

Tablo 69: Cinsiyete göre evlenmeye yönelten sebepler ve mutlu bir evliliğin gereklilikleri

Sizi evlenmeye yönelten nedenleri belirtiniz				Sizce mutlu bir evlilik için neler gerekir?		
cinsiyet		Kişi Sayısı	(%)		Kişi Sayısı	(%)
KADIN	aşk, sevgi, yalnızlık	80	40,6	Sevgi, Saygı(Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	133	67,5
	din veya toplumsal sebepler, çevre	47	23,9	Ekonomik güç, paylaşım	25	12,7
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	70	35,5	Dürüstlük, Sadakat, Güven	39	19,8
	Toplam	197	100,0	Toplam	197	100,0
ERKEK	aşk, sevgi, yalnızlık	39	30,5	Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	79	61,7
	din veya toplumsal sebepler, çevre	41	32,0	Ekonomik güç, paylaşım	21	16,4
	cinsellik, diğer ihtiyaçlar, çocuk sahibi olma ihtiyacı	48	37,5	Dürüstlük, Sadakat, Güven	28	21,9
	Toplam	128	100,0	Toplam	128	100,0

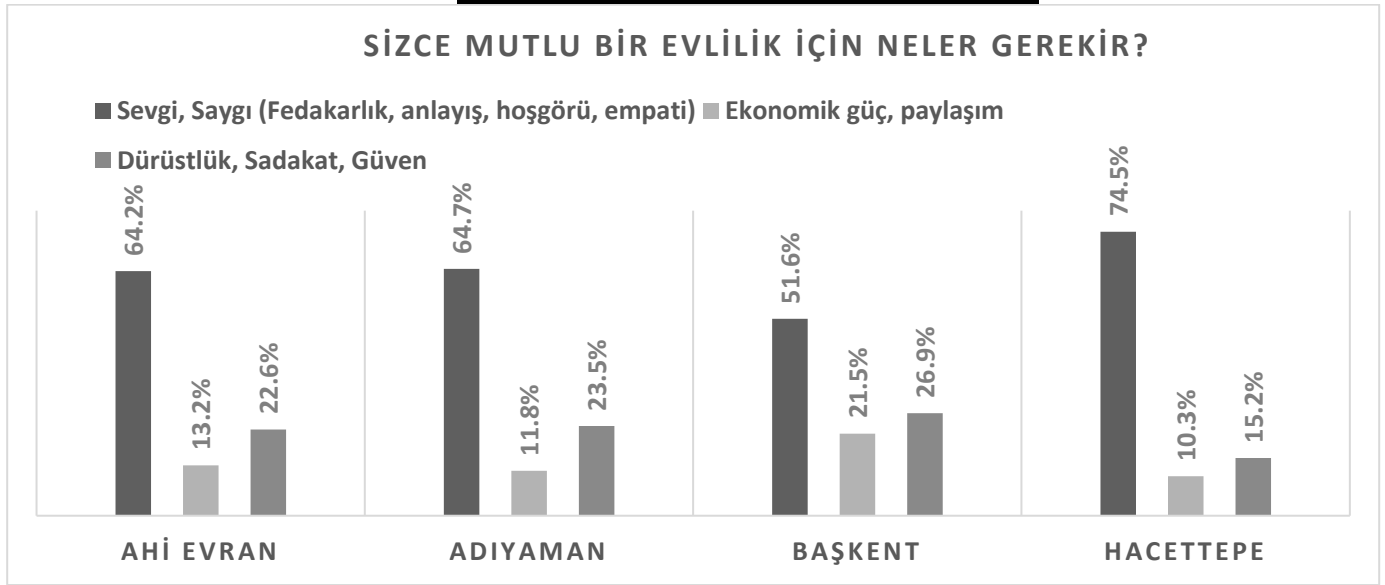
Tablodaki verilere bakıldığında erkeklerin biraz daha fazla bir oranda toplumsal sebeplerden evlendikleri görülür, kadınlar bunu daha az belirtmişlerdir.

Ayrıca bu iki sorunun evlilik uyumu ve tükenmişlik alt boyutları ile korelasyon bağlantısına bakıldığında, kadınların 'mutlu bir evlilikte neler gereklidir' sorusuna verilen cevaplar bakımından aşk, sevgi, yalnızlık gibi sebeplerden dolayı evlenenlerin diğer cevaplara oranla evlilik uyumları daha fazladır, bu anlamlılık - ,203 (,004 seviyesinde-2 tailed olmak üzere) derecesindedir. Erkeklerde bu açıdan bir fark görülmemektedir.

Erkeklerde ise kişisel başarı alt boyutunda -,253 (,004 seviyesinde -2 tailed olmak üzere) derecesinde anlamlıdır. Kişisel başarı alt boyutu, aşk, sevgi, yalnızlık gibi sebeplerle evlenmiş erkeklerde düşmektedir. Diğer sebeplerle evlenenlerde ise yüksektir.

Tablo 70: Mutlu bir evliğin gerekleri sorusuna verilen cevapların üniversite bazında dağılımları

Sizce mutlu bir evlilik için neler gerekir?			
ÜNİVERSİTE		Kişi	%
AHİ EVRAN Ü.	Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	34	64,2
	Ekonomik güç, paylaşım	7	13,2
	Dürüstlük, Sadakat, Güven	12	22,6
	Total	53	100,0
ADİYAMAN Ü.	Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	22	64,7
	Ekonomik güç, paylaşım	4	11,8
	Dürüstlük, Sadakat, Güven	8	23,5
	Total	34	100,0
BAŞKENT Ü.	Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	48	51,6
	Ekonomik güç, paylaşım	20	21,5
	Dürüstlük, Sadakat, Güven	25	26,9
	Total	93	100,0
HACETTEPE Ü.	Sevgi, Saygı (Fedakarlık, anlayış, hoşgörü, empati)	108	74,5
	Ekonomik güç, paylaşım	15	10,3
	Dürüstlük, Sadakat, Güven	22	15,2
	Total	145	100,0

Ahi Evran ve Adıyaman Üniversiteleri oranları açısından neredeyse aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Başkent Üniversitesi'nde ise ekonomik güç ve paylaşımın diğerlerinden daha fazla bir orana sahip olduğu görülür. Dürüstlük, sadakat ve güven yönünde cevap verenlerin de bu üniversitede arttığı görülmüştür. Hacettepe Üniversitesinde en yüksek oranda 'sevgi, saygı ve benzerleri' şeklinde belirtenler olmuştur.

3.25. Evlilik Uyumu ve Tükenmişlik Alt boyutları ile Bağıntısı Bulunan Diğer Bazı Bulguların Karşılaştırmalı Sonuçları

Tablo 71: Aile içi durumlar ve iş yaşantısı hakkında sorulan bazı sorular ile evlilik uyumu ve iş tükenmişliği altboyutları bağıntısı

		Evlilik Uyumu	Duygusal Tükenmişlik	Duyar- sızlaşma	Kişisel Başarı
Ev içerisindeki işler genelde daha çok kimin üzerindedir?	Pearson Correlation	,145**	-,023	,055	,023
	Sig. (2-tailed)	,009	,682	,321	,684
	N	325	325	325	325
Bugün ayrılısak mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız	Pearson Correlation	-,129*	,021	,168**	,037
	Sig. (2-tailed)	,020	,706	,002	,501
	N	325	325	325	325
Boşansaydım kendim için nafaka talebinde bulunurdum.	Pearson Correlation	,122*	-,197**	-,093	-,086
	Sig. (2-tailed)	,028	,000	,096	,123
	N	325	325	325	325
Eşinizin çalışma durumu ?	Pearson Correlation	-,046	-,220**	,002	-,106
	Sig. (2-tailed)	,408	,000	,966	,056
	N	325	325	325	324
Evliliğinizin türünü nasıl tanımlarsınız?	Pearson Correlation	-,122*	-,141*	-,028	-,110*
	Sig. (2-tailed)	,028	,011	,611	,047
	N	325	325	325	324
Eşinizi seçerek evlendi iseniz, bunu aileniz de onaylamış mıydı?	Pearson Correlation	-,151**	-,075	-,015	,074
	Sig. (2-tailed)	,006	,178	,788	,184
	N	325	325	325	324
Siz boşanmayı hiç düşündünüz mü?	Pearson Correlation	,375**	,009	,025	,077
	Sig. (2-tailed)	,000	,873	,655	,169
	N	325	325	325	324
İş yaşantınız için ne söyleye bilirsiniz?	Pearson Correlation	,014	,306**	,175**	,046
	Sig. (2-tailed)	,807	,000	,002	,405
	N	325	325	325	324
Sizce mutlu bir evlilik için neler gerekir?	Pearson Correlation	-,115*	-,035	-,007	-,044
	Sig. (2-tailed)	,038	,527	,901	,432
	N	325	325	325	324

(**Korelasyon 0.01 boyutunda etkilidir. * Korelasyon 0.05 boyutunda etkilidir.)

Ev içerisindeki işler genelde daha çok kimin üzerindedir? Sorusu ile evlilik uyumu arasında bir bağıntı vardır. **Bu soruya ‘birlikte’ cevabı verenlerin (%67,2) vermeyenlere (%47,9) göre evliliklerinde daha yüksek oranda uyumlu oldukları görülmüştür.** Görüldüğü üzere ev işlerinin birlikte yapılması uyum açısından daha önemlidir.

‘Bugün ayrılacak mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız’ sorusuna ‘hayır’ cevabı verenlerin evlilik uyumları düşüktür. ‘Boşansaydım kendim için nafaka talebinde bulunurdum’ diyenlerin ise evlilik uyumları düşük ve duygusal tükenmişlikleri ise daha fazladır. ‘Siz boşanmayı hiç düşündünüz mü?’ sorusuna ‘evet’ cevabı verenlerin de evlilik uyumları düşüktür.

Eşin çalışma durumu ile duygusal tükenmişlik arasında bir bağıntı vardır. Eşleri çalışmayanların duygusal orta derecede tükenmişlikleri %27,5 seviyesinde kalırken, çalışanların oranı %54,4 seviyesindedir. **Eşleri çalışmayanların duygusal tükenmişlikleri çalışanlardan daha düşüktür.**

Tabloya bakıldığında iş yaşantısında mutsuz hissedenlerin duygusal tükenmişliklerinin ve duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişliklerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Evlilik türünü ‘aşk evliliği’ veya ‘mantık evliliği’ olarak tanımlayanların, **‘görücü usulü’ olarak tanımlayanlara kıyasla duygusal tükenmişlikleri çok daha yüksek seviyelerdedir.** Bunun sebebi görücü usulü evliliklerdeki beklenti azlığı ya da aileler onayına olan saygı olabilir. Ya diğer açıdan bakıldığında, aşk ya da anlaşmanın söz konusu olmadığı bir evlilikte bunların zamanla yok olması da gerçekleşmez.

Sizce mutlu bir evlilik için neler gerekir? sorusuna verilen cevaplardan **‘sevgi, saygı, hoşgörü’ gibi cevaplar verenlerin (%59,9 uyumlu), ‘ekonomi, paylaşım’ gibi cevaplar (%43,5 uyumlu) verenlerden ve ‘dürüstlük, sadakat’ gibi cevaplar (%47,8 uyumlu) verenlerden daha yüksek oranda uyumlu bir evlilik sürdükleri**

görülmüştür. Buradan sevgi, saygı, hoşgörü ve benzeri unsurların evliğı uyumlu tutan en önemli etmenler olduğı sonucu çıkartılabilir. Çoğı kişinin önceliğinin sevgi, saygı, hoşgörüğü diğer maddi paylaşım ve sadakat gibi unsurların önüne koymuştur. Bunun bir evlilikte en öncelikli unsur olarak görüldüğü söylenebilir.

Yapılan evliliğe aile onayı olan çiftlerin duygusal tükenmişlikleri, onay vermeden evlenenlerden daha yüksek oranlardadır. (%13,7 lik bir fark var.) Yani aile onayı ile evlenenlerin duygusal tükenmişlikleri fazladır. Hem görücü usulü evlilik yapanlarda hem de aile onaysız evlenenlerde duygusal tükenmişliklerinin az oluşu; beklentinin düşük tutulması yani kişinin karşı tarafa uyum sağlamaya daha fazla mecbur olduğı durumlarda gerçekleşiyor olabilir.

IV. BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1 Tartışma

Türkiye'deki akademik çalışmalara bakıldığında, evlilik uyumu ve iş tükenmişliğini bir arada bulunduran çalışma sayısı oldukça azdır. Bu konuda akademisyenler örneği üzerinde yapılmış bir çalışma ise tezin başlangıç tarihi itibarıyla yoktur. Aşağıda Türkiye'deki konuyla ilgili literatür derlenmiştir. Literatürdeki üç tür çalışmaya bakmamız uygun olur: Bunlardan ilki çalışmamızda kullanılan tükenmişlik envanterini ve evlilik uyum ölçeğini bir arada kullanan araştırmalar. İkincisi tükenmişliği yordayan, bunu diğer demografik özellikler ile karşılaştıran çalışmalar. Sonuncusu ise evlilik uyumunu diğer demografik özellikler veya diğer ölçekler ile karşılaştıran çalışmalardır.

Bu kategoride araştırma yapıldığı tarih itibarıyla Türkiye'de yapılmış, hem tükenmişliği hem de evlilik uyumunu bir arada inceleyen, diğer kısımlarda da sıkça değinmiş olduğumuz tek çalışma Çelik'in 2009 yılında okul yöneticileri (müdür ve müdür yardımcıları) ile yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasıdır. Çok fazla

olmamakla birlikte tükenmişlik ve evlilik uyumu ile ilgili çalışmalar birbirinden ayrı şekilde araştırılmıştır. Ancak bu çalışmayı tüm bu diğer konu ile alakalı tezlerden ayıran kısım alanda yaşanan deneyim ve yüz yüze uygulanan anketler sırasında karşılaşılan tepkilerin bulgular kısmının yer almış olmasıdır. Açık uçlu sorular ile yönlendirilen görüşme sırasında elde edilen her türlü veri önem taşımaktadır. Türkiye’de yapılmış çalışmalara, bu çalışma ile ilgili olan kısımlarına ve Çelik’in ulaştığı bazı sonuçlara değinecek olursak;

Çalışmalarının sonuçlarına göre; ankete katılan akademisyenlerin evlilik uyumları yükseldikçe mesleki tükenmişlikleri azalmaktadır. Tükenmişliğin arttığı durumda ise evlilik uyumları da azalmaktadır. Yaş ilerledikçe tükenmişlik azalmaktadır. Çelik,(2009), Ellis (1983), Barut ve Kalkan (2002), Dolunay (2002) ve Şanlı (2006) Torun(1995). Heaton ve Albercht’in (1991) ‘süren mutsuz evlilikler’ adlı çalışmasına göre yaş arttıkça evlilik uyumu artmaktadır. Bizim çalışmamızda yaş ile aralarında bir bağ bulunmamıştır. Benzer sonuca ulaşmış olanlar, Hamamcı (2005), Çınar (2008), Akbaş (2008) ve Çetin (2010) ‘dır.

Ayrıca Çelik’in bulgusu okul yöneticilerinin büyük bir bölümünün (%72.3) evliliklerinde uyumlu oldukları yönündedir. Bu çalışmanın sonuçlarına bakınca akademisyenlerin evliliklerinin daha uyumsuz olduğu söylenebilir. Ayrıca bu çalışmaya paralel şekilde evlilik uyumu ile tükenmişlik arasında bir doğru orantı söz konusudur. Ancak Çelik’in aksine kişisel başarı alt boyutunda bir benzerlik bulunmamıştır yani kişilerin hem uyumlu bir evlilik sürdürüp hem de kişisel başarı boyutunda başarısız hissedebildikleri görülmüştür.

Tuğrul, B. ve Çelik, Eylem (2002) yaş ile tükenmişlik arasında bir ilişki bulamamıştır. Ancak Ergin, (1992) Maslach ve J., (1981) Izgar, (2001) ve Tümkiye, (1996) yaş ve çalışma yılı ile tükenmişlik düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Kayabaşı (2008) yaptığı çalışmalarda, genç, bekar, çocuksuz bireylerin, evli, yaşlı ve çocuklu bireylerden ayrıca üniversite mezunlarının, daha alt eğitim seviyesine sahip olanlardan daha fazla tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri üzerinde tükenmişlik çalışmaları yapan Coşkun (2012) öğretmenlerin kendilerini başarılı algıladıkları ve duygusal tükenme ve duyarsızlaşma yaşamadıkları sonucuna varmıştır.

Bu çalışmanın bulgularına benzer şekilde, Dolunay (2002) çalışma yılı arttıkça kişisel başarı puanının arttığını tespit etmiştir. Ayrıca Torun (1995) çalışma süresinin duygusal tükenmede etkili olduğunu bulmuştur ancak bu çalışmada sadece kadınlarda etkili olduğu tespit edilmiştir. N. Cemaloğlu, ve D.E. Şahin, (2007) ise çalışmalarında kıdemli öğretmenlerde duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma alt boyutunda yüksek tükenmişliğe rastlamışlardır.

Bu araştırmada tükenmişliğin alt boyutlarından olan duygusal tükenmişlik konusunda, kadınların erkeklerden daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadıklarını tespit edilmiştir. Bu sonuca benzer şekilde Ergin, (1992), Torun (1995), Ellis (1983), Budak ve Sürvegül (2005), Örmən (1993) benzer bir sonuca ulaşmışlardır. Cinsiyetin Tükenmişlik üzerine farklılaştırıcı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşanlar ise şunlardır: Konakay ve Altaş (2011), Barut ve Kalkan (2002). Graf (1996), Akçamete vd. (2001), Kırılmaz vd. (2003), Aksu ve Baysal, (2005), Ardiç ve Polatçı (2007).

Çelik, çalışılan yerleşim yeri ile, Ellis (1983) ve Graf (1996) okulun bulunduğu bölge ile, Sünter vd. (2006) çalışılan sağlık ocağının yeri ile tükenmişlik arasında bağ bulamazken, Aksu ve Baysal (2005) çalışılan okulun bulunduğu ilçe ile tükenmişlik arasında bir bağ tespit etmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları da büyükşehir ile diğer Anadolu illeri arasında fark olduğu yönündedir.

Torun (1995) çocuk sayısı ile duygusal tükenmişlikle, Dolunay (2002) çocuk sayısının artması ile kişisel başarının artması arasında bağ olduğunu tespit

etmiştir. Bu çalışmada ise aksine çocuk sayısındaki artışın evlilik uyumunu düşürdüğü ve kişisel başarı yönünde başarılı hissetme oranını düşürdüğü tespit edilmiştir. Yeşiltepe'ye (2011) göre, "Çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin evlilik uyumları, 'tek çocuk' ile 'iki çocuk ve üstü' çocuğu olan öğretmenlerin evlilik uyumlarından anlamlı şekilde yüksektir." Lang (1932), Burges ve Cotrell (1939), Çamur (1998), Ödemiş (2008) ve Yılmaz (2009)(akt. Yeşiltepe,2011) çocuk sahibi olmanın uyumu düşürdüğünü tespit etmişlerdir. Fışıloğlu (1992), Hatipoğlu (1993), Tutarel-Kışlak (2002) ise çocuk sahibi olma ile evlilik uyumu arasında bir fark bulamamışlardır.

Çocuğu evliliği olumsuz etkilediğini belirten araştırmalar mevcuttur. Örneğin Gable vd.'ne göre evlilikteki uyumsuzlukların bir çok değişkeni çocuklar ile bağlantılı(1992). Belsky'e (1990) göre ise çocukların babalar üzerindeki etkilerini daha kolay görmek mümkün, anneliğin evlilikten bağımsız olduğunu katedilmiyor onun yerine iki ebeveyninde çocukla ilişkisi yönünden değerlendiriliyor. Fidanoğlu (2007) ise çocuk ile evlilik uyumu arasında bir ilişki bulamamıştır. Yine Fidanoğlu'na göre cinsiyet, meslek, eşin mesleği, evlilik süresi, çocuk sayısı ve yaş ile evlilik uyumu arasındaki anlamlı ilişki yoktur.

Bu çalışmanın genel sonuçlarına göre cinsiyet açısından kadınlarda duygusal tükenmişlik erkeklerden daha fazla bulunmuştur. İmamoğlu (1991) da benzer şekilde duygusal tükenmişliğin kadınlarda fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çelik (2009), Fışıloğlu (1992), Güven (2005) ise tükenmişlik açısından cinsiyet yönünden fark bulamamıştır.

Çelik (2006) tıpkı bu çalışmaya benzer şekilde, evlilik şekli ile uyum arasında bağ bulamamıştır. Ancak İmamoğlu,(1991) görücü usulü ile evlenenlerin evlilik uyumunun yüksek olduğunu bulmuştur. Evlilik türü ile uyum arasında anlamlı fark bulamayanlar ise, Ödemiş (2008) ve Akbaş (2008) tır. Çimen (2007) ve Cingisiz (2010) ise görücü usulü ile evlenenlerin evlilik uyumlarının düşük olduğunu bulmuştur.

Fışıloğlu (1992) ve Çelik (2006) evlilik süresinin uyumda etkili olmadığı ancak Turan (1997), kadınlar için bir fark olmaz iken erkekler için anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada ise kadınlarda evlilik yılı arttıkça evlilik uyumu düşmektedir sonucuna ulaşılmıştır.

Cinsiyet ile evlilik uyumu bağıntısı arasındaki çalışmalara baktığımızda, Özlem (2006), Güngör (2007) bu çalışmaya benzer şekilde erkeklerin evlilik uyumu puanının kadınlardan yüksek olduğunu bulmuştur. M.Çelik ve S.Tümkaya (2012) ise fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmada kişilerin aileleri ile görüşme sıklıkları açısından bir fark olup olmadığına bakıldığında anlamlı fark bulunamazken, Özlem (2006) haftada bir görüşenlerin günlük görüşenlerden daha uyumlu ve ayda bir görüşenlerin de yılda bir görüşenlerden daha uyumlu olduğunu tespit etmiştir.

Ailenin genel durumu ile ilgili olarak baktığımızda, üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada (Ondaş, 2007) evliliğin, neslin devamını, cinselliği, daha rahat yaşanmasını ve daha düzenli bir hayat yaşanmasını sağladığı yargılarına ulaşılmıştır.

4.2.Sonuç

Sanayileşen toplumlarda kültürel değişim tarihsel olarak gerçekleşmekte ve geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçiş yaşanmaktadır. Ancak Türkiye'ye ilişkin olarak şu söylenebilir ki; akademisyenlerde geleneksel ailenin saygınlık ve dini fonksiyonları halen varlığını korumaktadır. Yani; **'Türkiye'de akademisyenlerde aile geleneksel özelliklerini (fonksiyonlarını) korumaktadır'** denilebilir. Bunun

gerekçesi ise Türkiye’de eğer bürokratik kurumların işleyişi bu fonksiyonları tam karşılıyor olsa idi, bu geleneksel yapıların varlığını koruması daha zor olabilirdi. Yani Türk aile yapısı Türkiye’nin sosyo-kültürel yapı özelliklerinden dolayı şartlardan dolayı bu özelliklerini korumak durumundadır.

Türkiye’nin gelişmekte olan sanayisi, şehirleşmesi ve modern bir yaşam şekli benimseyen halkı için bu geçiş sancılı bir şekilde gerçekleşmektedir, geleneksel yapının muhafaza edilmek istenmesi ve **sonuçta geleneksel yapının fonksiyonlarının korunması evli kişilerin evliliklerinde uyumu azaltmakta ve kişileri mutsuz kılabilmektedir.** Geleneksellik başlı başına mutsuzluğa yol açan bir unsur değil ama modern şehir hayatının içerisinde bunu korumaya çalışmak buna sebep oluyor olabilir. Çünkü hızlanan ve değişen şehir yaşamının dinamikleri farklı olabilmektedir. Ankara’daki üniversitelerde diğerlerine kıyasla geleneksel yapının daha güçlü korunduğu görülmektedir. Ama bu geleneksel yapının korunmasının bir sebebi de ülkedeki kurumsal yapıların işleyiş şekilleridir. Çünkü ailenin geleneksel yapıdaki fonksiyonlarını giderebilecek kurumlar, henüz bu işlevleri tam olarak görmemektedirler. Bu da kişileri tercih etmeseler dahi geleneksel bir yapıya itiyor olabilir. Kurumlar konusundaki bir alt sebep, aile kurumunun kanunsal yönünün ve işlevinin kültürel yapıyla uyuşmaması olabilir. Bu aşamada çözüm olarak önerilebilecek şey toplumdaki kurumların işlevlerinin ailenin geleneksel işlevlerini azaltacak yönde geliştirilmesi ve kişilerin de kendilerini evlilik konusunda bilinçlendirmeleri (ya da toplumca bu konudaki bilincin arttırılması) gerekmektedir.

Genel sonuçlara baktığımızda; akademisyenlerde evlilik uyumu ile iş tükenmişliği (dolayısıyla duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutları) ile aralarında bir ilişki bulunmuştur. Bu 3 temel sonuç şöyledir;

- **Evlilik uyumu yüksek kişilerde duygusal tükenmişlik daha azdır.**

- **Evlilik uyumu yüksek kişilerde duyarsızlaşma daha azdır.** (Evlilik uyumu yüksekliği ile duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma arasında negatif bir ilişki vardır.)
- **Ancak evlilik uyumu ile tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutu arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir.** (Yani kişilerin kişisel başarı yönünden başarılı hissedip hissetmemeleri durumu, evlilik uyumu ile bağlantılı değildir, değişebilmektedir.)

Bu çalışmanın sonuçlarına göre yukarıdakilerin dışında, şu genel sonuçlara da ulaşılmıştır:

- Evlilik uyumu yüksek kadınlarda duyarsızlaşma daha azdır. Benzer şekilde, evlilik uyumu yüksek kadınların duygusal tükenmişlikleri daha azdır. Ancak kişisel başarı yönünden, evlilik uyumunun cinsiyet bazında herhangi bir bağlantısı (farkı) bulunmamaktadır. Adıyaman, Başkent ve Hacettepe Üniversitelerinde, evlilik uyumu yüksek personelin duygusal tükenmişlikleri daha düşüktür. Ahi Evran Üniversitesi'nde ise belirgin bir fark yoktur. Evlilik uyumu arttıkça (HÜ.) düşük tükenmişlik yaşayanlar (evlilik uyumu ile kişisel başarı alt boyutu arasında) artmaktadır. Diğer üniversitelerde ise anlamlı bir bağ yoktur.
- Genel toplamda akademisyenlere, cinsiyet ayrımı açısından bakıldığında evlilik uyumu açısından baktığımızda kadınlarda evlilikte uyumsuzluk ve duygusal tükenmişlik erkeklerden fazladır. Duyarsızlaşma ise erkeklerde kadınlardan daha fazladır. Kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik ise erkeklerde biraz daha fazladır. Yani evlilik uyumu ve duygusal tükenmişlik puanları kadınlarda daha düşüktür. Duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında ise erkeklerde kadınlara oranla daha negatif sonuçlara ulaşılmıştır.
- Kadınlarda evlilik yılı arttıkça, evlilik uyumu düşmektedir. Genel toplamda ise evlilik yılı arttıkça kişisel başarı yükselmektedir. Yani kişi kendini daha az tükenmiş hissetmektedir.

- Genel toplamda evlilik uyumu yüksek kişilerde duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma daha azdır (evlilik uyumu ile tükenmişliğin kişisel başarı alt boyutu arasında ise ilişki yoktur).
- Kadınlar duygusal tükenmişlik alt boyutunda tükenmişliği erkeklerden daha fazla yaşamaktadırlar diyebiliriz. Genel toplama bakıldığında, tükenmişliğin alt boyutlarından olan duygusal tükenmişlik alt boyutunda kadınların, erkeklerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür.
- Gelir arttıkça duygusal tükenmişlik artmaktadır (kişi duygusal olarak yıpranmaktadır). Çalışma hayatı açısından belki de çok şaşırtıcı olmayan bir sonuç olarak belirtmekte fayda var ki, kişilerin gelirlerinin artması onların duygusal olarak tükenmiş hissetmelerine de yol açmaktadır. Çünkü artan gelir yaşam şartlarını arttırsada mutluluğu garanti etmiyor, hırslı bir yaşam bu sonuca yol açıyor olabilir.
- Gelir arttıkça kişisel başarı alt boyutu artmaktadır. Artan gelir ile birlikte, kişiler kendilerini daha başarılı hissetmektedir. Türkiye toplumunda geliri yüksek olan ya da refahlı kişilere daha yüksek bir statü atfedildiği bilinen bir gerçek olsada, belki bunun ayrıntıları ayrı bir araştırmada araştırılmalıdır. Maddiyatın getirdiği statünün, kişisel başarı alanında daha olumlu hissetmeye katkı sunması muhtemel olabilir.
- Çocuk sayısı arttıkça evlilik uyumu düşmektedir yani çocuk sayısının evlilikte uyumu azalttığını söyleyebiliriz. Çocukla beraber sorumlulukların artması ve çiftlerin birbirine daha az zaman ayırması bu sonuca yol açıyor olabilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi çocuklar evlilik uyumunu azaltan bir unsur.
- Çocuk sayısı arttıkça kişisel başarı alt boyutu belirgin şekilde azalmaktadır. Kişi kendini kişisel başarı boyutunda başarısız hissediyor (çocukların bakımı kişiyi yoruyor ve yıpratıyor olabilir. Bu yüzden bireyler kişisel başarı altboyutunda kendini daha başarısız hissediyor olabilir, üstelik Türki insanın çocuklarına karşı duyarlı yapısı buna yol açıyor olabilir).

- Yaş arttıkça duyarsızlaşma alt boyutunda düşüş görülür. Erkeklerde daha belirgindir. (kişinin aynı meslekte uzun yıllar geçirmesi ve yaşının da getirdiği olgunlaşma ile duyarsızlaşma altboyutunda bir artış gerçekleşiyor, kişi dış uyaranlara karşı duyarsız hale geliyor olabilir) .
- Ve yaş arttıkça kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik yaşayanların oranlarında düşüş görülür. Yani düşük tükenmişlik yaşayanlar çoğunluktadır. Yani kişi yaş ile birlikte, kişisel başarı boyutunda kendisi ile daha barışık bir tablo çizmekte ve belkide hedeflerinin az oluşu veya onlara ulaşmış oluşu buna sebep olmaktadır.
- Başkent Üniversitelerine kıyasla Adıyaman ve Ahi Evran Üniversitelerinde evlilik uyumu daha yüksektir (Bu durum büyükşehirlerin avantajlarının yanında, hızlı temposu sebebiyle huzurlu yerler olmayışından kaynaklı olabilir).
- Çalışma yılı arttıkça kişisel başarı alt boyutunda düşük tükenmişlik yaşayanların oranı artmakta yani kişi kişisel başarı alt boyutunda kendini daha başarılı görmektedir. Hacettepe Üniversitesi'nde bu durum diğerlerinden daha fazladır. Cinsiyet açısından bu durum erkeklerde daha fazladır.
- Çalışma yılı arttıkça kadınların duygusal tükenmişlikleri artıyor. Hacettepe Üniversitesi bunun en fazla görüldüğü yerdir. Toplumun kadının çalışmasını bir zaruret olarak görmemesi buna sebep oluyor olabilir. Çocuk bakımı konusunda da yeterli destek göstermeyen kurumlar daha önce de şikayetilen konular arasındaydı. Buradaki bir ilginç nokta da Hacettepe Üniversite'sinin kadın personel sayısının diğer üniversitelere kıyasla yüksek olmasıdır. Çocuk bakımının tüm çalışan kişiler açısından bir külfete dönüşmesi, nitelikli çocuk yetiştirmek açısından, kurumların göz önünde bulundurması gereken bir sosyal sorundur.
- Unvan açısından (Doçent, Profesör gibi) üst kadrolarda bulunanlar alt kadrolara (Araş.gör., Uzman, Okutman) kıyasla kendilerini kişisel başarı alt boyutunda daha yeterli hissetmekte (doktora yapan bireylerin %50 sinin

psikolojik sorunlar yaşadığını [Levecque,2017] ve ülkemize özel şartlardan dolayı bunun daha da fazla olabileceği göz önüne alındığında ortaya çıkan sonuçların sebebinin akademik ortamın yapısından kaynaklanabileceği söylenebilir).

- Akademik unvan düştükçe evlilik uyumu da düşmektedir. Kadınlarda yüksek düzeyde belirgin bir bağıntı vardır. Bu durumun en yüksek derecede anlamlı bağıntı sergilediği üniversite Başkent Üniversitesi'dir. Burada kadının toplumdaki statüsünün yükselmesinin evliliğini daha uyumlu yaptığı yorumunu yapabiliriz.
- Eğitim seviyesinin artmasının kişiyi mutlu eden bir unsur olmadığı bir gerçek (Stewart-Brown,2015). Bu çalışmada da bunu doğrular nitelikte olan akademisyenlere ilişkin sonuçlar şöyledir; Eşin eğitim düzeyi arttıkça kişinin duygusal tükenmişliği de artmaktadır (kişi duygusal olarak daha fazla yıpranıyor). (Eşi yurt-dışı doktoralı kadınlar bu durumun dışındadır onlarda duygusal tükenmişlik düşüktür)
- Cinsiyet farkı çarısından ise erkeklerde bu durum daha da artmaktadır. Erkekler eğitimi artan eşle daha zor uyum sağlamaktadır.
- Ancak kadınlarda tam tersi şekilde sadece eşi doktora eğitimini yurt-dışında tamamlamış olanların duygusal tükenmişlikleri daha azdır. Ama bu erkeklerin (yurt-dışı doktora eğitime sahip olan erkeklerin) evlilik uyumları düşüktür.
- Yurt-dışında yüksek lisans eğitimi yapan kadınların duygusal tükenmişlikleri daha azdır.
- Eşin çalışmaması durumunda erkeklerde de kadınlarda da evlilik uyumu düşmektedir.
- Farklı din veya mezhepten birisi ile evlenmemeyi tercih eden erkeklerin, duyarsızlaşma boyutlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Ankara'daki üniversitelerde kişiler genellikle sadece resmi nikâh yapma eğilimindedir. Erkeklerde sadece 'resmi nikâh' yapanlar 'hem resmi, hem

imam nikâhı' yaparak evlenenlere göre daha düşük kişisel başarı alt boyutuna sahip hissetmektedirler.

- Evlenmeden önce birlikte yaşamış olanların evlilik uyumları daha yüksek (%76); birlikte yaşamayanlar ise daha düşük oranda (%54) uyumlular.
- Flört yaşamış olanların, yaşamayanlardan daha fazla 'uyumlu' bir evlilik sürdürdükleri görülmektedir. Birlikte yaşamış olanların kişisel başarı alt boyutunda daha az tükenmişlik görülür.
- Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri'nde diğer üniversitelere kıyasla imam nikâhının önemi azalmıştır denilebilir.
- Ev işlerini birlikte yapanların evlilik uyumu daha yüksektir.
- Ayrılma durumunda mal rejimi ve çocuklar konusunda sorun yaşayacağını söyleyenlerin duygusal tükenmişlikleri fazla ve evlilik uyumları düşüktür.
- Eşleri çalışmayan akademisyenler de, duygusal tükenmişlikleri düşük seviyededir.
- Evliliğini görücü usulü olarak tanımlayanların, duygusal tükenmişlikleri düşük seviyededir.
- Aile onayı olmadan evlenenlerin evlilik uyumları daha yüksektir.
- Kadınlar açısından bakıldığında aşk, sevgi, yalnızlık gibi sebeplerden dolayı evlenenlerin diğer cevaplara oranla evlilik uyumları daha fazladır. Erkeklerde de bu sebepler ile evlenenlerin kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlikleri düşüktür.
- Erkeklerde kadınlara oranla din veya toplumsal sebepler yüzünden evlenme oranı daha fazladır.
- Evliliğiniz sırasında masum ya da kısa süreli bile olsa başka birisiyle flört ya da ilişki yaşadınız mı? Sorusuna 'hayır' cevabını veren erkeklerin evlilik uyumları da belirgin şekilde yüksektir.
- Bir ailenin devamı için erkeğin rutinleşen evlilikte bir "kaçamak" yapması doğal karşılamayan kadınların kendilerini kişisel başarı yönünden yetersiz hissettikleri söylenebilir. Bu soruya 'evet' cevabı veren erkeklerde ise

duygusal tükenmişliğin yüksek oluşu arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca cinselliği evlilikte bir görev olarak gören kadınlarda duygusal tükenmişlik daha fazladır.

- Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi? sorusuna hayır cevabı veren erkeklerin duygusal tükenmişlik seviyeleri ve duyarsızlaşma seviyeleri yüksektir.
- Kişinin kısa süreli bir ilişki ya da flört yaşaması evliliğin devamı için görmezden gelinebilir mi? sorusuna evet cevabı veren erkeklerin evlilik uyumları yüksektir ve duygusal tükenmişlik düzeyleri düşüktür.

Evliliklerin genel yapısı ile ilgili olarak şunlar söylenebilir:

Akademisyenler genellikle çalışan eşler ile evlidir. Ankara dışındaki üniversitelerde eş çalışmama oranı çok daha yüksektir. Kadınlar genelde kendinden yüksek gelirli kişilerle evlenirken erkekler düşük düzeyde kişileri tercih etmektedir. Nadiren her iki cinsiyetin de kendi gelir seviyesine eşit kişiler ile evlendiği görülür. Akademisyenlerin çocuk yapma eğilimleri hiç yapmamaktan ya da olabildiğince az çocuk yapmaktan yanadır. Akademisyenler genellikle kendi meslek gurubuna benzer (akademisyen, öğretmen, memur, vs.) mesleklerden kişilerle evlenme eğilimindedir. Görücü usulü evlilik düşüktür (%3,7). Genellikle evlenme yaşı 26-30 arasındadır. Aile içinde alınan kararlara ilişkin verilen cevaplardan küçük şehirlerde erkeklerin karar verici konumda olduğu görülmüştür. Ankara'daki Üniversitelerde ise kadınlar ağırlıklıdır. Genellikle ev işlerinden kadın sorumlu, geçimden erkek sorumlu görülmektedir. Çocuklarla ilgili kararlarda, küçük şehirlerde eşit şekilde karar verildiği görülmüş iken Ankara'daki Üniversitelerde kadınlar tarafından karar verildiği görülmüştür. Ankara'daki Üniversitelerde çalışan akademisyenler 'yurt dışı' yönünde tatil tercihi belirtirken diğerleri 'memleket ve akraba ziyaretleri' yönünde karar belirtmiştir. Daha çok sayıda kadın çoğunlukla eşi ile birlikte (evden) dışarı çıkmayı tercih ederken erkekler daha çok eş olmadan dışarı çıkmayı tercih etmektedirler. Bu dışarı çıkmalar sırasında akademisyenlerin en çok tercih ettiği mekan alışveriş merkezi gibi kapalı aktivitelerdir.

Geneli itibari ile bakıldığında Kırşehir'deki Ahi Evran Üniversitesi ve Adıyaman Üniversitesi'nde evli ve çocuklu olmaktan dolayı mutlu olduğunu belirten kadınların kendilerinden daha iyi gelire sahip bireylerle evlendikleri, bu şehirlerde dini değerlerin ön planda tutulduğu, geleneksel olmaya daha yakın evlilik özellikleri taşıyan aileler görülmektedir. Evlilik sebebi olarak çevre baskısı ve dini gerekçeler her zaman ön plandadır. Aile bağları ve arkadaşların etkisi önem taşımaktadır. Genellikle evlilikler alttan alan ve uysal yapıda özelliktedir çünkü aile kurmak toplumsal yapıda bir başarı olarak görülmektedir. Görüşülen kişiler, çalıştıkları kurumun aileye ve çocuk bakımına daha düşünceli bir tavır sergilemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Genel itibari ile anket sorularına, cinsellikle ilgili sorular olmasına rağmen oldukça olumlu tavır gösterilmiştir, hatta bu tavrın diğer iki üniversitede, Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri'nden daha yüksek olması ancak aileye daha çok değer verdikleri ve önemsedikleri fikri ile açıklanabilir. Küçük şehirlerde genelde boşanmak düşüncesi değil kişilerin uyumunun zaman içerisinde artacağı bilinci yaygındır. Çocuk yapma ihtiyacı da evliliklerde önemli bir unsur olarak öne çıkmıştır. Küçük şehirlerin, insanları evlenmeye ittiğini de belirtmemiz gerekiyor; statünüz ne olursa olsun küçük bir yerde iseniz bir süre sonra evlenmeniz bekleniyor ve kadınlarda bu durum daha fazla ve kadınlar ancak evlendikten sonra 'özgür' olabildiklerini sıkça dile getirmişlerdir.

Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri ise flört, birlikte yaşama, imam nikâhına gerekli görmemeleri gibi sebeplerden ötürü daha 'modern' bir görüntü çizerken, yine de çevre ve aile baskısı gibi sebepler evlenmeye itebiliyor. Büyükşehirde aile yanında yaşama oranları daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ayrı bir ev açmanın ekonomik zorluğu olabilir. Çok uzun flört süreleri büyükşehir üniversitelerindeki akademik personelin bir diğer özelliğidir. Genel itibari ile hemen hemen tüm evliliklerde karşılıklı anlayış ve hoşgörü temel yürütücü olmuştur. Ancak cinsellik veya ekonomik etmenler de oldukça etkilidir. En temel evlenme sebebi de ailenin koruyucu unsuru ile örtüşen birbirlerine destek olma olarak görülmüştür.

Genel itibari ile nitel verileri değerlendirdiğimizde evlilik uyumu yüksek kişilerin, duygusal tükenmişlikleri ve duyarsızlaşmaları daha azdır. Tükenmişliğin, kişisel başarı boyutunun ise evlilik uyumu ile bağlantısı yoktur ve bağımsız şekilde değişebilmektedir. Yani kesin bir şekilde ev ve aile yaşantısı iş yaşantısı üzerinde etkili ve aynı zamanda iş yaşantısı ev yaşantısı üzerinde etkilidir diyebiliriz. Kişisel başarı alt boyutunda ise bir bağıntı yoktur ve kişi kendini başarısız hissedebilmektedir. Kişisel başarının evlilik uyumu ile ilişkisi yoktur.

Ayrıca Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri'nde duygusal tükenmişliğin fazla olması bunun büyük şehir yaşantısının zorlukları ile ilişkili olabileceğini düşündürmüştür. Evlilik uyumu açısından da bu üniversitelerde uyum diğerlerinden düşüktür. Kişisel başarı ve duyarsızlaşma boyutlarında da yüksek tükenmişlik yaşayan kişiler de bu iki üniversitede bulunmaktadır.

Çocuk sayısının artmasının evlilik uyumunu düşürmesi, çocuk bakmanın fedakârlık gerektiren yıpratıcı bir durum olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü kişisel başarı boyutunda da tükenmişlik artmaktadır. Kişilerin kendilerine ve birbirlerine ayırdıkları zaman azalmasından kaynaklanıyor olabilir.

Gelir seviyesi yükseldikçe duygusal tükenmişlik artmaktadır. Duyarsızlaşma altboyutu da artmaktadır. Ama artan gelir seviyesi ile birlikte kişisel başarı altboyutunda yükselme olmakta kişi artan geliri ile kendini daha başarılı hissetmektedir. Bu sonuç, yüksek gelirin duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşmayı arttırıcı bir götürüsü olduğunu düşündürmüştür.

Yaşı genç olanların kendilerini kişisel başarı boyutunda daha düşük hissetmeleri ve Hacettepe Üniversitesi'nde bunun en yüksek derecede olması, cinsiyet açısından ise erkeklerde daha çok olması kaldıramayacağı kadar iş yükü ya da diğer etkenlerle karşı karşıya olabileceklerini düşündürmüştür. Kadınlarda ise çalışma yılı arttıkça duygusal tükenmişliklerinin artması, çalışma hayatının yıpratıcılığını göstermektedir. Ayrıca yaşın artması her iki cinsiyet için de kişisel başarı boyutunda tükenmişliğin en düşük seviyeye ulaşmasına yol açmaktadır.

Duyarsızlaşma da yaşla birlikte artmaktadır. Eğitim düzeyinin artması da yıpratıcı ve duygusal tükenmişliği arttıran bir unsurdur. Ancak yurt-dışı yüksek lisans eğitimi yapan kadınların daha uyumlu evlilikler yaptıkları gözlemlenirken, doktora eğitimi yurt-dışında yapan erkeklerin evlilik uyumlarının düşmesi bu erkeklerin eşlerinin ise duygusal tükenmişliklerinin düşük oluşundan hareketle, erkeğin doktora eğitimi yurt dışında yapmasının evliliğinde hayal kırıklığına yol açabileceği yorumunu yapabiliriz.

Lise ve altı eğitim seviyesine sahip bir eş ile evlenen akademisyenlerin evlilikte uyumsuz hissetme oranları ve tükenmişlik alt boyutlarından ikisi (duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma, orta tükenmişlik derecesinde) yüksektir, bu uygun bir evlilik olmayabilir. Çalışmayan eşe sahip bireylerde de benzer sonuçlar görülmüştür.

Evlilik uyumunun alt unvanlardaki akademisyenlerde daha düşük olması ve bunun kadınlarda belirgin oluşu, kadının gücünün artmasının evlilik uyumunu arttırdığı şeklinde yorumlamamıza sebep oldu. Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri'nde kent kökenli bireylerin sayısı Adıyaman ve Ahi Evran Üniversiteleri'nden fazladır. Yurt dışı doğumlu olanlar yüzde beş seviyelerinde kalmaktadır.

Akademisyenlerin farklı din ya da mezhepten kişilerle evlenip evlenmeyecekleri sorularına verdikleri cevaplardan büyükşehirde daha düşük olmak üzere azımsanmayacak 'hayır' cevabı olduğu sonucuna ulaştık.

Evliliğiniz sırasında başka bir kişiyle olan flörte ilişkin olan soruya evet cevabı verenlerin evliliklerinde de uyumsuzluk bulunmaktadır. Erkeğin rutinleşen bir evlilikte kaçamağını doğal karşılayan erkeklerde duygusal tükenme görülürken, kadınlarda kişisel başarı boyutunda tükenmişlik söz konusudur. Cinsel uyumsuzluk ile ilgili soruya hayır cevabı veren erkeklerde de duygusal tükenmişlik görülmektedir.

4.3. Öneriler

Bu araştırma kısıtlı bir bütçeyle ve kısıtlı bir zamanda yapılmıştır. Ayrıca bir ekip olarak değil bireysel çabalarla doktora tez çalışması amacıyla yürütülmüştür. Anket uygulanan bireylerin görüşmeyi kabul etmesi yönünde resmi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla çeşitli devlet kurumları öncülüğünde yapılmış ve daha kapsamlı bir ekiple multi-disipliner bir çalışma yürütülmüş olsa idi, daha geniş ve geçerli olabilecek verilere ulaşılabilirdi. Bahsedilen şartlarda bir çalışma gelecekte yararlı olabilir.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalar için belirtmek gerekir ki, çalışmanın evli statüsünde olmayan akademik personele de uygulanmış olması (ve formların da bu yönde geliştirilmesi) durumunda çarpıcı sonuçlar ortaya çıkabilir.

‘Evlilik Uyum Ölçeği’ndeki ‘Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz?’ sorusu özellikle Anadolu illerinde yanlış anlaşılmaktadır. Bu soru gelecek araştırmalarda daha başka şekilde sorularak kültüre ve inanç unsurunu dikkate alacak şekilde oluşturulmalıdır.

Çalışma sırasında uygulanan formların olabildiğince kısa tutulması kişilerin katılımının artması bakımından çok önemli bir unsur olmuş ancak bu aynı zamanda kapsamı kısıtlayacağı için önceden hesaplanması gereken bir durumdur. Örneğin büyük beklenti ile sorduğumuz nikâh türü (imam, resmi) ile ilgili soru çok çarpıcı sonuçlar vermemiştir. Dolayısıyla ileriki çalışmalarda bu gibi sorular azaltılarak anketin en küçük boyuta indirilmesi en uygun olanıdır.

Başkent ve Hacettepe Üniversiteleri'nde az sayıda da olsa yüksek tükenmişlik görülen kişilerin olması, tükenmişlik açısından çok önemli bir durumdur ve bu kişilerin tespit edilerek yardım almaları, işlerine devam edebilir hale gelmeleri, sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri açısından önemlidir.

Evlilik uyumu açısından ise oldukça yüksek olduğunu düşündüğümüz bir 'uyumsuzluk' yaygındır. Bunun ileriki çalışmalarla tekrar teyit edilmesi ve bu uyumsuzluğu oluşturan ama bu çalışmada tespit edilemeyen durumların da araştırılması, eğer evliliklerin teşvik edilmesi politikası izlenecekse yararlı olacaktır. Ayrıca uyumlu evliliklerin topluma da barış ve huzur getirerek erdemli bireyler yetiştirmesi toplum açısından önemlidir.

Toplumun evliliğin dinamiklerine karşı bilinçlendirilmesi yararlı olabilir. Bu yönde milli eğitim müfredatının içerisinde ya da televizyon, radyo gibi yayın organları ile gerekli bilinçlendirmeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Avcioğlu, Gürkan Ş. (2009) **“Küresel Bilgi Teknolojileri ve Değerler: Ankara’daki Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama”** Doktora Tezi, Ankara, Türkiye
- Avşaroğlu, S., M. E. Deniz ve A. Kahraman (2005), **“Teknik Öğretmenlerde Yaşam Uyumu, İş Uyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14: 115-129.
- Akbaş, M. (2008). **Endüstri Meslek Liselerinde Görev Yapan Öğretmenlerin Evlilik Uyumları ile Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişki**. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniveristesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akçamete, G., S. Kaner ve B. Sucuoğlu (2001), **Öğretmenlerde Tükenmişlik, İş Doyumu ve Kişilik**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Aksu, A. Ve A. Baysal (2005), **“İlköğretim Okulu Müdürlerinde Tükenmişlik”**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 41:
- ASPB, (2014) **“Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler”** T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, ISBN: 978-605-4628-55-1, Birinci Basım, İstanbul

Atılğan, Yusuf, (1959). **“Aylak Adam”**, ISBN: 9789750802447

Barut, Y. ve M. Kalkan (2002), **“Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14: 66-77.

Bakker, A. B., Demerouti, E. ve Schaufeli, W. B. (2002). **“Validation of the Maslach Burnout Inventory – General Survey: An Internet Study”**, Anxiety, Stress and Coping: An International Journal, 15 (3) :245-260.

Barutçu, E. ve Serinkan, C. (2008). **“Günümüzün Önemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu ve Denizli’de Yapılan Bir Araştırma”**, Ege Akademik Bakış Dergisi,.

Belsky, J. (1990). **Parental and non-parental child care and children's socioemotional development: A decade in review. Journal of Marriage and the Family, 52, 885-903.**

Bibee, Eleanor, (1951) **“The New Turks”**, Phensylvania University Press, Philedelphia

Byrne, M. B. (1991). **“The Maslach Burnout Inventory: Validating Factorial Structure and Invariance Across Intercediate, Secondary, and University Educators”**, Multivariate Behavioral Research, 26 .

Binder, **“Evlilik Birliğinin Korunması”** acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5935/Binder1.pdf

26.03.2013 Not: Bu Y.Lisans tezi’nde yıl ve yazar bilgisi gizlendiğinden ulaşamamıştır.

Birleşmiş Milletler (UN-DESA) (2012): **World Population**, Prospects: The 2010 Revision.

New York

Budak, G ve O. Sürvegül (2005), **“Tükenmişlik ve Tükenmişliği Etkileyen Örgütsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel Üzerinde Bir Uygulama”**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2): 95-108.

Burley, K. (2001). **Family variables as mediators of the relationship between work-family conflict and marital adjustment among dual-career men and women.**
The Journal of Social Psychology, 134, (4), 483-497.

Boran, Behice, (1992), **Edebiyat Yazıları**, Sarmal Yayınevi, İstanbul,

Boran, Behice, (1943) **“Sosyolojide Bocalamalar”**, İnsan, Sayı:21, , ss:10-13

Çakır Buket (2011) **“Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri”** İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi

Cemaloğlu, N. Ve Şahin, D.E. (2007) **“Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerini Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi”**, Kastamonu Eğitim Dergisi, Ekim 2007, Cilt:15 No:2

Cherniss, C. (1992). **“Long-Term Consequences of Burnout: An Exploratory Study”**, Journal of Organizational Behavior, 13.

- Cingisiz, N. (2010). **Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Duygusal Zekaları ile Evlilik Doyumları Arasındaki İlişki**. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniveristesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cordes, C. L., & Dougherty, T. W. (1993). **A Review and an Investigation of Research on Job Burnout**. Academy Of Management Review, 18(4), 621-656.
doi:10.5465/AMR.1993.9402210153
- Corkey, L. A. K. (1991), “ **Techer Characteristics, Burnout and Tolerance for Child Behavior**”, Dissertation Abstract International, 52(6), 2070 A.
- Coşkun, M.K.,(2012) “**Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi**” ESOSDER Yaz- 2012 Cilt:11 Sayı:41
ISSN:1304-0278
- Conniff, R. (2003), “**Go Ahead, Kiss Your Cousin**”, Discovery Magazine, Ağustos Sayısı, Erişim; 11.10.2016, <http://discovermagazine.com/2003/aug/featkiss>
- Çam, O. (1992), “**Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması**”, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, 155-166.
- Çelik, Celal Kadir, (2006) “**Eğitim Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlikleri ile Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki**”, Tokat, Yüksek Lisans Tezi
- Çelik, M, ve Tümkeya, Songül,(2012) “**Öğretim Elemanlarının Evlilik Uyumu ve Yaşam Uyumlarının İş Değişkenleri ile İlişkisi**” Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 13, Sayı 1, Nisan, Sayfa 223-238

- Çelik, M. (2006), **“Evlilik Uyum Ölçeği Geliştirme Çalışması”**, doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çetin, B.T. (2010). **Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması**. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çınar, L. (2008). **Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu**. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çimen, Ş. E. (2007). **Görücü Usulü ve Anlaşarak Evlenen Bireylerin Çeşitli Sosyal, Psikolojik Faktörler Yönünden Karşılaştırılması**. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çokluk, Ö. (1999), **Zihinsel ve İşitsel Engelliler Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerde Tükenmişliğin Kestirilmesi**, yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demiray, Özlem (2006) **Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi**, Diyarbakır, Y.Lisans Tezi
- Demirbaş, H., Ç. Özdemir, İ. H. Hancı ve A. Balseven (2004), **“Cezaevi Hekimlerinde Tükenmişliğin İncelenmesi”**, Adli Psikiyatri Dergisi, 1(2): 45-49.
- DeRobbio, R. A. (1995), **“Factors Accounting for Burnout Among Secondary School Teachers”**, Dissertation Abstract International, 44(11), 3298 A.
- Dinham, S. ve C. Scott (1996), **“Teacher Satisfaction, Motivation and Health: Phase One of The Teacher 2000 Project”**, The Annual Meeting of the American Educational Research Association, New York.

Doğan Haber Ajansı, **“İntihar Haberi”**, , 20.04.13, http://www.dha.com.tr/hukukcu-arastirma-gorevlisi-hayati-isimi-sevmiyorum-notu-yazip-intihar-ettti_458160.html

Dolan, N. (1987), "The Relationship Between Burnout and Job Satisfaction in Nurses, Journal of Advenced Mursing", Journal of Advenced Mursing, 12 (1): 3-12.

Dolunay, A. B. (2002), **“Keçiören İlçesi Genel Liseler ve Teknik-Ticaret-Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumu Araştırması”**, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 55(1): 51-62.

Ellis, S. E. (1983), **“A Study of Burnout Levels Among Community College Administrators”**, Dissertation Abstract International, 44(11), 3298 A.

Ensari, H. ve S. Tuzcuoğlu (1996), **“Marmara Üniversitesine Bağlı Fakültelerde Görev Yapan Yönetici ve Öğretim Elemanlarının Meslekten Yılgınlıklarında Kişilik Özelliklerinin Rolü”**, II. Ulusal Eğitim Sempozyumu Bildirileri El Kitabı, 29-36.

Erbek, Evrim ve d., (2005), **“Evlilik Uyumu”**, Düşünen Adam;, 18 (1): 39-47

Ergin, C. (1992). **“Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması”**, VII.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı,143-154.

Ekici, F. Y. (2014). **Türk Aile Yapısının Değişim Ve Dönüşümü Ve Bu Değişim Ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. International**

Journal of Social Science Doi
number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2594> *Number: 30, 209–224.*

Eyce, B. (2000). **Tarihten Günümüze Türk Aile Yapisi.** *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler*
MYO Dergisi. Retrieved from
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/selcuksbmyd/article/view/5000084392>

Faris, E., & Parsons, T. (1953). **The Social System.** *American Sociological Review* (Vol. 18).
<https://doi.org/10.2307/2087860>

Hallac, S., & Oz, F. (2014). **Family Phenomena From Theoretical Perspective.** *Psikiyatride*
Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry, 6(3), 1.
<https://doi.org/10.5455/cap.20130625102321>

Jacobsen, V., Fursman, L., Bryant, J., Claridge, M., & Jensen, B. (2004). **Theories of the**
family and policy. Retrieved from
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN017827.pdf>

Spanier, G. B. (1976). **Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the**
Quality of Marriage and Similar Dyads. *Journal of Marriage and the*
Family. <https://doi.org/10.2307/350547>

Fıfıloğlu, H. (1992), “**Lisans Üstü Öğrencilerin Evlilik Uyumu**”, *Psikoloji Dergisi*, 7:16-23.

Fidanoğlu, O. (2007). “**Evlilik uyumu ve eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki**
ve diğler sosyodemografik değışkenler açısından karşılaştırılması.”
 Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

İstanbul.

Fisher, B. M. / Strauss, A. L. (2002), “ ‘Etkileşimcilik’ Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi “

(Çev. Kurtulus Dinçer) Ayraç Yayınevi,.

Freidman, İ. (1997), “**High and Low Burnout Principals: What Makes the Difference?**”,

The Annual Meeting of the American Educational Research Association,

Chicago.

Funk, J. L. & Rogge, R. D. (2007). “**Testing the Ruler with Item Response Theory:**

Increasing Precision of Measurement for Relationship Satisfaction

with The Couples Satisfaction Index.” Journal of Family Psychology, 21,

572-583.

Gable, S., Belsky, J., & Crnic, K. (1992). **Marriage, parenting, and child development:**

Progress and prospects. Journal of Family Psychology, 5(3-4), 276-294.

Geray, Haluk, (2004) “**Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş**”, ,

Siyasal Kitabevi, ISBN: 975-6325-10-0

Girgin, G. (1995), “**İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen**

Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi” (İzmir İli Kırsal ve Kentsel

Yöre Karşılaştırması), doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Gönç, Şavran Temmuz ve diğerleri, (2013) “**Sosyolojiye Giriş**”, Anadolu Üniversitesi, ISBN:

978-975-06-1219-0

Graf, L. W. (1996), “**Superintendent Burnout in the Public Schools: A Study of**

Demographic and Enviromental Variables and Their Effects on the

School Superintendent”, Dissertation Abstract International, 57(8), 3337 A.

Günay, Durmuş ve Günay, Aslı, (2011), **“1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”** DOI: 10.5961/jhes.2011.001, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Günay, Durmuş. Günay Aslı. (2011) **“1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler”** DOI: 10.5961/jhes.2011.001, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, ANKARA, TÜRKİYE

Günay, Ünver, (2006), **“Kuramsal Yaklaşım ve Türk Sosyolojisi”**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:21 Yıl: 2006/2

Güngör, Harun, (2016). **“The Traditional Religious Reliefs and Practice of Ancinent Turks”** Turkish Cultural Foundatiton,
<http://www.turkishculture.org/lifestyles/turkish-culture-portal-513.htm>,

Güngör, Hüdayar Cihan (2007) **“Evlilik Uyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme”**, Doktora Tezi, Ankara

Güven, N. (2005), **“İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi.”** Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hamamcı, Z. (2005). **“Dysfunctional Relationship Beliefs in Marital Satisfaction and Adjustment”**. Social Behavior and Personality, 33(4), 313-328.

- Hatipoglu, Z. (1993). **“The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives.”** Y.lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Heaton, T.B.; Albrecht, S.L. (1991). **Stable Unhappy Marriages**, Journal of Marriage and Family, Sayı 53, No. 3 Ağustos, sy. 747-758
- Hotham David, (1972) **“The Turks”**, London, 07195 2725 2
- Hughes, T. M. ve diğerleri (1987), **“The Prediction of Teacher Burnout Through Personality Type”**, Critical Thinking and Self-Concept, Washington, DC: Eric, 5.
- Işıkhan, V. (2001) **“Çalışma Hayatında Stres Olgusu ve Başa Çıkma Yolları”**, İşveren Dergisi , 32, (9): Haziran: 27 - 30,.
- Izgar, H. (2001). **“Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik.”** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İçli, Gönül, (1997), **“ Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım”**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1997. Sayı:3
- Kaçmaz, N (2005) **Tükenmişlik Sendromu**. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. Cilt 68, Sayı 1, İstanbul.
- Kaschka, W. P., Korczak, D., & Broich, K. (2011). **“Burnout: A Fashionable Diagnosis.”** Deutsches Ärzteblatt International, 108(46), 781–7.
<http://doi.org/10.3238/arztebl.2011.0781>
- Karakurt, Deniz, (2011), **“Türk Söylence Sözlüğü”** , ISBN 978-605-5618-03-2
- Kasapoğlu, Aytül, (2011) **“Aile Sosyolojisi”**, Türkiye, ISBN: 978-975-06-0980-0

- Kayabaşı, Y. (2008). **“Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri.”** Sosyal Bilimler Dergisi, 20, 191-210
- Kayabaşı,Yücel (2008), **Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri**, Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 20, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara
- Kıray, Mübeccel B. (1982) **“Toplumsal Değişme ve Kentleşme”**, Kentsel Bütünleşme, 57-66, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayınları, Ankara
- Kırılmaz, A. Y., Ü. Çelen ve N. Sarp (2003), **“İlköğretimde Çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu Araştırması”**, İlköğretim Online 2 (1): 2-9, <http://ilkogretim-online.org.tr/vol2say1/v02s01a.htm>.
- Kışlak, Tutarel-Kışlak, Ş. (1999).**"Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik. ve geçerlik çalışması"**, Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 7(1), 50-57
- Küçükaslan, A. (1994). **“İstanbul Telefon Başmüdürlüğü’nde Çalışan Telefon Operatörlerinin Stres-İş Uyum İlişkisinin İncelenmesi”**.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Konakay ve Altaş (2011) **“Akademisyenlerde Tükenmişlik ve İş Tatmini Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: Kocaeli Üniversitesi Örneği”**, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi 2011-2
- Kongar, E. (1991), **“Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri”**, Aile Yazıları II, Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi 5/2, (Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları,)

- Levecque, Katia ve diğ erleri (2017), **“Work Organization And Mental Health Problems in Phd Students”**, Research Policy, Volume 46, Issue 4, May, Pages 868-879, ISSN 0048-7333, <http://doi.org/10.1016/j.respol.2017.02.008>.
- Levinson, H., (1996) **“Burnout”**, Harvard Business Review, July-August: 151-161.
- Lewis, Rapheale, **“Everyday Life of Ottoman Turkey.”** (1988) Marboro Books, ISBN-13: 978-9999959254
- Lloyd Sally A., Zick Cathleen D. (1986). **“Divorce at Mid and Later Life:Does the Empirical Evidence Support the Theory”** Sy. 89-102 | online yayın: 23 Oct 2008, erişim: 10.10.2016, http://dx.doi.org/10.1300/J279v09n03_07
- Locke, H. J., & Wallace, K. M. (1959). **Short marital adjustment and prediction tests: Their reliability and validity. Marriage and Family Living**, 21, 251–255.
- Marketing Türkiye, (2013) **“Türkiye TV İzleme Oranları”**, erişim: 01.12.14 http://www.sbtanaliz.com/images/userfiles/file/Marketing_T%C3%BCrkiye_15.03.2014.pdf
- Maslach, C., & Jackson, S. (1981). **The Measurement of Experienced Burnout.** Journal of Occupational Behavior, 2(2), 99–113. <http://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Maslach, C.; Schaufeli, W. B. Ve Leiter, M. P. (2001). **“Job Burnout”**,Annual Review of Psychology, 52: 397-422.k
- Maslach, C.; Schaufeli, W. B. and Leiter, M. P. (2008). **“Job Burnout: 35 Years of Research and Practice”**, Career Development International, 14 (3): 204-220.

Maslach, C. (1976). **"Burned-out"**, Human Behaviour, 5: 197-220.

Maslach, C. and GOLDBERG, J. (1998). **"Prevention of Burnout: New Perspectives"**,
Applied and Preventive Psychology, 7: 63-74.

Maslow, A. H. (1970). **"Motivation and Personality"**, 2nd. ed., New York, Harper & Row.
ISBN 0060419873

Nathawat, S. ve A. Mathur (1993), **"Marital Adjustment and Subjective Well Being in Indian Educated Housewives and Working Women"** Journal of Psychology, 127(3): 353-358.

Norton, R. (1983). **"Measuring Marital Quality: A Critical Look at The Dependent Variable."** Journal of Marriage and the Family,45,141–151.
SelfReport measures for love and compassion Research: Marital Satisfaction

Ogburn, W. F., & Nimkoff, M. F. (1955). **Technology and the changing family** (Sayı. 280).
Boston: Houghton Mifflin.

Ondaş, Barış (2007), **"Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi"**, Y.Lisans Tezi, Ankara

O'Neil J . M .(1986), **"Male Sex Role Conflicts, Sexism and Masculinity: Psychological Implications for Men , Women and the Counseling Psycholocists"** In McLennan J . , Omodei M . M . . Psychological adjustment , close personal relationships and personality. British Journal of Medical Psychology , 1988

Ödemiş, H. (2008). **“İlköğretim Öğretmenlerinin İş Tatminleri ile Evlilik Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.”** Y.lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi.

Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Örmen, U. (1993), **“Tükenmişlik Duygusu ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama”**, Y.Lisans Tezi, İstanbul

ÖSYM, (2013) **“2012-2013 Öğretim Elemenalarının Akademik Görevlerine Göre Sayıları”**,
[http://www.osym.gov.tr/dosya/1-](http://www.osym.gov.tr/dosya/1-69399/h/10ogretimelemanakdgrvsay.pdf)

69399/h/10ogretimelemanakdgrvsay.pdf, erişim: 11.10.2013

Özpınar, Esra. (2016) **“81 İl Olçin İnsani Gelişmişlik Endeksi”**, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Temmuz.

[http://www.tepav.org.tr/upload/files/1467929122-](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1467929122-9.81_il_iciOn_Insani_Gelismislik_Endeksi.pdf)

9.81_il_iciOn_Insani_Gelismislik_Endeksi.pdf erişim:13.07.2016

Paksoy,H. B. D. Phil. (1990) **"Introduction to DEDE KORKUT"** (As Co-Editor) Soviet Anthropology and Archeology. Vol. 29, No. 1. Summer.

Peker, Reşat (2002), **"Anaokulu, İlköğretim ve Lise Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliğin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi"**, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XV (1): 319331.

Phro, Phreston, (2013), **“33% of Japanese Think Marriage is Pointless: Survey By Preston Phro”**, <https://www.japantoday.com/category/national/view/33-of-japanese-think-marriage-is-pointless-survey> Jul. 06, erişim:11.11.2016

- Polatçı S., Ardıç K.(2008). **“Tükenmişlik Sendromu Akademisyenler Üzerinede Bir Uygulama (GOÜ Örneği)”**, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 10 / 2 69-96
- Polatçı, Sema (2007), **“Tükenmişlik Sendromu ve Tükenmişlik Sendromuna Etki Eden Faktörler (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Akademik Personeli Üzerine Bir Analiz)”** ,Tokat, Yüksek Lisans Tezi
- Poloma, Margaret M. (2010), **“Çağdaş Sosyoloji Kuramları”**, çeviri: Hayriye Erbaş, palmiye yayıncılık. ISBN: 978-605-4414-45-1
- Sarros, J. C. (1988), **“Administrator Burnout: Finding and Future Direction”**, The Journal of Educational Administration, 26(2): 184.
- Sarros, J. C. ve A. M. Sarros (1987), **“Predictors of Teacher Burnout”**, The Journal of Educational Administration, 24(2), 272-280.
- Saxton. L. (1982), Marriage. **“The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family.”** (5.Edith). Wadsworth Publishing Company Belmont, California
A Division of Wadsworth, Inc. (pp.216-224).
- Sayın, Önal. (1990), **“Aile Sosyolojisi”** Ege Üniversitesi Yayını, İzmir.
- Schumm, W. A., Nichols, C. W., Schectman, K. L., & Grigsby, C. C. (1983). **“Characteristics of responses to the Kansas Marital Satisfaction Scale by a sample of 84 married mothers.”** Psychological Reports, 53, 567–572.

- Spanier, G. B. (1976). **“Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads.”** Journal of Marriage and the Family. <http://doi.org/10.2307/350547>
- Sünter, A. T., S. Canbaz, Ş. Dabak, H. Öz ve Y. Peşken (2006), **“Pratisyen Hekimlerde Tükenmişlik, İşe Bağlı Gerginlik ve İş Uyumu Düzeyleri”**, Genel Tıp Dergisi, 16(1): 9-14.
- Sürgevil, O. (2006). **“Çalışma Hayatında Tükenmişlik Sendromu Tükenmişlikle Mücadele Teknikleri”** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şanlı, S. (2006), **“Adana İlinde Çalışan Polislerin İş Uyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi,”** yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Şıklar E., Tunalı D., (2012) **“Çalışanların Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi:Eskişehir Örneği”**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos Sayı 33, 75
- Stewart-Brown, Sarah, (2015), **“Socioeconomic Gradients And Mental Health: Implications For Public Health”** , Dr.Preshila Chandimali Samaraweera, Dr.Frances Taggart, Dr.Kandala Ngianga-Bakwin and Dr.Saverio Stranges. British Journal of Psychiatry, March 19,
- Tezcan, Mahmut, (2006) **“Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü Geleceği”**, http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf, 25.03.2013

- Torun, A. (1995), **“Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”**, yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Topses, M.D., 2013, **“Toplumsal Yapı Araştırmalarında Behice Boran’ın Yöntem Anlayışı”**, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, No 2, ISSN: 2146-0817
- Tuğrul, Belma; Çelik, Eylem (2002), **“Normal Çocuklarla Çalışan Anaokulu Öğretmenlerinde Tükenmişlik”**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 12.
- Turan, M. (1997), **“Erzurum’daki Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerinin Değerlendirilmesi”**, yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tümkaya, S. (1996), **“Öğretmenlerdeki Tükenmişlik Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları”**, Doktora Tezi. Adana Çukurova Üniversitesi.
- Tümkaya, S. (1998), **“İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri ile Kullandıkları Başa Çıkma Davranışları”**, IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (tablo 2 deki veriler) 6.2.2015 ve 6.2016 tarihinde http://www.tuik.gov.tr-/PrelstatistikTablo.do?istab_id=1593 adresinden geçerliliği kontrol edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu
- Tynes, S. R. (1990), **“Educational Heterogamy and Marital Satisfaction Between Spouses”**, Social Science Research, 19: 153-174.

URAP (2015), **University Ranking by Academic Performance**, erişim 1.5.2015,
http://tr.urapcenter.org/2014/2014_t9.php

URAP (2017), **Devlet Üniversiteleri Genel Sıralaması** erişim: 07.04.2017
http://tr.urapcenter.org/2016/2016_t5.php,

Yalçın, Hatice (2014), **“Evlilik Uyumu ile Sosyo Demografik Özellikler Arasında ki İlişki”**
 Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi ,Şubat Cilt:3 Sayı:1 Makale No:
 24 ISSN: 2, 146-9199 , 250

Yeşiltepe, Semra Sinem (2011), **“Öğretmenlerin Evlilik Uyumlarının Psikolojik İyi Oluş ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”**, Y.Lisans Tezi, Adana

Yıldırım, İbrahim, (1992), **“Evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen bazı etmenler”**,
 Hacettepe University, Doktora Tezi. Ankara.

Yılmazçoban, A.Muhsin,(2008) **“Flört ve Görücü Ululü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi, Demirci Örneği”** , Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.

EKLER

1. Etik kurul izni ve diğer izinler

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557-497 02 Mayıs 2014

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 30.04.2014 ÇARŞAMBA
Toplantı No : 2014/07
Proje No : GO 14/199 (Değerlendirme Tarihi 19.03.2014)
Karar No : GO 14/199 - 14

Üniversitemiz Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof.Dr.Metin ÖZBEK'in sorumlu araştırmacısı olduğu Arş.Gör.Onur HAYIRLI'nın tezi olan GO 14/199 kayıt numaralı ve "Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi" başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, idari izinlerin tamamlanması kaydı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

1.Prof. Dr. Nurten Akarsu (Başkan)	9 Prof. Dr. Melahat Görduysus (Üye)
2. Prof. Dr. Nüket Örnek Buken (Üye)	GÖREVLİ 10. Prof. Dr. Cansın Saçkesen (Üye)
3. Prof. Dr. M. Yıldırım Sara (Üye)	11. Prof. Dr. R. Köksal Özgül (Üye)
4. Prof. Dr. Sevda F. Müftüoğlu (Üye)	12. Prof. Dr. Ayşe Lale Doğan (Üye)
5. Prof. Dr. Cenk Sökmensüer (Üye)	GÖREVLİ 13 Doç. Dr. S. Kutay Demirkan (Üye)
6. Prof. Dr. Volga Bayrakçı Tunay (Üye)	GÖREVLİ 14. Prof. Dr. Leyla Dinç (Üye)
7. Prof. Dr. Songül Vazoğlu (Üye)	15. Yrd. Doç. Dr. H. Hüsrev Turnagöl (Üye)
GÖREVLİ 8. Prof. Dr. Yılmaz Selim Erdal (Üye)	16. Av. Meltem Onurlu (Üye)

Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon: 0 (312) 305 1082 • Faks: 0 (312) 310 0580 • E-posta: goetik@hacettepe.edu.tr

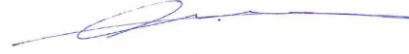
Ayrıntılı Bilgi için:

İZİN BELGESİ

08.12.2014

Sayın Onur Hayırlı,

"Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının Sosyal Antropolojik Açıdan İncelenmesi" konulu tezinizde MBI ölçeğini kullanmanızda bir sakınca bulunmamaktadır. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Prof. Dr. Canan ERGİN

Özyeğin Üniversitesi

Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı

13.06.2014

Başkent Üniversitesi Rektörlüğüne

Prof.Dr. Metin Özbek'in sorumlu araştırmacısı olduğu Araş.Gör.Onur Hayırlı'nın yardımcı araştırmacı olduğu "Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının Sosyal Antropolojik Açısından İncelenmesi" isimli (tez) projesinin görüşme ve anket kısmının üniversiteniz personeline uygulanabilmesi için gereğini arz ederim.

* Tez öğrenimine mesaj atılarak Geliri ve Bulduğu personelle uygulanır.

26/06/2014

Saygılarımla,

Prof.Dr. Metin Özbek

Etik kurul kararı ile birlikte tez
5 öğrencinin Fen Edebiyat Fk. Dekanlığınız mürcesi
halinde destek verecektir.

İletişim: Prof. Dr. Metin Özbek
Antropoloji ABD. Hacettepe Üniversitesi
(312) 297 82 25

Çaprazlaması yapılmıştır.
2014-15 2. döneminde uygulanmıştır.
26/06/2014
D. Özbek

BASKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ
DEKANLIK
GELEN EVRAK
26/06/14 SAYI: 412

BASKENT ÜNİVERSİTESİ Genel Evrak Birimi	
KAYIT	TARİH: 24 Haziran 2014
SAYI	002800
BİLGİ	
GERİ	
DÜŞYANO	
EXLER	

İz. Fk. Dekanlığınız b'ten;

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/11/2014-5833

T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı :16357079-900-
Konu :YRD. DOÇ. DR. MURAT ŞAKİR
CEYHAN'IN YÖNETTİĞİ
DOKTORA TEZİ

SAYIN ARŞ. GÖR. ONUR HAYIRLI

İlgi : 18/11/2014 tarihli ve DİLEKÇE sayılı yazınız.

Üniversitemiz personeline yönelik anket uygulaması yapmanıza ilişkin talebiniz Rektörlüğümüzce uygun bulunmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

E-İmzalıdır
Prof. Dr. Seyit TEMİR
Rektör Yardımcısı

**Belgenin Aslı
Elektronik İmzalıdır**
20.11.2014
Volkan AVCU
Şef

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.255.109.41/enVision/Dogrula/6LLB2R>

Altınşehir Mah. 3005 Sokak No:13 02040 ADIYAMAN

Telefon: 04162233800

E-Posta: genelsekreter@adiyaman.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Volkan AVCU

Faks: 04162233812

Elektronik Ağ: gensekyaizisleri@adiyaman.edu.tr

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik imzalıdır.

2. Anket ve diğer formlar

Sayın Katılımcı,

Yarı yapılandırılmış görüşme ve anket sorularından oluşan bu test, tamamen gönüllülük esasına dayanan ve kişilerin kimliğini belirleyici bilgilerin istenmediği bir uygulamadır.

Amaç, akademisyenler örneğinde evlilik uyumu ile iş tükenmişlik düzeyleri ve diğer ölçütler arasındaki ilişkileri ortaya çıkartmaktır. Elde edilen bilgiler tamamen araştırma için ("bilimsel amaçlar için") kullanılacaktır. Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Antropoloji Bölümü, Doktora Tez Çalışması olarak yürütülmektedir.

Herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki bilgilerden araştırmacıya ulaşabilirsiniz;

Desteklerinize teşekkür ederiz.

Prof.Dr. Metin Özbek

Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü

20

e-posta:

Tel: (0-312) 297 8225 / Dahili

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu X işareti ile işaretleyiniz ve devam ediniz.

☐

Kabul ediyorum.

MÜLAKAT SORU CETVELİ

1.

	Kadın	Erkek
CİNSİYETİNİZ		

2. Yaş :.....

3.

	Evli	Bekar	Dul	Birlikte Yaşıyor	Boşanmış
MEDENİ DURUM					

4.

DOĞUM YERİ	Köy	Kasaba	İlçe	Şehir	Büyükşehir	Yurt dışı
Doğum yeriniz?						
Babanızın doğum yeri?						
Eşinizin doğum yeri?						
Eşinizin babasının doğum yeri?						

5.

	Profesör	Doçent	Yrd.Doç.	Araş.Gör.	Öğr.Gör.	Okutman	Uzman
AKADEMİK ÜNVANINIZ							

6. Akademide kaçınıcı yılınız? (0-5), (6-10), (11-15), (16-20), (21 ve üzeri)

7. Eğitiminizi Nerede Tamamladınız?

EĞİTİM	Yurt-içinde	Yurt-dışında
1.Lise		
2.Lisans		
3.Y.Lisans		

4. Doktora		
------------	--	--

8. Eşinizin Eğitim Durumu

() Lise ve altı

() Lisans

() Y.Lisans

() Doktora

EŞ-EĞİTİMİ	Yurt-içinde	Yurt-dışında
1.Lise		
2.Lisans		
3.Y.lisans		
4.Doktora		

9. Çocuk Sayısı ?

() Yok

() 1

() 2

() 3

() Diğer...

10. Kaç yıllık evlisiniz

..... yıldır

11. Kaç yaşında evlendiniz.

..... yaşında

12. Şu anda kaçınıcı evliliğinizdesiniz

1.() İlk

2. () İkinci

3. () Üçüncü

4. () Dördüncü

13. Ne tür nikah yaptınız?

1. () Resmi nikah

2. () İmam nikahı

3.() Hem resmi, hem imam nikahı

4.() İmam nikahı (resmi nikah bir süre sonra yapıldı)

14. Bu ilk evliliğiniz değilse, ilk evliliğiniz kaç yıl sürdü?

15.Eşinizin çalışma durumu ? 1. () Çalışıyor 2. () Çalışmıyor (18.soruya geçiniz)

16.Çalışıyorsa aylık geliri nedir?

17. Eşinizin mesleği nedir?

18. Sizin maaşınız dışındaki gelirleriniz de dahil olmak üzere, aylık toplam geliriniz ne kadardır?

Lütfen, şimdi ailenizle ilgili aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

19. Evlenmeden önce eşinizle flört döneminiz oldu mu?

1. () Evet (.....ay/yıl)

2. () Hayır

20. Evlenmeden önce birlikte yaşadınız mı?

1. () Evet

2. () Hayır

21. Evliliğinizin türünü nasıl tanımlarsınız?

1. () Aşk evliliği

2. () Mantık evliliği/Görüşüp anlaşarak

3. () Görücü usulü

4. () Anne Baba baskısı ile

5. () Kaçırarak/Kaçırılarak

6. () Diğer (belirtiniz).....

22. Eşinizi seçerek evlendi iseniz, bunu aileniz de onaylamış mıydı?

1. () (Evet)

2. () (Hayır)

23. Evlendikten sonra aile yanında yaşadınız mı?

1. () Evet

2. () Hayır

24. (Cevabınız evet ise) Kimin ailesinin yanında yaşadınız?

1. () Benim ailemin

2. () Eşimin ailesinin

25. Sizin/ Eşinizin ailesinin yanında kaç yıl birlikte yaşadınız?

26. Evinize aylık toplam ne kadar gelir giriyor?

1.() 2000-3999

2.() 4000-5999

3.() 6000-6999.

4. () 7000-7999

5.() 8000 ve üzeri

27. Farklı dinden birisiyle evlenmeyi düşünür müydünüz?

1. () Evet

2. () Hayır

3. () Diğer

28. Farklı mezhepten birisiyle evlenmeyi düşünür müydünüz?

1. () Evet

2. () Hayır

3. () Diğer

29.

	Erkek	Kadın	Birlikte	Çocuk	Kadın erkek ve çocuk birlikte	Aile büyüklüğü	Diğer
Aile içinde anlaşmaya varamadığınız bir konuda, genelde en son kimin isteği uygulanır?							
Ev içerisindeki işler genelde daha çok kimin üzerindedir?							
Ailenin geçiminden genelde kim sorumludur?							
Ailenizde çocuklarınızla ilgili kararları kim alır?							
Ailenizde alış-veriş konusunda kararları kim alır?							
Ailenizde tatil konusunda kararları kim alır?							

30. Ne tür tatil yapmaktan hoşlanırsınız?

1. () Deniz

2. () Kaplıca

3. () Memleket/akraba ziyareti

4. () Yurt dışı Turlar

5. () Diğer

31.

AİLE ve AKRABALARINIZLA İLE GÖRÜŞME SIKLIĞI	Hemen hemen her gün	Haftada bir	Ayda bir	Yılda bir	Bayramlarda	Hiç	diğer
Eşinizin aile ve akrabalarıyla ne sıklıkla görüşürsünüz?							
Kendi aile ve akrabalarınızla ne sıklıkla görüşürsünüz?							

Evlilikte boşanma ve Uyumsuzluklarla ilgili sorular

Lütfen uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

32.

	Evet	Hayır
Çocuklar olmasaydı boşanmayı düşünebilirdim.		
Bugün ayrılırsak mal rejimi ve çocuklar konusunda anlaşarak ayrılırız		
Boşansaydım kendim için nafaka talebinde bulunurdum.		
Evliliğiniz sırasında masum ya da kısa süreli bile olsa başka birisiyle flört ya da ilişki yaşadınız mı?		
Eşinizden başka birisiyle düzenli bir ilişkiniz var mı?		
Bir ailenin devamı için erkeğin rutinleşen evlilikte bir “kaçamak” yapması doğal karşılanmalı mıdır?		
Evlilikte cinsel uyumsuzluk boşanmayı getirir mi?		
Siz evlilikte cinselliğin bir görev olduğunu düşünüyor musunuz?		
Sizce evlilikte cinsel açıdan isteksizlik, erken boşalma, iktidarsızlık, gibi sorunlar evliliği yıkar mı?		
Eğer cinselliğinizin şuanki gibi olacağını önceden bilseydiniz, daha uyumlu birisiyle evlenir miydiniz?		
Siz boşanmayı hiç düşündünüz mü?		
Kişinin kısa süreli bir ilişki ya da flört yaşaması evliliğin devamı için görmezden gelinebilir mi?		

33. Boşanma aşamasına geldiniz mi? ()Evet ()Hayır, (35.soruya geçiniz)

34. Boşanma aşamasına geldiyeseniz eğer, kaç kez boşanma aşamasına gelindi?

()1 kez ()2 kez ()3 ve üzeri

35. Gündelik koşuşturma içerisinde (hastalık,uyuya kalma, tartışma, akraba çocuklar gibi sebeplerden) eşinizle aynı yatakta uyumadığınız olur mu ?

1.()Evet sık, sık 2.()Ara sıra 3.()Nadiren 4.()Hiç

36. Sizin eşiniz olmadan, ayda ortalama dışarıya çıkma (sosyal aktiviteye katılma, sinema, konser, AVM'ye gitme, parka çıkma, komşu akraba ziyareti... gibi) sıklığınız?

()1-5 ()5-10 ()10 ve daha fazla

37. Sizin eşinizle birlikte, ayda ortalama eşinizle birlikte dışarıya çıkma (sosyal aktiviteye katılma, sinema, konser, AVM'ye gitme, parka çıkma, komşu akraba ziyareti... gibi) sıklığınız?

()1-5 ()5-10 ()10 ve daha fazla

38. Eşinizle genelde yaptığınız eviçi ve evdışı aktiviteleri belirtir misiniz?

.....

39. Anne babanızın evliliği konusunda size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

- Birlikteler
- Ayrılar, çoğunlukla annem tarafından yetiştirildim.
- Ayrılar, çoğunlukla babam tarafından yetiştirildim.
- Annemi kaybettim
- Babamı kaybettim
- Diğer durum (lütfen belirtiniz) ;

40. Evliliğiniz için ne söyleyebilirsiniz?

- Mutlu yürüdüğünü söyleyebilirim.
- Sorunsuz ama mutsuz
- (herkes kadar) Sorunlu ama devam ediyor
- Sürekli sorun var ama devam etmeye çalışıyorum
- Boşanmayı düşünüyorum
- Diğer

41. İş yaşantınız için ne söyleyebilirsiniz?

- Mutlu yürüdüğünü söyleyebilirim.
- Sorunsuz ama mutsuz
- Herkes kadar sorunlu ama devam ediyor
- Sürekli sorun var ama devam etmeye çalışıyorum
- Bırakmayı düşünüyorum
- Diğer

42. Sizi evlenmeye yönelten nedenleri belirtiniz?

- 1.)
- 2.)
- 3.)

43. Eğer mutlu değilseniz? Sizi boşanmaktan alı koyan önemli nedenleri belirtiniz?

- 1.)
- 2.)
- 3.)

44. Daha önce bir evlilik yaptınız ve boşandıysanız, sizi boşanmaya iten en önemli nedenler nelerdi?

- 1.)
- 2.)
- 3.)

45. Sizce mutlu bir evlilik için ne gerekir?

- 1.)
- 2.)
- 3.)

46. Evlilik ve iş yaşantısı konusunda benim sormayı unuttuğum sizin ilave etmek istediğiniz, huzursuz olduğunuz hususlar var mı?

A.MTE (Maslach Tükenmişlik Envanteri)

MTE	Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1. İşimden soğuduğumu hissediyorum.					
2. İş dönüşü kendimi (ruhen) tükenmiş hissediyorum.					
3. Sabahları uyandığımda bu işi birgün daha kaldıramayacağımı hissediyorum.					
4. İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlıyorum.					
5. İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değilmiş gibi davrandığımı hissediyorum.					
6. Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı.					
7. İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözümleri bulurum.					
8. Yaptığım işten yıldığımı hissediyorum.					
9. Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğumu hissediyorum.					
10. Bu işte çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.					
11. Bu işin beni giderek sertleştirmesinden korkuyorum.					
12. Çok şeyler yapabilecek güçteyim.					
13. İşimin beni kısıtladığını düşünüyorum.					
14. İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.					
15. İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umrumda değil.					
16. Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yapıyor.					
17. İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratıyorum.					
18. İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissediyorum.					
19. Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.					
20. Çalışma hayatımın sonuna geldiğimi hissediyorum.					
21. İşimde duygusal sorunlara serin kanlılıkla yaklaşıyorum.					
22. İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum.					

B. EUÖ (Evlilik Uyum Ölçeği)

1. Aşağıdaki ölçek çizgisi üzerinde her şeyi ile şimdiki evliliğiniz mutluluk derecesini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı X ile işaretleyiniz.

Ortadaki “mutlu” ifadesi, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesine karşılık gelmektedir. (temsil etmektedir.) ve ölçek kademeli olarak sola doğru evliliği çok mutsuz olan azınlığa, sağa doğru ise evliliği çok mutlu azınlığa karşılık gelen seçeneği temsil etmektedir.

() () () () () () ()
 Çok Mutlu
 Mutsuz Mutlu Çok Mutlu

Aşağıdaki maddelere verilen konular hakkında, siz ve eşiniz arasındaki anlaşma ya da anlaşmazlık derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz.

	Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman	Ara sıra anlaşırız	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman	Her zaman anlaşamayız
2. Aile bütçesini idare etme						
3. Boş zaman etkinlikleri						
4. Duyguların ifadesi						
5. Arkadaşlar						
6. Cinsel ilişkiler						
7. Toplumsal kurallara uyma (Doğru, iyi ve yerinde)						

davranış)						
8. Yaşam felsefesi						
9. Eşin akrabalarıyla ilişki biçimi						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

- () Erkeğin susmasıyla () Kadının susmasıyla
() Karşılıklı tavizlerle anlaşmaya varılarak sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle yaparsınız?

- () Hepsini () Bazılarını () Çok azını () Hiçbirini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- () Dışarıda birşeyler yapmayı () Evde oturmayı

Eşiniz genellikle hangisini tercih eder?

- () Dışarıda birşeyler yapmayı () Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

- () Sık sık () Arada sırada () Çok seyrek
() Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz:

- () Aynı kişiyle evlenirdiniz () Farklı bir kişiyle evlenirdiniz () Hiç evlenmezsiniz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- () Hemen hemen hiçbir zaman () Nadiren () Çoğu konuda () Her konuda

Sabrınıza Teşekkür Ederiz...

3. Tez Orjinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 03/01/2018

Tez Başlığı / Konusu: **Akademisyenler Örneği Üzerinden Evlilik Uyumu ve İş Tükenmişliği Bağlantısının İncelenmesi**

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 211 sayfalık kısmına ilişkin, 03/01/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 0 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

 03.01.18

Adı Soyadı: ONUR HAYIRLI
Öğrenci No: H11168300
Anabilim Dalı: Antropoloji
Programı: Antropoloji
Statüsü: ☐ Y.Lisans ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Çetin Türkyılmaz